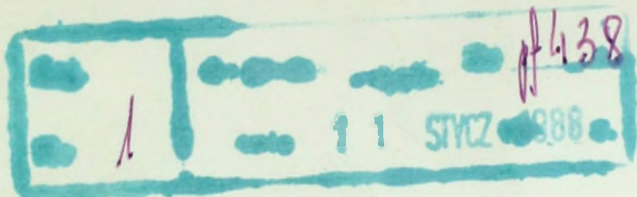

**AKADEMIA
SZTABU GENERALNEGO**

IM. GENERAŁA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

~~Do użytku
służbowego~~

~~POUFNE~~

Egz. Nr.....1

Pplk mgr inż. Józef SUCHECKI

**NAUCZANIE TAKTYKI SPECJALISTÓW
SŁUŻBY UZBROJENIA I ELEKTRONIKI**

Rozprawa doktorska

12319

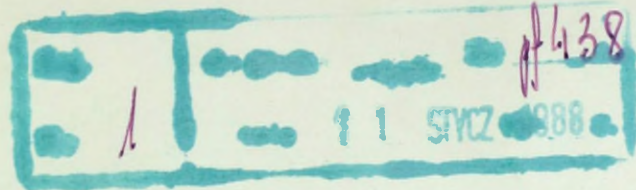
WARSZAWA 1987

**AKADEMIA
SZTABU GENERALNEGO**

IM. GENERAŁA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

~~Do użytku
służbowego~~

~~POUFNE~~

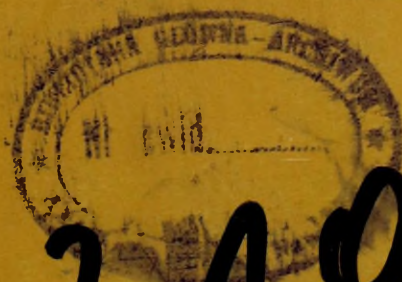
Egz. Nr.....1

Pplk mgr inż. Józef SUCHECKI

**NAUCZANIE TAKTYKI SPECJALISTÓW
SŁUŻBY UZBROJENIA I ELEKTRONIKI**

Rozprawa doktorska

12319

~~.....~~
służby jego

~~.....~~
POUFTY

Egz.nr.....1

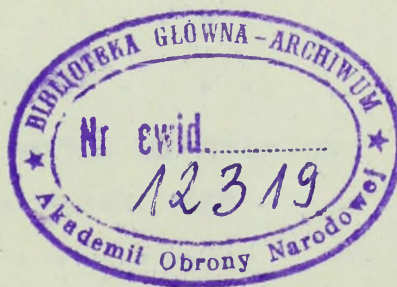
Przeł. Prof. - 779/21.08.95 (P)

ppłk mgr inż. Józef SUCHECKI

NAUCZANIE TAKTYKI SPECJALISTÓW SŁUŻBY
UZBROJENIA I ELEKTRONIKI

Rozprawa doktorska

Promotor

płk prof.dr hab. Stanisław PIURO

SPIS TRESCI

=====

	<u>S t r o n a</u>
WSTĘP	6
Rozdział I. PODSTAWY METODOLOGICZNE PRACY	10
1.1. Uzasadnienie tematu	10
1.2. Cel pracy	15
1.3. Problemy badawcze	15
1.4. Hipoteza robocza.	16
1.5. Metody badawcze	17
1.5.1. Podejście systemowe	18
1.5.2. Analiza literatury.	31
1.5.3. Badanie opinii.	34
1.5.4. Metoda obserwacji	34
1.5.5. Badanie dokumentów.	35
1.5.6. Metoda testów psychologicznych.	36
1.6. Teren badań	40
Rozdział II. MIEJSCE TAKTYKI W SYSTEMIE SZKOLENIA WOJSKOWEGO : :	41
2.1. Taktyka jako specjalność naukowa.	41
2.2. Rola taktyki w przygotowaniu wojsk do działań bojowych w systemie szkolenia wojskowego głównych armii państw NATO	47
2.2.1. Cele i zasady nauczania	47
2.2.2. Metody i formy organizacyjne nauczania taktyki.	50
2.3. Miejsce i rola taktyki w procesie dydaktyczno- -wychowawczym kadry zawodowej LWP.	57
2.3.1. Wiedza taktyczna istotnym składnikiem struktury sylwetki żołnierza zawodowego LWP	57
2.3.2. Integrująca rola taktyki w procesie dydaktyczno- -wychowawczym w szkole wojskowej.	60

2.3.3. Rola i znaczenie taktyki w procesie dydaktyczno-wychowawczym specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki.	66
Rozdział III. OCENA SYSTEMU SZKOLENIA TAKTYCZNEGO SPECJALISTÓW SŁUŻBY UZBROJENIA I ELEKTRONIKI	
	69
3.1. Znaczenie oceny w podejściu systemowym.	69
3.2. Czynniki wpływające na wyniki nauczania taktyki specjalistów SUiE.	71
3.3. Ocena funkcjonowania systemu w oparciu o wyniki badań	76
3.4. W n i o s k i.	88
Rozdział IV. ANALIZA ZASOBÓW SYSTEMU I SPOSOBY ORAZ MOŻLIWOSCI ICH WYKORZYSTANIA.	
	90
4.1. Rola motywacji w procesie dydaktycznym.	90
4.2. Zainteresowania słuchaczy oraz ich wpływ na wyniki nauczania.	96
4.3. Analiza celów i treści nauczania oraz kierunki ich doskonalenia.	110
4.4. Analiza stosowanych metod i form organizacyjnych oraz sposoby ich doskonalenia.	123
4.5. Analiza wykorzystania technicznych środków dydaktycznych w procesie nauczania taktyki specjalistów SUiE.	132
Rozdział V. PROJEKT USPRAWNIONEGO SYSTEMU NAUCZANIA TAKTYKI SPECJALISTÓW SUiE	
	136
5.1. Cele i treści nauczania.	136
5.2. Koncepcja nauczania taktyki specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki.	145
5.3. Ogólna koncepcja ćwiczeń sprawdzających.	151
5.4. Przedsięwzięcia zapewniające realizację nowej koncepcji nauczania.	159

	<u>S t r o n a</u>
5.4.1. Przedsięwzięcia dydaktyczne159...
5.4.2. Przedsięwzięcia dotyczące rozwoju bazy szkoleniowej.	166
5.4.3. Przedsięwzięcia organizacyjne169...
ZAKOŃCZENIE171...
BIBLIOGRAFIA.175...
ZAŁĄCZNIKI:179...
- Nr 1 - "Ankieta wywiadu z kadrą pododdzia- łów i oddziałów wojsk lądowych".	..179...
- Nr 2 - "Kwestionariusz"180...
- Nr 3 - "Ankieta wywiadu ze słuchaczami"	..186...
- Nr 4 - "Ankieta wywiadu z kadrą dowódczą"	..187...
- Nr 5 - "Ankieta wywiadu z kadrą dydaktyczną"	..188...
- Nr 6 - "Kwestionariusz zainteresowań" .	..189...
- Nr 7 - "Kwestionariusz zainteresowań - - arkusz odpowiedzi"	204
- Nr 8 - "Projekt programu z taktyki ogól- nej wg nowej koncepcji nauczania"	..205...
- Nr 9 - "Projekt programu z zabezpieczenia techniczno-specjalnego działań bojo- wych przez służbę uzbrojenia i elektroniki"	215
- Nr 10 - "Wykaz przeprowadzonych badań empirycznych"	222

W Y K A Z

używanych skrótów

- ASG WP - Akademia Sztabu Generalnego Wojska Polskiego
- BWP - Bojowy Wóz Piechoty.
- COSSU1E - Centralny Ośrodek Szkolenia Służby Uzbrojenia
i Elektroniki
- CDO WP - Centrum Doskonalenia Oficerów Wojska Polskiego
- DZ - Dywizja Zmechanizowana
- GR - Grupa Remontowa
- GRE - Grupa Remontowo-Ewakuacyjna
- krem - kompania remontowa
- LWP - Ludowe Wojsko Polskie
- plru - pluton remontu uzbrojenia
- PSZ - Podoficerska Szkoła Zawodowa
- SChSU1E - Szkoła Chorążych Służby Uzbrojenia i Elektroniki
- SD - Stanowisko Dowodzenia
- SU1E - Służba Uzbrojenia i Elektroniki
- SU1E OG - Służba Uzbrojenia i Elektroniki Oddziału Gospodarczego
- SMSSU - Szkoła Młodszych Specjalistów Służby Uzbrojenia
- WKDO - Wyższy Kurs Doskonalenia Oficerów
- SSU1E MON - Szefostwo Służby Uzbrojenia i Elektroniki Ministerstwa
Obrony Narodowej
- SPR - Szkoła Podchorążych Rezerwy
- TSD - Tyłowe Stanowisko Dowodzenia
- WSOWRIA - Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Rakietowych i Artylerii

W S T Ę P

Są różne poglądy na charakter przyszłej wojny. Panuje jednak pełna zgodność co do tego, że w porównaniu do wojen minionych byłaby ona prowadzona na znacznie większym obszarze.

Jest to wynik niebywałego wzrostu możliwości bojowych sprzętu, który pozwala obecnie na pełniejsze opanowanie przestrzeni, na prowadzenie działań wojennych jednocześnie na lądzie, w powietrzu i kosmosie, na wodzie i pod wodą.

Przyszłe pole walki, z błyskawicznie zmieniającą się sytuacją, wymagać będzie od dowódców twórczego podejścia do taktyki i sztuki operacyjnej, traktowania regulaminów nie jako zbioru dogmatów, lecz jako źródła natchnienia do śmiałych działań.

Jednym z najważniejszych zadań, jakie taktyka już dzisiaj stawia przed wojskami, jest znajomość nowoczesnych środków walki. Można z całą odpowiedzialnością wysunąć tezę, że właśnie teraz sprawa odpowiedniego przygotowania kadr, zdolnych opanować technikę i uczynić z niej źródło maksymalnych efektów na polu walki jest sprawą pierwszorzędnej wagi.

Utrzymanie techniki w pełnej sprawności będzie miało decydujący wpływ na efektywne jej wykorzystanie na polu walki.

Bezpośrednią odpowiedzialność za stan techniczny broni i sprzętu uzbrojenia i elektroniki oraz jego sprawność ponoszą dowódcy pododdziałów technicznych, którymi są m.in. specjaliści służby uzbrojenia + absolwenci Centralnego Ośrodka Szkolenia Służby Uzbrojenia i Elektroniki.

Rozumienie przez nich wymogów współczesnego pola walki może w istotny sposób wpłynąć na efektywność działania pododdziałów technicznych.

A zatem głównym celem rozprawy jest ukazanie doniosłości wiedzy taktycznej w procesie kształcenia specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki oraz ustalenie, w miarę obszernej listy wskazań mogących przyczynić się do zwiększenia efektów działalności dydaktyczno-wychowawczej.

W rozdziale pierwszym przedstawione są metodologiczne założenia przeprowadzonych badań: cele i problemy badawcze, hipoteza robocza, opis zastosowanych metod badawczych, charakterystyka badanych osób, organizacja i przebieg badań.

W rozdziale drugim rozpatrzono rolę i miejsce taktyki w dziedzinie nauk wojskowych. Podjęto także próbę ukazania roli, jaką spełnia taktyka w szkoleniu wojsk głównych państw NATO, scharakteryzowano zasady, metody i formy nauczania stosowane w szkoleniu taktycznym w armii USA i RFN oraz LWP.

Treścią rozdziału trzeciego są rozważania zmierzające do ustalenia przyczyn niepowodzeń w nauczaniu taktyki. W rozdziale tym rozpatrzono również, z teoretycznego punktu widzenia, znaczenie oceny w podejściu systemowym.

W oparciu o dostępną literaturę ustalono przyczyny niepowodzeń w nauczaniu taktyki oraz dokonano oceny funkcjonowania systemu nauczania taktyki specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki z punktu widzenia potrzeb jednostek wojskowych.

Rozdział czwarty zawiera analizę zasobów systemu nauczania taktyki oraz możliwości ich wykorzystania.

Podczas analizy zasobów systemu nauczania taktyki brano pod uwagę psychologiczne zjawiska związane z procesem nauczania - uczenia się.

Główną uwagę przy tym skupiono na zainteresowaniach jako czynniku mającym decydujący wpływ na wynik procesu nauczania - uczenia się.

Ponadto dokonano analizy celów i treści nauczania taktyki, a także stosowanych metod i form organizacyjnych nauczania.

W rozdziale piątym przedstawiono projekt usprawnionego systemu nauczania taktyki. Wyjaśniono przesłanki, którymi się kierowano przy formułowaniu celów i doborze treści nauczania, a także uzasadniono koncepcję ćwiczeń kontrolno-sprawdzających prowadzonych pod koniec każdego roku nauczania.

W rozdziale tym omówione zostały także przedsięwzięcia, których realizacja jest niezbędna dla wprowadzenia do praktyki szkolnej nowej koncepcji nauczania taktyki specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki.

W zakończeniu dokonano podsumowania uzyskanych rezultatów w wyniku przeprowadzonych badań oraz wskazano kierunki dalszego doskonalenia procesu nauczania taktyki.

Temat rozprawy został opracowany pod kierownictwem naukowym płk.prof.dr.hab. Stanisława PIURY, któremu za życzliwą pomoc składam serdeczne podziękowania i wyrażam głęboki szacunek.

Wdzięczny jestem Komendzie ASG WP i moim przełożonym za stworzenie mi warunków do podnoszenia kwalifikacji.

Szczególne wyrazy szacunku kieruję do Szefa Służby Uzbrojenia i Elektroniki MON gen.bryg. Edwarda OGRODOWICZA za inspirację do podjęcia tematu rozprawy i poparcie moich wysiłków zmierzających do usprawnienia procesu nauczania specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki.

Dziękuję kadrze zawodowej, kadetom i podchorążym
COSSUIE oraz słuchaczom CDO WP za pomoc i aktywne uczestnictwo
w badaniach prowadzonych przeze mnie.

Dziękuję kolegom ze studiów doktoranckich za okazaną
mi życzliwość, przekazane wskazówki i uwagi.

Rozdział I. PODSTAWY METODOLOGICZNE PRACY

1. Uzasadnienie tematu

W przyszłej wojnie, w której zakłada się użycie dużych ilości różnorodnego uzbrojenia i sprzętu technicznego, wielkiego znaczenia nabiera zagadnienie techniczno-specjalnego zabezpieczenia działań bojowych.

Do realizacji zadań związanych z techniczno-specjalnym zabezpieczeniem działań bojowych wojsk na szczeblu taktycznym są przeznaczone różne pododdziały zabezpieczenia technicznego.^{1/}

Dowódcami ich są m.in. absolwenci Centralnego Ośrodka Szkolenia Służby Uzbrojenia i Elektroniki - specjaliści służby uzbrojenia i elektroniki.

W dobie rewolucji naukowo-technicznej siły zbrojne systematycznie są wyposażane w coraz doskonalsze środki walki, zwiększają się więc ogniowe możliwości wojsk. Z tego też względu będzie wzrastała ilość uszkodzonego na polu walki sprzętu technicznego i uzbrojenia. Podstawowym zadaniem Służby Uzbrojenia i Elektroniki w czasie przygotowania i prowadzenia działań bojowych będzie "/.../" dostarczanie oddziałom /pododdziałom/ uzbrojenia, sprzętu radio-technicznego, amunicji i innych technicznych środków materiałowych; prawidłowa eksploatacja uzbrojenia i sprzętu elektronicznego, przygotowanie do niezawodnego działania w toku walki; gromadzenie do ustalonych norm zapasów ruchomych /doraźnych/ amunicji oraz terminowe ich uzupełnianie w toku walki; przygotowanie techniczne uzbrojenia i amunicji do użycia bojowego oraz szkolenie w tym zakresie; obsługa sprzętu technicznego, ewakuacja i remont uszkodzonego

1/ "Regulamin walki wojsk lądowych sił zbrojnych PRL" cz.I
Sygn. Szkol. 636/85 str. 35.

uzbrojenia i sprzętu elektronicznego oraz zapewnienie jego ponownego powrotu do wojsk".^{2/}

Bezpośrednimi organizatorami i wykonawcami wymienionych przedsięwzięć będą dowódcy pododdziałów zabezpieczenia technicznego - specjaliści służby uzbrojenia i elektroniki.

Doświadczenia II wojny światowej potwierdzają, że sprawność i efektywność działania pododdziałów zabezpieczenia technicznego będzie miała istotny wpływ na wyniki walki. Zasadniczym bowiem sposobem uzupełniania uzbrojenia i sprzętu technicznego walczących pododdziałów będzie jego remont bezpośrednio na polu walki.

"W czasie Wielkiej Wojny Narodowej ruchome pododdziały remontowe naprawiały około 85% uszkodzonych samochodów i traktorów, stacjonarne natomiast placówki - 15%".^{3/}

Pododdziały zabezpieczenia technicznego będą dobrze wykonywały swoje zadania tylko wtedy, gdy ich dowódcy zdobędą głęboką wiedzę i duże umiejętności z zakresu organizowania i prowadzenia działań bojowych na współczesnym polu walki.

Wiedzę taktyczną powinni oni zdobywać w procesie szkolenia w COSSUiE oraz podczas praktyk w jednostkach wojskowych; obecnie nie można liczyć na to, że braki w wyszkoleniu i wychowaniu mogą być usunięte w czasie wojny. Szkolenie i wychowanie wojsk zgodnie z istotą współczesnej wojny powinny być takie, by decydujące wyniki wojny mogły być osiągnięte już na samym jej początku.^{4/}

Na podstawie wyników kontroli prowadzonych w COSSUiE przez Szefostwo Służby Uzbrojenia i Elektroniki MON w ostatnich latach /1981-84/ oraz opinii nadsyłanych z jednostek wojskowych można wnioskować, że wiedza i umiejętności absolwentów Ośrodka nie

2/ "Regulamin walki..." cz.I Szkol. 636/85 s.422

3/ "Postęp naukowo-techniczny a przeobrażenia w sztuce wojennej".
Wyd.MON 1978 s.169 Praca zbiorowa tłum.Wł.Mróż.

4/ "Postęp naukowo-techniczny a przeobrażenia w sztuce wojennej".
Wyd.MON 1978 str.51.

są w pełni dostosowane do potrzeb współczesnego pola walki. Dotyczy to zwłaszcza organizacji zabezpieczenia techniczno-specjalnego przez służbę uzbrojenia i elektroniki.

Kolejne kontrole Szefostwa SUiE MON stwierdziły w COSSUIE następujące niedociągnięcia:

- niewystarczająco prowadzi się nauczanie z zakresu opanowania umiejętności pracy służby uzbrojenia i elektroniki podczas przechodzenia wojsk od działań zaczepnych do obronnych oraz rozpoznania i organizacji ewakuacji sprzętu uzbrojenia;
- w szkoleniu taktycznym niewystarczająco śledzone są zmiany w charakterze walki zbrojnej, zachodzące w związku z wprowadzaniem nowych rodzajów uzbrojenia oraz zabezpieczania walki w nowych warunkach przez służbę uzbrojenia i elektroniki;
- egzaminy z dowódcami plutonów wykazały słabą znajomość podstawowych zasad organizacji zabezpieczenia technicznego i zaopatrzenia materiałowego wojsk przez służbę uzbrojenia i elektroniki.^{5/}

Działania podejmowane przez kadrę Cyklu Taktyki i Komendę Ośrodka, mające na celu wyeliminowanie usterek stwierdzonych przez kontrole, były mało skuteczne i nie doprowadziły do zasadniczych zmian. W czasie kontroli prowadzonej w 1987 roku przez Inspekcję Sił Zbrojnych ponownie stwierdzono niski poziom wyszkolenia taktycznego, a między innymi:

- bardzo słaba jest znajomość postanowień regulaminu walki oraz podstawowych znaków taktycznych /niektórzy oficerowie w ogóle ich nie znają/. Najsłabiej pod tym względem wyszkoleni są dowódcy pododdziałów szkolnych;
- zamierzenia szkolenia taktyczno-specjalnego nie są w pełni

5/ Książka kontroli COSSUIE Nr PF-68/79 s.38 i 46.

realizowane z punktu widzenia pogłębienia znajomości wojsk własnych i nieprzyjaciela oraz usprawnienia organizacji pracy elementów remontowo-ewakuacyjnych i planowania materiałowego przez służbę uzbrojenia w działaniach bojowych. Założone cele osiągnięto zaledwie w stopniu dostatecznym;

- stwierdzić należy, że poprawne rozwiązywanie problemów zabezpieczenia technicznego działań bojowych sprawia kadrze duże trudności. Przyczyną tego jest powierzchowna znajomość postanowień regulaminowych i instrukcyjnych oraz brak przemyślanej koncepcji szkolenia taktycznego /podkreślenie - J.S./ kadry w połączeniu z uwzględnieniem specyfiki działania służby.^{6/}

Przyczyn tego stanu rzeczy należy upatrywać w niedoskonałości systemu nauczania taktyki.

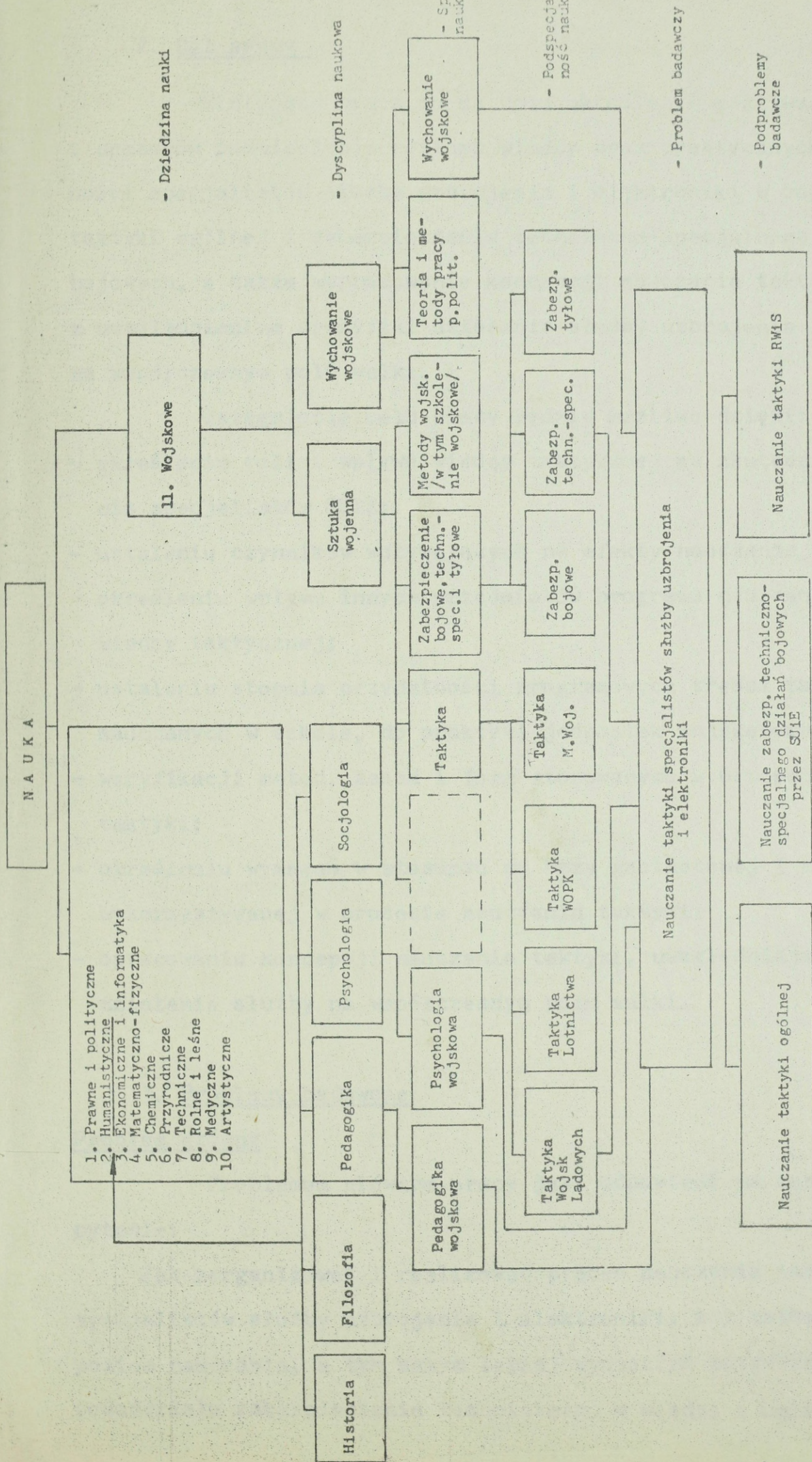
Wykorzystanie naukowych metod poznania do określenia niedomagań systemu nauczania taktyki specjalistów uzbrojenia i elektroniki oraz znalezienie sposobów usprawnienia go jest jednym realnym wyjściem, które może doprowadzić do wzrostu poziomu wiedzy i umiejętności taktycznych dowódców pododdziałów zabezpieczenia technicznego.

W konsekwencji powinno to prowadzić do lepszego wykonywania zadań przez służbę uzbrojenia i elektroniki podczas organizowania i prowadzenia działań bojowych na współczesnym polu walki.

Umieszczenie tematu "Nauczanie taktyki specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki" w systemie nauki /rys.1/ jest punktem wyjścia do rozwiązania problemu.

Rys.1 ułatwia zrozumienie związków i relacji, jakie powinny być uwzględnione przy naukowym opracowaniu tematu.

6/ "Protokoł Inspekcji Sił Zbrojnych" Nr PF 81 z 24.02.1987 s.9 i 10.

x/ Opracowano na podstawie książki "Nauka i doktryna wojenna" Wyd. MON 1984.

Rys.1. Miejsce tematu "Nauczanie taktyki specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki w systemie nauki. x/

2. Cel pracy

Niniejsza praca ma na celu określenie możliwości i sposobów podniesienia poziomu wiedzy oraz praktycznych umiejętności specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki w zakresie taktyki ogólnej i zabezpieczenia techniczno-specjalnego działań bojowych, a także wypracowanie koncepcji nauczania taktyki, z uwzględnieniem specyfiki działania służby uzbrojenia i elektroniki na współczesnym polu walki.

Osiągnięcie celu pracy będzie możliwe dzięki:

- określeniu roli i wpływu wiedzy taktycznej na skuteczność działania specjalistów SUIE;
- ustaleniu czynników wpływających na efekty nauczania taktyki;
- określeniu wpływu innych przedmiotów programu nauczania na poziom wiedzy taktycznej;
- ustaleniu stopnia przydatności programowych treści taktyki, nauczanych w szkole, do praktyki jednostek wojskowych;
- weryfikacji metod, zasad i form stosowanych w procesie nauczania taktyki;
- określeniu wymagań w stosunku do bazy gabinetowej i polowej, wykorzystywanej w procesie nauczania taktyki;
- opracowaniu koncepcji nauczania taktyki, uwzględniającej specyfikę działania służby na współczesnym polu walki.

3. Problemy badawcze

Problem główny

Problemem głównym pracy jest odpowiedź na następujące pytanie:

Jak zorganizować i realizować proces nauczania taktyki specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki, aby zapewnić wyższy poziom nauczania, a tym samym lepiej wyposażyć przyszłego dowódcę pododdziału zabezpieczenia technicznego w wiedzę i umiejętności

praktyczne, pozwalające na racjonalne działanie w warunkach współczesnego pola walki?

Problemy szczegółowe

Określenie zakresu badań i uczynienie ich realnymi oraz rozwiązanie problemu głównego jest uwarunkowane rozwiązaniem poniższych problemów szczegółowych.

1. Czy wyższy poziom wiedzy taktycznej wpłynie na skuteczność działania specjalistów SUIE na współczesnym polu walki?
2. Jaki zespół czynników wpływa na wyniki nauczania taktyki?
3. Które z nauczanych przedmiotów mają znaczący wpływ na poziom przygotowania specjalistów SUIE pod względem taktycznym?
4. W jakim stopniu treści programowego nauczania taktyki są przydatne specjalistom SUIE w czasie realizacji zadań służbowych w jednostkach wojskowych?
5. W jakim stopniu stosowane w nauczaniu taktyki zasady, metody i formy organizacyjne uwzględniają realia współczesnego pola walki?
6. Czy baza polowa i gabinetowa COSSUIE zapewnia warunki dobrego przygotowania specjalistów SUIE do działania na polu walki w roli dowódcy pododdziału zabezpieczenia technicznego?
7. Czy obecna koncepcja nauczania taktyki umożliwia opanowanie zakresu wiedzy i umiejętności niezbędnych przyszłemu dowódcy pododdziału zabezpieczenia technicznego?

4. Hipoteza robocza

Funkcjonujący obecnie w COSSUIE system nauczania taktyki nie zapewnia gruntownego opanowania wiedzy i umiejętności praktycznych z zakresu taktyki i zabezpieczenia techniczno-specjalnego, które są niezbędne absolwentom Ośrodka na stanowisku dowódcy pododdziału zabezpieczenia technicznego.

Podjęmowane próby doskonalenia tego systemu nie przyniosły pożądaných rezultatów.

Nie wypracowano bowiem sposobów i metod usprawnienia go. Przyjęto zatem następującą hipotezę roboczą:
Podstawowym warunkiem poprawy wyników nauczania taktyki jest wprowadzanie w toku przerabiania określonego materiału programowego praktycznych problemów z zakresu zabezpieczenia techniczno-specjalnego działań bojowych przez służbę uzbrojenia i elektroniki, a także umożliwienie słuchaczom ich rozwiązania i sprawdzenia w toku własnej działalności poznawczej, opartej zarówno na czynnościach myślowych jak i praktycznych.

Tak sformułowana hipoteza robocza wskazuje, że w procesie nauczania taktyki specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki można będzie wyróżnić dwa etapy.

W pierwszym etapie słuchacze będą rozwiązywać konkretne zadania /problemy/ z taktyki ogólnej oraz z techniczno-specjalnego zabezpieczenia działań bojowych przez służbę uzbrojenia i elektroniki podczas zajęć w salach wykładowych, prowadzonych głównie w formie ćwiczeń grupowych i seminariów.

W drugim etapie słuchacze będą, na podstawie podjętych przez siebie decyzji, realizować konkretne zamierzenia organizacyjno-wykonawcze w terenie, z wykorzystaniem sprzętu uzbrojenia, warsztatów ruchomych oraz stacji kontrolno-pomiarowych.

Oczekuje się, że taka organizacja procesu nauczania wyzwoli w słuchaczach aktywność oraz zwiększy zainteresowanie przedmiotem nauczania.

5. Metody badawcze

Metody - sposoby podejścia wypłynęły z przyjętych założeń metodologicznych i sposobu widzenia przedmiotu badań.

Wychodząc z założenia, że świat jest pełen systemów, wśród których człowiek musi żyć i działać, należy także widzieć i badać obiektywnie istniejącą rzeczywistość, stosując podejście systemowe.

Biorąc pod uwagę trudności występujące przy badaniu tak złożonego procesu, jakim jest nauczanie taktyki z uwzględnieniem specyfiki działania służby uzbrojenia i elektroniki na współczesnym polu walki, starano się stosować metody, które się nawzajem uzupełniają.

Ponadto brano pod uwagę metody, które pozwoliłyby na krytyczną ocenę oraz bieżącą weryfikację otrzymanych wyników, dlatego obok podejścia systemowego stosowano również ściśle z nim związane podejście strukturalne i funkcjonalne.

5.1. Podejście systemowe

1. Podstawowe pojęcia i definicje

Podejście systemowe jako metoda poznania weszło do nauki na początku lat pięćdziesiątych. Od tego czasu trwa jego rozwój i doskonalenie oraz rozszerzają się sfery zastosowania.^{7/}

Stosunek do podejścia systemowego nie jest w nauce jednoznaczny. Przejawia się m.in. w dużych rozbieżnościach terminologicznych i pojęciowych, za którymi kryją się często poważne różnice światopoglądowe i metodologiczne.

U podstaw podejścia systemowego, opartego na materialistyczno-dialektycznym pojmowaniu świata, leży założenie ontologiczne o tym, że badana rzeczywistość jest w dużej mierze obiektywnie systemowa, a zatem aby ją poznać, właściwie odzwierciedlać i odpowiednio przekształcać trzeba również w sensie gnoseologicznym /epistemologicznym/ podchodzić do niej i badać ją w sposób systemowy.

7/ ASG WP wewn. 3761/83 "Metodyka Wojskowych Badań Naukowych str. 69

Zasadniczym punktem wyjścia dla takiego myślenia jest pojęcie systemu.

W nauce pojęcie systemu jest obecnie różnie definiowane. Dla przykładu: "System jest to tworzący określoną całość zbiór elementów wraz ze stosunkami i związkami zachodzącymi między nimi"^{8/} Wielka Encyklopedia Powszechna PWN traktuje system jako "Wszelki skoordynowany wewnętrzny i wykazujący określoną strukturę układ elementów: układ taki rozpatrywany zewnątrz jest całością, rozpatrywany od wewnątrz zbiorem, do którego przynależność warunkują związki wzajemnej zależności między wszystkimi jego elementami /sprzężeniem/; ogół elementów systemu /w tym rozumieniu nazywa się jego składem, ogół związków /relacji/ między elementami uwarunkowanych przez ich przynależność do systemu - jego strukturą".^{9/}

Inżynieria systemów działania traktuje z kolei system następująco:

"Przez system działania będziemy rozumieli uporządkowany zbiór wyróżnianych układów działania

$$S = \langle U, F \rangle$$

gdzie:

U - zbiór wyróżnianych układów działania /baza układowa systemu/

F - relacja porządkująca /struktura systemu/".^{10/}

W powyższych określeniach zawarte są w istocie zasadnicze cechy systemu. Dla lepszego zrozumienia pojęcia "systemu" i co za tym idzie, podejścia systemowego warto je odrębnie wymienić i zwięźle scharakteryzować.

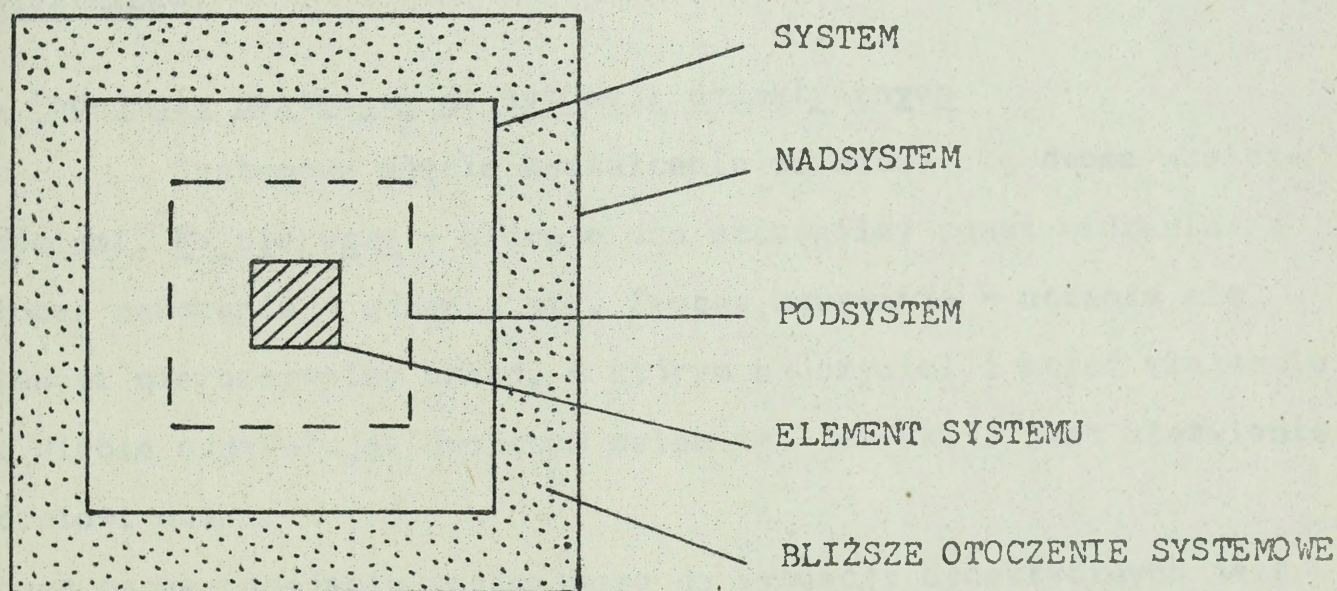
8/ "Filosofskaja encikłopedija". Wyd. Sowietskaja encikłopedija Moskwa 1970 t.5 s.18.

9/ Wielka Encyklopedia PWN Wyd.PWN W-wa 1969 t.11 s.174.

10/ Józef Konieczny "Inżynieria systemów działania" Wydawnictwo Naukowo-Techniczne W-wa 1983 str.87.

Pierwszą zasadniczą i nieodzowną cechą systemu jest to, że zawsze jest on całością. Nie każda jednak całość stanowi system. Tylko wewnętrznie uporządkowane całości, odznaczające się nowymi w porównaniu z ich elementami własnościami, zalicza się do systemów.

Jedną z najważniejszych cech systemu jest jego hierarchiczność. Każdy system stanowi część systemu wyższego rzędu i wchodzi w jego skład: jednocześnie sam dzieli się /jedno lub wielokrotnie/ na części składowe /podsystemy - systemy niższego rzędu, elementy/.

Rys.2. Interpretacja wybranych pojęć systemowych.

Przeważnie przyjmuje się, że element stanowi najmniejszą, najprostsza, relatywnie niepodzielną część systemu /nie uwzględnia się podzielności nieistotnej w aspekcie budowy i funkcjonowania systemu. Ta właściwość elementu z punktu widzenia danego systemu jest podstawą do rozróżniania pojęć - element i podsystem.

Względność pojęcia elementu i jego niepodzielności należy wyraźnie zaakcentować. Chodzi bowiem o to, że w badaniach złożone obiekty systemowe mogą być rozczłonkowane na wiele istotnie różniących się między sobą sposobów, o czym przesądza aspekt badań.

Trafne wyodrębnienie z badanego systemu interesującego nas podsystemu, elementu ma istotny wpływ na wyniki badań. Taki wybór według Geralda M. WEINBERGA jest niezbędnym warunkiem poznania naukowego. "Stan jest to sytuacja, którą można rozpoznać, jeśli się powtórzy. Żaden stan nie powtórzy się, jeśli nie zespolimy pewnej liczby stanów. A więc, aby w ogóle coś poznać, musimy zrezygnować do pewnego stopnia z rozróżnienia stanów i tym samym wyrzec się w jakiejś części możliwości poznania wszystkiego. Gdy sformułujemy to jako PRAWO ZESPOLENIA, brzmi ono:

JESLI CHCEMY POZNAĆ COKOLWIEK, NIE POWINNIŚMY PROBOWAC POZNAWAC WSZYSTKIEGO.^{11/}

2. Podjęcie systemowe do sytuacji dydaktycznych

Systemowe ujęcie kształcenia odznacza się dwoma właściwościami. Po pierwsze - oferuje ono szczególny punkt widzenia na proces nauczania - uczenia się. Proces nauczania - uczenia się stanowi nierozzerwalny układ, w którym nauczyciel i uczeń wzajemnie na siebie oddziałują. Swoistym celem tej interakcji jest ułatwienie uczniowi nauki.

Drugą cechą podejścia systemowego do sytuacji dydaktycznych jest wykorzystanie specyficznej metodologii, służącej do konstruowania systemów kształcenia. Obejmuje ona procedury:

- planowania;
- konstruowania;
- przeprowadzania kontroli i oceny procesu nauczania i uczenia się jako całości.

11/ Gerald M. WEINBERG "Myślenie systemowe" Wyd. WNT W-wa 1979 str.117.

Metodologia ta, nastawiona na realizowanie określonych celów, wykorzystuje badania nad tym, jak ludzie się uczą i porozumiewają ze sobą.

W rezultacie jej stosowania otrzymuje się system kształcenia organizujący możliwości ludzkie i zasoby materiałowe w taki sposób, aby mogło następować efektywne uczenie się. Zatem podejście systemowe, będąc zarazem punktem widzenia i metodologią, służy pomocą w planowaniu nauczania i w realizacji takiego planu.

"Żaden system kształcenia nie może istnieć w izolacji. Każdy system jest związany z jakimś innym systemem kształcenia, jest częścią szerszego systemu kształcenia i zarazem zawiera części składowe, które same są systemami kształcenia. Typowy kurs jakiegoś przedmiotu w szkole jest systemem kształcenia. Jest on składową częścią programu nauczania, czyli innego systemu kształcenia".^{12/}

Z drugiej strony kurs jakiegoś przedmiotu także składa się z systemów kształcenia: jest złożony z jednostek materiału nauczania, które z kolei składają się z jeszcze mniejszych jednostek odpowiadających poszczególnym celom operacyjnym kształcenia.

Sprawia niekiedy trudność myślenie o pewnych składnikach systemu takich, jak: książka czy rzutnik, klasa szkolna czy uczniowie i nauczyciel, jako o podsystemach.

Gdy jednak zdamy sobie sprawę z tego, że książki czy rzutnika można użyć w rozmaity sposób i że będzie to ułatwiać bądź utrudniać naukę ucznia, albo że podobny wpływ może wywierać temperatura sali wykładowej czy jej rozmiary, zrozumiemy ten punkt widzenia ogarniający wszystkie składniki systemu jako podsystemy, które oddziałując na naukę ucznia wpływają zarazem na siebie wzajemnie.

^{12/} R.M.Davis, L.T.Alexander, S.L.Yelon "Konstruowanie systemu kształcenia" Wyd. PWN W-wa 1983 str.429.

Z przedstawionych rozważań wynika, że jedna i ta sama sytuacja może być ujmowana i analizowana na wielu różnych szczeblach. niekiedy traktuje się ją jako system, niekiedy jako podsystem, a niekiedy jedynie jako część składową innych systemów. Innymi słowy, sytuacje związane z procesem nauczania - uczenia się, w przeciwieństwie do komórek i żywych organizmów nie stanowią naturalnych systemów.

W odniesieniu do systemu dydaktycznego, to nie system determinuje podejście systemowe, lecz podejście systemowe - to znaczy intencje osoby pragnącej rozwiązać dany problem i podjąć jakies działania - zakreśla granice systemu.

Traktowanie określonej sytuacji, szkoły lub czynności związanych z kształceniem i wychowaniem jako systemu zakłada uświadomienie sobie dwóch całkowicie różnych, a nawet sprzecznych zjawisk. Przede wszystkim chodzi o to, że daną sytuację postrzega się jako względnie niezależną od otoczenia całość, której poszczególne składniki są ze sobą powiązane i wzajemnie oddziałują na siebie; po drugie zaś to, że sytuacji tej nie można analizować w izolacji, gdyż powiązana jest ona z innymi sytuacjami, a co więcej ujmować ją trzeba na różnym szczeblu.

Każdą sytuację dydaktyczną rozpatrywać trzeba jako szczególny podsystem ogólniejszego systemu, bądź jako szczególny przedmiot analiz uzależnionych od przyjętego szczebla podejścia systemowego.

Podejście systemowe może odgrywać wiele różnych ról. Tak więc może służyć jako pomoc przy konstruowaniu nowych modeli, ale równie dobrze wykorzystać je można przy analizowaniu różnych sytuacji i stawianiu diagnoz, żeby następnie podjąć w ramach istniejącego systemu określone działania.

Dla osób, które zajmują się konkretną działalnością dydaktyczno-wychowawczą, główny problem polega na: uzyskaniu jaśniejszego wglądu w swoją działalność, tj. na uzyskaniu do swojej dyspozycji narzędzia pomocnego przy analizowaniu złożonych sytuacji, związanych z procesem nauczania - uczenia się, oraz polega na zmodyfikowaniu tego, co można zmodyfikować, tj. na stworzeniu warunków wprowadzenia, w ramach istniejącego systemu, konstruktywnych zmian pozwalających osiągnąć zamierzone cele. Dla wprowadzania zmian w istniejący system niezbędne jest jednoznaczne określenie jego części składowych /parametrów systemu/.

Do określenia części składowych sytuacji dydaktycznych używa się terminologii mającej zastosowanie przy opisywaniu części składowych systemów naturalnych i technicznych. Najczęściej stosowanymi pojęciami są: produkt wejściowy, produkt wyjściowy./wytwór/, zasoby systemu, czynniki zakłócające, sprzężenie zwrotne itp.^{13/}

W analizowanym systemie nauczania taktyki specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki pod tymi pojęciami należy rozumieć: Produkt wyjściowy = wytwór jest efektem końcowym działania systemu, będą to więc wiedza i umiejętności praktycznego działania słuchaczy w roli dowódcy pododdziału zabezpieczenia technicznego. Mówiąc krócej wytworem będzie to, czego słuchacze mają się nauczyć podczas realizacji szkolenia programowego z taktyki.

Produkt wejściowy - systemu nauczania taktyki stanowią wytwory wcześniejszych sytuacji dydaktycznych, a będą to głównie efekty szkolenia politycznego, ogólnowojskowego i specjalistycznego.

Zasoby - będą to przede wszystkim:

1. Czas i energia jakie wykładowca przeznaczają na przygotowanie się do zajęć, czas przeznaczony na konsultacje, pracę w kołach zainteresowań itp.

2. Motywacje, praca i czas jaki słuchacze poświęcają na przygotowanie się do zajęć.
3. Treści nauczania, pomoce dydaktyczne - w tym skrypty, opracowania metodyczne oraz baza szkoleniowa gabinetowa i polowa wykorzystywana podczas zajęć programowych i w czasie nauki własnej.

Czynniki zakłócające - utrudniające osiągnięcie założonych celów nauczania będą stanowiły:

- braki w przygotowaniu merytorycznym i metodycznym kadry uczestniczącej w procesie nauczania taktyki specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki;
- liczebność grup szkoleniowych /zdarzają się bardzo liczne plutony -
- ponad 30 osobowe/;
- obowiązujący sposób oceniania i rozliczania za brak postępów w nauce;
- braki w wyposażeniu sal wykładowych i gabinetów;
- nie odpowiadający potrzebom stan bazy polowej /brak taktycznego toru przeszkód/ itp.

Strategia - strategię kształcenia definiujemy poprzez sposób w jaki wykładowcy i słuchacze wykorzystują zasoby, eliminują czynniki zakłócające i przekształcają je w czynniki sprzyjające.

Wyrazem stosowania różnych strategii są wyniki nauczania w poszczególnych grupach szkoleniowych. Ponieważ pozostałe czynniki składowe systemu nauczania taktyki są takie same dla wszystkich grup, należy uznać, że strategia nauczania ma istotny wpływ na wyniki końcowe szkolenia taktycznego.

Sprzężenie zwrotne i ocena - jako sprzężenie zwrotne określa się powrotny przepływ informacji. Odpowiedzi słuchaczy, ich zachowanie i działanie w czasie ćwiczeń taktycznych, opinie przełożonych dostarczają wykładowcy informacji, na podstawie których może on ocenić rezultaty swojego działania - i gdy zachodzi taka konieczność - zmienić strategię. Sprzężenie zwrotne pomaga wykładowcy sprawdzać

skuteczność swego działania na różnych etapach i oceniać czy osiągnięte zostały zamierzone rezultaty. Ocenianie dotyczy albo słuchaczy, albo tego, w jakiej mierze działalność wykładowcy sprzyja realizacji zamierzonych celów.

W procesie rozwiązywania złożonych sytuacji dydaktycznych, przy zastosowaniu analizy systemowej, można wyróżnić dwa etapy. Pierwszy etap stosowania analizy systemowej sprowadza się do zrozumienia danej sytuacji, a co za tym idzie postawienia diagnozy, przy czym na tym etapie najważniejszym jest precyzyjne określenie wszystkich parametrów systemu, a więc wszechstronne ujęcie sytuacji. Podczas przechodzenia do drugiego etapu, tworzącego przesłanki do podjęcia konkretnych działań, najważniejszym zadaniem jest sprecyzowanie szczebla, na jakim znajduje się system, w ramach którego działamy i podjęcie decyzji dotyczącej punktu możliwej interwencji.^{14/}

Oznacza to, że aby wysunąć propozycje zadowalających rozwiązań trzeba: precyzyjnie zdefiniować cele, ku którym się zmierza, a także rozważyć wiele różnych rozwiązań możliwych w danej sytuacji.

Przy rozwiązywaniu złożonych sytuacji dydaktycznych metodą systemową pomocnym jest wykorzystanie jednej z dwóch formalnych charakterystyk sytuacji dydaktycznych.

Pierwsza charakterystyka sytuacji dydaktycznej - to kolejność postępowania, ukazuje optymalną - z teoretycznego punktu widzenia drogę postępowania i obejmuje:

- ustalenie podstawowych problemów;
- zidentyfikowanie punktów interwencji i szczebla interwencji;

14/ "Proces kształcenia - podejście systemowe" Wyd. WSzIF
Warszawa 1985 str.25.

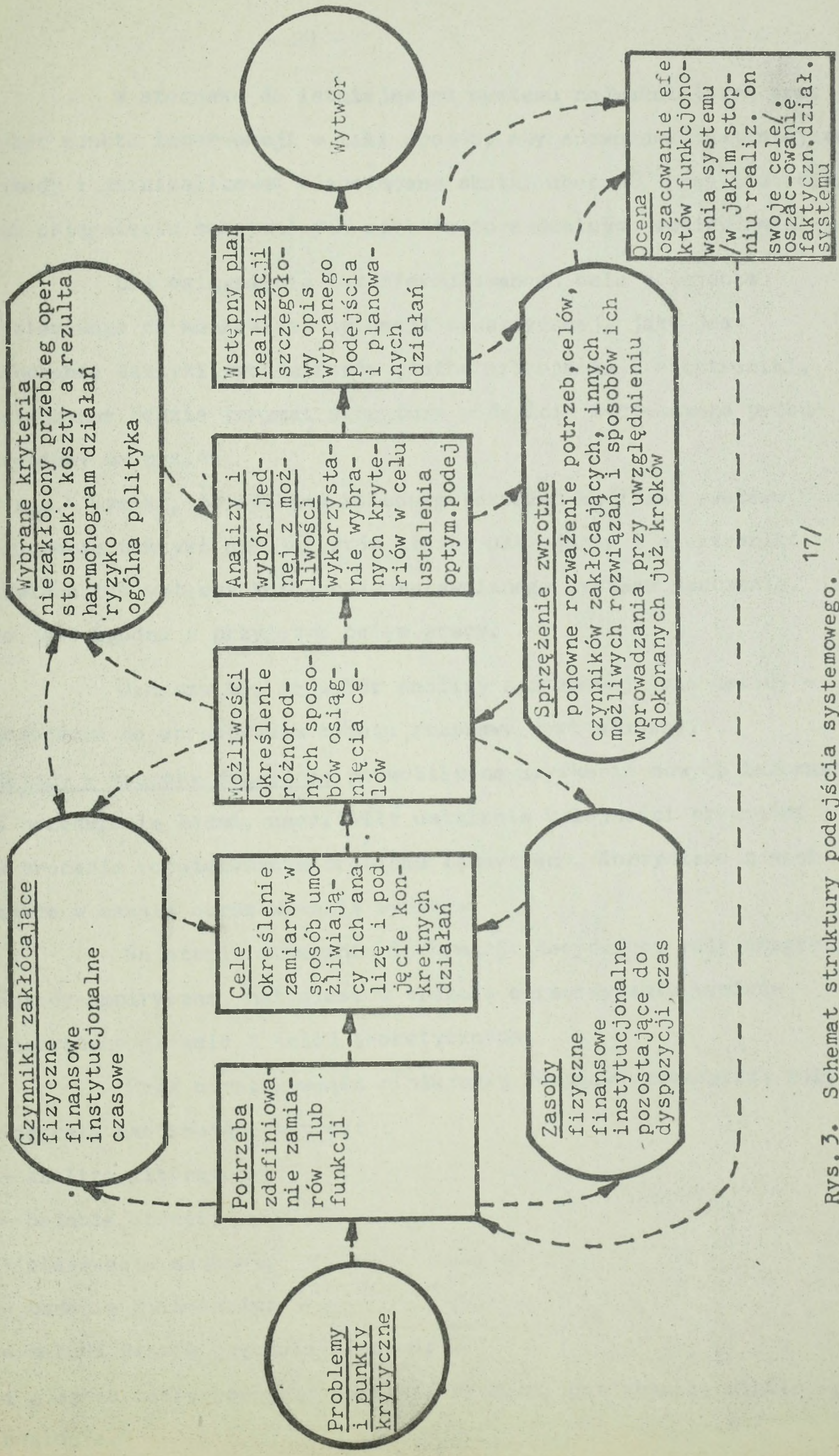
- wyszczególnienie celów działania;
- wyszczególnienie zasobów i czynników zakłócających;
- zaproponowanie różnych strategii;
- znalezienie i ocena możliwie najlepszego rozwiązania w danej sytuacji;
- opracowanie planu wprowadzenia i systematyczne wprowadzanie wybranego rozwiązania;
- dokonywanie zmian części składowych systemu i procedur w zależności od informacji uzyskiwanych dzięki sprzężeniu zwrotnemu i ciągłej kontroli sytuacji.

Druga charakterystyka sytuacji dydaktycznej - to interakcje zachodzące pomiędzy różnymi krokami podejścia systemowego i różnymi częściami składowymi /parametrami/ systemu^{15/} /patrz rys.3/.

Charakterystyka ta znajduje najczęściej zastosowanie przy konstruowaniu nowych modeli systemów kształcenia. Gdy nie wchodzi w grę możliwość utworzenia od podstaw nowego systemu, tzn. gdy dana sytuacja związana z procesem nauczania - uczenia się istnieje już - wówczas każde działanie traktować trzeba jako interwencję w istniejący system. Fakt ten sprawia, że charakterystyka ta w stosunku do istniejących systemów, a takim jest rozpatrywany system nauczania taktyki specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki, nie ma zastosowania. "Ponieważ w konkretnej sytuacji nie sposób wykonywać kolejne kroki podejścia systemowego jeden po drugim, trzymając się ściśle wzoru: określenie celów; zestawienie zasobów i czynników zakłócających; zestawienie różnych strategii; wybór optymalnej strategii" itp.^{16/}

15/ "Proces kształcenia - podejście systemowe" Wyd.WSziP
Warszawa 1985 str.41.

16/ tamże str.30

17/

Rys. 3. Schemat struktury podejścia systemowego.
"Proces kształcenia-podejście systemowe" Wyd.Sz.i P W-wa 1986 str. 42

W stosunku do istniejącego systemu najważniejszym jest wybór punktu interwencji w taki sposób, aby spowodować najmniejsze szkody i zminimalizować niepożądane skutki uboczne, przy jednoczesnym osiągnięciu maksymalnych efektów sprawdzalnych empirycznie.

Dla osiągnięcia tak sformułowanego celu podejścia systemowego do konkretnej sytuacji dydaktycznej, jaką jest nauczanie taktyki specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki, przydatnym będzie schemat struktury podejścia systemowego przedstawiony na rys.4.

Z rys.4 wynika, że efektem końcowym rozważań na temat systemu nauczania taktyki specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki powinna być wstępna koncepcja usprawnianego systemu nauczania, co jest zgodne z przyjętym celem pracy.

Oznacza to, że wybór analizy systemowej jako metody - podejścia do opracowania tematu rozprawy jest słuszny.

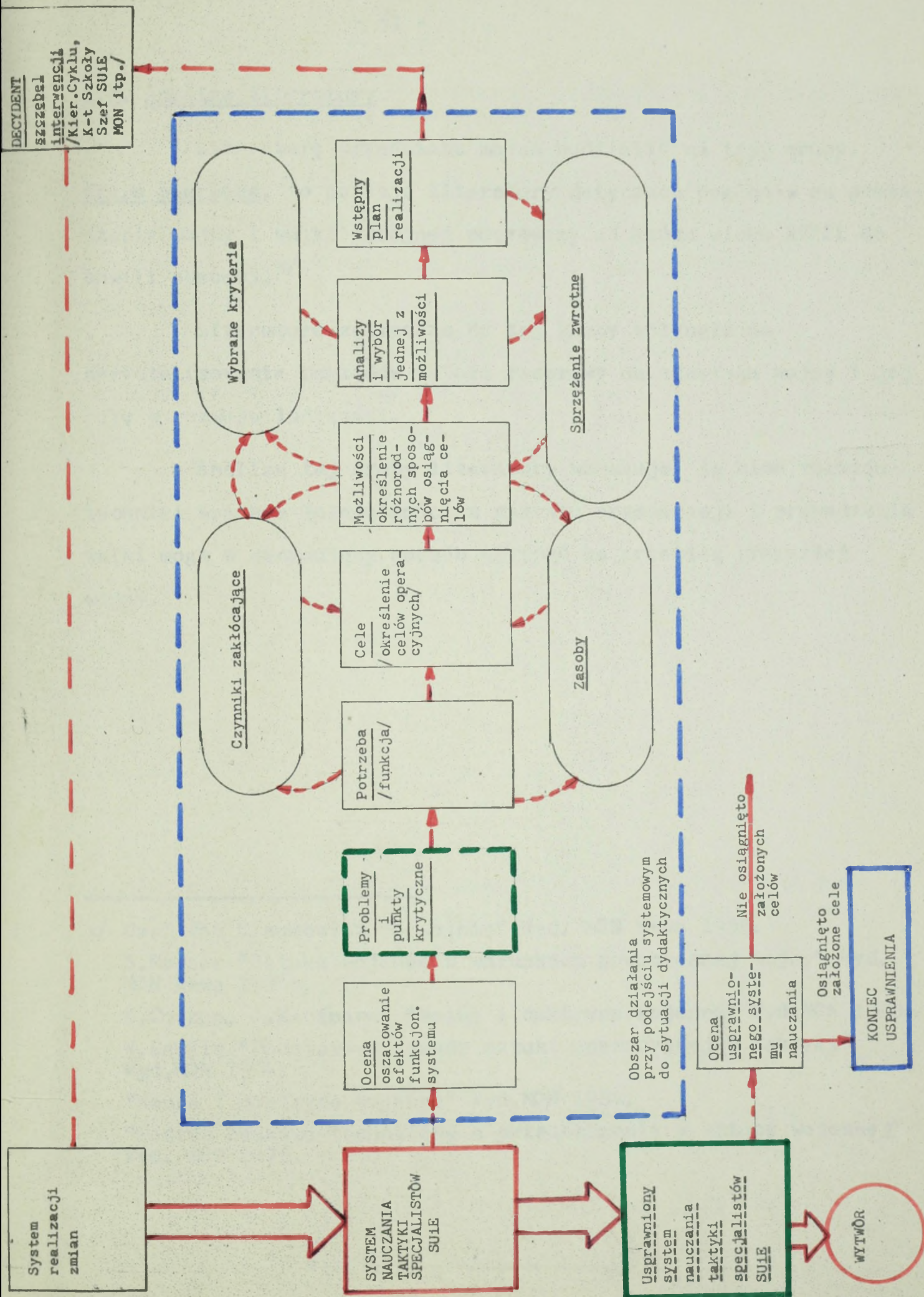
Metody - sposoby działania pozwoliły na uzyskanie nowych informacji o przedmiocie badań, umożliwiły ustalenie kolejności czynności w procesie rozwiązywania problemu badawczego. Korzystano z nich także w czasie opracowywania wyników.

Na etapie zbierania informacji decydującą rolę odegrały metody empiryczne, natomiast w trakcie opracowywania wyników korzystano głównie z metod teoretycznych.

Przy opracowywaniu niniejszej rozprawy zasadniczą rolę odegrały następujące metody:

- analiza literatury;
- badanie opinii;
- obserwacja naukowa;
- badanie dokumentów;
- metoda testów psychologicznych;

a z metod teoretycznych: analiza, synteza, porównanie, uogólnienie, analogia.

Rys. 4. Schemat struktury podejścia systemowego do systemu nauczania taktyki specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki.

5.2. Analiza literatury

Literaturę przedmiotu można podzielić na trzy grupy.

Grupa pierwsza, to pozycje literatury dotyczące poglądów na prowadzenie wojny i walki zbrojnej począwszy od końca wieku XVIII do chwili obecnej.^{x/}

Literatura zaliczana do tej grupy wpłynęła na skryształizowanie poglądów autora rozprawy na zjawisko wojny i jej rolę w rozwoju ludzkości.

Analiza tej grupy literatury wskazuje, że mimo rozwoju techniki, wysokie umiejętności z zakresu organizacji i prowadzenia walki mogą w decydujący sposób wpłynąć na przebieg przyszłej wojny.

x/ Carl von Clausewitz "O wojnie" Wyd. MON W-wa 1958.

S. Mossor "Sztuka wojenna w warunkach nowoczesnej wojny" Wyd. MON W-wa 1986r.

B. Chocha, J. Kaczmarek "Wojna i doktryna wojenna" Wyd. MON 1980.

W. Sawkin "Podstawowe zasady sztuki operacyjnej i taktyki" Wyd. MON 1974.

"Nauka i doktryna wojenna" Wyd. MON 1984.

"Postęp naukowo-techniczny a przeobrażenia w sztuce wojennej" Wyd. MON 1975.

Grupa druga, to literatura z zakresu pedagogiki i dydaktyki ogólnej.^{xx/}

Analiza tych pozycji literatury pozwala na wyrobienie poglądów na proces dydaktyczny i jego elementy składowe. Umożliwia zrozumienie odmienności nauk pedagogicznych i jednocześnie dostarcza informacji dotyczących metod badawczych stosowanych w pedagogice i dydaktyce. "Proces kształcenia - podejście systemowe" była tą książką, która zdecydowała, że w pracy jako podstawową metodę badawczą przyjęto metodę systemową.

-
- xx/ Cz.Kupisiewicz "Podstawy dydaktyki ogólnej" Wyd. PWN 1980.
Cz.Kupisiewicz "Niepowodzenia dydaktyczne" Wyd.PWN 1965.
W.Okoń "Podstawy wykształcenia ogólnego" Wyd.NK 1967.
H.Muszyński "Zarys teorii wychowania" Wyd.PWN 1981 wyd.V.
J.K.Babański "Optymalizacja procesu nauczania" Wyd.WSziP 1979.
"Pedagogika" pod redakcją B.Suchodolskiego Wyd.PWN 1985 wyd.VII.
T.Nowacki "Podstawy dydaktyki zawodowej" Wyd.PWN 1971.
Wł.Żaczyński "Praca badawcza nauczyciela" WSziP 1976.
"Proces kształcenia - podejście systemowe" Przewodnik dla nauczycieli Wyd.WSziP 1986.
R.M.Davis, L.T.Alexander, S.L.Yelon "Konstruowanie systemu kształcenia" Wyd.PWN 1983.
M.Łobocki "Metody badań pedagogicznych" Wyd.PWN 1984.

Grupa trzecia, to literatura dotycząca organizacji i przebiegu procesu dydaktycznego w wojsku.^{xxx/}

Pozwoliła zrozumieć specyfikę kształcenia w warunkach szkoły wojskowej, a także pozwoliła zrozumieć, jaką rolę odgrywa taktyka w przygotowaniu żołnierzy i dowódców do prowadzenia przyszłej wojny. Do tej grupy oprócz podręczników i książek należy zaliczyć szereg artykułów drukowanych w ostatnich dziesięciu latach w takich periodykach jak: "Myśl wojskowa", "Przegląd wojsk lądowych", "Wojskowy przegląd zagraniczny".

Analiza literatury z zakresu pedagogiki, dydaktyki ogólnej, taktyki i szkolenia taktycznego odegrała znaczącą rolę w określeniu miejsca, roli i możliwości oraz sposobów usprawniania specyficznego systemu nauczania taktyki specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki. Analiza ta umożliwiła także poznanie nowych metod badań stosowanych w naukach pedagogicznych i ich efektywności, co z kolei pozwoliło na wyciągnięcie wniosków i zaadaptowanie ich do warunków istniejących w COSSUiE.

-
- xxx/ J. Bogusz "Dydaktyka wojskowa" Wyd. MON 1983.
J. Bogusz, T. Karwat "Poradnik dydaktyczny oficera" Wyd. MON 1973.
B. Chocha "Rozważania o taktyce" Wyd. MON 1982.
B. Chocha "Rozważania o sztuce operacyjnej" Wyd. MON 1984.
K. Żagnałek "Aktywizujące metody szkolenia" ASGW wewn. 3785/83.
"Metodyka wojskowych badań naukowych" ASGW wewn. 3761/83.
"Organizacja badań ankietowych w wojsku" Sygn. WAP wewn. 634/80.
"Psychologia dowodzenia" New York 1943.
B. Kołodziejczak "Co będzie jutro?" Wyd. MON 1980.
"Zagadnienia metodyki nauczania w ASG WP" ASGW wewn. 3885/85.
"Metodyka nauczania taktyki ogólnej w ASG WP" ASGW wewn. 3734/85

5.3. Badanie opinii

Badaniem opinii objęto 203 słuchaczy i kadre dydaktyczną oraz dowódczą w ilości 83 oficerów COSSUiE, kadre z jednostek wojskowych, w tym: oficerów zajmujących stanowiska zastępców dowódców pułków do spraw liniowych - 12, dowódców batalionów - 26, chorążych służb technicznych - absolwentów Szkoły Chorążych Służby Uzbrojenia i Elektroniki - 31. Łącznie badaniami objęto 203 słuchaczy i 152 żołnierzy zawodowych.

Badania te pozwoliły na określenie stosunku słuchaczy i wykładowców do przedmiotów taktycznych, określenie skuteczności stosowanych metod i form nauczania, a także przydatności zdobytej wiedzy taktycznej do praktycznego działania w jednostce wojskowej.

Ponadto badania opinii pozwoliły ustalić, jaka jest rola i ranga szkolenia taktycznego specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki w jednostkach wojskowych.

Na podstawie badań ankietowych ustalono również wpływ stosowania nowoczesnych środków dydaktycznych na wyniki nauczania i stopień ich stosowania w nauczaniu taktyki.

Pozwoliło to na wyciągnięcie wniosków dotyczących kierunków i sposobów zwiększenia ich wykorzystania w przyszłości poprzez odpowiednią modernizację bazy szkoleniowej.

5.4. Metoda obserwacji

Metodę obserwacji zastosowano do zbadania, w jaki sposób i na jakim poziomie słuchacze wykonują zadania i czynności związane z organizacją i realizacją zadań zabezpieczenia technicznego w czasie zajęć kompleksowych w terenie. Obserwacji poddano 2 zajęcia nt. "Działanie PSA oddziału" oraz 3 zajęcia nt. "Działanie plutonu remontowego oddziału". Obserwację prowadzono w warunkach poligonowych podczas zajęć na OC Muszaki.

Porównanie wyników obserwacji z samooceną słuchaczy, uzyskaną z badań ankietowych, pozwoliło na znaczne zobiektywizowanie wniosków zmierzających do dalszego doskonalenia procesu nauczania taktyki.

1.5.5. Badanie dokumentów

W pracy wykorzystano wyniki badań następujących dokumentów:

- programów kształcenia dwu i trzyletniej SCh SUiE;
- dzienników lekcyjnych;
- zestawień ocen okresowych i rocznych;
- protokołów posiedzeń Rady Pedagogicznej;
- rozkazów szkoleniowych Komendanta COSSUiE w latach 1984-87;
- założeń programowych dla SCh wydanych przez Zarząd Szkolnictwa Wojskowego w 1984r.;
- protokołów kontroli kompleksowych prowadzonych w COSSUiE w latach 1984-1986;
- protokołu z Inspekcji Sił Zbrojnych z 1987r.

Uzyskane wyniki dotyczyły przede wszystkim miejsca i roli taktyki w systemie kształcenia, stosowanych metod i form nauczania. Analiza programów stanowiła podstawę do określenia zajęć i tematów zawierających treści nieodpowiadające realiom współczesnego pola walki.

Pozwoliła na dostrzeżenie luk i niedoskonałości w doborze treści nauczania.

Badania dzienników lekcyjnych dostarczyły informacji na temat stosowanych metod kontroli wyników nauczania i pozwoliły na określenie ich skuteczności, co w porównaniu z wynikami badań ankietowych umożliwiło wypracowanie kierunków zmian w sposobach oceniania.

1.5.6. Metoda testów psychologicznych

W badaniach wykorzystano test osobowości w celu uzyskania informacji na temat kierunków zainteresowań słuchaczy i ich motywacji do nauki. Badaniami objęto 69 słuchaczy.

Dla porównania kierunków zainteresowań słuchaczy z innymi grupami przeprowadzono także badania testowe absolwentów WSO - 26 oraz absolwentów wyższych uczelni cywilnych - 24, którzy odbywali przeszkolenie w COSSUjE w ramach SPR.

Poprzez analizę wyników testu starano się o wyjaśnienie psychicznych uwarunkowań postępów uzyskiwanych przez słuchaczy w nauce, a zwłaszcza napotykanych przez nich trudności. Jako narzędzie badawcze wykorzystano "Kwestionariusz zainteresowań G.F.Kudera". T-33/Z/-0.

"Kwestionariusz zainteresowań G.F.Kudera"

Kwestionariusz zainteresowań Kudera zwany także Inwentarzem Kudera, jest obok Inwentarza zainteresowań E.K.Stronga jednym dostępnym w naszym kraju wartościowym i wielokrotnie sprawdzonym narzędziem do badań zainteresowań.

Adaptacji tych inwentarzy dokonano w nieistniejącej już Pracowni Psychometrycznej PAN.

Budowę swojego inwentarza Kudera oparł na następujących założeniach:

- 1/ różnice w zainteresowaniach wynikają z odmienności przedmiotów i zjawisk, których dotyczą,
- 2/ poszczególne kierunki zainteresowań, w swej ogromnej różności, istnieją od siebie niezależnie.

Pomiaru zainteresowań tym inwentarzem dokonuje się za pomocą odpowiedzi subiektywnych obliczonych w sposób o b i e k t y w n y .
Badana osoba dokonuje przymusowego, wielokrotnego wyboru z obszernej listy czynności, przedmiotów, zawodów, rodzajów aktywności i działań te, które ocenia jako lubiane przez nią lub nie.

Każda możliwa odpowiedź /wybór/ ma określoną empirycznie wagę. Wynik jest sumą wag odpowiadających wybranym przez osobę badaną odpowiedziom i reprezentuje nie pojedynczą, subiektywną ocenę, jak w pytaniach wprost o zainteresowaniach, ale strukturę zainteresowań, ich kierunek, który mimo możliwych zmian w poszczególnych odpowiedziach jest względnie stały.

Otrzymana w wyniku badania struktura zainteresowań ma dwojakie zastosowanie: może służyć do identyfikacji zainteresowań typowych dla danej grupy zawodowej lub do ustalenia jaka praca wiąże się z zainteresowaniami danej osoby i w jakiej dziedzinie aktywności znajdzie ona prawdopodobnie satysfakcję i powodzenie. Należy jednak pamiętać, że wyniki uzyskane tym sposobem nie wskazują jednoznacznie co osoba badana ma robić, ani co jest zdolna robić, lecz tylko jaka praca wiąże się z jej zainteresowaniami i w jakiej uzyska prawdopodobnie sukces.

"Kwestionariusz zainteresowań Kudera" mierzy zainteresowania w 10 szerokich dziedzinach:

- Skala 0 - Praca na dworze; wskazuje na zainteresowania dla prac wykonywanych głównie na dworze /na otwartej przestrzeni/. Często wiąże się ona z pracą ze zwierzętami i roślinami.
- Skala 1 - Mechaniczna; wskazuje na zainteresowania dla prac związanych z maszynami i narzędziami.
- Skala 2 - Rachunkowa; wskazuje na zainteresowania dla prac, w których operuje się liczbami.
- Skala 3 - Naukowa; wskazuje na zainteresowania badawcze /odkrywanie nowych faktów, rozwiązywanie problemów/.
- Skala 4 - Perswazyjna; wskazuje na zainteresowania pracami, które opierają się na kontaktach z ludźmi.
- Skala 5 - Artystyczna /plastyczna/; wskazuje na zainteresowania dla pracy twórczej z dziedziny plastyki. Są to na ogół prace związane z rysunkiem, barwą, operowaniem twórczym tworzywem;

- Skala 6 - Literacka; wskazuje na czynne zainteresowanie czytaniem i pisaniem.
- Skala 7 - Muzyczna; wskazuje na zainteresowanie słuchaniem muzyki, uprawianiem muzyki oraz literaturą dotyczącą muzyki i muzyków.
- Skala 8 - Społeczna /usługowa/; wskazuje na zainteresowania dla prac związanych z pomaganiem innym ludziom.
- Skala 9. - Biurowo-administracyjna; wskazuje na zainteresowania dla pracy biurowej, wymagającej dokładności i staranności.

Oprócz wyżej omówionych skal zainteresowań Kwestionariusz zawiera skalę weryfikacyjną V identyfikującą osoby dające nieszczerą odpowiedź.^{18/}

"W badaniach prowadzonych w WSOwRiA stwierdzono, że skala 4 - perswazyjna to domena "urodzonych żołnierzy". Najwyższe wyniki w tej skali otrzymywali ci, którzy lubią dowodzić, kierować zespołami ludzkimi, natomiast niskie wyniki wskazywały ludzi o zamiłowaniu do pracy w samotności, a jeśli już w zespole, to w roli podwładnego".^{19/} Podobne wyniki uzyskano w przeprowadzanych badaniach w COSSUie. Upoważnia to do uznania skali perswazyjnej z Kwestionariusza Kudera jako tej, która mierzy zainteresowania taktyczne.

F.G.Kuder opracował różne normy dla Kwestionariusza zainteresowań dla różnych grup społecznych, dla uczniów szkół średnich, dla studentów, dla osób dorosłych itp.

18/ M.Kotarska, Frederic G.Kuder, Kwestionariusz zainteresowań /The Kuder Preference Record; Vocational/, Oprac.na podstawie materiałów Pracowni Psychometrycznej PAN, Wyd.COPSA, Podręcznik tymczasowy, Warszawa 1968.

19/ J.B.Burcz "Kształtowanie zainteresowań technicznych podchorążych" W-wa 1981 - rozprawa doktorska str. 74

W oparciu o wyniki surowe i określoną normę obliczano wyniki porównywalne według skali dziewięciopunktowej /staniny/. W badaniach użyto przedstawionej w podręczniku M.Kotarskiej normy dla dorosłych.^{20/}

Poniższa tabela przedstawia stopień zainteresowań przyporządkowany poszczególnym staninom oraz przeliczenia staninów na centyle.

Tabela 1. Ocena wyników zainteresowań wg Kwestionariusza F.G.Kudera

Stanin	Opis wyniku	Odpowiadający centyl
9	Bardzo wysoki	98
8	Wysoki	92
7	Ponad przeciętny	83
6	Nieco ponad przeciętny	68
5	Przeciętny	50
4	Nieco poniżej przeciętny	32
3	Poniżej przeciętny	17
2	Niski	8
1	Bardzo niski	2

Dla celów diagnostycznych ważne są zarówno wyniki wysokie /7+9 stanin - zainteresowania silne/, jak i niskie /1+3 staniny - brak zainteresowań/.

Czas trwania badania omawianym narzędziem nie jest określony, a w naszych badaniach wynosił od 45 do 90 minut. Przeliczanie wyników surowych na staniny trwało około 10 min. dla jednego badanego.

Przy interpretacji wyników niezwykle użyteczna jest skala weryfikacyjna. Sprawdzanie kluczem weryfikacyjnym arkuszy odpowiedzi pozwoliło wyeliminować arkusze wypełnione w sposób złośliwie bezmyślny.

^{20/} Por. M.Kotarska, op.cit. s.18

Biorąc pod uwagę fakt, że dla Kwestionariusza Kudera współczynnik rzetelności jest równy około 0,90.^{21/} Istnieje podstawa do sądu o prawidłowym wyborze narzędzia badawczego do badania zainteresowań, i należy uznać że uzyskane tą drogą wyniki właściwie odzwierciedlają badaną rzeczywistość.

1.6. Teren badań

Badania przeprowadzone w okresie od czerwca 1985 do marca 1987r. na terenie COSSUiE oraz w czasie szkolenia poligonowego na poligonie w Muszakach.

Wykorzystano fakt, że w COSSUiE prowadzi się dużą ilość kursów przeszkolenia dla całego wojska; przeprowadzono badania opinii zastępców dowódców pułków do spraw liniowych oraz test psychologiczny badania zainteresowań absolwentów WSO, w czasie ich pobytu w COSSUiE. Oficerowie Ci w ramach szkolenia na WKDO w CDO WP odbywali 5 dniowe zajęcia w COSSUiE.

Podobnie przeprowadzono badanie opinii chorążych służb technicznych z jednostek wojskowych - absolwentów Szkoły Chorążych SiE.

Przeprowadzenie większości badań na terenie COSSUiE zapewniło możliwość korzystania ze wszystkich potrzebnych dokumentów objętych badaniami oraz umożliwiło bezpośredni kontakt ze słuchaczami, kadrami dydaktyczną i dowódczą Ośrodka, a także kadrami z jednostek wojskowych podczas badania opinii.

21/ Por. M.Kotarska, op. cit. s.9

Rozdział II. MIEJSCE TAKTYKI W SYSTEMIE SZKOLENIA WOJSKOWEGO

W rozdziale tym, z teoretycznego punktu widzenia rozpatruje się rolę i miejsce taktyki w dziedzinie nauk wojskowych. Podano najczęściej stosowane definicje oraz aktualny podział dziedziny nauk wojskowych na dyscypliny naukowe i specjalności naukowe. Podjęto także próbę ukazania roli, jaką spełnia taktyka w szkoleniu wojsk głównych państw NATO, krótko scharakteryzowano zasady, metody i formy nauczania stosowane w szkoleniu taktycznym w armii USA i RFN oraz LWP.

2.1. Taktyka jako specjalność naukowa

Wojna, jako zjawisko społeczne, wywierała istotny, nieraz nawet decydujący wpływ na rozwój lub upadek państw i narodów. Była zatem przedmiotem wnikliwych obserwacji, analiz, ocen, zmierzających do wykrycia i zrozumienia jej wewnętrznych treści i mechanizmów - z myślą o praktycznym wykorzystaniu osiągniętej wiedzy.

Teoretyczną problematyką wojenną podejmowali ludzie różnych zawodów i zainteresowań. Badali ją ze swojego punktu widzenia. Pierwsze znane teorie wojenne pochodzą z połowy pierwszego tysiąclecia przed naszą erą /Traktat "O sztuce wojennej" z "Siedmioksięgu" Sun-tsy - V w. p.n.e./. Jednak pełny rozkwit prac poświęconych sztuce wojennej datuje się dopiero od XVIII wieku,^{x/} kiedy to żyje wielu wybitnych teoretyków zajmujących się wojną jako zjawiskiem społecznym.

Teoretyczna myśl wojskowa socjalizmu nie podważa rangi naukowej oraz znaczenia i dorobku nauk wojennych i wojskowych.

x/ Henri Jomini /1778-1869/.

Carl von Clausewitz /1780-1831/.

Marxizm-leninizm, będący ideowo-teoretyczną i metodologiczną podstawą socjalizmu, przyczynił się do usunięcia wątpliwości w tej sprawie, jego argumenty stanowiły zasadniczą siłę, która doprowadziła do obalenia starej monistycznej koncepcji nauki.

Na dzień dzisiejszy trudno ściśle ustalić, ile dyscyplin naukowych i specjalności składa się na współczesną naukę. Jedni oceniają, że jest ich dwa, a inni że cztery tysiące. Tylko nieliczne spośród nich nie mają bezpośredniego znaczenia dla obronności. Jednakże nie wszystkie mogą być zaliczane do systemu szeroko rozumianej nauki wojennej.

"Problem systematyki, a więc i wyodrębnienia systemu nauk tworzących naukę wojenną nie był na ogół podejmowany"^{22/}

Potwierdzeniem tego jest "Nomenklatura specjalności naukowych"^{23/} opracowana przez Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, w której wymienia się 10 grup nauk, są to:

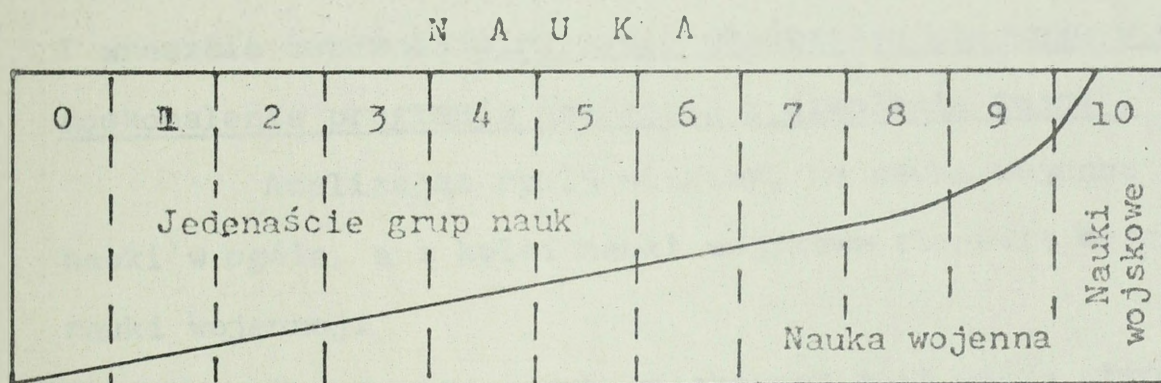
- nauki prawne i polityczne;
- nauki humanistyczne;
- nauki ekonomiczne;
- nauki matematyczno-fizyczną;
- nauki chemiczne;
- nauki przyrodnicze;
- nauki techniczne;
- nauki rolne i leśne;
- nauki medyczne;
- nauki artystyczne.

22/ A. Madejski "Nauka wojenna. Podstawowe problemy systematyki" W-wa 1981 str.49.

23/ "Nomenklatura specjalności naukowych" Wyd. MNSzWiT 1974r.

Każdą grupę /dziedzinę nauki/ dzieli się na dyscypliny, z kolei każdą z dyscyplin dzieli się na specjalności naukowe. Przy tworzeniu "Nomenklatury..." brano pod uwagę kryterium przedmiotowości, kryterium podmiotowości /podobieństwo metod/ oraz kryterium tzw. odrębności resortowej, w którym uwzględniony był postulat przydatności praktycznej.

W systematyce opracowanej przez Akademię Sztabu Generalnego WP uznano, że należy wyodrębnić jeszcze jedną grupę nauk - nauki wojskowe, przyjmując, że przedmiotem nauk wojskowych jest walka zbrojna, będąca domeną wojska w wojnie i którego resortowym dysponentem jest Minister Obrony Narodowej.^{24/} Miejsce nauki wojennej w nowej nomenklaturze nauki polskiej przedstawia rys.1.

Rys. 5.

Miejsce nauki wojennej w nomenklaturze nauki polskiej

Rozpatrując ogólny system nauki uznano, że nauka wojenna tworząc podsystem nauk nie może być podporządkowana żadnej grupie nauk.

Nauka wojenna - to zbiór nauk, których przedmiotem badań jest wojna.

W skład nauki wojennej wchodzi dyscypliny i specjalności naukowe badające wojnę z każdego punktu widzenia, głównie w celu stworzenia

24/ "Nauka i doktryna wojenna" Wyd. MON 1984r. str.73.

racjonalnych podstaw i przesłanek do praktycznego przygotowania państwa do wojny.

Wyodrębnienie nauki wojennej z obszaru nauki ma istotne znaczenie o charakterze naukowawczym, metodologicznym i praktycznym.

Znaczenie praktyczne klasyfikacji nauk wojennych gen. Garejew argumentuje w następujący sposób: "Klasyfikacja nie jest celem samym w sobie. Pozwala ona natomiast określić w sposób uzasadniony, na rozwój których nauk należy skupić wysiłki, aby uzyskać najwyższe i właściwe efekty w dziedzinie obronności.

Pozwala określić instytucje i zakłady naukowe odpowiedzialne za rozwój tych nauk i opracowanie podstawowych problemów naukowych, a także ich /tych instytucji i zakładów/ organizacyjną strukturę oraz podstawowe wymagania w zakresie ich funkcjonowania... I wreszcie zapewnia utrzymanie właściwego kierunku w dziedzinie doskonalenia programów nauczania i szkolenia wojsk".^{25/}

Analizując rys.5 widzimy, że nauka wojenna jest częścią nauki w ogóle, a z kolei nauki wojskowe stanowią organiczną część nauki wojennej.

Przedmiotem nauk wojskowych jest walka zbrojna - badana wielostronnie, z każdego punktu widzenia, w celach nie tylko poznawczych, ale przede wszystkim z myślą o praktycznym rozwiązaniu wszystkich problemów przygotowania sił, środków i warunków skutecznego jej prowadzenia.

Nauki wojskowe jako dziedzina nauki dzielą się na dyscypliny naukowe, a te z kolei na specjalności naukowe.

25/ M.H.Garejew "Sistema naucznych znanij o wojnie i armii".
Wojennaja mysl Nr 8/1976 cytata ze skryptu ASC Sygn.wewn.3323/77
"Nauka wojenna a system obronny państwa" str.14

Jedną z dyscyplin naukowych nauk wojskowych jest sztuka wojenna definiowana jako "umiejętność przygotowania i prowadzenia działań wojennych na lądzie, morzu i w powietrzu na wszystkich szczeblach dowodzenia: w zależności od skali działań rozróżnia się w niej strategię, sztukę operacyjną oraz taktykę".^{26/}

Taktykę w Wielkiej Encyklopedii Powszechnej w tomie 11 na str. 373 definiuje się TAKTYKA /gr./, część sztuki wojennej, umiejętność przygotowania i prowadzenia walki przez jednostki wszystkich rodzajów sił zbrojnych i rodzajów wojsk nie przekraczających w zasadzie dywizji.

Rozróżnia się taktykę ogólną określającą zasady walki, w której biorą udział różne rodzaje wojsk /sił zbrojnych/ oraz taktykę rodzajów sił zbrojnych i rodzajów wojsk, np. taktykę lotnictwa, piechoty.

Według wyżej przygotowanej definicji taktyka jest częścią sztuki wojennej, w skład której wchodzi jeszcze sztuka operacyjna i strategia.

W wyniku ilościowego i jakościowego rozwoju sił zbrojnych powyższy podział przestaje obecnie wystarczać, ponieważ wyodrębniają się coraz to nowe nauki - dyscypliny i specjalności. W tej sytuacji w 1986 roku opracowano w ASG WP nową nomenklaturę dyscyplin naukowych i specjalności w dziedzinie nauk wojskowych.

Proponowana przez ASG WP nowa nomenklatura dyscyplin naukowych i specjalności w dziedzinie nauk wojskowych przedstawiona została w tabeli Nr 2.

Sumując przedstawione rozważania możemy przyjąć następującą definicję taktyki.

TAKTYKA - specjalność naukowa, której przedmiotem zainteresowań są: zasady i sposoby przygotowania i prowadzenia walki,

26/ Wielka Encyklopedia Powszechna. Wyd.PWN 1968 tom 11 s.253.

użycie sił i środków, przez pododdziały, oddziały i związki taktyczne różnych rodzajów sił zbrojnych i rodzajów wojsk.

Tabela Nr 2

W Y K A Z

DYSCYPLIN NAUKOWYCH I SPECJALNOSCI W DZIEDZINIE NAUK WOJSKOWYCH

Dziedzina nauki	Dyscyplina naukowa	Specjalności ogólne i należące do rodzajów sił zbrojnych oraz rodzajów wojsk i służb	Uwagi
Nauki wojskowe	1. Sztuka wojenna	<ul style="list-style-type: none">- system obronny państwa i doktryny wojenne;- strategia;- sztuka operacyjna;- taktyka;- dowodzenie wojskami;- zabezpieczenie bojowe, techniczno-specjalne i tyłowe;- organizacja, mobilizacja i uzupełnianie sił zbrojnych;- obrona cywilna;- historia sztuki wojennej i myśli wojskowej;- geografia wojenna i topografia wojskowa;- metodyka wojskowa//w tym szkolenie wojskowe/;- użycie uzbrojenia i sprzętu technicznego.	
	2. Wychowanie wojskowe	<ul style="list-style-type: none">- wychowanie wojskowe;- teoria i metodyka pracy partyjno-politycznej.	

2.2. Rola taktyki w przygotowaniu wojsk do działań bojowych w systemie szkolenia wojskowego głównych armii państw NATO

Znaczenie szkolenia taktycznego w przygotowaniu wojsk i dowódców do działań bojowych przedstawiono w ujęciu historycznym. Z prezentowanych materiałów wynika, że w USA od dawna szkoleniu taktycznemu nadawano dużą rolę. Obecnie mimo gwałtownego rozwoju techniki i środków niszczenia rola taktyki w przygotowaniu wojsk do walki nie maleje, wprost przeciwnie ciągle doskonalili się metody i formy nauczania taktyki.

Bardzo często korzysta się przy tym z dorobku innych dyscyplin, takich jak pedagogika, psychologia czy informatyka /komputery/.

2.2.1. Cele i zasady nauczania

W Stanach Zjednoczonych już od chwili uzyskania niepodległości dużą uwagę zwracano na wyszkolenie i uzbrojenie armii. Pierwszy prezydent USA George Washington stwierdził "Najsukuteczniejszym sposobem zachowania pokoju jest przygotowanie się do wojny. Wolny naród powinien być nie tylko uzbrojony, lecz także zdyscyplinowany".^{27/}

W okresie przed II wojną światową podkreślano, że "nieszczęścia, jakie ściąga na siebie posługiwanie się niewyszkolonymi ludźmi, w żadnym zawodzie nie są tak przerażające i nieodwracalne jak w wojsku".^{28/}

Na przestrzeni wielu lat doskonalono metody i formy szkolenia, korzystano także z doświadczeń innych armii oraz z dorobku teoretycznej myśli wojskowej.

27/ "Psychologia dowodzenia" Biuletyn informacyjny Zarządu Propagandy i Agitacji GZP W-wa 1958r. s.160.

28/ General Douglas Mac-Arthur "Roczny Raport Szefa Sztabu Armii St.Zjedn. 1933" cytata z "Psychologii dowodzenia" str.71.

Często za wzór do naśladowania brano armię niemiecką, o której pisano m.in. "Nie zachodzą tutaj żadne nieporozumienia co do obowiązków w czasie pokoju. Obowiązki te, polegające na szkoleniu zmieniającego się ustawicznie personelu, są tak oczywiste, że oficerowie i podoficerowie uważają się naprawdę za fachowych nauczycieli. Klasy swoje obejmują oni późną jesienią. Nie z wyjątkiem wojny /podkreśl.J.S./ nie odrywa ich od pełnienia wspomnianych obowiązków".^{29/}

W "Psychologii dowodzenia" wydanej w 1943 roku sformułowane zostały trzy podstawowe zasady szkolenia obowiązujące w armii Stanów Zjednoczonych.

- I. Decentralizacja - każdy oficer jest równocześnie uczniem i nauczycielem.
- II. Szkolenie systematyczne - zaczynać od rzeczy prostych i przechodzić stopniowo do rzeczy coraz bardziej złożonych.
- III. System aplikacyjny - człowiek uczy się najlepiej podczas samodzielnego wykonywania danej czynności.
 1. Przygotowanie do szkolenia - oficer powinien sam się przygotować i przygotować swoich żołnierzy.
 2. Objaśnienie - oficer powinien objaśniać żołnierzom "co i dlaczego" w zakresie danego tematu.
 3. Pokaz - oficer powinien pokazać żołnierzom, jak trzeba wykonać czynności, które objaśnił poprzednio.
 4. Wykonanie - każdy żołnierz powinien nauczyć się wykonywania czynności, które oficer objaśnił i pokazał.

29/ "Psychologia dowodzenia" str.21 Wyd. New York PRENTICE - HALL INC 1943.

5. Omówienie - oficer powinien przeprowadzić krytykę i skorygować błędy popełnione przez żołnierzy.^{30/}

Sformułowane zostały także pewne "prawidłowości psychologiczne, które wyjaśniały i podbudowywały teoretycznie zasady szkolenia, m.in.:

1. Człowiek uczy się prędzej, gdy rozumie treść przedmiotu nauki oraz wie, do czego nauka jest mu potrzebna. Ludzie chętniej uczą się rzeczy ważnych, aniżeli rzeczy nie posiadających istotnego znaczenia oraz znacznie lepiej pamiętają te pierwsze.
2. Człowiek uczy się lepiej i lepiej przechowuje w pamięci wiadomości, gdy nowe zagadnienia wiążą się ściśle z zagadnieniami już znanymi. Metoda kumulacyjna ułatwia ludziom zrozumienie całości przedmiotu oraz umożliwia im częste powtarzanie nowych wiadomości w ścisłym związku z uprzednimi wiadomościami.
3. Uczniowie muszą uczyć się i ćwiczyć w taki sam sposób, w jaki później będą korzystali w praktyce z nabytych umiejętności i wiedzy.^{31/}

Dużą uwagę przywiązuje się do zachęcania uczniów do nauki poprzez stosowanie bodźców pozytywnych, "które służą do rozbudzenia w rekrutach zainteresowania wyszkoleniem wojskowym".^{32/}

Jednym z najsilniejszych bodźców jest uświadomienie "rekrutów" o skutkach, jakie pociąga za sobą niewystarczające przygotowanie do walki.

Instruktor zachęci żołnierzy do nauki, jeżeli będzie im codziennie opowiadał, w jaki sposób nowa lekcja lub ćwiczenie wiążą się z ogólnym planem przygotowania żołnierza do walki.

30/ "Psychologia dowodzenia" str. 23 Wyd. New York PRENTICE-HALL INC 1943.

31/ tamże str. 29.

32/ tamże str. 32.

Żołnierze zaczynają wtedy prędkiej pojmuwać dlaczego muszą opanować podstawowe działy wyszkolenia.

Rzadziej zaleca się stosować b o d ź c e n e g a t y w n e. "Pogrożki i nagany są mało skuteczne, zarówno jeśli chodzi o przyspieszenie nauki, jak i o wpojenie żołnierzom szacunku dla oficera i podniesienia morale oddziału. /.../

Siła, przymus i strach rzadko przyczyniają się do obudzenia szczerego zainteresowania".^{33/}

W czasach nam współczesnych szkolenie bojowe wojsk w Stanach Zjednoczonych także traktuje się jako jeden z głównych elementów codziennej działalności wojsk w okresie pokoju, a efektywna jego realizacja jest odpowiedzialną funkcją dowódców wszystkich szczebli. W toku szkolenia bojowego wojsk szczególną uwagę zwraca się na taktykę.

2.2.2. Metody i formy organizacyjne nauczania taktyki

Szkolenie taktyczne w armii amerykańskiej obejmuje:

- szkolenie pojedynczego żołnierza i przygotowanie go do działań w składzie sekcji, drużyny i załogi;
- zajęcia zgrywające w ramach pododdziału;
- kompleksowe ćwiczenia taktyczne w terenie /od szczebla drużyny/, które zalicza się do wyższych form szkolenia taktycznego.^{34/}

W roku szkoleniowym czas przewidziany na szkolenie taktyczne przekracza 40% godzin szkoleniowych. W ramach tej ilości godzin prowadzi się dużą ilość 12 godzinnych ćwiczeń taktycznych na szczeblu drużyny, kilka jednodobowych ćwiczeń plutonu, trzy - cztery 3 dobowe ćwiczenia na szczeblu kompanii i dwa lub więcej batalionowe ćwiczenia zgrywające.

33/ "Psychologia dowodzenia" str.33.

34/ "Wojskowy przegląd zagraniczny" Nr 1 z 1978r. str.61.

Ponadto, pododdziały biorą udział w brygadowych i dywizyjnych ćwiczeniach taktycznych, których okresy trwania nie są wliczane do ogólnego czasu szkolenia taktycznego.

W szkoleniu taktycznym sił lądowych Stanów Zjednoczonych stosuje się wiele urządzeń i pomocy szkoleniowych, które pozwalają żołnierzowi lepiej zrozumieć istotę działania na współczesnym polu walki. Należą do nich: analizy i publikacje na temat doktryn, gry wojenne na mapach z wykorzystaniem komputerów, zajęcia w terenie z udziałem pozoracji itp.

Szkolenie taktyczne na szczeblu pododdziału prowadzi się głównie metodą:

- musztry bojowej;
- tematycznych ćwiczeń taktycznych rodzajów wojsk.^{35/}

Pododdziały na zajęciach i ćwiczeniach taktycznych w terenie działają w pełnym składzie i z etatowym wyposażeniem.

Cwiczenia taktyczne w terenie poprzedzone są zajęciami teoretycznymi na salach wykładowych, podczas których przerabia się zagadnienia regulaminowego działania oraz zasady wykorzystania sprzętu i uzbrojenia.

Wiele doświadczeń w tym zakresie dostarczyła Amerykanom wojna w Wietnamie. Wypróbowali tam technikę noktowizyjną, laserową i środki oświetlające pole walki.^{36/}

Przykładem zmian w zasadach wykorzystania sprzętu i uzbrojenia jest "zastosowanie przez lotnictwo amerykańskie w działaniach wojennych w Wietnamie bomb kierowanych z laserowym i noktowizyjnym systemem naprowadzania; pozwoliło to znacznie zmniejszyć ogólne zużycie bomb i w rezultacie obniżyć liczbę wylotów

35/ "Szkolenie ogólnowojskowe metodami systemowymi" Wojskowy Przegląd Zagraniczny Nr 4 z 1986r. str.53

36/ B.Kołodziejczak "Co będzie jutro" Wyd. MON 1980 str.243.

bojowych lotnictwa potrzebnych do zniszczenia jednego obiektu".^{37/}

W czasie szkolenia teoretycznego z zasad wykorzystania sprzętu technicznego i uzbrojenia w szerokim zakresie wykorzystuje się filmy szkoleniowe i przeźrocza.

W celu przygotowania żołnierzy pod względem psychologicznym do działania na współczesnym polu walki ponad 50% wszystkich ćwiczeń plutonu i kompanii prowadzi się nocą i w warunkach ograniczonej widoczności.

Zajęcia takie prowadzi się na specjalnie urządzonych placach ćwiczeń, na których rozmieszcza się manekiny trupów, wraki czołgów, samochodów i innego uszkodzonego lub zniszczonego sprzętu i uzbrojenia.

Do przygotowania dowódców amerykańskich sił lądowych z zakresu taktyki opracowano różne gry wojenne na modelach symulujących pole walki, które mają zapewnić kierownictwu szkolenia obiektywne i możliwie realistyczne przedstawienie sytuacji.

Dla celów szkoleniowych wykorzystuje się zarówno gry prowadzone metodą tradycyjną, jak i z użyciem komputerów.

Wojenne gry taktyczne stosowane w amerykańskich siłach lądowych dzielą się następująco:^{38/}

- patrz tabela nr 3.

37/ St. Piuro "Podstawy i tendencje zmian w taktyce sił powietrznych państw NATO". Myśl Wojskowa /tajna/ nr 1 z 1979r. str.78.

38/ "Gry wojenne w szkoleniu taktycznym sił lądowych Stanów Zjednoczonych" Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 4 z 1978 str.80.

Tabela Nr 3

Nazwa gry wojennej	Szczegole dowodzenia		Użycie komputera	Gra dwustronna	Czas rzeczywisty
	wojska własne	przeciwnik			
Firefight /walka ogniowa/	Pluton	Kompania	-	+	-
Dunn-Kempf /walka "w ciemno"/	Pluton/ kompania	Batalion	-	+	-
Longthrust /nękanie/	Batalion	Batalion	-	+	+
CATTS /kombinowany taktyczny symulator/	Batalion	Pułk	+	-	+
Pegaz	Brygada	Dywizja/ pułk	+	+	+
CAMMS /elektroniczny system zobrazowania sytuacji/	Brygada/ batalion	Dywizja pułk	+	-	+
First Battle /pierwsza walka/	Dywizja	Armia	-	+	+
War Eagle /orzeł wojny/	Korpus	Armia	-	+	+

Objaśnienie:

"+" = tak; "-" = nie; "+" = warunkowo

W grach z użyciem komputerów ocena sytuacji i decyzje są podejmowane przez ćwiczących jak w modelach tradycyjnych.

Komputer natomiast pomaga kierownictwu w szybkiej ocenie decyzji ćwiczących, a także w wykorzystaniu skomplikowanych, zbliżonych do rzeczywistości bojowej, modeli.

Gra Firefight /walka ogniowa/, zaliczana do najprostszych, jest stosowana w szkoleniu dowódców plutonów. Gra prowadzona jest na mapie z sześciokątną siatką; na mapie jest przedstawiony w uproszczeniu obraz terenu, natomiast uwypuklone są dodatkowo przeszkody terenowe, właściwości maskujące i możliwości ukrycia.

Za pomocą siatki, w prosty sposób, określa się kierunek i zasięg ruchu wojsk oraz odległość strzelania w dowolnym kierunku. Położenie broni lub sprzętu, drużyn piechoty i ogni artyleryjskich obrazują plakietki ustawione na mapie przez ćwiczących. Aby ocenić rezultat działania każdego rodzaju broni /środka ogniowego/, losuje się przypadkową liczbę, a następnie za pomocą tabeli prawdopodobieństwa, odpowiednio do odległości strzelania /strzału/ ustala, czy cel został zniszczony czy nie. Koszty związane z prowadzeniem tego rodzaju gry są małe.

Gra Dunn Kempf /walka "w ciemno"/ różni się od innych modeli gry przede wszystkim tym, że jest rozgrywana nie na mapie, lecz na stole plastycznym, a właściwie na piaskownicy w skali 1:200. W połowie piaskownicy /stołu plastycznego/, na wysokości 5 cm, jest umieszczona zasłona dzieląca obydwie ćwiczące strony, uniemożliwiająca wzajemne obserwowanie ruchów. Z obu stron występują plutony i kompanie z odpowiednią liczbą modeli uzbrojenia.

Gra prowadzona jest w 30-sekundowych cyklach rzeczywistego przebiegu walki: ćwiczący albo przesuwiają środki ogniowe /wykonują ruch/, albo prowadzą ogień. Prędkość poruszania jest uzależniona od warunków terenowych.

Ocena grających jest możliwa dopiero po podsumowaniu określonej liczby rezultatów, co wymaga dłuższego czasu. Dlatego gry nie można prowadzić w czasie rzeczywistym. W odróżnieniu od tradycyjnego szkolenia na piaskownicy, gdzie przede wszystkim doskonała jest ocena sytuacji, podejmowanie decyzji i wydawanie rozkazów, w tym przypadku chodzi głównie o takie cele szkoleniowe, jak: kierowanie

ogniem, ruch, wykorzystanie terenu i użycie artylerii.

Do szkolenia w ocenie sytuacji na szczeblu batalionu służy model gry tradycyjnej Longthrust /rykanie/, prowadzonej na mapie z siatką podobną jak w grze Firefight /walka ogniowa/. Jednak w odróżnieniu od gry Firefight ćwiczący sztab batalionu nie ma wglądu w mapę kierownictwa gry. Kieruje walką na podstawie ustnych meldunków przekazywanych środkami łączności przez podległych dowódców kompanii, którzy dowodzą swoimi pododdziałami odpowiednio do wydanych im przez sztab batalionu rozkazów oraz reguł gry. Pododdziały /plutony/ są przedstawione za pomocą plakietek.

Każde z ćwiczeń taktycznych prowadzone jest według szczegółowo opracowanej dokumentacji; w skład której wchodzi:

- tło taktyczne;
- zamiar stron;
- plan przeprowadzenia ćwiczenia z rozbiciem na etapy, w których uwzględnia się czynności ćwiczących i aparatu rozjemczego.

Ponadto, w formie załączników opracowuje się plany:

- rozpoznania;
- działania rozjemców;
- materiałowo-technicznego zabezpieczenia, a także wytyczne dla podgrywki i mapę przebiegu ćwiczenia, na której znajdują się m.in. optymalne decyzje ćwiczących stron na określoną godzinę ćwiczeń.

W ramach kontroli wyników szkolenia, po przerobieniu podstawowych tematów w pododdziałach, dowódca batalionu lub wyżsi przełożeni prowadzą tzw. ćwiczenia zaliczeniowe, to jest dwuszczeblowe, dwudobowe kompleksowe ćwiczenia sprawdzające.

W siłach lądowych RFN podstawowym rodzajem ćwiczeń z wojskami związków taktycznych są ćwiczenia o tzw. swobodnym przebiegu /wg decyzji dowódców/.

Prowadzone są one głównie w oparciu o decyzje ćwiczących stron i charakteryzują się stosunkowo niewielką liczbą ograniczeń oraz nieszablonowym przebiegiem.

"Głównym celem ćwiczenia z wojskami o swobodnym przebiegu jest szkolenie dowódców wszystkich szczebli dowodzenia w kierowaniu walką manewrową, w warunkach maksymalnie zbliżonych do rzeczywistych zwłaszcza w odniesieniu do czasu i terenu. Rzeczywiste przegrupowania i ćwiczebne działania bojowe wojsk mają decydujący wpływ na przebieg ćwiczenia, a zwłaszcza na tempo działań i opanowanie lub utrzymanie terenu".^{39/}

Cwiczenia o swobodnym przebiegu stwarzają dowódcom wszystkich szczebli dowodzenia, odpowiednio do aktualnego stosunku sił i nakazanych zadań bojowych możliwości swobodnego podejmowania decyzji - przenoszenia głównego wysiłku działań, manewru siłami i ogniem oraz wykorzystania skutków zaskoczenia.

Kierowanie takimi ćwiczeniami jest dość trudne i wymaga właściwie zorganizowanego i elastycznie działającego aparatu rozjemczego.

W szkoleniu taktycznym Bundeswehry wykorzystuje się także komputery.

Po raz pierwszy zastosowano komputer w ćwiczeniu dowódczo-sztabowym pod kryptonimem "Korpsoperation-79", w skrócie "Kora". Cwiczenie to było przeprowadzone w marcu 1979r. w Akademii Dowodzenia Bundeswehry.

Przy ocenie przebiegu ćwiczenia - gry dostrzeżono m.in. konieczność intensywnego przeszkolenia i wdrożenia do pracy taktyków, z zastosowaniem komputerów.

^{39/} "Ćwiczenie z wojskami związków taktycznych" Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 2 z 1979r. str.56.

W metodach szkolenia taktycznego amerykańskich i zachodnio-niemieckich sił lądowych występują pewne różnice, ale daje się zauważyć jedną wspólną cechę, w obu armiach dąży się, aby system szkolenia taktycznego był niezbyt kosztowny, ale stwarzający ćwiczącym wojskom możliwości szkolenia w warunkach maksymalnie zbliżonych do rzeczywistego pola walki.

2.3. Miejsce i rola taktyki w procesie dydaktyczno-wychowawczym kadry zawodowej LWP

Uwzględniając rolę i miejsce taktyki w dziedzinie nauk wojskowych oraz znaczenie, jakie nadaje się szkoleniu taktycznemu w szkoleniu wojsk głównych państw NATO, w dalszych rozważaniach, w oparciu o dokumenty normatywne i obowiązujące programy nauczania, dokonano oceny roli i miejsca, jakie zajmuje taktyka w przygotowaniu do walki kadry zawodowej LWP.

Na tym tle w dalszej kolejności pokazano rolę i znaczenie, jakie nadaje się szkoleniu taktycznemu w procesie dydaktyczno-wychowawczym specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki.

2.3.1. Wiedza taktyczna, istotnym składnikiem struktury sylwetki żołnierza zawodowego LWP

Celem kształcenia w szkole wojskowej jest przede wszystkim dobre przygotowanie do wykonywania zawodu wojskowego. Zawód wojskowy ze względu na swoją specyfikę wymaga odpowiednio ukształtowanej osobowości, tzn. niezbędne jest ukształtowanie cech, które w innych zawodach nie odgrywają pierwszoplanowej roli.

Szczególne wymagania w stosunku do osobowości żołnierza zawodowego wynikają z faktu, że:
Zawód wojskowy jest bardzo trudny, należy do działu najbardziej kwalifikowanego. Wynika to - po pierwsze - z awangardowości techniki, którą wykorzystują siły zbrojne oraz z charakteru organizacji i rygorów służby wojskowej.

Po drugie - z prowadzenia działalności w szczególnych, właściwych tylko dla wojska warunkach, z przygotowania się do najtrudniejszych, bo przecież wojennych zadań. I wreszcie, po trzecie - z wiązania, zespalania zarówno w ramach konkretnych, indywidualnych obowiązków poszczególnych osób funkcyjnych, jak i w całym systemie - odpowiednio przetworzonego dorobku nauk operacyjno-taktycznych, społeczno-humanistycznych, technicznych, i biologicznych.^{40/}

Na skuteczność działania i wyniki pracy żołnierza zawodowego decydujący wpływ ma wiedza wojskowa, zamiłowania i zainteresowania zawodowe. Czynniki te przesądzają o przydatności i możliwościach wykorzystania żołnierza w służbie.

Miejsce wiedzy wojskowej w układzie struktury sylwetki żołnierza zawodowego ilustruje rys. 6.

Podstawowym składnikiem szeroko rozumianej wiedzy wojskowej jest wiedza z dziedziny przedmiotów operacyjno-taktycznych.

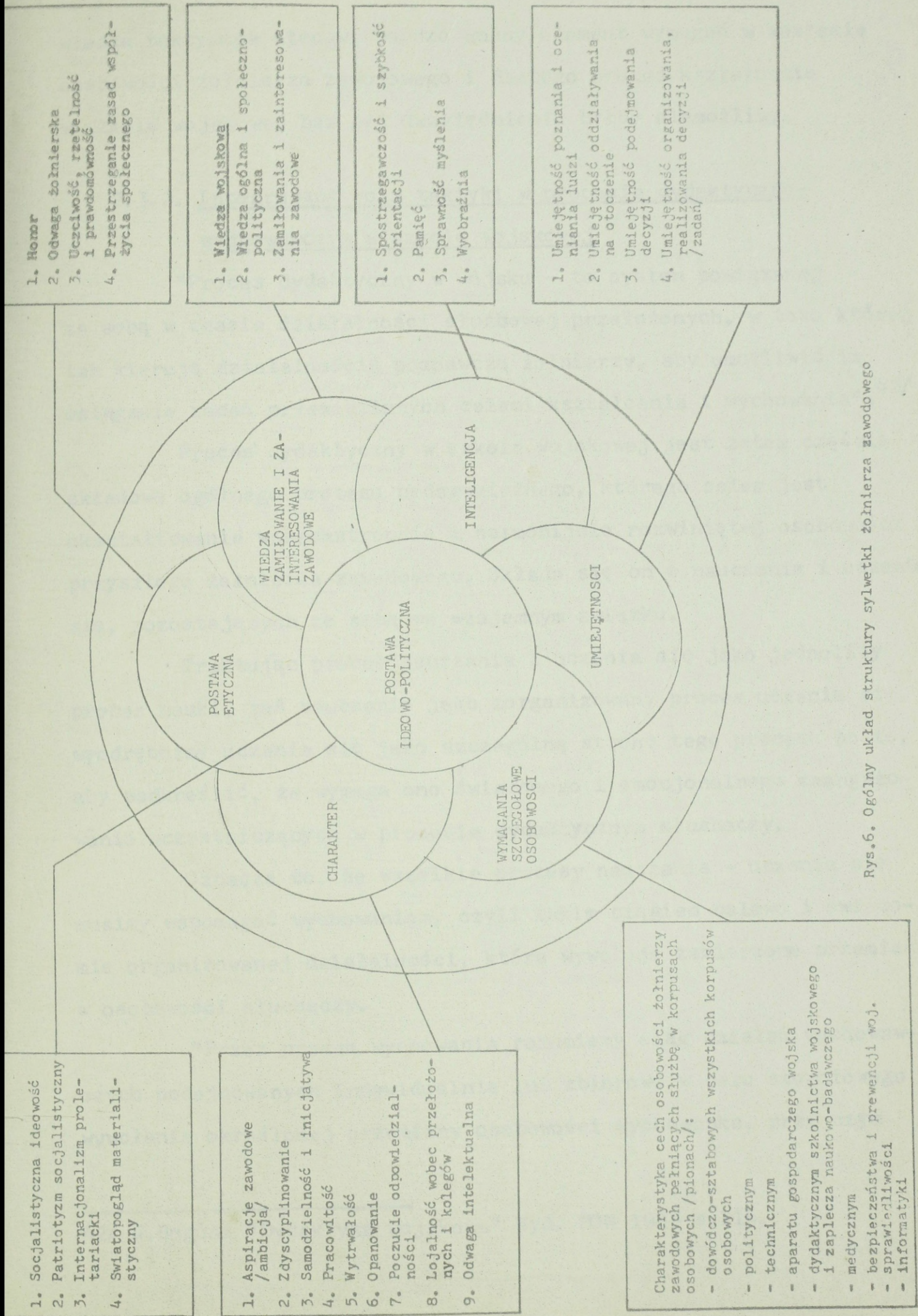
Ranga wiedzy operacyjno-taktycznej została wyraźnie podkreślona w dokumencie normatywnym, jakim są "Zasady działania kadrowego w Siłach Zbrojnych PRL".

Według tego dokumentu wiedza wojskowa to: Znajomość podstawowych i aktualnych problemów marksistowsko-leninowskiej nauki o wojnie i wojsku, doktryny wojennej własnej i przeciwnika, zasad i metod dowodzenia oraz działania wojsk na współczesnym polu walki.^{41/}

Gruntowne opanowanie techniki wojskowej oraz umiejętności jej optymalnego wykorzystania w różnorodnych sytuacjach nie będzie możliwe bez posiadania opartych na rzetelnych naukowych podstawach usystematyzowanych i utrwalonych wiadomości ogólnowojskowych oraz specjalistycznych o wojskach własnych i nieprzyjaciela. A zatem

40/ W. Jaruzelski "Zasady działania kadrowego" - fragment wystąpienia str. 12 Sygn. Kadr 47/83.

41/ "Zasady działania kadrowego" Sygn. Kadr 47/83 str. 31

1. Socjalistyczna ideowość
2. Patriotyzm socjalistyczny
3. Internacjonalizm proletariacki
4. Światopogląd materialistyczny

1. Aspiracje zawodowe / ambicja/
2. Zdyscyplinowanie
3. Samodzielność i inicjatywa
4. Pracowitość
5. Wytrwałość
6. Opanowanie
7. Poczucie odpowiedzialności
8. Lojalność wobec przełożonych i kolegów
9. Odwaga intelektualna

- Charakterystyka cech osobowości żołnierzy zawodowych pełniących służbę w korpusach osobowych / pionach/:
- dowódco-sztabowych wszystkich korpusów osobowych
 - politycznym
 - technicznym
 - aparatu gospodarczego wojska
 - dydaktycznym szkolnictwa wojskowego i zaplecza naukowo-badawczego
 - medycznym
 - bezpieczeństwa i prewencji woj.
 - sprawiedliwości
 - informatyki
 - topografii
 - mobiliz.- uzupełnieniom w/w
 - kadrowym

1. Honor
2. Odwaga żołnierska
3. Uczciwość, rzetelność i prawdomówność
4. Przestrzeganie zasad współżycia społecznego

1. Wiedza wojskowa
2. Wiedza ogólna i społeczno-polityczna
3. Zamiłowania i zainteresowania zawodowe

1. Spostrzegawczość i szybkość orientacji
2. Pamięć
3. Sprawność myślenia
4. Wyobraźnia

1. Umiejętność poznania i oceny ludzi
2. Umiejętność oddziaływania na otoczenie
3. Umiejętność podejmowania decyzji
4. Umiejętność organizowania, realizowania decyzji /zadan/

Rys.6. Ogólny układ struktury sylwetki żołnierza zawodowego.

wiedza taktyczna stanowi bardzo ważny element wymagań w zakresie osobowości żołnierza zawodowego i dlatego proces kształcenia w szkole wojskowej bez jej uwzględnienia byłby niemożliwy.

2.3.2. Integrująca rola taktyki w procesie dydaktyczno-wychowawczym w szkole wojskowej

"Proces dydaktyczny w wojsku - to system powiązanej ze sobą w czasie działalności służbowej przełożonych, w toku której tak kierują działalnością poznawczą żołnierzy, aby umożliwić im osiągnięcie zadań przewidzianych celami kształcenia i wychowania".^{42/}

Proces dydaktyczny w szkole wojskowej jest zatem częścią składową ogólnego procesu pedagogicznego, którego celem jest ukształtowanie wszechstronnie i harmonijnie rozwiniętej osobowości przyszłego żołnierza zawodowego. Składa się on z nauczania i uczenia się, pozostających ze sobą we wzajemnym związku.

Traktując proces nauczania i uczenia się jako jednolity proces nauki, zaś nauczanie jako zorganizowany proces uczenia się, wyodrębnimy uczenie się jako szczególną stronę tego procesu po to, aby podkreślić, że wymaga ono świadomego i emocjonalnego zaangażowania uczestniczących w procesie dydaktycznym słuchaczy.

Oznacza to, że wszelkie procesy nauczania - uczenia się musimy wspomagać wychowaniem, czyli takim ciągiem celowo i świadomie organizowanej działalności, która wywołuje zamierzone przemiany w osobowości słuchaczy.

"Przez proces wychowania rozumiemy ciąg działań wychowawczych podejmowanych indywidualnie lub zbiorowo w celu stopniowego wywołania określonej przemiany osobowości wychowanka, przy czym

42/ J. Bogusz "Dydaktyka wojskowa" Wyd. MON 1983 s.114.

kolejność tych działań jest odpowiednio dostosowana do przebiegu wywoływanej przez nie zmiany".^{43/}

Wychowanie wojskowe, którym nieustannie wspomagać musimy wszelkie procesy dydaktyczne w wojsku, jest działaniem zmierzającym do kształtowania nowych stosunkowo trwałych i pożytecznych z punktu widzenia wojska cech osobowych żołnierza.

Uwzględniając funkcję jaką spełnia wychowanie wojskowe, w procesie dydaktycznym możemy wyróżnić: wychowanie polityczne, ogólnowojskowe, techniczne, specjalistyczne i bojowe.

Podsumowując, proces nauczania - uczenia się i wychowania stanowi nierozzerwalny układ, w którym nauczyciele i uczniowie wzajemnie na siebie oddziałują.

W procesie tym możemy wyróżnić jako elementy składowe: nauczycieli, uczniów oraz bazę materialną, w której realizuje się proces dydaktyczno-wychowawczy.

Proces ten jest zjawiskiem złożonym, a jego przebieg i efektywność zależą od prawidłowego i harmonijnego ustawienia podstawowych elementów, którymi są: plany i programy, metody, formy i środki przekazywania wiedzy, metody i formy działania wychowawczego, organizacja i baza materialna, kadra naukowo-dydaktyczna.^{44/}

Analiza procesu dydaktyczno-wychowawczego w szkole wojskowej uświadamia nam, że jego elementy są podobne, niezależnie od szczebla kształcenia.

W każdej szkole wojskowej przygotowującej kandydatów na żołnierzy zawodowych realizowany jest program nauczania, który obejmuje:

- szkolenie polityczne;
- szkolenie ogólnowojskowe;

43/ M. Muszyński "Zarys teorii wychowania" Wyd. PWN 1971 str. 230.

44/ A. Baranowska "Z zagadnień skuteczności procesu dydaktycznego" Życie szkoły wyższej nr 4 z 1983r. str. 35.

- szkolenie ogólnokształcące;
- szkolenie specjalistyczne;
- szkolenie taktyczne.

W ramach każdego rodzaju szkolenia realizowane są określone cele szkoleniowe, jednak w prawidłowo zorganizowanym procesie dydaktyczno-wychowawczym wszystkie cele szkoleniowe powinny być podporządkowane szkoleniu taktycznemu.

"Szkolenie taktyczne, którego celem jest zapewnienie wszechstronnej gotowości wojsk do prowadzenia aktywnych i śmiałych działań bojowych w trudnych warunkach współczesnej wojny, będzie decydowało o zwycięstwie. Wynika to z faktu, że potencjalny przeciwnik nie jest gorzej wyposażony technicznie.

We współczesnej wojnie zwycięży zatem ten, kto będzie silniejszy moralnie i psychicznie, kto będzie górował nad przeciwnikiem kunsztem prowadzenia walki. Znaczy to, że więcej szans na odniesienie zwycięstwa będzie miał ten, kto będzie lepiej przygotowany pod względem taktycznym".^{45/}

Czy rzeczywiście pozostałe działy szkolenia podporządkowane są celom szkolenia taktycznego?

Rozpatrzmy kolejno poszczególne rodzaje szkolenia.

1. Szkolenie polityczne

Szkolenie polityczne ma na celu kształtowanie socjalistycznej świadomości i społeczno-obywatelskich, patriotycznych postaw słuchaczy, umacnianie ideowo-moralnej zwartości sił zbrojnych PRL na gruncie marksistowsko-leninowskiej ideologii i społeczno-ekonomicznego programu PZPR, kształtowanie motywacji słuchaczy do działań i zachowań odpowiadających funkcji i zadaniom Wojska Polskiego. Inspirująca rola tego szkolenia wobec szkolenia taktycznego wydaje się być bezsporna.

45/ B.Chocha "Rozważania o taktyce" Wyd.MON 1982 str.9.

2. Szkolenie ogólnowojskowe

Szkolenie ogólnowojskowe obejmuje przedmioty: regulaminy, musztra, szkolenie strzeleckie, szkolenie fizyczne. Celem szkolenia ogólnowojskowego jest przygotowanie słuchaczy /żołnierzy/ do wystąpień służbowych oraz do prowadzenia walki.

Celem np.: szkolenia z musztry jest wyrobienie u żołnierzy umiejętności wykonywania ruchów z bronią i bez broni, formowania szyków, nauczanie prostych elementów zachowania się żołnierzy na polu walki takich jak: wykonywanie skoków, czołganie, rozwijanie się w tyralierę itp.

W ramach szkolenia strzeleckiego żołnierze nabywają umiejętności celnego prowadzenia ognia z broni strzeleckiej i rzutu granatem. Umiejętności te są niezbędne do działania żołnierza na polu walki, podobnie jak wysoka sprawność fizyczna, która jest wyrabiana podczas zajęć ze szkolenia fizycznego.

Wszystkie więc cechy osobowości i umiejętności, które są kształtowane w czasie szkolenia ogólnowojskowego stanowią podstawę do realizacji tematyki ze szkolenia taktycznego.

3. Szkolenie specjalistyczne i ogólnokształcące

Szkolenie ogólnokształcące stanowi podstawę realizacji szkolenia specjalistycznego. W czasie szkolenia specjalistycznego wykorzystywana jest wiedza, którą słuchacze zdobyli podczas szkolenia ogólnokształcącego /matematyka, fizyka, chemia, technologia napraw, elektrotechnika, materiałoznawstwo/.

Głównym celem szkolenia specjalistycznego, np.: specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki jest nauczanie ich zasad i umiejętności remontu oraz obsługiwań technicznych sprzętu uzbrojenia w warunkach stacjonarnych i polowych. Umiejętności specjalistyczne będą oni wykorzystywać w różnych rodzajach walki, a konkretnie będą organizować zabezpieczenie techniczno-specjalne, zgodnie z decyzją dowódcy.

Oznacza to, że specjaliści SUIE muszą znać sposoby działania pododdziałów i oddziałów ogólnowojskowych oraz sposoby działania pododdziałów zabezpieczenia technicznego w czasie przygotowania i prowadzenia walki.

Głęboka wiedza taktyczna pozwoli specjalistom SUIE dobrze spożytkować ich umiejętności, które nabyli podczas szkolenia specjalistycznego, ogólnowojskowego i politycznego.

W świetle powyższych rozważań słuszne jest stwierdzenie, że "wszystkie ogólne i szczegółowe cele szkolenia wojskowo-specjalistycznego, społeczno-politycznego, muszą być podporządkowane celom szkolenia taktycznego, które integruje wszelkie wysiłki dydaktyczne w stałym podnoszeniu poziomu gotowości bojowej wojska".^{46/}

Taktyka stanowi więc przedmiot integrujący wszystkie przedmioty realizowane w procesie dydaktyczno-wychowawczym w szkole wojskowej. Nie można też zaprzestać uczenia się taktyki z chwilą ukończenia szkoły, decydują o tym następujące czynniki:

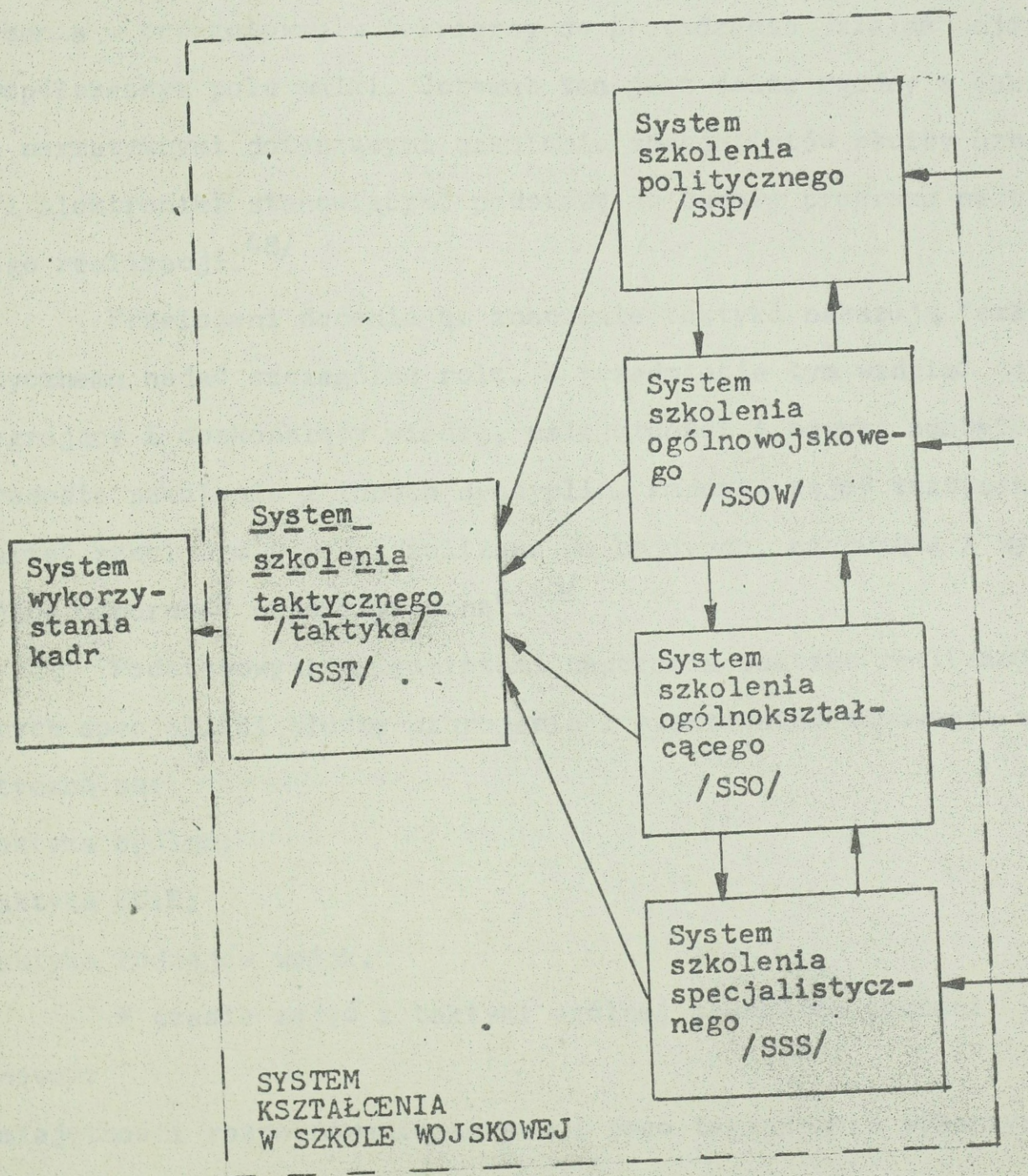
Pierwszy - taktyki nie można nauczyć się raz na zawsze i to tylko w szkole lub na kursie. Wymaga ona ciągłej gimnastyki umysłu, ciągłych studiów, zwłaszcza historycznych, ćwiczeń i treningów w najróżniejszych formach i sytuacjach.

Drugi - głęboka wiara w możliwości współczesnej techniki nie może zwalniać - nawet w podświadomości - od myślenia i studiów taktycznych. Technika wojskowa wymaga taktyki, tak jak taktyka jest dziś sloganem bez doskonałego opanowania techniki.^{47/}

46/ J. Bogusz, T. Karwań "Poradnik dydaktyczny oficera" Wyd. MON 1973. str. 102.

47/ B. Chocha "Rozważania o taktyce" Wyd. MON 1982 str. 9.

Integrującą rolę taktyki w systemie kształcenia w szkole wojskowej ilustruje rys. 7.

Rys.7. System kształcenia w szkole wojskowej

2.3.3. Rola i znaczenie taktyki w procesie dydaktyczno-
wychowawczym specjalistów służby uzbrojenia
i elektroniki

Rolę i znaczenie taktyki w procesie dydaktyczno-wychowawczym specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki określono przy wykorzystaniu schematu przedstawionego na rys. 7. Rysunek ten odzwierciedla dotychczasowe rozważania na temat taktyki i jej znaczenia w przygotowaniu żołnierzy do prowadzenia działań bojowych na współczesnym polu walki. Schemat ten jest także zgodny z dokumentami normatywnymi dotyczącymi szkolenia specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki stanowiącymi podstawę do budowy programu nauczania i jego realizacji.^{48/}

Przełożeni doceniając znaczenie taktyki nakazują "szkoleniu taktycznemu nadać szczególną rolę. W przedmiocie tym widzieć czynnik integrujący i doskonalący wiedzę, umiejętności i nawyki zdobyte w procesie szkolenia z innych dyscyplin. Podczas zajęć taktycznych stwarzać szkolonym warunki zbliżone do bojowych, hartujące i wyrabiające odporność psychofizyczną".^{49/}

Podstawowymi przedmiotami nauczania podczas realizacji, których specjaliści służby uzbrojenia i elektroniki zdobywają wiedzę taktyczną są:

- taktyka ogólna;
- taktyka SUIE;
- taktyka rodzajów wojsk.

W czasie zajęć z taktyki ogólnej słuchacze powinni opanować:

- umiejętności rozpoznawania terenu i jego taktycznego wykorzystania;

48/ "Podstawowe założenia procesu nauczania i wychowania kadetów szkół chorążych" Wyd. Zarząd Szkol. Wojskowego Nr PF555 z 16.05.1984r.

49/ tamże str.27.

- oceny sytuacji oraz samodzielnego podejmowania decyzji i działania w konkretnej sytuacji bojowej;
- podstawowych zasad działania nieprzyjaciela, jego uzbrojenia i wyposażenia oraz wykorzystania środków ogniowych w walce;
- inicjatywy i pomysłowości w dowodzeniu pododdziałem w krytycznych i zaskakujących sytuacjach podczas wykonywania samodzielnych zadań bojowych oraz współdziałania z innymi pododdziałami;
- umiejętności wykorzystywania w walce możliwości taktyczno-technicznych uzbrojenia i sprzętu bojowego.

Szkolenie z taktyki ogólnej powinno stanowić podbudowę do zajęć z taktyki SUiE, podczas których słuchacze powinni poznać obowiązki osób funkcyjnych oraz zadania służby uzbrojenia i elektroniki w działaniach bojowych, a także najskuteczniejsze sposoby ich wykonywania.

A zatem, proces nauczania taktyki specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki powinien zapewnić:

- wyrobienie podstawowych umiejętności zachowania się i działania żołnierza na współczesnym polu walki oraz dowodzenia drużyną i plutonem remontu uzbrojenia w podstawowych rodzajach działań bojowych i w różnych warunkach /sytuacjach/ pola walki;
- nauczanie zasad organizacji i planowania eksploatacji sprzętu uzbrojenia i elektroniki na szczeblu oddziału w warunkach stacjonarnych i polowych.

Dotychczasowe obserwacje i wyniki kontroli procesu dydaktyczno-wychowawczego w COSSUiE pozwalają na stwierdzenie, że cele nauczania taktyki nie są w pełni osiągnięte.^{50/}

50/ "Książka kontroli COSSUiE" nr PF68/79 str.38,46.

"Protokoł Inspekcji Sił Zbrojnych" PF81 z 24.02.1987r.

Biorąc pod uwagę niektóre tylko wskaźniki, jak np. liczba godzin szkolenia programowego - tabela nr 4, można stwierdzić, że w COSSUiE taktyce jeszcze nie nadano "roli szczególnej, integrującej i doskonalącej wiedzę, umiejętności i nawyki zdobyte w procesie szkolenia z innych przedmiotów".^{51/}

Tabela Nr 4

Nazwa przedmiotu	Ilość godzin na przedmiot			Ogółem godzin na przedmiot	Ogółem godzin nauczania			Ogółem godzin nauczania w SChSUiE
	I rok	II rok	III rok		I rok	II rok	III rok	
Taktyka ogólna	80	40	-	120				
Taktyka SUiE	-	40	60	100				
Taktyka rodzajów wojsk	60	30	20	110				
Razem godzin:	140	110	80	330	1578	1386	1170	4134

Z ogólnej liczby 4134 godzin nauczania programowego w 3-letniej SChSUiE na nauczanie taktyki przeznaczono 330 godzin co stanowi 7,9%.

Rysunek Nr 7 sporządzony zgodnie z ogólnym stanem wiedzy na temat roli i miejsca taktyki w procesie dydaktyczno-wychowawczym w szkole wojskowej, w odniesieniu do konkretnego przypadku jakim jest system dydaktyczno-wychowawczy specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki, nie przystaje do rzeczywistości. Nasuwa się więc pytanie. "Co zrobić, aby nadać nauczaniu taktyki specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki rangę i rolę, jaka wynika z ogólnego stanu wiedzy i z obowiązujących dokumentów normatywnych?" Próba znalezienia odpowiedzi na tak sformułowane pytanie jest tematem kolejnych rozdziałów pracy.

^{51/} "Sporządzono jako wyciąg z "Planu nauczania 3-letniej SChSUiE" nr bibl. COSSUiE PF522/S.

Rozdział III. OCENA SYSTEMU SZKOLENIA TAKTYCZNEGO SPECJALISTÓW SŁUŻBY

Stosując konsekwentnie metodę podejścia systemowego do ustalenia przyczyn niepowodzeń w nauczaniu taktyki specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki, w rozdziale tym rozpatrzono z teoretycznego punktu widzenia znaczenie oceny w podejściu systemowym. Ustalono w oparciu o dostępną literaturę przyczyny niepowodzeń w nauczaniu taktyki, a także dokonano oceny funkcjonowania systemu nauczania taktyki specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki, z punktu widzenia potrzeb jednostek wojskowych.

3.1. Znaczenie oceny w podejściu systemowym

Jedną z najważniejszych cech podejścia systemowego do sytuacji dydaktycznej jest to, że przywiązuje się w nim dużą wagę i znaczenie do oceny procesu kształcenia. W tradycyjnym podejściu do oceny procesu kształcenia wyróżnia się zasadniczo dwa rodzaje oceny:

- ocena osiągnięć ucznia, dokonywana najczęściej w formie egzaminów;
- ocena umiejętności i wyników pracy nauczyciela, dokonywana najczęściej przez bezpośredniego przełożonego.

Ocena dokonywana na podstawie wyników egzaminów skoncentrowana jest na ludziach - na "wytworach" systemu kształcenia, nigdy zaś na samym systemie.

Podczas takiego oceniania pomijane są takie istotne czynniki jak metody nauczania, środki przekazu.

Egzaminy pozwalają na określenie kwalifikacji "wytworu", ale nie mogą służyć do oceny samego systemu kształcenia. Wyniki egzaminów dostarczają co najwyżej pewnych informacji mówiących o tym, czy dany system funkcjonuje sprawnie z punktu widzenia wymogów funkcjonowania szerszego systemu, którego jest częścią.

W podejściu systemowym ocenianie pełni znacznie większą rolę: jest ciągłym procesem, umożliwiającym doskonalenie różnych części składowych systemu z uwzględnieniem istotnych zależności zachodzących między nimi. Analizuje i ocenia się informacje dotyczące każdej części systemu.

"Skutkiem oceny nie jest więc wydanie sądu lub opinii, ale zmiana przebiegu procesu kształcenia: dostosowanie nauczania do szczebla klasy, dostosowanie wykorzystywanych metod i materiałów do założonych celów dydaktycznych, /.../. Za każdym razem celem oceny jest ustalenie, jak dalece można zmienić daną sytuację dydaktyczną lub też - mówiąc inaczej - ustalenie, jaki stopień swobody działania pozostawia się różnym osobom zaangażowanym w daną sytuację. Znając stopień swobody działania, można wybrać optymalny sposób interwencji; przynoszący najlepsze wyniki".^{52/}

W podejściu systemowym ocenianie jako proces ciągły, dostarczający informacji zwrotnych dla nauczyciela musi być dokładnie przemyślane i planowane.

Plan przeprowadzenia oceny funkcjonowania systemu powinien zawierać:

- wykaz informacji, które chcemy uzyskać w procesie oceniania;
- wykaz narzędzi oceniania, jakimi zamierzamy się posłużyć w trakcie zbierania informacji;
- sposób zbierania /jaki i kiedy/ oraz wykorzystania uzyskanych informacji.

Podstawowymi narzędziami do zbierania informacji w trakcie trwania procesu nauczania są testy, które umożliwiają:

- ocenić /skontrolować/ rozumienie przez uczniów celów nauczania;
- ocenić niezbędne umiejętności wejściowe ucznia;
- sprawdzić osiągnięcie przez uczniów celów operacyjnych.

52/ "Proces kształcenia - podejście systemowe" Wyd. Szkol. i Ped.
W-wa 1986 str.106.

Przy pomocy testów możemy także oceniać końcowe rezultaty nauczania.

Do badania opinii uczniów o procesie nauczania, i to zarówno w trakcie jego trwania jak i po zakończeniu nauki, najczęściej wykorzystuje się kwestionariusze, w których umieszcza się wybrane, interesujące nas tematy w postaci pytań skategoryzowanych oraz pytania otwarte, np.: Co ci się podobało? Czego nie lubisz? Jakie zaproponowałbyś zmiany w procesie dydaktycznym?

Tak więc, w podejściu systemowym do pojęcia oceny - w tradycyjnym jego rozumieniu - wprowadza się wiele istotnych zmian.

W podejściu "tradycyjnym" ocena jest ostatnią operacją dokonywaną w ramach systemu; proces kształcenia kończy się egzaminami.

W podejściu systemowym pomiar osiągnięć uczniów jest w istocie jedynie celem pośrednim, a czasami nawet tylko "wskaźnikiem" wykorzystywanym po to, aby dokonać pomiaru funkcjonowania systemu.

W podejściu systemowym "ocena procesu wytwarzania wytworu jest - pomijając pewne szczególne sytuacje - operacją zajmującą centralne miejsce w samym procesie. Ocenianie jest tu kołową czy raczej spiralną procedurą, stanowiącą punkt wyjścia ciągle ponawianych wysiłków zmierzających do udoskonalenia funkcjonowania systemu. Ocenę taką nazywa się zwykle "oceną konstruktywną".^{53/}

3.2. Czynniki wpływające na wyniki nauczania taktyki specjalistów SUE

Dydaktyka ogólna zajmuje się analizą wszelkiego uczenia się i nauczania organizowanego w sposób świadomy, systematyczny i planowy inaczej - analizą wszystkich czynności składających się na proces nauczania - uczenia się.^{54/}

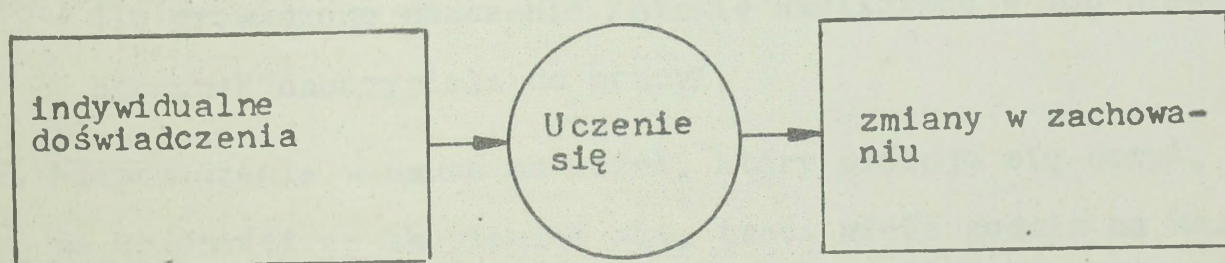
53/ "Proces kształcenia - podejście systemowe" Wyd.Szk.i Ped. W-wa 1986 str.107.

54/ Cz.Kupisiewicz "Podstawy dydaktyki ogólnej" Wydanie VI Wyd.PWN W-wa 1980 s.13.

Nauczanie jest to planowa i systematyczna praca nauczyciela z uczniami mająca na celu wywołanie pożądanych trwałych zmian w ich postępowaniu, dyspozycjach i całej osobowości - pod wpływem uczenia się i opanowywania wiedzy, przeżywania wartości i działań praktycznych.^{55/} Nabywając wiedzę o otaczającej go rzeczywistości uczeń staje się zdolny do podejmowania decyzji regulujących jego stosunek do tej rzeczywistości. Jednocześnie poznając liczne wartości moralne, estetyczne, społeczne i przeżywając je w procesie nauczania kształtuje swój stosunek do nich i tworzy własny system wartości. Tak szeroko rozumiane nauczanie umożliwia uczniom nie tylko zdobycie wiadomości, umiejętności i nawyków oraz rozwinięcie zdolności i zainteresowań, lecz także ukształtowanie przekonań i postaw oraz trwałych dyspozycji do uczenia się.

W życiu codziennym mówiąc o uczeniu się mamy na myśli zazwyczaj sytuację, w której ktoś przyswaja sobie jakieś wiadomości lub umiejętności.

Psychologowie określają terminem "uczenie się" proces w wyniku, którego utrwała się doświadczenie osobnika, następują pewne zmiany w jego zachowaniu. Schematycznie sytuację uczenia się przedstawia rys. 8.^{56/}

Rys.8. Schemat sytuacji uczenia się

55/ W. Okoń "Słownik pedagogiczny" Wydanie II Wyd. PWN W-wa 1984 s.194.

56/ W. Budohoska, Z. Włodarski "Psychologia uczenia się" Wyd. PWN W-wa 1977 str.11.

Aby skutecznie nauczać trzeba wiedzieć, od czego zależą efekty uczenia się.

Chodzi bowiem przede wszystkim o to, aby zapewnić oddziaływaniom dydaktycznym największą skuteczność.

Niepowodzenie w nauce szkolnej może być uwarunkowane różnymi przyczynami.

J. REYKOWSKI rozróżnia cztery warianty niepowodzeń szkolnych.^{57/}

1. Niepowodzenie ma uczeń, który przeznaczą dużo czasu i wkłada sporo wysiłku w naukę szkolną.

Możliwe przyczyny:

- wewnętrzne - niewystarczające przygotowanie w poprzednich etapach nauki, brak zdolności;
- zewnętrzne - źle jest uczony.

Jeżeli niepowodzenie dotyczy jednego lub niewielu uczniów, jest bardziej prawdopodobne, że przyczyny mają charakter wewnętrzny.

Jeżeli stanowi jednak zjawisko częste, obejmujące większą grupę uczniów, przyczyn należałoby raczej poszukiwać na zewnątrz, w którymś lub w kilku spośród następujących czynników:

- złe programy;
- nieodpowiednie podręczniki;
- źle prowadzone nauczanie /niskie kwalifikacje lub niewłaściwy stosunek nauczyciela do pracy/.

2. Niepowodzenie w nauce ma uczeń, który próbuje się uczyć, lecz ma trudności ze skupieniem się, traci wiele godzin na naukę, ale niewiele z tych godzin spędza rzeczywiście na uczeniu się.

57/ J. Reykowski "Z zagadnień psychologii motywacji" Wyd. WSzIF
W-wa 1977 str.14.

3. Niepowodzenie w nauce ma uczeń, który nie wkłada żadnego wysiłku w naukę, nie chce się uczyć.
4. Niepowodzenie w nauce ma uczeń, który chciałby się uczyć i uczenie się nie przychodzi mu z trudem, ale nie dysponuje warunkami do nauki - nie ma miejsca, nie ma książek, jest obciążony innymi obowiązkami.

W konkluzji swych rozważań J. Reykowski dochodzi do następującej klasyfikacji przyczyny niepowodzeń:

- przyczyny wewnętrzne:

- niewystarczające zdolności;
- luki w wiadomościach;
- brak równowagi emocjonalnej;
- brak motywacji;

- przyczyny zewnętrzne /w stosunku do ucznia/:

- niedobre warunki uczenia się;
- źle prowadzone nauczanie.^{58/}

Rozpatrując przyczyny niepowodzeń w nauce specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki w przedmiocie taktyka, wydaje się, że można bez większego błędu odrzucić niektóre przyczyny wewnętrzne /niewystarczające zdolności, luki w wiadomościach, brak równowagi emocjonalnej/.

Upoważnia nas do tego fakt, że do szkoły przyjmowani są kandydaci, u których w czasie badań psychotechnicznych określa się ich zdolności, a stan zdrowia kandydatów jest ustalany przez kompetentną komisję i szczegółowe badania lekarskie.

Poziom wiedzy taktycznej kandydatów do szkoły jest praktycznie zerowy.

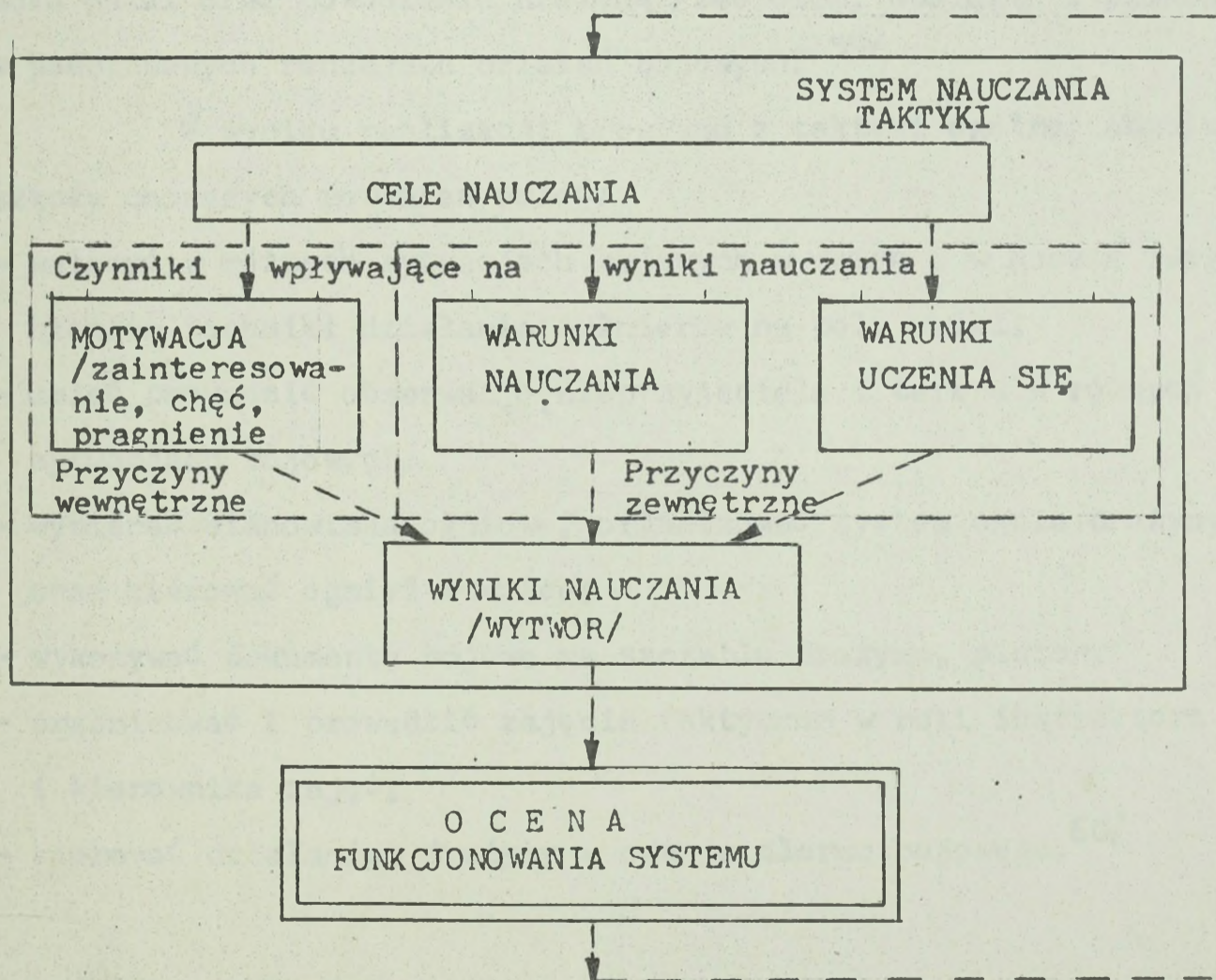
58/ J. Reykowski "Z zagadnień psychologii motywacji" Wyd. WSz i P
W-wa 1977 str. 16.

W szkołach cywilnych taktyka nie jest przedmiotem nauczania programowego, "luki w wiadomościach" nie mogą więc być przyczyną niepowodzeń w nauczaniu taktyki.

Reasumując, przyczynami niepowodzeń w nauczaniu taktyki mogą być:

- przyczyny wewnętrzne:
brak motywacji;
- przyczyny zewnętrzne /w stosunku do słuchacza/:
niedobre warunki uczenia się;
źle prowadzone nauczanie.

Czynniki wpływające na wyniki nauczania specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki w przedmiocie taktyka ilustruje rys. 9 .

Rys.9. Czynniki wpływające na wyniki nauczania taktyki specjalistów SUiE

3.3. Ocena funkcjonowania systemu w oparciu o wyniki badań

System nauczania taktyki specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki obejmuje, w ramach szkolenia w 3-letniej szkole chorążych, zasadnicze przedmioty nauczania:

- taktyka ogólna w wymiarze 120 godz.;
- taktyka służby uzbrojenia i elektroniki w wymiarze 100 godz.;
- taktyka rodzajów wojsk w wymiarze 110 godz.

W pierwszej kolejności realizowany jest program z taktyki ogólnej /I i II rok/, a następnie program z taktyki służby uzbrojenia i elektroniki /II i III rok nauczania/.

"Nauczanie taktyki ogólnej powinno zapewnić wyrobienie w kadetach umiejętności zachowania się i działania żołnierza na polu walki oraz dowodzenia drużyną /zespołem, obsługą/ i plutonem w podstawowych rodzajach działań bojowych!" 59/

W wyniku realizacji programu z taktyki ogólnej absolwent szkoły chorążych powinien umieć:

- walczyć w różnych sytuacjach bojowych w dzień i w nocy z uwzględnieniem techniki działania żołnierza na polu walki;
- umieć prowadzić obserwację nieprzyjaciela i terenu w różnych sytuacjach bojowych;
- wybierać stanowiska ogniowe, organizować system ognia drużyny oraz kierować ogniem w walce;
- wykonywać dokumenty bojowe na szczeblu drużyna, pluton;
- organizować i prowadzić zajęcia taktyczne w roli instruktora i kierownika zajęć;
- kierować działaniem drużyny w czasie alarmu bojowego. 60/

59/ "Program nauczania kadetów szkół chorążych z zakresu przedmiotów działu kierunkowego" Wyd. ZSzW PF609 z 12.06.1984r. str.21.

60/ "Program nauczania 3-letniej szkoły chorążych SUiE. Bibl. COSSUiE Nr PF528 str.92.

Celem nauczania kadetów Taktyki SUIE jest przygotowanie ich do wykonywania zadań na stanowiskach chorążych w służbie uzbrojenia i elektroniki oraz w pododdziałach remontowych i zaopatrzenia będących organami wykonawczymi SUIE.^{61/}

W wyniku realizacji programu taktyki SUIE absolwent szkoły chorążych powinien umieć:

- dowodzić pododdziałami remontowymi /zaopatrzenia/ SUIE;
- dowodzić grupą rekonesansową;
- wykonywać i prowadzić dokumentację techniczną i bojową obowiązującą na szczeblu pododdziału remontowego /zaopatrzenia/.

Ponadto, absolwent powinien zapoznać się:

- z działalnością SUIE w zakresie utrzymania stałej gotowości bojowej oraz osiągania jej wyższych stanów;
- z organizacją i zadaniami realizowanymi przez pododdziały pozostałych służb technicznych i kwatermistrzowskich;
- z dokumentacją i pracą szefa SUIE oddziału.

Dla ustalenia w jakim stopniu cele zakładane w programach nauczania taktyki specjalistów SUIE są osiąganane, przeprowadzono badania ankietowe z zastępcami dowódców pułków do spraw liniowych /wzór ankiety zał.Nr 1. /.

Wyniki odpowiedzi na pytania zawarte w ankiecie "Jak Obywatel ocenia stopień przygotowania absolwentów SChSUIE pod względem wyszkolenia taktycznego?..." przedstawiono w tabeli nr 5.

61/ "Program nauczania 3-letniej SChSUIE" Bibl.COSSUIE Nr PF528 str.156.

Tabela Nr 5.

Jak Obywatel ocenia stopień przygotowania absolwentów SChSUiE pod względem wyszkolenia taktycznego i realizacji zadań w warunkach bojowych w zakresie:	O d p o w i e d z i								Uwagi
	bardzo dobrze		dobrze		dostatecznie		niedostatecznie		
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	
teoretycznym			9	75,1	2	16,6	1	8,3	
praktycznym			7	58,5	3	24,9	2	16,6	
osiągania WSGB /przez pododdz./			4	33,2	7	58,5	1	8,3	
organizacji dowodzenia pododdz. technicznym			5	41,5	6	50	1	8,3	
organizacji ewakuacji i remontu sprzętu uzbrojenia	1	8,3	5	41,5	6	50			

Z badań wynika, że 50% absolwentów jest przygotowana w stopniu zaledwie dostatecznym do dowodzenia pododdziałem technicznym, a około 16% nie jest przygotowana do dowodzenia /ocena ndst./ pododdziałem technicznym.

Według opinii zastępców dowódcy pułku ds liniowych nie ma absolwentów b.dobrze przygotowanych do dowodzenia pododdziałem technicznym.

Opinie te są zbieżne z wynikami uzyskiwanymi przez kadetów w czasie egzaminów końcowych. W 1986 roku na egzaminach końcowych 29 kadetów uzyskało oceny dostateczne i niedostateczne, co stanowi 52% wszystkich przystępujących do egzaminów końcowych.^{62/}

62/ "Dzienniki lekcyjne, listy ocen" - archiwum COSSUiE.

Stosując konsekwentnie podejście systemowe do sytuacji dydaktycznych, wyniki egzaminów końcowych z taktyki oraz wyniki badań ankietowych potraktowano jako "wskaźnik" do dokonania oceny funkcjonowania systemu nauczania taktyki.

Pragnąc ustalić przyczyny, które powodują, że zakładane cele nauczania realizowane są zaledwie w stopniu dostatecznym, przeprowadzono badania ankietowe wśród absolwentów /wytworu systemu/, a także wśród wykładowców i dowódców realizujących program. Wzory ankiet przedstawia załącznik Nr 2 i 3 .

Pytania w ankietach dotyczyły trzech grup czynników decydujących o wynikach nauczania:

- motywacji;
- warunków nauczania;
- warunków uczenia się.

Wyniki badań ankietowych przedstawione zostały w tabelach Nr 6,7,8 oraz na rys. 11.

Tabela Nr 6.

Które z podanych czynników decydują zdaniem Kolegi o słabych postępach w nauce... /podkreśl odpowiednie/	O d p o w i e d z i						Uwagi
	Absolwenci Sch		Wykładowcy taktyki		Dowódcy plut. i kp		
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	
A. Czynniki wpływające na warunki uczenia się							
1. Złe warunki zakwaterow.	-	-	2	29	1	4	
2. Złe wyżywienie	8	33,3	1	14,3	8	31	
3. Złe warunki do nauki:							
a/ nieodpowiednie sale nauki własnej	6	25	2	29	4	15,4	
b/ brak dostępu do literatury	6	25	2	29	1	4	
c/ brak dostępu do pomocy /sprzętu/	8	33,3	1	14,3	-	-	
d/ Brak czasu na naukę	2	8,3	2	29	11	42,6	
e/ zimne sale wykładowe	1	4,3	3	43	14	54	
Ogółem WARUNKI UCZENIA SIĘ		25,2%		24%		21%	

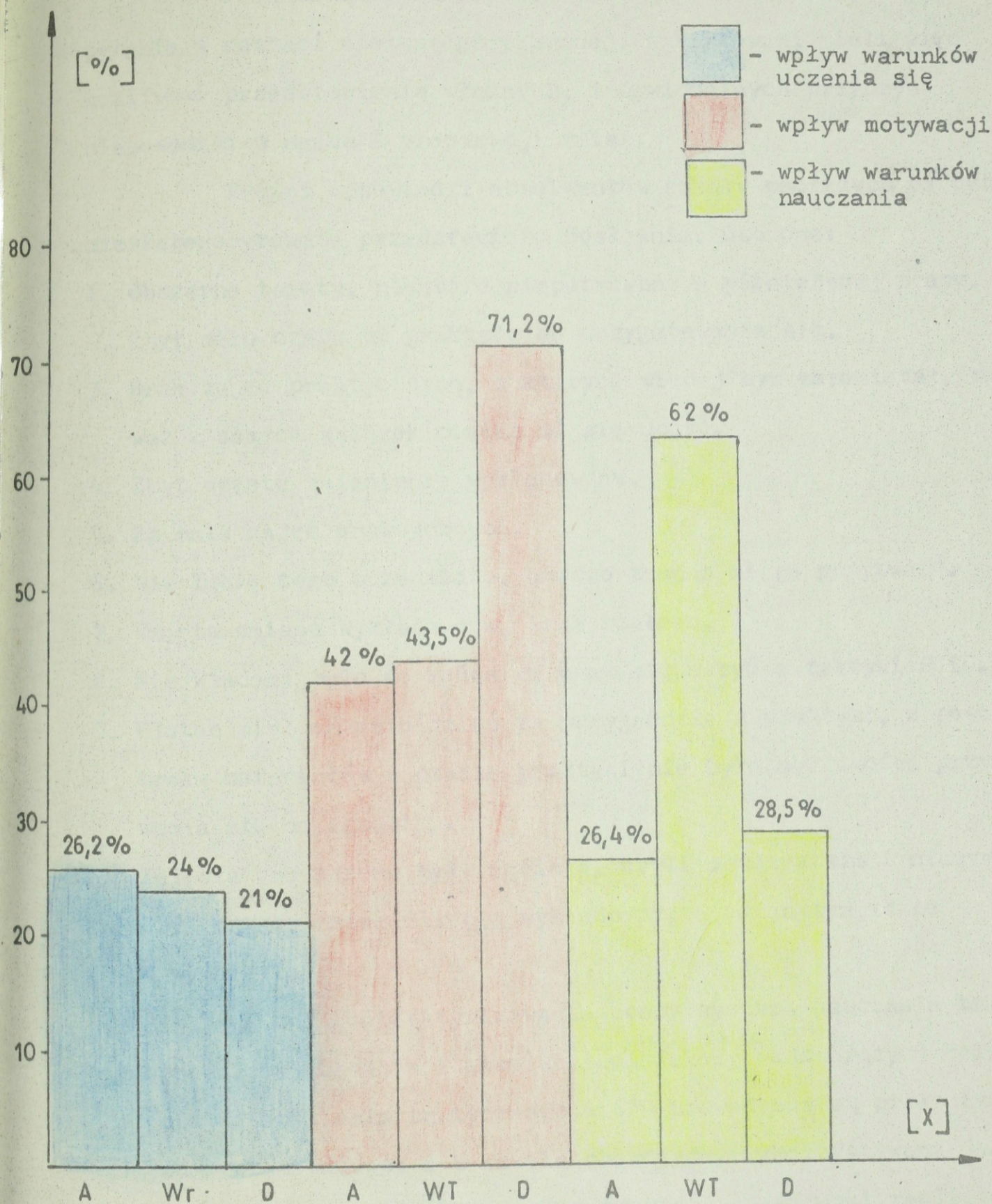
Tabela Nr 7...

Które z podanych czynników decydują zdaniem Kolegi o słabych postępach w nauce... /podkreśl odpowiednie/	O d p o w i e d z i						Uwagi
	Absolwenci SCh		Wykładowcy taktyki		Dowódcy plut.i kp		
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	
B. Czynniki wpływające na motywację							
1. Niechęć do nauki	9	38	2	29	20	77	
2. Brak wytrwałości w pracy	11	46	4	58	17	65,4	
Ogółem MOTYWACJA	42%		43,5%		71,2%		

Tabela Nr 8...

Które z podanych czynników decydują zdaniem Kolegi o słabych postępach w nauce... /podkreśl odpowiednie/	O d p o w i e d z i						Uwagi
	Absolwenci SCh		Wykładowcy taktyki		Dowódcy plut.i kp		
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	
C. Czynniki wpływające na warunki nauczania							
1. Przemęczenie dodatkowymi obowiązkami /służby itp/.	-	-	3	43	11	42,3	
2. Zła atmosfera w plutonie	2	8,3	3	43	1	4	
3. Brak opieki nad słuchaczami ze strony dowódców	10	42	7	100	-	-	
4. Brak pomocy w nauce ze strony wykładowców	-	-	-	-	19	73,1	
5. Nudny sposób prowadzenia zajęć	7	29,1	-	-	2	8	
6. Niski poziom prowadzonych zajęć	-	-	-	-	4	15,4	
Ogółem WARUNKI NAUCZANIA	26,4%		62%		28,5%		

Wyniki badań w postaci graficznej przedstawione zostały na rys.11.

Rys. 11. Czynniki wpływające na efekty końcowe nauczania taktyki według wyników badań grup:

- A - absolwenci Szkoły Chorążych
- WT - wykładowcy taktyki
- D - dowódcy plutonów i kompanii

W ankiecie oprócz pytań skategoryzowanych było jedno pytanie w postaci nieskategoryzowanej. Ankietowani mieli więc możliwość przedstawienia własnych, indywidualnych przyczyn niepowodzeń w nauce i propozycji zmian.

Treści odpowiedzi absolwentów szkoły chorążych na pytanie nieskategoryzowane przedstawiono dosłownie. Oto one:

1. Obszerne tematy, niektóre niepotrzebne w późniejszej pracy.
2. Zbyt mało czasu po praktyce do przygotowania się.
3. Brak zajęć praktycznych, z których więcej bym zapamiętał, ponieważ z samych książek ciężko mi się uczyć.
4. Zbyt częste zmienianie wykładowców.
5. Za mało zajęć praktycznych.
6. Nie lubię tego przedmiotu, bardzo trudno mi go przyswoić.
7. Częsta zmiana wykładowców, brak stałego.
8. Nie wiadomo było do końca co mamy się uczyć z taktyki SJE.
9. Pluton miał egzamin dzień po przyjeździe z praktyki, z powodu braku materiałów w czasie praktyki nie było możliwości przygotowania się do egzaminu.
10. Zajęcia prowadzone były ogólnie, czyli o wszystkim i niczym.
11. Zbyt często zmieniali się wykładowcy, a co za tym idzie i wymagania.

W celu zobiektywizowania oceny systemu nauczania taktyki przeprowadzono badania z absolwentami Szkoły Podchorążych Rezerwy. Zajęcia ze szkolenia taktycznego w SPR prowadzone są przez tych samych wykładowców, co i w szkole chorążych, wykorzystywana jest ta sama baza szkoleniowa. Można więc przyjąć, że warunki realizacji szkolenia programowego są takie same.

Dla porównania wyników badań przeprowadzono badania ankietowe z kadetami pierwszego i drugiego rocznika, którzy na zakończenie roku otrzymali oceny niedostateczne z innych przedmiotów, a także zasięgnięto opinii wykładowców innych przedmiotów, realizo-

wanych w ramach nauczania programowego w szkole chorążych.

Wyniki badań podchorążych SPR, kadetów I i II rocznika oraz wykładowców przedstawione zostały w tabelach nr 9, 10, 11 oraz na rys. 12 . Wzory ankiet zał. nr 3 i 5 .

Tabela Nr 9

Które z podanych czynników decydują zdaniem Kolegi o słabych postępach w nauce /podkreśl odpowiednie/	O d p o w i e d z i						Uwagi
	Podchorążowie SPR		Kadeci I i II roczn.		Wykładowcy		
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	
A. Czynniki wpływające na warunki uczenia się.							
1. Złe warunki zakwaterowania	5	19,2	2	14,3	1	5,3	
2. Złe wyżywienie	5	19,2	1	7,1	-	-	
3. Złe warunki do nauki							
a/ nieodpowiednie sale nauki własnej	17	65,4	2	14,3	4	21,1	
b/ brak dostępu do literatury	2	8	-	-	5	26,3	
c/ brak dostępu do pomocy /sprzętu/	3	12	2	14,3	3	16	
d/ brak czasu na naukę	9	35	-	-	12	63,2	
e/ zimne sale wykładowe	1	4	7	50	13	68,4	
Ogółem WARUNKI UCZENIA SIĘ		20,4%		16,9%		22,1%	

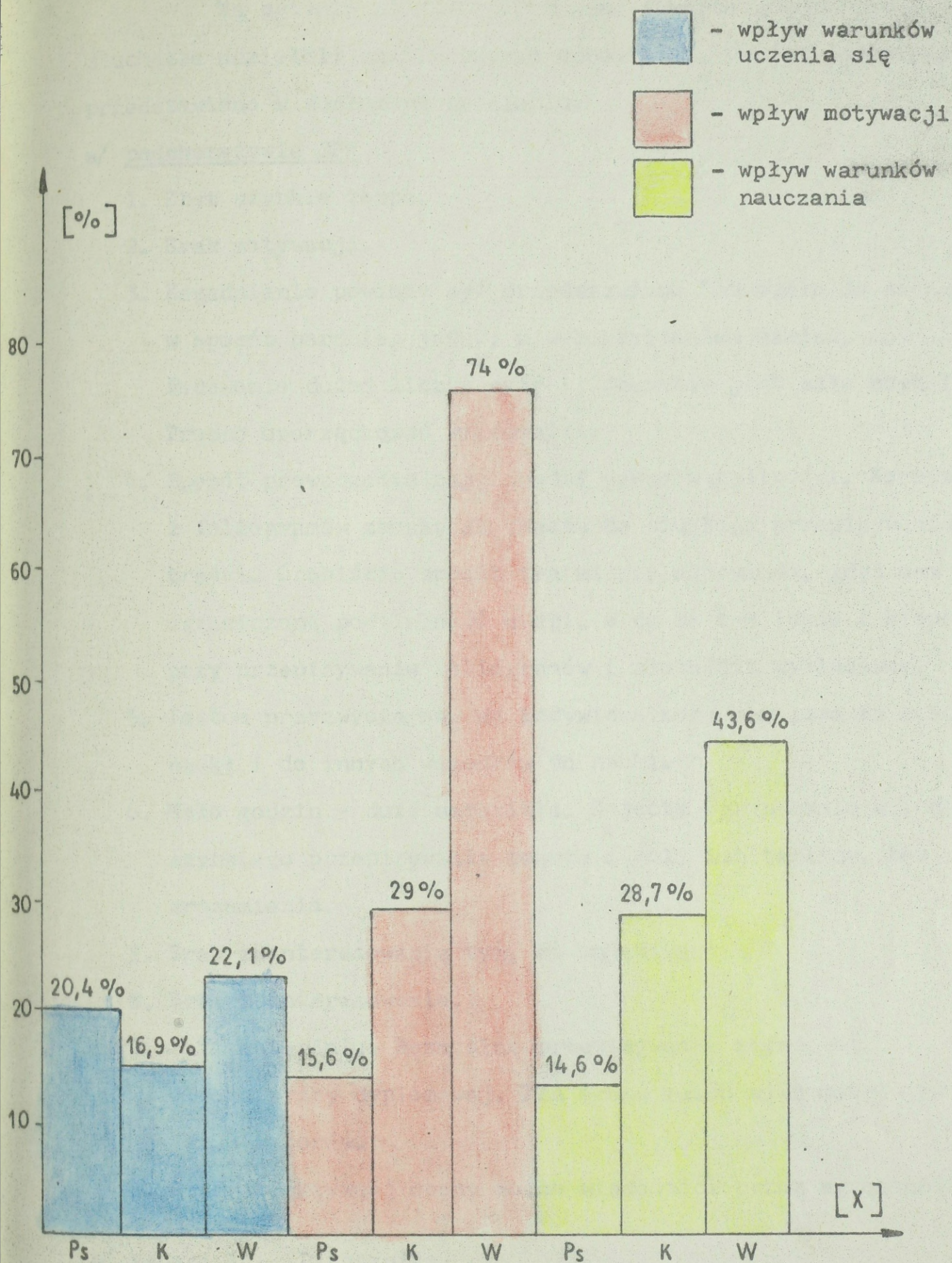
Tabela Nr 10

Które z podanych czynników decydują zdaniem Kolegi o słabych postępach w nauce /podkreśl odpowiednie/	O d p o w i e d z i						Uwagi
	Podchorążowie SPR		Kadeci I i II roczn.		Wykładowcy		
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	
B. Czynniki wpływające na motywację							
1. Niechęć do nauki	5	19,2	-	-	14	74	
2. Brak wytrwałości w pracy	3	12	4	29	14	74	
Ogółem MOTYWACJA	15,6%		29%		74%		

Tabela Nr 11

Które z podanych czynników decydują zdaniem Kolegi o słabych postępach w nauce /podkreśl odpowiednie/	O d p o w i e d z i						UWAGI
	Podchorążowie SPR		Kadeci I i II roczn.		Wykładowcy		
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	
C. Czynniki wpływające na warunki nauczania							
1. Przemęczenie dodatkowymi obowiązkami /służby, itp./	-	-	-	-	11	58	
2. Zła atmosfera w plutonie	1	4	6	43	4	21,1	
3. Brak opieki nad słuchaczami ze strony dowódców	4	15,4	2	14,3	10	53	
4. Brak pomocy w nauce ze strony wykładowców	-	-	-	-	-	-	
5. Nudny sposób prowadzenia zajęć	10	39	4	29	-	-	
6. Niski poziom prowadzonych zajęć	-	-	-	-	-	-	
Ogółem WARUNKI NAUCZANIA	14,6%		28,7%		43,6%		

Wyniki badań w postaci graficznej przedstawione zostały na rys. 12.

Rys. 12. Czynniki wpływające na efekty końcowe nauczania taktyki według wyników badań grup:

Ps - podchorążowie SPR
K - kadeci I i II rocznika
W - wykładowcy

Na pytanie nieskategoryzowane zawarte w ankiecie badani słuchacze udzielili następujących odpowiedzi. Treści odpowiedzi przedstawiono w dosłownym brzmieniu.

a/ podchorążowie SPR

1. Zbyt szybkie tempo.
2. Brak motywacji.
3. Zagadnienia powinny być przedstawione "od ogółu do szczegółu" w sposób bardziej jasny, z wykorzystaniem makiet, modeli itp. Podawanie dużej liczby cyfr i schematów jest mało czytelne. Trudno uporządkować wiadomości.
4. Sposób prowadzenia zajęć budzi pewne wątpliwości. Korzystanie z foliogramów zmusza słuchacza do ciągłego przepisywania treści. Osobiście sposób ten mi nie odpowiada, gdyż mam ograniczoną podzielność uwagi, a co za tym idzie i kłopoty przy przepisywaniu foliogramów i słuchaniu wykładowcy.
5. Jestem przyzwyczajony do indywidualnego regulowania czasu na naukę i do innych warunków do nauki.
6. Mało godzin - dużo materiału. Zajęcia ograniczają się do szybkiego przepisywania tekstu z foli lub tablicy, bez zrozumienia.
7. Brak zainteresowania tym, co wojskowe.
8. Brak zainteresowania.
9. Dużo materiału. Bezmyślne przepisywanie zagadnień.
10. Obrona pracy dyplomowej. Zła ocena moich wiadomości przez egzaminatorów.
11. Brak obiektywnej oceny moich wiadomości przez egzaminatora.

b/ kadeci I i II rocznika

1. Niemożność odrobienia zaległości z powodu nagromadzenia się materiału pod koniec roku.

2. Kłopoty rodzinne. Zaległości z okresu szkolenia w Zasadniczej Szkole Zawodowej WPBP "Kablobeton".
3. Rozluźnienie się pod koniec roku szkolnego oraz zaległości z poprzedniej szkoły.
4. Dwóję dostałem dlatego, bo źle zrozumiiałem się z profesorem wykładającym matematykę, poprostu pech. Tak to nie sprawia mi trudności w nauce.
5. Zniechęcam się trudnościami, przy odpowiedziach denerwuję się, co pociąga za sobą, że zapominam co miałem powiedzieć, albo wiem, ale nie umiem tego wytłumaczyć. Potrzebuję więcej czasu na rozwiązanie jakiegoś zadania, np. z matematyki czy mechaniki.
6. Zimne sale w miejscu zakwaterowania.
7. Zaległości. Uprzedzenie do przedmiotu.
8. Złe podejście dowódcy plutonu. Zaległości z poprzednich lat.
9. Braki ze szkoły podstawowej i zawodowej spowodowane tym, że nauczyciele do tego przedmiotu nie byli przygotowani i prowadzili zajęcia, aby tylko je prowadzić.
10. Brak kontaktu ze środowiskiem cywilnym.
11. Uważam, że wykładowca z matematyki zbyt mało zajmuje się uczniami słabszymi. Nie interesuje go czy słuchacze rozumieją dany temat, czy nie. Nie dba o to, aby nadrobić zaległości u niektórych słuchaczy, które zostały ze szkoły podstawowej i ZSZ. Dla mnie prowadzenie zajęć przez wykładowcę jest mało zrozumiałe, to co się zdołałem nauczyć, to jest zasługą kolegów.
12. Jestem po kierunku ślusarz-mechanik i z elektroniką wcześniej nie miałem zbyt dużej styczności. Uprzedzenie do wykładowcy.

13. Nieodpowiednie stosunki międzyludzkie pomiędzy dowódcą kompanii, a kadetami. Stosunki te wykluczają dobre samopoczucie w kompanii, odbierają w pewnym stopniu chęć do nauki. Podwajają zdenerwowanie kadeta, co odbiera możliwość skupienia się w czasie nauki.

3.4. W n i o s k i

1. Wyniki badań potwierdziły słuszność teoretycznych rozważań poczynionych w pkt 3.2., dotyczących czynników wpływających na wyniki nauczania taktyki. Luki w wiadomościach określone jako "zaległości z poprzednich okresów nauki" nie mają wpływu na wyniki nauczania. Natomiast czynnik ten w istotny sposób rzutuje na wyniki nauczania w innych przedmiotach, co wyraźnie podkreślali w swoich opiniach kadeci I i II roku, którzy otrzymali oceny niedostateczne z innych przedmiotów.
2. Warunki uczenia się taktyki nie odbiegają zasadniczo od warunków uczenia się innych przedmiotów w COSSUjE. Możliwości poprawy wyników nauczania z taktyki istnieją głównie poprzez zwiększenie motywacji do nauki tego przedmiotu oraz poprzez zmianę warunków nauczania tego przedmiotu.
3. Uwzględniając opinie szkolonych /absolwentów szkoły chorążych i podchorążych SPR/ wnosić można, że punktem krytycznym w systemie nauczania taktyki są warunki nauczania.
4. Zmiana warunków nauczania winna dotyczyć przede wszystkim treści nauczania, stosowanych zasad, metod nauczania i form organizacyjnych zajęć. Oprócz postulatów zgłoszonych przez ankietowanych, treści nauczania winny uwzględniać realia współczesnego pola walki. Zmienione treści nauczania powinny być przez szkolonych dostrzegane jako ważne i potrzebne w przyszłej pracy.

W takim kierunku dokonane zmiany warunków nauczania spowodują jednocześnie zmianę motywacji uczniów wobec przedmiotu taktyka, a tym samym usunięta zostanie jedna z przyczyn rzutuujących negatywnie na wyniki nauczania.

5. Na podstawie dokonanej oceny funkcjonowania systemu nauczania taktyki możemy przyjąć hipotezę, że:

"Podstawowym warunkiem poprawy wyników nauczania taktyki jest wprowadzenie, w toku przerabiania określonego materiału programowego, praktycznych problemów z zakresu zabezpieczenia techniczno-specjalnego działań bojowych przez służbę uzbrojenia i elektroniki.

Umożliwienie słuchaczom ich rozwiązania i sprawdzenia w toku własnej działalności poznawczej, opartej zarówno na czynnościach myślowych jak i praktycznych".

Rozdział IV. ANALIZA ZASOBÓW SYSTEMU I SPOSOBY ORAZ
MOŻLIWOŚCI ICH WYKORZYSTANIA

Przyjmując, że podstawą do dokonania usprawnienia istniejącego systemu nauczania taktyki specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki jest wszechstronna analiza jego zasobów, w rozdziale tym dokonano takiej pogłębionej analizy. Podczas analizy zasobów systemu brano pod uwagę psychologiczne zjawiska związane z procesem nauczania - uczenia się.

Główną uwagę skupiono na zainteresowaniach jako czynnika mającym zdecydowany wpływ na wyniki procesu nauczania - uczenia się.

W dalszej kolejności dokonano analizy celów i treści nauczania taktyki oraz stosowanych metod i form nauczania.

4.1. Rola motywacji w procesie dydaktycznym

Motywacja stanowi jeden z czynników, od których zależy efekt działania. Rodzaj i siła motywacji, powodującej wzmożoną koncentrację uwagi na przedmiocie działania, stanowi jeden z najbardziej istotnych elementów, przyczyniających się zarówno do sprawnego zapamiętania jak i rozwiązywania problemów.^{63/}

W rozumieniu potocznym motywacja jest to pojęcie ogólne oznaczające takie zjawiska jak: intencja, zamiar, chęć, pragnienie, życzenie, zainteresowanie czymś, obawa przed czymś itp.

Wszystkie wymienione terminy mają jedną cechę wspólną - - oznaczają wystąpienie w człowieku "tendencji kierunkowej", czyli gotowości do zmierzania ku określonym celom. Tendencję taką nazywać będziemy dalej motywem /względnie procesem motywacyjnym/, a ogół motywów terminem m o t y w a c j a .^{64/}

63/ J.Rudniański "Sprawność umysłowa" WP 1984 s.19.

64/ J.Reykowski "Z zagadnień psychologii motywacji" Wyd.WSziP 1977 str.18.

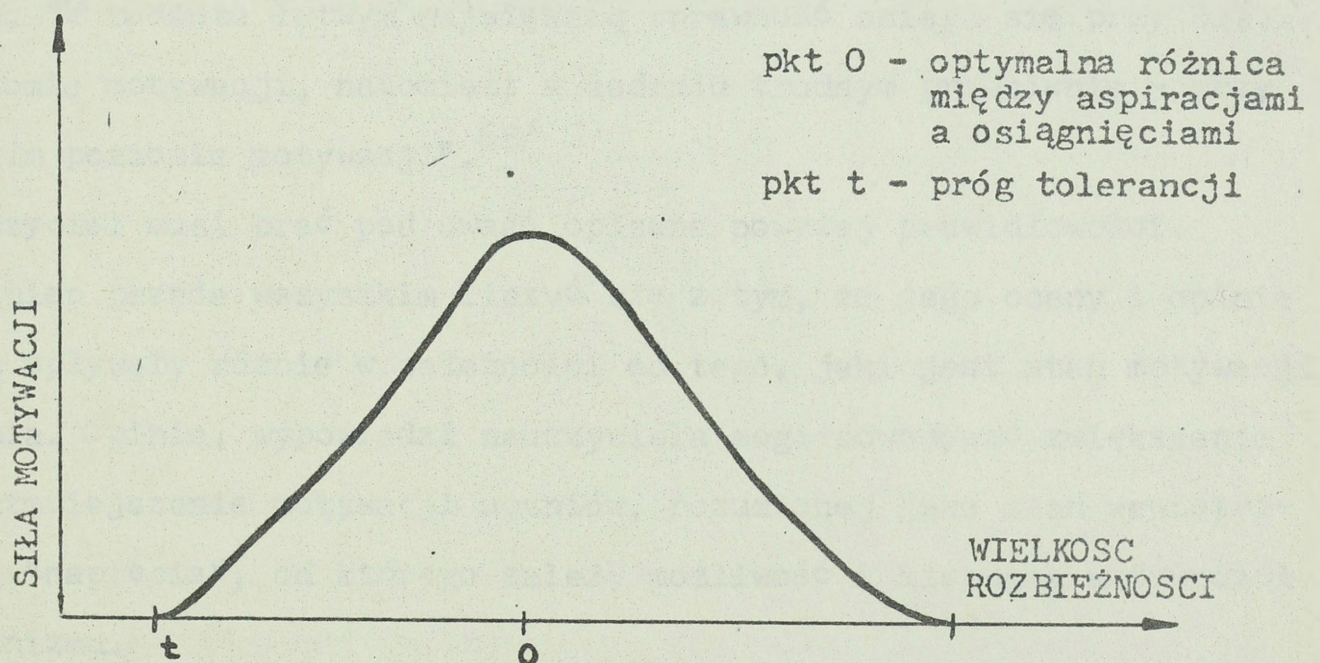
Według poznawczej koncepcji człowieka^{65/} głównym źródłem motywacji stają się rozbieżności i sprzeczności między informacjami. Koncepcja ta przez to samo podkreśla, że informacje mają dla człowieka większe znaczenie niż to wynika z mądrości obiegowej.

Motywacja jako gotowość człowieka do zmierzania ku określonym celom utożsamiana jest często z jego aspiracjami.

Aspiracje są jednym z ważnych stymulatorów ludzkiego działania. Wyznaczają one zadania realizowane w teraźniejszości i przyszłości.

Zgodnie z popularnym poglądem na świat, im większa jest różnica między aspiracjami a rzeczywistym stanem rzeczy, tym usilniej człowiek dąży do zdobycia nowych wartości. Tak jednak nie jest.

Relacja między siłą motywacji a wielkością rozbieżności, między poziomem aspiracji a aktualnymi osiągnięciami jest wyraźnie nieliniowa. "Poziom aspiracji jest wyróżnionym punktem na skali osiągnięć, stanowi określoną wartość pozytywną, która daje człowiekowi satysfakcję".^{66/} Ilustruje to rysunek 13.

Rys.13. Relacja między siłą motywacji a wielkością rozbieżności.

65/ J.Kozielecki "Koncepcje psychologiczne człowieka" PIW 1980 str.237.

66/ tamże str.236.

Stan motywacji wpływa na czynności umysłowe i praktyczne człowieka. Jeżeli człowiekowi zależy na czymś, to potrafi zrobić więcej i jest odporny na zmęczenie. Zależność pomiędzy natężeniem motywacji a sprawnością działania określa prawo Yerkesa-Dodsona. "W miarę wzrostu natężenia motywacji sprawność działania wzrasta do pewnego poziomu, a następnie zaczyna spadać. Przy bardzo dużej motywacji sprawność działania jest niska".^{67/}

Z tego wynika, że zarówno niedobór motywacji, jak i jej nadmiar mają szkodliwy wpływ na sprawność działania. Motywem szkodliwym, który doprowadza do dezorganizacji ustroju, a szczególnie w zakresie intelektualnym, jest lęk /np. lęk przed złą oceną, karą itp/. Tym można wytłumaczyć fakt, że niektórzy uczniowie na egzaminie "zapominają" wszystko co umieli i nie potrafią odpowiedzieć na najprostsze pytanie egzaminatora.

W procesie dydaktycznym dużą rolę przy doborze odpowiednich metod nauczania odgrywa znajomość drugiego prawa Yerkesa-Dodsona. "W zadaniu łatwym największą sprawność osiąga się przy dużym poziomie motywacji, natomiast w zadaniu trudnym przeciwnie - przy niskim poziomie motywacji".^{68/}

Nauczyciel musi brać pod uwagę opisane powyżej prawidłowości. Powinien przede wszystkim liczyć się z tym, że jego oceny i opinie będą wpływały różnie w zależności od tego, jaki jest stan motywacji ucznia. Opinie, wypowiedzi nauczyciela mogą powodować zwiększenie lub zmniejszenie motywacji uczniów, rozumianej jako stan wewnętrznego "napięcia", od którego zależy możliwość i kierunek aktywności organizmu.

67/ J.Reykowski "Z zagadnień psychologii motywacji" Wyd. WSzIP
1977 str.73.

68/ tamże str.82.

Wzbudzenie motywacji determinują różnorodne czynniki. Najczęściej ten "stan napięcia" może powstawać z dwóch powodów: w związku z zasadniczymi potrzebami człowieka, wynikającymi ze struktury jego życia, oraz w związku z zadaniami, które człowiek sam sobie stawia, albo które są mu narzucane przez innych ludzi.^{69/}

U człowieka mamy do czynienia z dwoma rodzajami potrzeb: z potrzebami uwarunkowanymi biologiczną strukturą organizmu i psychologiczną strukturą osobowości.

Pobudzenie potrzeby jest warunkiem koniecznym, ale niewystarczającym do powstania motywu.

Istotną rolę w kształtowaniu motywu /zainteresowania, obawy, niechęci itp./ odgrywają właściwości czynników, za pomocą których potrzeba człowieka ma być zaspokojona. W pracy dydaktycznej należy pamiętać, że długotrwałe niezaspokojenie ważnych potrzeb może prowadzić do głębokich zaburzeń osobowości.

Generalnie, czynniki zaspokajające potrzeby możemy podzielić na dwa rodzaje - dodatnie i ujemne. Dodatnie to takie, których osiągnięcie zaspokaja potrzebę - określa się je jako nagrody. Ujemne to te, których uniknięcie zaspokaja potrzebę - określa się je jako kary.

Bardzo często uważa się, że nagrody i kary opierają się na tych samych mechanizmach, a jedna jest odwrotnością drugiej. Pogląd ten jest jednak niesłuszny. Istnieją dwie zasadnicze różnice między tymi zjawiskami.

Pierwsza różnica dotyczy sposobu działania tych czynników. Nagroda pobudza motywację wtedy, kiedy została zapowiedziana. Otrzymana nagroda osłabia stan pobudzenia motywu lub zatrzymuje na pewien czas jego działanie.

69/ T.Tomaszewski "Wstęp do psychologii" PWN 1971 str.187.

Kara również pobudza motywację, gdy jest zapowiedziana, motywacja w takim przypadku przybiera formy obawy. Kara, której się doświadcza, w przeciwieństwie do nagrody, może nadal wpływać na motywację.

Druga różnica między nagrodą i karą dotyczy emocji. Nagroda stanowi źródło emocji dodatnich - radości, przyjemności. Kara stanowi źródło emocji ujemnych - przykrości, bólu.

Bardzo ważną rolę w procesie uczenia się odgrywa zapamiętywanie określonych treści programowych.

Na skuteczność i trwałość zapamiętywania w czasie uczenia się wpływa między innymi motywacja /zainteresowanie, chęć, itp./ ponieważ:

- zapamiętywanie jest tym efektywniejsze, im bardziej zapamiętywane fakty i zjawiska wiążą się z pozytywnymi przeżyciami /chętniej uczymy się tego, co sprawia nam przyjemność, co lubimy/;
- zapamiętujemy skuteczniej i łatwiej ten materiał, który wiąże się z naszymi zainteresowaniami i potrzebami.^{70/}

Biorąc powyższe rozważania pod uwagę starano się w pracy empirycznie ustalić motywy, jakie wpływają na wyniki nauczania taktyki specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki.

Badaniami objęci zostali absolwenci SCh, kadeci I, II i III rocznika oraz podchorążowie SPR.

Kadeci I rocznika poddani zostali badaniom po 6 miesiącach pobytu w szkole, a kadeci II rocznika po 1,5 rocznej nauce.

Kadeci III rocznika badani byli po odbyciu praktyki dowódczo-technicznej w jednostkach wojskowych oraz po egzaminie końcowym z taktyki. Natomiast podchorążych SPR badano po złożeniu egzaminu z taktyki, ale przed pójściem do jednostek na praktykę.

70/ W.Najmowicz "Wybrane problemy kształcenia i wychowania w szkole wyższej" Wyd. ART Olsztyn 1981 str.12.

Wynik badań przedstawiono w tabeli nr.12.

Tabela Nr 12

Co wpływa na przebieg Twojej nauki przedmiotu taktyka? Wybierz i podkreśl 4 przyczyny.	Absolw. SCh	I roczn.	II roczn.	III roczn.	Pchor. SPR
	Odp. %	Odp. %	Odp. %	Odp. %	Odp. %
a/ Obawiasz się oceny ndst., bieżącej lub okresowej	38,7	52,4	45,5	51,2	49,9
b/ Obawiasz się złośliwych uwag ze strony wykładowcy	35,5	20,4	27,3	20,9	17,6
c/ Obawiasz się, że nie będziesz wychodził na przepustkę	3,2	40,8	63,7	27,9	88,2
d/ Obawiasz się, że nie uzyskasz promocji na następny rok	16,1	64	27,3	37,2	11,7
e/ Współzawodniczysz o lepsze oceny z kolegami w plutonie	12,9	48,8	63,7	25,6	20,5
f/ Sądzisz, że znajomość tego przedmiotu przyda Ci się w przyszłej pracy w JW.	77,5	91,8	72,8	90,8	55,8
g/ Masz osobiste zainteresowania taktyką /lubisz rysować sytuację na mapie itp./	19,4	48	72,8	27,9	-

Badania wykazały, że słuchacze doceniają przedmiot i uważają, że wiedza i umiejętności taktyczne będą im przydatne w przyszłej pracy w jednostkach wojskowych - ponad 70% odpowiedzi.

Charakterystyczne, że około 50% kadetów uczy się taktyki ponieważ obawia się, że jeśli otrzyma ocenę ndst, to nie będzie wychodziła na przepustkę.

Podchorążowie SPR wskazali obawę przed utratą przepustki jako główną przyczynę, /ponad 88%/ - mobilizującą ich do nauki taktyki, natomiast żaden z badanych podchorążych nie przejawia osobistych zainteresowań taktyką.

Najwięcej słuchaczy II rocznika współzawodniczyło o lepsze oceny w plutonie - 63,7% i także najwięcej - 72,8% stwierdziło, że posiada osobiste zainteresowania taktyką. Podobnie kształtują się te proporcje u słuchaczy I i II^I rocznika. A zatem, współzawodnictwo

o lepsze oceny w:plutonie wpływa na wzrost zainteresowania taktyką jako przedmiotem nauczania.

Reasumując należy podkreślić, że warunkiem dobrych wyników w procesie dydaktycznym jest zainteresowanie uczniów treściami nauczanego przedmiotu, przekonanie ich o potrzebie uczenia się, czyli ukształtowanie w uczniach motywacji do nauki.

Są dydaktycy, którzy uważają motywację za warunek konieczny skutecznego nauczania i określają ją jako zasadę nr 1 uczenia się np: "ZASADA 1 - DONIOSŁOSCI!"

Należy oczekiwać, że uczeń będzie miał motywację do uczenia się tego, co ma dla niego doniosłe znaczenie".^{71/}

4.2. Zainteresowania słuchaczy oraz ich wpływ na wyniki nauczania

W celowym i zorganizowanym działaniu jakim jest proces dydaktyczno-wychowawczy, oprócz nabywania wiedzy i umiejętności, następują określone przemiany w osobowości ucznia.

Przemiany w osobowości wywołują także, przypadkowe działania, funkcjonujące niezależnie od woli nauczyciela, przy czym mogą one mieć wówczas charakter niepożądany.

Przemiany w osobowości dotyczą rozwoju i kształtowania cech psychicznych.

Jednym z przyjmowanych podziałów cech psychicznych jest podział na cechy kierunkowe i instrumentalne.^{72/}

Cechy instrumentalne wyznaczają stronę wykonawczą ludzkich dążeń, czyli obejmują sferę intelektualno-sprawnościową osobowości i zalicza się do nich wiedzę, inteligencję, doświadczenia, uzdolnienia, umiejętności, sprawności i nawyki.

71/ R.M.Davis, L.T.Alexander, S.L.Yelon "Konstruowanie systemu kształcenia" Wyd.PWN 1983 str.272.

72/ M.Muszyński "Zarys teorii wychowania" PWN 1977 s.26.

Cechy kierunkowe obejmują sferę uczuciowo-wolucjonalną osobowości, określają ku czemu człowiek oży i należą do nich zainteresowania, potrzeby, ideały postawy, przekonania, upodobania.

Zainteresowania, będąc jedną z cech kierunkowych przyczyniają się do rozwoju i utrwalania cech instrumentalnych.

Z kolei wzbogacanie wiedzy i umiejętności prowadzi do rozwoju i utrwalenia zainteresowań.

Pedagogika dostarcza wielu wskazań do wykorzystywania zainteresowań w procesach dydaktyczno-wychowawczych.

Najczęściej uważa się, że zainteresowania o pożądanym kierunku mogą:

- stanowić jeden ze sposobów przezwycięzania trudności wychowawczych oraz źródło zadowolenia i satysfakcji dla wychowanka;^{73/}
- być silnym motywem do podjęcia trudu ustawicznego samokształcenia i samowychowania;^{74/}
- w wysokim stopniu przyczynić się do osiągnięcia powodzenia w nauce i to na wszystkich poziomach kształcenia.^{75/}

Jak już mówiono wcześniej /rozd. 4.1./, zainteresowania są jednym spośród wielu motywów, do których zalicza się także takie zjawiska jak zamiar, chęć, pragnienie, intencja, obawa przed czymś itp. Swoistość zainteresowań jako motywu działania polega na tym, że nigdy nie nabierają one takiego natężenia, które mogłoby prowadzić do dezorganizowania czynności.^{76/}

73/ A.Gurycka "Rozwój i kształtowanie zainteresowań" WSzIP W-wa 1978 str.214.

74/ W.Okoń "Elementy dydaktyki szkoły wyższej" PWN 1973 s.103.

75/ W.Budohoska, Z.Włodarski "Psychologia uczenia się" PWN W-wa 1977 str.144.

76/ J.Reykowski "Z zagadnień psychologii motywacji" WSzIP 1977 str.76.

Biorąc powyższe pod uwagę oraz fakt, że jednym z głównych czynników wpływających na wyniki nauczania taktyki specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki /rozdz. 3.3./ jest motywacja, postanowiono empirycznie ustalić, jaki jest stan zainteresowań słuchaczy i czy mają one rzeczywiście wpływ na wyniki nauczania.

Istnieje od dość dawna zgodność wśród pedagogów i psychologów co do ważnej roli zainteresowań w procesie nauczania i wychowania. Jednakże stan badań nad zainteresowaniami, jest wysoce niezadowolający.

Analiza literatury przedmiotu wskazuje na dwa, metodologicznie różne systemy badań zainteresowań, polski i amerykański.

System polski reprezentuje A. Gurycka i jej współpracownicy. Opiera on się na definicji, że "... zainteresowanie jest to względnie trwała obserwowalna dążność do poznawania otaczającego świata, przybierająca postać ukierunkowanej aktywności poznawczej o określonym nasileniu, przejawiająca się w selektywnym stosunku do otaczających zjawisk, to znaczy: 1 - w dostrzeganiu cech przedmiotów oraz związków, zależności między nimi, a także wybranych problemów; 2 - w dążeniu do ich zbadania poznania, rozwiązania oraz 3 - w przeżywaniu różnorodnych uczuć /pozytywnych i negatywnych/ związanych z nabywaniem i posiadaniem wiedzy".^{77/}

Wychodząc z tej definicji zostały opracowane i zastosowane przez zespół A. Guryckiej następujące techniki badawcze:

- ankieta ogólna,
- ankieta czytelnicza,
- wypracowanie klasowe pt. "Oczym najchętniej uczę się w szkole i dlaczego?"
- skrzynka pytań,

77/ A. Gurycka "Rozwój i kształtowanie zainteresowań" WSzIP W-wa 1978 s.33.

- monografia zainteresowań klasy.

Znany w świecie amerykański system badań nad zainteresowaniami opiera się głównie na dorobku naukowym E.K.Stronga i G.K.Kudera. Wart podkreślenia jest fakt, że począwszy od lat trzydziestych na terenie Stanów Zjednoczonych AP badania zainteresowań są prowadzone systematycznie w różnych grupach społecznych, w tym także w wojsku i szkolnictwie wojskowym.^{78/}

Do zbierania danych o zainteresowaniach można wykorzystywać cztery różne metody. Każda z nich opiera się na innej definicji. W zależności od zastosowanej metody mówimy o zainteresowaniach:

- wyrażanych;
- okazywanych;
- testowanych;
- inwentaryzowanych.

Najczęściej używaną techniką w USA są inwentarze zainteresowań.

Okazały się one najbardziej obiektywnym względnie łatwym w użyciu i rzetelnym narzędziem.

Powyższe zalety zdecydowały, że w badaniach zastosowano kwestionariusz zainteresowań G.F.Kudera.

Szczegółowe uzasadnienie takiej decyzji oraz właściwości tego narzędzia przedstawiono w punkcie 1.5.6.

Rozważania nad rezultatami badań należy rozpocząć od przedstawienia rozkładu nasilenia i częstości zainteresowań słuchaczy w poszczególnych skalach /kierunkach/.

78/ Jan B.Burcz "Kształtowanie zainteresowań technicznych podchorążych" Rozprawa doktorska WAP Warszawa 1981.

Tabela Nr 13

Srednie nasilenia zainteresowań w poszczególnych skalach
/w staninach/.

Nr skali	Nazwa skali /kierunku	Nasilenie zainteresowań poszczególnych grup				
		Absolwenci WSO	Absolwenci SCn	Absolwenci uczel. cyw.	I roczn. kadetów	II roczn. kadetów
0	przyrodnicza	5,72	6,60	4,55	4,89	4,83
1	mechaniczna	8,05	7,04	7,28	6,83	6,42
2	rachunkowa	4,78	4,68	3,83	4,55	3,75
3	naukowa	5,94	4,88	6,44	5,39	5,08
4	perswazyjna	6,00	5,12	4,55	5,00	5,14
5	artystyczna	5,11	4,12	5,61	5,22	4,50
6	literacka	5,61	4,52	5,55	4,17	5,42
7	muzyczna	3,94	2,76	3,89	3,94	4,83
8	społeczna	7,11	5,00	4,22	5,44	5,00
9	biurowa	3,61	3,76	3,28	3,67	3,42

Jak widać z powyższej tabeli najwyższe nasilenia przyjmują zainteresowania mechaniczne i to we wszystkich badanych grupach.

Natomiast zdecydowanie najniższe nasilenia przyjmują zainteresowania muzyczne i biurowe, także we wszystkich badanych grupach.

Nasilenie zainteresowań w skali perswazyjnej, która wskazuje na zainteresowania przedmiotami taktycznymi, najwyższe wyniki uzyskali absolwenci WSO /dowódcy kompanii/. Zdecydowanie najniższe wyniki w tej skali uzyskali absolwenci uczelni cywilnych - podchorążowie SPR.

Srednia arytmetyczna nasilenia zainteresowań perswazyjnych pierwszego rocznika kadetów wynosi 5,00 stanin. Obliczone dodatkowo wskaźniki dyspersji, tj. odchylenie standardowe i błąd standardowy średniej arytmetycznej, czyli odchylenie standardowe rozkładu

średniej z próby^{79/} wynoszą odpowiednio 1,43 i 0,33. Dla całej populacji kadetów pierwszego rocznika wartość średniej arytmetycznej nasilenia zainteresowań perswazyjnych dla przedziału ufności 95% będzie mieścić się w granicach 4,34 - 5,66, natomiast dla przedziału ufności 99% odpowiednio 4,01 - 5,99.

Powyższe wyniki uzyskano wykonując następujące obliczenia:

1. Obliczenie wariancji σ^2 , jako średniej arytmetycznej odchyleń od średniej podniesionych do kwadratu.

$$\sigma^2 = \frac{\sum /xi - \bar{x}/^2}{N}$$

gdzie: x_i - wartość poszczególnych wyników z próby

\bar{x} - wartość średniej arytmetycznej

N - liczebność próby

2. Obliczenie odchylenia standardowego σ_x , jest to pierwiastek kwadratowy z sumy odchyleń wartości zmiennej x_i , od średniej arytmetycznej podniesionej do kwadratu, podzielonej przez liczebność.

$$\sigma_x = \sqrt{\frac{\sum /xi - \bar{x}/^2}{N}}$$

3. Obliczenie błędu standardowego BS jako miary przypuszczalnej zgodności otrzymanej z próby ze średnią populacji, uznawaną za średnią prawdziwą, ponieważ odchylenie standardowe średnich z próby jest równe odchyleniu standardowemu dla całej populacji, z której pobrane są próby, podzielonemu przez pierwiastek kwadratowy liczebności próby.

$$BS = \frac{\sigma_x}{\sqrt{N}}$$

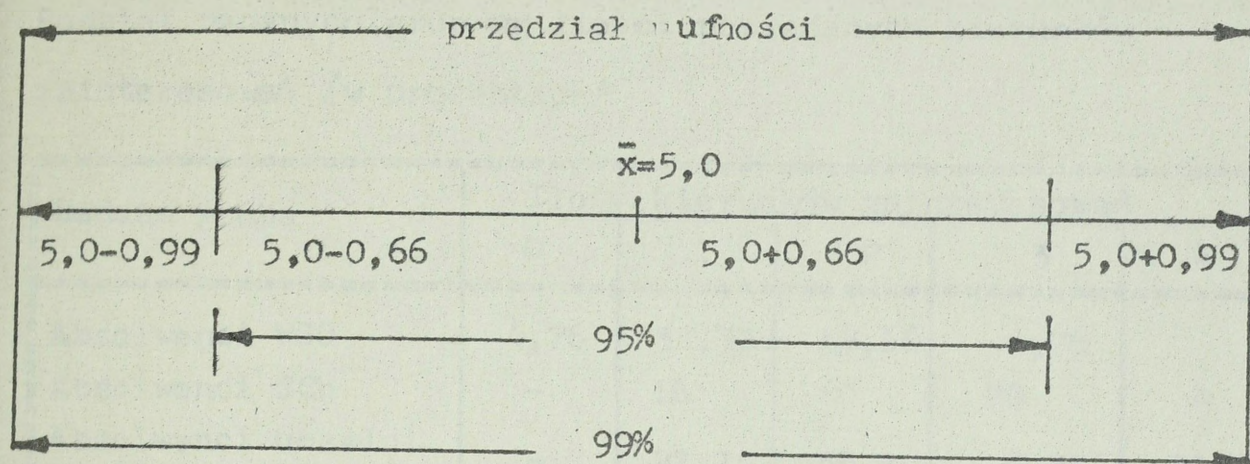
gdzie: σ_x - odchylenie standardowe w próbie przyjmowane za przypuszczalne odchylenie w populacji.

79/ Obliczenia wykonano wg metody podanej w podręczniku:

M.Krzysztofik, D.Urbaneck "Metody statyczne" Wyd. PWN 1981 str. 183.

W.Zaczyński "Praca badawcza nauczyciela" Wyd. WSzIP 1976 str.210.

Uzyskane wyniki ilustruje rys. 14

Rys.14.

Nasilenie zainteresowań perswazyjnych kadetów I rocznika
W kwestionariuszu Kudera przyjmuje się za zainteresowania przeciętne takie, które odpowiadają liczbie 5 stanin. Wobec tego, cała populacja przyjmowana na pierwszy rok nauki ma przeciętne zainteresowanie przedmiotami taktycznymi.

Analogiczne obliczenia dla pozostałych grup /II rocznik i absolwenci SCh/ dostarczają danych do podobnych ustaleń o stanie zainteresowań.

Rozpatrując wyniki badań pojedynczej osoby przyjmuje się, że ma ona takie zainteresowania, w jakich skalach /kierunkach/ uzyskała wyniki 7,8,9 stanin, co odpowiada zainteresowaniom ponadprzeciętnym, wysokim i bardzo wysokim.^{80/} Według tego kryterium poszczególne grupy posiadały od zera do czterech zainteresowań. Procentowy rozkład badanych osób z różnymi ilościami kierunków zainteresowań przedstawiony został w tabeli nr 15 .

80/ Por. Tabela nr 1 w podrozdziale 1.5.6.

Tabela nr 15

Podział badanych grup wg ilości posiadanych kierunków zainteresowań /w procentach/

Badana grupa	Ilość kierunków zainteresowań				
	0	1	2	3	4
Absolwenci WSO	4,76	33,32	57,16	4,76	
Absolwenci SCh	-	16	60	20	4
Absolwenci uczelni cywil.	-	27,75	55,5	5,55	11,1
I rocznik kadetów	13,62	18,16	45,4	18,16	4,54
II rocznik kadetów	6,25	50,0	31,25	12,5	

Wyniki przedstawione w tabeli 15 wskazują, iż badane grupy posiadały najczęściej dwa kierunki zainteresowań. Jedynie drugi rocznik stanowi wyjątek, gdzie kadeci mają najczęściej jeden kierunek zainteresowań. To odchylenie prawdopodobnie wynika z losowego wyboru próby.

Na drugim roczniku 6% kadetów nie posiada żadnych zainteresowań, a na pierwszym roczniku nawet około 14%.

Uzyskany podział procentowy w poszczególnych grupach według ilości kierunków zainteresowań sugeruje rozkład normalny tego zjawiska.

Inną charakterystyczną cechą badanych grup jest częstość występowania zainteresowań w poszczególnych kierunkach.

Częstość występowania zainteresowań w poszczególnych skalach

/w procentach/

Nr skali	Nazwa skali /kierunku/	Częstość zainteresowań poszczególnych grup					Uwagi
		Absol. WSO	Absol. SCh	Absol. uczel. cywil.	I rocz. kadetów	II rocz. kadetów	
0	przyrodnicza	14,28	60	11,1	26,3	14,28	
1	mechaniczna	76,66	68	66,61	78,38	71,4	
2	rachunkowa	4,76	12	0,00	5,26	0,00	
3	naukowa	0,00	4	38,85	21,04	7,14	
4	perswazyjna	9,52	20	5,55	10,52	21,42	
5	artystyczna	4,76	12	33,30	26,3	0,00	
6	literacka	19,04	4	27,75	5,26	21,42	
7	muzyczna	4,76	4	11,11	10,52	14,28	
8	społeczna	38,08	16	0,00	21,04	21,42	
9	biurowa	4,76	12	5,55	5,26	0,00	

Dane z tabeli 16 wskazują, że ponad 70% kadetów I i II rocznika posiada zainteresowania mechaniczne. Zainteresowania przedmiotami taktycznymi przejawia 11% kadetów I rocznika i 21% kadetów II rocznika.

Najmniej popularne wśród kadetów I rocznika są zainteresowania biurowo-administracyjne, literackie i rachunkowe, a wśród kadetów II rocznika zainteresowania biurowo-administracyjne, artystyczne i rachunkowe.

Charakterystyczne są także wyniki w kierunku zainteresowań społecznych, gdzie brak zainteresowań przejawiają absolwenci wyższych uczelni cywilnych. W skali /kierunku/ tej około 20% kadetów I i II rocznika oraz około 40% absolwentów WSO posiada zainteresowania.

Analiza przedstawionych wartości statystycznych wskazuje, że o częstości występowania zainteresowań w danym kierunku nie decydują lata nauki w szkole, a jakaś inna przyczyna. Wskazują na to duże wahania w częstości występowania zainteresowań naukowych, artystycznych, literackich.

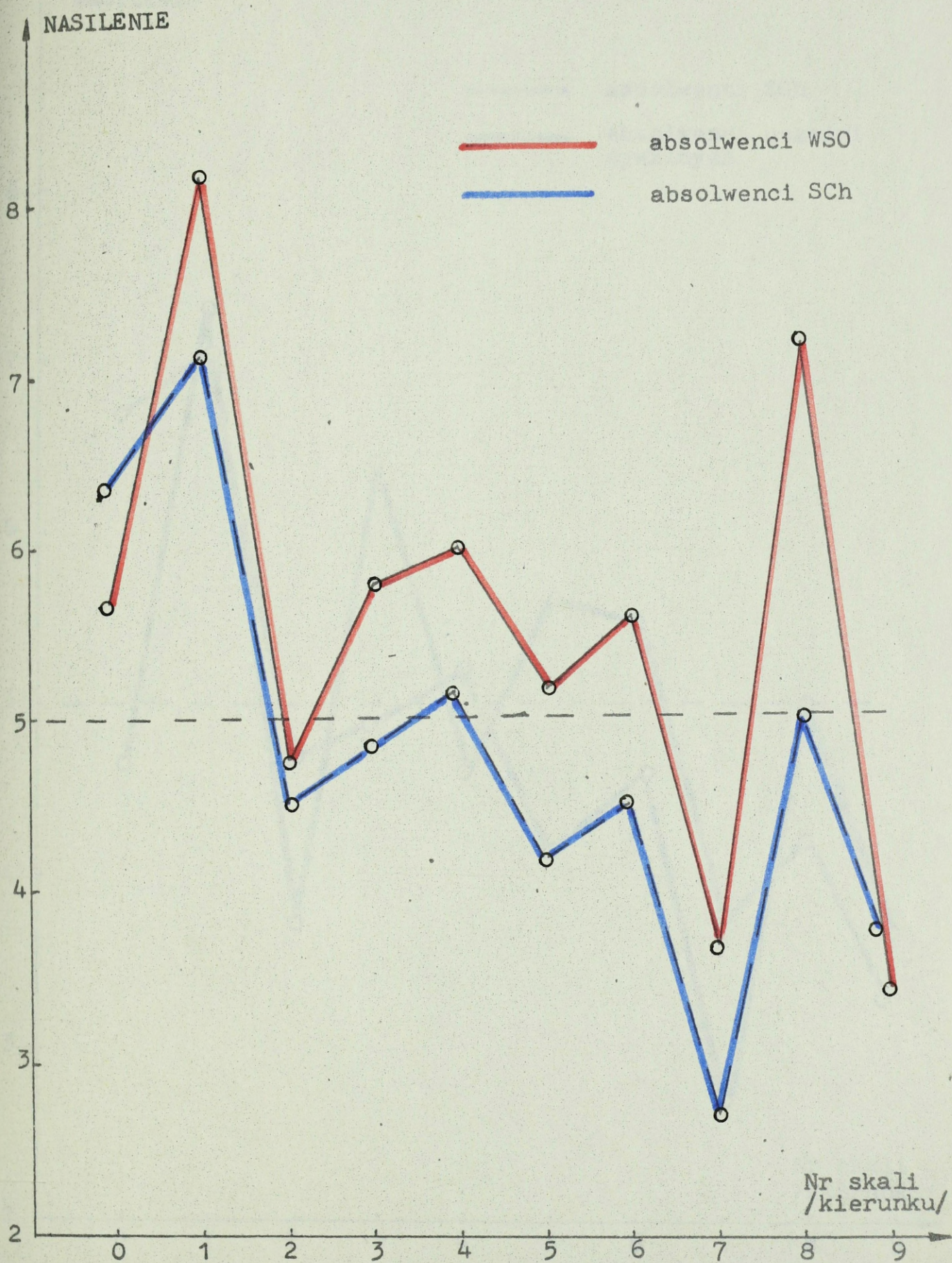
Fakty te potwierdzają, że każda badana grupa ma charakterystyczny dla siebie rozkład częstości występowania zainteresowań.

Rozpatrując łącznie częstość występowania zainteresowań oraz średnie nasilenia zainteresowań można stwierdzić, że absolwenci WSO; SCh i kadeci posiadają podobne rozkłady częstości zainteresowań oraz ich nasilenia. we wszystkich kierunkach, w tym także perswazyjnym wskazującym na zainteresowania przedmiotami taktycznymi, co należy uznać za pożądaną prawidłowość.

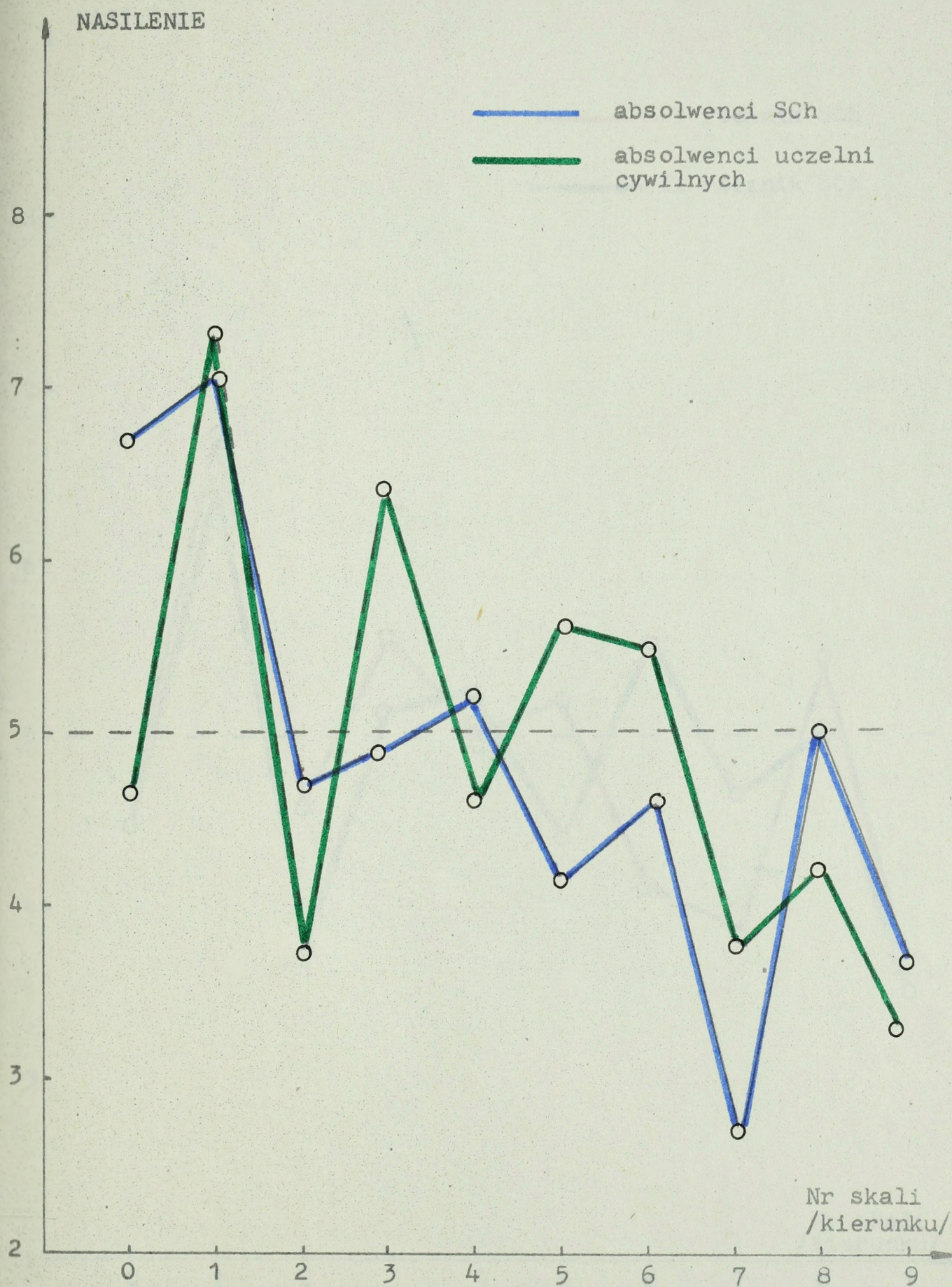
U podchorążych SPR - absolwentów uczelni cywilnych dominującymi kierunkami zainteresowań, oprócz zainteresowań mechanicznych, są zainteresowania naukowe, artystyczne oraz literackie.

Ilustrację graficzną powyższych wywodów stanowią pokazane na rysunkach 14, 15, 16 struktury zainteresowań poszczególnych grup.

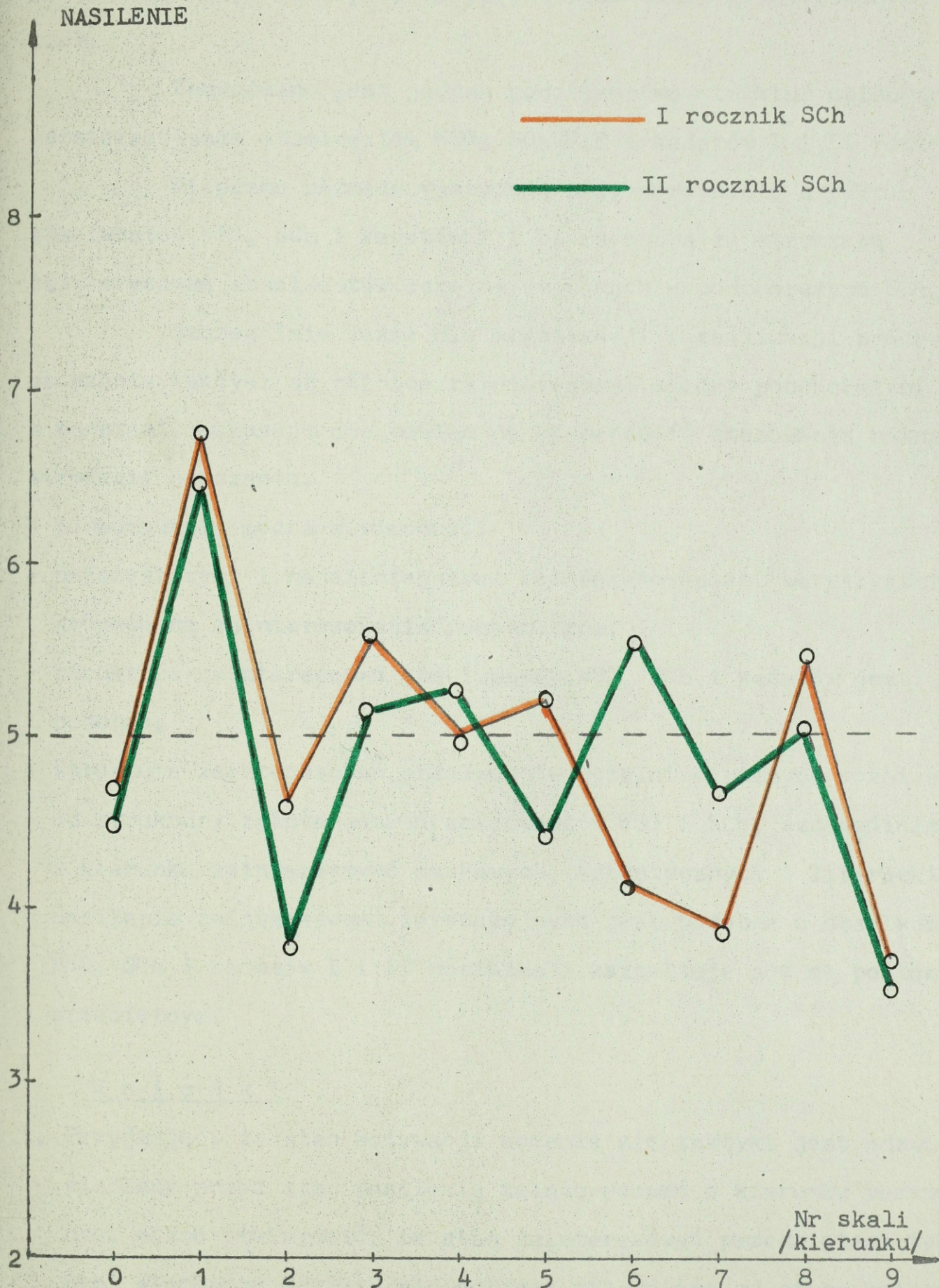
Rysunki te zostały sporządzone w oparciu o dane zawarte w tabelach 14, 15, 16. Na osi rzędnych oznaczono nasilenie zainteresowań, a na osi odciętych numery skal /kierunków/. Linia przerywana pozioma na wysokości 5 stanin wskazuje zainteresowania przeciętne.

Rys. 14. Struktury średnich zainteresowań absolwentów WSO i Szkoły Chorążych SUiE.

Rys. 15. Struktury średnich zainteresowań absolwentów uczelni cywilnych i Szkoły Chorążych SUiE.

Rys. 16. Struktury średnich zainteresowań kadetów I i II rocznika Szkoły Chorążych SUiE.

Każda z sześciu narysowanych struktur zainteresowań jest różna od pozostałych, dotyczy bowiem innej grupy badanych osób.

Zauważalne jest jednak podobieństwo struktur opisujących zainteresowania absolwentów WSO, SChSUiE i kadetów I i II rocznika.

Widoczne różnice występują przy porównaniu struktur absolwentów WSO, SCh i kadetów I i II rocznika ze strukturą zainteresowań absolwentów uczelni cywilnych - podchorążych SPR.

Szczególnie ważne dla organizacji i realizacji procesu nauczania taktyki są różnice zainteresowań między podchorążymi SPR, a kadetami, wskazują one bowiem na konieczność stosowania różnych strategii nauczania.

W podsumowaniu można stwierdzić:

- najczęstszymi i najsilniejszymi zainteresowaniami we wszystkich grupach są zainteresowania mechaniczne;
- struktura zainteresowań absolwentów WSO, SCh i kadetów jest podobna;
- struktura zainteresowań absolwentów uczelni cywilnych różni się od struktury zainteresowań absolwentów WSO i SCh, szczególnie w kierunku zainteresowań naukowych, artystycznych i literackich;
- nasilenie zainteresowań perswazyjnych jest podobne u absolwentów WSO, SCh i kadetów I i II rocznika i kształtuje się na poziomie przeciętnym.

W n i o s k i

1. Przyjmując, że stan motywacji uczenia się taktyki jest odzwierciedlany przez stan nasilenia zainteresowań o kierunku perswazyjnym, można stwierdzić, że stan zainteresowań przedmiotami taktycznymi słuchaczy SChSUiE nie odbiega zasadniczo od stanu zainteresowań absolwentów WSO.

Nie ma zatem potrzeby wprowadzania do systemu nauczania taktyki specjalistów SUiE dodatkowych bodźców /administracyjnych,

organizacyjnych itp./, które powodowałyby zwiększenie zainteresowań przedmiotami taktycznymi słuchaczy SChSUiE.

Upoważnia to jednocześnie do wniosku, że wypracowane metody, formy organizacyjne i zasady nauczania taktyki w CDO, ASG WP, gdzie słuchaczami są absolwenci WSO, mogą być także przeniesione i z powodzeniem stosowane w nauczaniu taktyki w SChSUiE.

4.3. Analiza celów i treści nauczania oraz kierunki ich doskonalenia

Rozważania na temat celów i treści nauczania taktyki specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki ograniczono do programów nauczania przedmiotów:

- taktyka ogólna - realizowanego w wymiarze - 120 godz.
- taktyka SUiE - realizowanego w wymiarze - 100 godz. opracowanych dla specjalności:
 - 1) - Eksploatacja uzbrojenia i automatyki wozów bojowych oddziałów zmechanizowanych i pancernych;
 - 2) - Eksploatacja artylerii naziemnej oddziałów zmechanizowanych i artyleryjskich;
 - 3) - Eksploatacja amunicji;
 - 4) - Eksploatacja sprzętu optoelektronicznego;
 - 5) - Eksploatacja zestawów ppk i rakiet przeciwlotniczych oddziałów zmechanizowanych i pancernych.

Ograniczenia te podyktowane były następującymi względami:

- z ogólnej liczby 17 grup szkolonych w SChSUiE, grupy szkolne w tych specjalnościach stanowią 75%;
- treści nauczania dla tych specjalności obejmują najszerszy zakres i występują także w około 70-80% w pozostałych szkolonych specjalnościach.

Wszelka świadoma działalność zawsze zmierza do realizacji określonych celów. Cele, treści i ich zakres są każdorazowo determinowane przez warunki, w jakich się je urzeczywistnia, a także przez środki, jakimi się dysponuje.^{81/}

Podobnie determinowane są cele w rozpatrywanym systemie nauczania taktyki specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki.

W "Podstawowych założeniach..." stwierdzono, że cele nauczania i wychowania obrazują założone wyniki badań pedagogicznych, które należy osiągnąć w szkołach chorążych poprzez realizację określonych zadań dydaktyczno-wychowawczych.^{82/}

Ogólne cele nauczania stanowić powinny podstawę do wyboru odpowiedniej koncepcji nauczania, doboru treści, a także przyjęcia właściwego systemu technologii nauczania, a więc metod, form i środków.

Sformułowane w "Podstawowych założeniach..." ogólne cele nauczania i wychowania w odniesieniu do wiedzy i umiejętności taktycznych określają, że absolwent szkoły chorążych powinien:

1. W sferze wiedzy

Opanować wiedzę z przedmiotów kierunkowych, umożliwiającą poznanie życia wojskowego i zasad żołnierskiego zachowania oraz dającą podstawy znajomości zasad i sposobów działania pododdziałów szczebla drużyna - pluton /równorzędnych/ i dowodzenia nimi w walce.

2. W sferze umiejętności

a/ Umieć skutecznie dowodzić drużyną i plutonem, a w szczególności zaś posiadać wyrobione zdolności podejmowania logicznych i uzasadnionych decyzji oraz terminowej i konsekwentnej ich realizacji.

81/ Cz.Kupisiewicz "Podstawy dydaktyki ogólnej" Wyd.VI Wyd.PWN Warszawa 1930 str.54.

82/ "Podstawowe założenia procesu nauczania i wychowania kadetów szkół chorążych".Wyd.ZSzW Nr PF555 z 16.05.84r. str.3.

b/ Umieć sprawnie kierować pracą specjalistycznych zespołów żołnierzy, a także planować, organizować i realizować proces wychowania i szkolenia podwładnych.

W oparciu o "Podstawowe założenia..." opracowano w COSSUiE program nauczania taktyki ogólnej oraz program nauczania taktyki SUiE.

Cele nauczania taktyki ogólnej sformułowano w kategoriach, co absolwent Szkoły Chorążych Służby Uzbrojenia i Elektroniki powinien:

a/ znać, b/ umieć, c/ zapoznać się z, d/ ukształtować.

Jasno określony w "Podstawowych założeniach..." cel nauczania, że absolwent SCh powinien "umieć skutecznie /podkreślenie J.S./ dowodzić drużyną i plutonem,..." na grunt SChSUiE nie został przeniesiony.

W odniesieniu do absolwentów SChSUiE cel ten sformułowano w przedmiocie taktyka SUiE i brzmi on, że absolwent SChSUiE powinien umieć:

- dowodzić pododdziałami remontowymi /zaopatrzenia/ SUiE;
- dowodzić grupą rekonesansową;
- wykonywać i prowadzić dokumentację techniczną i bojową obowiązującą na szczeblu pododdziału remontowego /zaopatrzenia/.

Widać więc, że pominięto słowo "w walce", co diametralnie zmienia rozumienie celów nauczania.

Konsekwencją tego jest dobór treści nauczania w przedmiocie taktyka SUiE.

Ze 100 godzin nauczania programowego na zajęcia związane bezpośrednio z dowodzeniem pododdziałem remontowym przeznaczono:

Temat 7 zaj.1 - 2 godz. /wykład/, zajęcie 2 - 2 godz./wykład/,
zajęcie 3 - 2 godz./wykład/, zajęcie 4 - 2 godz. /wykład/, zajęcie
5 - 2 godz. /semin./, zajęcie 6 - 6 godz./ćwicz.grupowe/, zajęcie
9 - 2 godz. /wykład/.

Temat 8 - 3 godz. /ćwiczenie taktyczne w terenie/.

Temat 10 - 6 godz. /ćwiczenie taktyczne w terenie/.

Razem stanowi to 27 godz., czyli zaledwie jedną czwartą czasu nauczania programowego.

Z obserwacji oraz doświadczenia wiadomo, że trudno oczekiwać, by absolwent SChSUiE mógł umieć skutecznie dowodzić pododdziałem remontowym po jednym 6 godzinnym zajęciu praktycznym w terenie.

Nasuwa się więc pytanie. Czy dobór treści, metod i form organizacyjnych zajęć, zapewnia osiągnięcie założonych celów w przedmiocie taktyka SUiE?

Odpowiedź na to pytanie starano się uzyskać bezpośrednio od "wytworu" systemu.

W tym celu poddano badaniom /Kwestionariusz zał nr 2 / 43 słuchaczy rocznika promocyjnego, co stanowiło około 70% populacji tego rocznika.

Badania przeprowadzono po zakończeniu nauczania programowego, odbyciu przez słuchaczy praktyk dowódczo-technicznych w jednostkach wojskowych po złożeniu egzaminów końcowych - na kilka dni przed promocją.

Wyniki badań przedstawione zostały w tabelach nr 17, 18, 19, i 20.

Tabela Nr 17

1. W jakim stopniu szkoła przygotowała Was do prowadzenia zajęć z taktyki w jednostkach? /pod względem/	b. dobrze	dobrze	wystarczająco	słabo	nie ma zdania
	Odp. %	Odp. %	Odp. %	Odp. %	Odp. %
Instruktorsko-metodycznym	2,3	44,3	25,6	23,3	2,3
Dowodzenia pododdziałami SUiE	2,3	16,3	39,6	25,6	11,6

Tabela Nr 18

2. W jakim stopniu szkoła przygotowała Was do rozwiązywania problemów? /w zakresie/	b. dobry	dobry	dost.	ndst	nie mam zdania
	Odp. %	Odp. %	Odp. %	Odp. %	Odp. %
Stawianie zadań podwładnym	13,9	72,2	11,6	2,3	-
Meldowanie decyzji	11,6	58,2	30,3	2,3	-
Organizacja zadań remontowych	-	27,9	44,3	11,6	13,9
Dowodzenie pododdziałem SUiE w działaniach bojowych	2,3	18,6	48,9	9,3	18,6
Rysowanie sytuacji na mapie	2,3	48,9	39,6	6,9	2,3
Orientowanie się w terenie	23,3	58,2	18,6	-	-
Prowadzenie dokumentacji /ewidencji/ związanej z remontem, ewakuacją, zaopatrzeniem w amunicję	-	30,3	58,2	6,9	4,6

Tabela Nr 19

3. Czy program szkolenia z taktyki uważacie za wystarczający z punktu widzenia praktycznego przygotowania Was do pracy w jednostce? /odp. podkreśl/	tak	raczej tak	nie	nie mam zdania
	Odp. %	Odp. %	Odp. %	Odp. %
	18,6	27,9	30,3	18,6

Tabela Nr 20

4. Czy napotykanie na trudności podczas prowadzenia zajęć z taktyki? /odp. podkreśl/	tak	raczej tak	nie	raczej nie	nie mam zdania
	Odp. %	Odp. %	Odp. %	Odp. %	Odp. %
Uzasadnijcie swoją odpowiedź	16,3	11,6	6,9	20,9	37,3

W uzasadnieniu badani formułowali swoje wywody najczęściej w następujący sposób. /dosłowne odpowiedzi/.

1. Taktyka SUIE, program traktowany zbyt lekko /należy rozszerzyć program i zwiększyć ilość godzin/.
2. Aby program dostosować do wymogów należałoby przede wszystkim zorganizować więcej zajęć praktycznych z taktyki ogólnej, SUIE i RWiS popartych oczywiście teorią.
3. Zbyt mało zajęć z taktyki w polu - praktycznych. Często teoria odbiega od rzeczywistości i nie zawsze też jest możliwa do zastosowania w praktyce.
4. Podstawy są znane lecz brak tzw. otrzaskania.
5. Często nie wiadomo jak w danej sytuacji powinni zachować się podwładni, jak ustawić sprzęt w rejonie wyznaczonym do pracy. Uczeń uważa, że zrobił dobrze, lecz wykładowca często nie zgadza się z jego decyzją i nie uzasadnia jej.
6. Za mało jest zajęć praktycznych. Jesteśmy naszpikowani czystą teorią, która w praktyce diametralnie odbiega od rzeczywistości.
7. Żeby dobrze prowadzić zajęcia z taktyki należy, albo dużo obserwować jak te zajęcia są prowadzone, albo przez intensywne szkolenie pod nadzorem. Zarówno jednego jak i drugiego sposobu w naszym ośrodku jest za mało.
8. Program ten jest niewystarczający, gdyż zajęcia praktyczne nie były przeprowadzane. Poznaliśmy sprzęt, budowę, sposoby remontu, naprawy lecz wydaje mi się, że mało zajęć jest praktycznych, łatwiej zapamiętać to, co widzimy wzrokowo niż słuchowo.
9. Prawie żadnych zajęć nie ma praktycznych. Po przyjeździe do jednostki, ja tego nic nie znam. Mówię to z praktyki w jednostce wojskowej.

10. Mało jest naturalnych przeszkód terenowych u nas w COSSUIE na pasie taktycznym. Lepiej wygląda taktyka na OC Muszaki. Bardzo słabe wykorzystanie sprzętu bojowego np. BWP i SKOT-a. Są to tzw. "sztuki", są tylko dla pokazu, a nie do użytkowania.
11. Za mało praktyki sama teoria nie starczy. Za mało ćwiczeń praktycznych, teoria jest wstępem, lecz jak połączyć te dwie rzeczy byłoby o wiele lepiej.
12. Po przyjeździe do JW spotkaliśmy się z rzeczywistością i stwierdziliśmy, że bardzo mało wiemy na ten temat. Należałoby bardziej praktycznie określić obowiązki poszczególnych osób wchodzących w skład, np: SUIE OG, a nie ograniczać się do podania tylko składu.
13. Za mało jestem przygotowany do zajęć praktycznych. Bardzo dużo daje poligon i zapoznanie się z działalnością i pracą w terenie.

Z badań wynika, że zaledwie 2,3% absolwentów uważa, iż zostali b.dobrze przygotowani do dowodzenia pododdziałem remontowym, /Tabela Nr 18 / natomiast prawie połowa /48,9/ uważa, że są przygotowani w stopniu zaledwie dostatecznym. Niepokojącym jest fakt, że ponad 11,6% uznała iż nie jest przygotowana do rozwiązywania problemów związanych z dowodzeniem pododdziałami remontowymi.

Wyniki z tabeli nr 19 świadczą, że tylko 18,6% uważa iż program szkolenia zapewnia w stopniu wystarczającym przygotowanie do zadań, jakie będą wykonywać w jednostce.

Prawie dwa razy więcej, ponad 30,3% odpowiedziało, że program szkolenia nie zapewnia nabycia praktycznych umiejętności, które są potrzebne w przyszłej pracy.

Można wnioskować, że jedną z przyczyn takiego stanu rzeczy jest brak ujęcia celów nauczania w kategoriach wyników końcowych, podlegających obiektywnej ocenie ilościowej i jakościowej.^{83/}

83/ Por. Cz.Kupisiewicz "Podstawy dydaktyki ogólnej" Wyd.VI PWN Warszawa 1980 str.60.

Brak ujęcia celów nauczania w kategoriach wyników końcowych spowodował, że dobór i układ treści nauczania w przedmiocie nie spełnia wymagań natury dydaktycznej.^{84/}

Wymagania natury dydaktycznej wynikają przede wszystkim z konieczności przestrzegania postulatów systematyczności i korelacji.

O braku systematyczności, rozumianej jako zgodność z logiką wewnętrzną danej gałęzi wiedzy, świadczy fakt, że temat 2 z taktyki ogólnej "Działanie żołnierza na polu walki" oraz temat 3 "Pododdział piechoty w działaniach bojowych" realizowane są jako zajęcia praktyczne w terenie, na pierwszym roku nauczania.

Natomiast zajęcia:

T.5/1 "Charakterystyka zagrożenia obszaru kraju oraz wybrane problemy obronności"

T.5/2 "Przedmiot i podstawowe pojęcia taktyki"

T.5/3 "Właściwości współczesnej walki ogólnowojskowej" realizowane są na drugim roku w formie wykładów.

Wydaje się, że słusznym byłoby rozpoczęcie szkolenia z taktyki ogólnej od zajęcia na temat: "Przedmiot i podstawowe pojęcia taktyki".

Natomiast o braku spełnienia postulatu korelacji, rozumianym jako "czynnik eksponującym związki zachodzące między poszczególnymi przedmiotami nauczania i przypisującym jednemu z nich szczególną rolę w zaznajamianiu uczniów z daną dziedziną rzeczywistości"^{85/}, świadczą fakty, że na zajęciach z taktyki ogólnej nie wykorzystuje się w dostatecznym stopniu wiedzy i umiejętności słuchaczy, nabytych w czasie nauczania przedmiotów ogólnowojskowych i taktyki rodzajów wojsk i służb.

^{84/} Por. Cz.Kupisiewicz "Podstawy dydaktyki ogólnej" Wyd. VI.

^{85/} PWN, Warszawa 1980, str. 68.

Zgodnie z postulatem korelacji przedmioty te powinny przygotowywać "grunt" do nauczania taktyki. Wiedza i umiejętności nabyte podczas realizacji programu nauczania z tych przedmiotów stanowią przecież "produkt wejściowy" systemu nauczania taktyki. Od jakości produktu wejściowego systemu nauczania taktyki w dużym stopniu zależy jakość produktu wyjściowego /wytworu/.

Potwierdzają te zastrzeżenia wyniki badań, /tabela nr.21 /, przeprowadzonych z kadetami III rocznika - bezpośrednio przed promocją oraz z absolwentami SChSUiE, którzy pracowali w jednostkach wojskowych przez okres przynajmniej 5 lat.

Tabela Nr 21

p. Określcie jakim jest Waszym zdaniem stopień wykorzystania wiedzy zdobytej w n/w przedmiotach nauczania na zajęciach z taktyki.	Duży		Średni		Mały		Nie mam zdania	
	A	K	A	K	A	K	A	K
	Odp. %	Odp. %	Odp. %	Odp. %	Odp. %	Odp. %	Odp. %	Odp. %
szkolenie inż.-sap.	6,5	9,3	58,1	55,9	35,5	34,9	-	-
szkolenie chemiczne	9,7	13,9	58,1	41,9	32,6	44,3	-	-
szkolenie z łączności	9,7	6,9	51,7	27,9	35,5	58,2	3,2	4,6
szkolenie z topografii	48,4	20,9	38,7	44,3	12,9	27,9	-	6,9
szkol. ogólnowojskowe	48,4	46,6	41,9	44,3	9,7	6,9	-	-
budowa i ekspl. sprzętu	35,5	41,9	41,9	30,3	22,6	27,9	-	-
przepisy o gospodarce leniem SUiE	38,8	9,3	48,4	27,9	9,7	41,9	3,3	20,9
prawienia minerskie	-	13,9	16,1	37,3	45,2	44,3	29,1	4,6

A - absolwenci szkoły

K - kadeci III rocznika

Na przygotowanie absolwentów do zadań stojących przed nimi w jednostkach wojskowych w dużym stopniu wpływa zakres nauczonych treści, a także trafny /adekwatny do potrzeb/ ich dobór.

Lp.	Proszę wybrać tematy, które wykorzystaliście w czasie ćwiczeń lub w szkoleniu oraz te, które są Wam przydatne w działalności służbowej w garnizonie	Są Wam przydatne w działalności służbowej w garnizonie											
		Wykorzystaliście		Podczas ćwiczeń		bardzo często		często		spordycznie		nie przydatne	
		w szkoleniu w JW		Odpowiedzi		Odpowiedzi		Odpowiedzi		Odpowiedzi		Odpowiedzi	
		%	A	%	K	%	A	%	K	%	A	%	K
1.	Działanie żołnierza na polu walki	9,7	37,3	12,9	34,9	3,2	2,3	-	11,6	54,9	13,9	12,9	4,6
2.	Działanie pododdz. i oddz. na polu walki	9,7	13,9	12,9	25,6	6,4	4,6	3,2	11,6	46,2	9,3	12,9	-
3.	Struktura organiz. oraz zasady działania pododdz. i oddz. armii obcych	12,9	6,9	12,9	6,9	-	2,3	25,8	11,6	35,5	20,1	12,9	11,6
4.	System zabezpieczenia technicznego działań boj.	6,4	9,3	19,4	13,9	29,1	2,3	29,1	20,1	12,9	9,3	6,4	4,6
5.	Zabezpiecz. techniczne działań bojowych oddziału	3,2	6,9	25,8	11,6	32,3	2,3	25,8	18,6	22,6	13,9	3,2	4,6
6.	Działalność SUIE w zakresie utrzymania stałej got. boj. oraz osiągnięcia wyż. stanów	12,9	13,9	19,4	9,3	48,4	9,3	32,3	11,6	9,7	11,6	3,2	2,3
7.	Kierowanie pracą SUIE oddziału	6,5	6,9	9,7	9,3	45,2	6,9	12,9	9,3	22,6	16,3	6,4	6,9
8.	Dowodzenie pododdz. SUIE	9,7	-	9,7	16,3	9,7	2,3	32,3	6,9	25,8	11,6	19,4	9,3
9.	Rozpoznanie drogi marszu i rejonu rozwinięcia plru /PSA/	3,2	11,6	16,1	32,6	12,9	4,6	19,4	20,9	29,1	6,9	19,4	2,3
10.	Działanie plutonu remont. oddziału /PSA/	3,2	11,6	16,1	27,9	16,1	6,9	16,1	16,3	29,1	4,6	16,1	4,6

Wyniki badań - tabela Nr 22 i tabela nr 23 wskazują, że nie wszystkie tematy realizowane w procesie nauczania taktyki są w jednakowym stopniu przydatne do wykonywania obowiązków służbowych w jednostkach wojskowych. W opinii absolwentów mniej przydatnymi tematami są:

"Działanie pododdziałów i oddziałów na polu walki"

"Struktura organizacyjna oraz zasady działania pododdziałów i oddziałów armii obcych".

Tabela Nr 23

Określcie, jaki jest zakres i treść n/w przedmiotów nauczania w SChSUiE z punktu widzenia Waszej pracy na zajmowanym przez Was stanowisku.	Wystarczający		Nie wystarczający		Zbyt obszerny		Nie mam zdania	
	A	K	A	K	A	K	A	K
	Odp. %	Odp. %	Odp. %	Odp. %	Odp. %	Odp. %	Odp. %	Odp. %
Taktyka SUiE	93,6	81,5	-	13,9	6,4	-	-	4,6
Taktyka ogólna	64,6	60,5	3,2	25,6	32,3	6,9	-	6,9
Szkolenie inż.sap.	74,3	86,2	6,4	9,3	12,9	-	6,4	4,6
Szkolenie chemiczne	80,1	72,2	6,4	18,6	9,7	4,6	3,2	4,6
Topografia	87,2	72,2	6,4	20,9	6,4	-	-	4,6
Łączność	80,7	60,6	3,2	25,6	12,9	4,6	3,2	9,3
OPL	80,7	67,6	6,4	16,3	12,9	-	-	13,9

W n i o s k i

1. Na podstawie przeprowadzonej analizy celów nauczania stwierdza się, że dla obydwu przedmiotów: taktyka ogólna i taktyka SUIE nie zostały one sformułowane w kategoriach wyników końcowych, umożliwiających obiektywną ocenę ilościową i jakościową wyników nauczania.

Takie ujęcie celów nauczania utrudnia dokonanie obiektywnej oceny, tym bardziej że każdy z nauczanych przedmiotów jest oceniany przynajmniej dwa razy. Taktyka ogólna oceniana jest na I i II roku, taktyka SUIE na II i III roku.

Koniecznym jest zatem, sformułowanie celów nauczania i dobór treści nauczania dla każdego podsystemu - odpowiadającemu okresowi jednego roku nauczania, w taki sposób, aby można było obiektywnie ocenić, czy założone cele nauczania dla I, II, III roku zostały osiągnięte.

2. Przyjmując, że niepowodzenie w nauce to rozbieżność między rezultatami nauczania, a celami nauczania, należy dla określenia powodzenia w nauczaniu taktyki znaleźć metody obiektywnego pomiaru osiągnięcia założonych celów nauczania.

Ponieważ jednym z głównych celów nauczania jest nauczyć skutecznego dowodzenia pododdziałem remontowym w walce, należy dokonywać takiej oceny w warunkach jak najbardziej zbliżonych do warunków współczesnego pola walki.

Stosowany obecnie sposób kontroli wyników nauczania - egzamin w sali wykładowej nie zapewnia takich warunków.

Wydaje się, że właściwym rozwiązaniem byłoby wprowadzenie do programu nauczania taktyki specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki ćwiczeń kontrolno-sprawdzających w terenie.

Cwiczenia sprawdzające pozwoliłyby na dokonanie oceny:

- umiejętności praktycznych słuchaczy w zakresie skutecznego dowodzenia pododdziałem remontowym;
- umiejętności prowadzenia obserwacji nieprzyjaciela i terenu w różnych sytuacjach bojowych, wyboru stanowisk ogniowych, organizacji systemu ognia drużyny - plutonu oraz kierowania ogniem w walce;
- stopnia ukształtowania nawyków przestrzegania zasad bojowego zachowania się i skrytości działania.

3. Uzyskane wyniki badań wskazują, że dla osiągnięcia podstawowych celów nauczania taktyki specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki, niezbędnym jest zwiększenie zajęć w terenie ze sprzętem około 3-4 krotnie.

4. Z analizy treści nauczania przedmiotu taktyka SUIE wynika, że obejmują one główne zagadnienia dotyczące jednej z zasad walki, tj. zabezpieczenie działań bojowych. W myśl Regulaminu Walki cz.I treści te mieszczą się w ramach przedsięwzięć organizacyjno-wykonawczych zabezpieczenia techniczno-specjalnego działań bojowych.

Powszechnie obowiązuje zasada, że nazwa przedmiotu nauczania w sposób ogólny określa treści nauczania, które są zawarte w danym przedmiocie.

Pragnąc być w zgodzie z tą zasadą należy w miejsce dotychczasowej nazwy przedmiotu taktyka SUIE wprowadzić nową nazwę "Zabezpieczenie techniczno-specjalne działań bojowych przez Służbę Uzbrojenia i Elektroniki".

5. Wyniki badań wskazują, że nie ma potrzeby zwiększania ogólnej ilości godzin na przedmioty taktyczne. /tabela Nr 23 /.

Natomiast zmiana ilości godzin przeznaczonych na poszczególne tematy spowoduje spełnienie przez program postulatów systematyczności i korelacji, a także umożliwi spełnienie wymagań natury naukowej,^{86/} co jest konieczne dla zachowania ścisłej więzi między treściami nauczanyymi w szkole a potrzebami życia w jednostce wojskowej i wymaganiami współczesnego pola walki.

4.4. Analiza stosowanych metod i form organizacyjnych nauczania oraz kierunki ich doskonalenia

"Metoda nauczania /po grecku methodos - droga, sposób/ systematycznie stosowany sposób pracy nauczyciela z uczniami, umożliwiający uczniom opanowanie wiedzy oraz umiejętności stosowania jej w praktyce, jak również rozwinięcie zdolności i zainteresowań!"⁸⁷

Inaczej mówiąc jest to wypróbowany układ czynności nauczycieli i uczniów realizowanych świadomie w celu spowodowania założonych zmian w osobowości uczniów. Wartość metody nauczania zależy przede wszystkim od tego, czy i w jakim stopniu wywołuje aktywność, samodzielność i zaangażowanie uczniów.

Ze względu na wielkie bogactwo metod nauczania i ciągle pojawiające się nowe metody ich klasyfikacja nie została ujednolicono. Dawny podział na metody podające i poszukujące okazał się za wąski, zaczęto więc poszukiwać nowych.

Jednym z częściej stosowanych obecnie jest podział na metody oparte na:

- obserwacji /metody poglądowe/;
- słowie /metody słowne/;
- działaniu praktycznym /metody praktyczne/.

85/ Cz.Kupisiewicz "Podstawy dydaktyki ogólnej" Wyd.VI PWN Warszawa 1980 str.67.

87/ "Pedagogika" podręcznik dla kandydatów na nauczycieli pod redakcją B.Suchodolskiego Wyd.PWN 1985 s.350.

Innym podziałem bardziej pełnym jest podział na cztery grupy metod nauczania, którym odpowiadają cztery rodzaje uczenia się:

- metody podające /uczenie się przez przyswajanie/;
- metody problemowe /uczenie się przez odkrywanie/;
- metody waloryzacyjne /uczenie się przez przeżywanie/;
- metody praktyczne /uczenie się przez działanie/.^{88/}

J. Bogusz dzieli metody nauczania i odpowiadające im metody uczenia się na:

- metody oglądowe /uczenie się przez obserwację/;
- metody słowne /uczenie się pamięciowe/;
- metody praktyczne /uczenie się przez odkrywanie - umysłowe/;
- metody aktywizujące /kompleksowe/ - uczenie się przez działanie /praktykę/ i przeżywanie.^{89/}

Wychodząc z analizy procesu dydaktycznego w wojsku oraz określonych źródeł wiedzy, z wewnętrznej treści procesu pedagogicznego i zasad logiki dokonano wielopłaszczyznowej klasyfikacji metod kształcenia żołnierzy, wojsk i sztabów.

W zależności od źródeł wiedzy, metody nauczania dzielą się na:

- metody słowne /opis, wykład, dyskusja, instruktaż, metoda biograficzno-historyczna, praca z podręcznikiem/;
- metody poglądowe /pokaz terenu, pokaz przedmiotów /sprzętu/, pokaz obrazów /modeli/, pokaz czynności i działania, wyświetlanie filmów/;

88/ W. Okoń "Słownik pedagogiczny" Wyd. PWN 1984 s. 175.

89/ J. Bogusz "Dydaktyka wojskowa" Wyd. MON 1983 s. 149.

- metody praktyczne - metody działania praktycznego /metoda sytuacyjna, metoda inscenizacji, trening/.

Natomiast w zależności od stopnia aktywności słuchaczy metody nauczania można podzielić na:

- bierne /recepturalno-odtwórcza, naśladownicza, informacyjno-opisowa/;
- poszukujące /analityczno-porównawcza, pytaniowa, zadaniowa/;
- problemowe /problemowo-zadaniowa, problemowo-badawcza, problemowo-twórcza/.^{90/}

Proces dydaktyczny może przybierać różnorodne formy organizacyjne, które często nazywa się formami nauczania.

"Forma nauczania /łac. forma - kształt, postać/, termin oznaczający organizacyjną stronę nauczania w odróżnieniu od metody nauczania, która dotyczy sposobu pracy nauczycieli i uczniów".^{91/}

Forma nauczania obejmuje zewnętrzne warunki procesu nauczania, a więc dobór uczniów i nauczycieli, połączenie ich w odpowiednie grupy, współpraca grup i jednostek ze sobą, rodzaj zajęć oraz warunki miejsca i czasu pracy dydaktycznej. W niektórych dawnych podręcznikach dydaktyki można się spotkać z utożsamianiem metody z formą nauczania, co nie jest uzasadnione. Pojęcie formy nauczania odnosi się zwykle do systemów nauczania, jak np.: klasowo-lekcyjny system nauczania, system pracowniany, system Freineta, system brygadowy. Spośród tych form najbardziej dojrzałą historycznie i wypróbowaną w wielowiekowej praktyce jest system klasowo-lekcyjny, nazywany również lekcyjną formą nauczania.

Wśród form nauczania stosowanych w nauczaniu taktyki i sztuki operacyjnej rozróżnia się formy proste i złożone.

90/ Podręcznik "Zagadnienia metodyki nauczania w ASG WP" Sygn. ASG WP wewn. 3885/85 s.41.

91/ W. Okoń "Słownik pedagogiczny" Wyd. PWN 1984 s.80.

Do pierwszej grupy zalicza się wszystkie przedsięwzięcia o charakterze audytoryjnym /wykłady, seminaria, konsultacje/ oraz zajęcia praktyczne, które mogą być prowadzone zarówno w audytoriach, jak i w terenie.

W ramach form złożonych występują różne rodzaje ćwiczeń taktyczno-operacyjnych, w tym: ćwiczenia grupowe, ćwiczenia dowódczo-sztabowe /gry wojenne i ćwiczenia szkieletowe/ oraz udział słuchaczy w ćwiczeniach z wojskami.

Szczególnym rodzajem form złożonych są przedsięwzięcia o charakterze kompleksowym, jak: podróże polowe, obozy zimowe i letnie oraz praktyka słuchaczy.

Odrębną grupę form organizacyjnych stanowią: praca samodzielna słuchaczy, praca indywidualna.

Jakość i skuteczność procesu dydaktycznego uzależniona jest przede wszystkim od wszechstronności i urozmaicenia metod nauczania.

Dlatego też, prowadząc zajęcia w ramach poszczególnych form, należy posługiwać się szeregiem metod nauczania, przy czym w formach prostych /audytoryjnych/ jedna z metod pełni główną rolę, inne zaś mają charakter pomocniczy.

W przedsięwzięciach o charakterze kompleksowym, jak: podróż polowa, obóz zimowy lub letni, praktyka w jednostkach, występuje zespół form organizacyjnych, z których każda może być zaliczona do prostej lub złożonej formy i zawierać różnorodne metody nauczania.

W celu ustalenia, w jakim zakresie stosowane są poszczególne metody w nauczaniu taktyki specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki, przeprowadzono badania z trzema grupami.

1. Absolwentami SCh, którzy pracowali już w jednostkach wojskowych ponad 5 lat.

2. Z kadetami trzeciego rocznika, którzy zrealizowali cały program, odbyli praktykę dowódczo-techniczną w jednostkach wojskowych oraz złożyli egzamin końcowy.
3. Trzecią grupę stanowili podchorążowie SPR. Badania z tą grupą przeprowadzono po zakończeniu nauki w ramach SPR i złożeniu przez podchorążych egzaminów końcowych. Wyniki badań przedstawia tabela nr 24 .

Jak Waszym zdaniem przedstawia się w przedmiocie taktyka zakres stosowania metod i form nauczania?	zakres stosowania											
	bardzo często			często			dość często			raczej rzadko		
	A	K	P	A	K	P	A	K	P	A	K	P
	Odp. %	Odp. %	Odp. %	Odp. %	Odp. %	Odp. %	Odp. %	Odp. %	Odp. %	Odp. %	Odp. %	Odp. %
- wykładów	16,1	34,9	26,4	35,5	30,1	26,4	3,2	18,6	17,6	6,4	2,3	8,8
- wykładów z opisem	12,9	27,9	17,6	29,4	32,6	14,7	6,4	11,6	26,4	9,7	11,6	11,7
- seminarium	6,4	9,3	2,9	9,7	20,9	5,8	22,6	23,3	14,7	19,4	30,3	41,1
- pogadanki	6,4	4,6	-	6,4	9,3	14,7	12,9	11,6	8,8	25,8	51,3	47,0
- zajęcia praktyczne w terenie	12,9	25,6	23,5	9,7	23,3	29,4	9,7	4,6	14,7	28,1	25,6	8,8
- musztra bojowa	-	20,9	8,8	9,7	9,3	32,3	16,1	23,3	14,7	29	23,3	20,5
- ćwiczenia grupowe	9,7	11,6	8,8	25,8	20,9	26,4	12,9	23,3	26,4	12,9	18,6	11,7
- pokazy	-	6,9	11,7	19,4	32,6	20,5	9,7	20,9	17,6	29	20,9	26,4
- instruktaże	12,9	6,9	17,6	19,4	34,9	20,5	16,1	25,6	11,7	9,7	13,9	17,6
- samodzielna praca z podręcznikami	19,4	2,3	5,8	16,1	25,6	17,6	9,7	18,6	20,5	9,7	32,6	35,2
- kompleksowych	9,7	13,9	2,9	9,7	27,9	8,8	22,6	6,9	11,7	9,7	23,3	47,0

UWAGA!

- A - absolwenci SCh
 K - kadeci III rocznika
 P - podchorążowie SPR

Z tabeli wynika, że podstawową metodą prowadzenia zajęć są wykłady. Ponad 50% badanych wypowiedziało się, że są one stosowane często lub bardzo często. Ponadto 30% badanych wypowiedziało się, że seminaria i samodzielna praca z podręcznikiem są stosowane raczej rzadko.

Stosunkowo rzadko stosowane są pokazy, instruktaże i zajęcia grupowe oraz zajęcia kompleksowe.

Pragnąc poznać poglądy słuchaczy na trafność doboru metod i form nauczania w przedmiotach taktycznych sformułowano następujące pytanie. "Jak Waszym zdaniem przedstawia się w przedmiocie taktyka stopień przydatności stosowanych metod i form nauczania?"

Uzyskane wyniki przedstawiono w tabeli nr 25 .

Jak Waszym zdaniem przedstawia się w przedmiocie taktyka stopień przydatności stosowanych metod i form nauczania?	Stożenie przydatności											
	bardzo przydatne			przydatne			mało przydatne			nie mam zdania		
	A	K	P	A	K	P	A	K	P	A	K	P
	Odp. %	Odp. %	Odp. %	Odp. %	Odp. %	Odp. %	Odp. %	Odp. %	Odp. %	Odp. %	Odp. %	Odp. %
wykładów	29,1	16,3	11,7	51,6	69,9	64,6	-	6,9	14,7	3,2	-	2,9
wykładów z opisem	48,4	48,9	29,1	38,7	37,2	49,9	-	6,9	5,8	3,2	-	8,8
seminarium	16,1	32,6	2,9	64,6	46,6	20,5	9,6	13,9	44,1	3,2	-	20,5
pogadanki	16,1	20,9	11,7	41,9	39,6	41,6	16,1	20,9	17,6	16,1	11,6	23,5
zajęcia praktyczne w terenie	77,5	79,2	52,9	12,9	13,9	32,3	-	-	8,8	3,2	-	-
musztra bojowa	12,9	46,6	11,7	51,6	44,2	44,1	12,9	2,3	26,4	9,6	2,3	5,8
ćwiczenia grupowe	35,5	34,9	11,7	45,2	48,9	49,9	9,6	2,3	26,4	3,2	6,9	-
pokazy	38,7	37,2	44,1	41,9	51,2	38,2	9,6	4,6	8,8	-	-	-
instruktaże	22,6	13,9	32,3	54,9	60,5	41,1	9,6	13,9	11,7	3,2	-	2,9
samodzielna praca z podręcznikiem	19,3	13,2	5,8	51,6	39,6	41,1	9,6	34,9	44,1	12,9	2,3	2,9
kompleksowe	16,1	37,2	8,8	51,6	34,9	38,2	9,6	6,9	14,7	12,9	13,9	26,4

Z badań jednoznacznie wynika, że najbardziej przydatną metodą są zajęcia praktyczne w terenie, ponad 70% badanych absolwentów SCh i kadetów wskazało, że ta metoda jest b. przydatna. Na drugiej pozycji są wykłady z opisem i kolejno największym uznaniem badanych cieszyły się ćwiczenia grupowe, pokazy, instruktaże, zajęcia kompleksowe oraz samodzielna praca z podręcznikiem.

Porównując tabele nr 24 i nr 25 widać, że samodzielna praca z podręcznikiem, pokazy i ćwiczenia grupowe, które cieszą się uznaniem u słuchaczy są raczej rzadko stosowane podczas zajęć z taktyki.

W n i o s k i

1. W procesie nauczania taktyki specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki zasadniczymi metodami nauczania winny być wykłady z opisem, zajęcia praktyczne w terenie oraz ćwiczenia grupowe, pokazy i samodzielna praca z podręcznikiem.
2. Szczególną uwagę w procesie nauczania taktyki należy zwrócić na samodzielną pracę słuchaczy z podręcznikiem. Metoda ta zapewnia zdobycie podstawowych wiadomości przez słuchaczy, a ponadto gwarantuje opanowanie umiejętności korzystania z literatury w czasie nauki własnej, co będzie słuchaczom niezbędne podczas przyszłej pracy w jednostkach wojskowych.
3. Prowadząc zajęcia metodą samodzielnej pracy z podręcznikiem należy nauczyć słuchaczy korzystania z literatury. Należy uczyć pewnych szczegółowych metod korzystania z literatury, które odgrywają istotną rolę w samokształceniu. Tymi szczegółowymi metodami są czytanie ze zrozumieniem, opracowanie planu /dyspozycji/ czytanego testu, streszczenie i sporządzanie notatek.^{92/}

92/ J. Bogusz "Dydaktyka wojskowa" Wyd. MON 1983 s. 282.

4.5. Analiza wykorzystania technicznych środków dydaktycznych w procesie nauczania taktyki specjalistów SUiE

Na podstawie literatury przedmiotu można wyróżnić sześć kategorii środków dydaktycznych.

Pierwsza - to środki słowne, do których należą podręczniki, skrypty, regulaminy, instrukcje, mikrofilmy.

Drugą kategorię stanowią środki wzrokowe, są to: okazy w środowisku naturalnym, naturalne okazy w środowisku sztucznym, okazy spreparowane, modele, tablice, obrazy, mapy, znaki umowne, schematy, wykresy i diagramy.

Trzecia kategoria obejmuje mechaniczne środki wzrokowe. Zaliczamy do niej takie środki rejestrowania i przekazywania obrazów, jak aparaty fotograficzne, diaskopy i episkopy, mikroskopy, teleskopy, kamery filmowe i aparaty projekcyjne, kamery telewizyjne.

Czwarta kategorię stanowią środki słuchowe, przekazujące dźwięki - gramofony, magnetofony i odbiorniki radiowe.

Piątą kategorię stanowią środki słuchowo-wzrokowe łączące obraz z dźwiękiem. Należą do nich: film dźwiękowy, telewizja w obwodzie zamkniętym i otwartym oraz magnetowid.

Szóstą kategorię stanowią środki, które automatyzują proces dydaktyczny. Są to: zautomatyzowane sale wykładowe, place ćwiczeń, rejony ćwiczeń taktycznych przystosowane do struktury i taktyki wojsk własnych i nieprzyjaciela, strzelnice szkolne, laboratoria językowe.⁹³

Stosowanie środków dydaktycznych ma na celu zwiększenie efektywności kształcenia oraz przezwyciężenie werbalizmu w praktyce dydaktyczno-wychowawczej.

93/ J. Bogusz "Dydaktyka wojskowa" Wyd. MON 1983 s. 297.

Techniczne środki nauczania pozwalają rozszerzyć dydaktyczno-wychowawcze możliwości wykładowcy i ułatwić słuchaczom uczenie się.

Uznając oficjalne poglądy na stosowanie technicznych środków dydaktycznych w procesie nauczania, starano się przy pomocy badań ustalić zakres ich stosowania w procesie nauczania taktyki specjalistów SUiE.

Wyniki badań przedstawia tabela Nr 26 .

	Zakres stosowania											
	za duży			wystarczający			za mały			nie mam zdania		
	A	K	P	A	K	P	A	K	P	A	K	P
Jaki według Was był zakres stosowania n/w technicznych środków dydaktycznych w procesie nau czania taktyki?	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
film	-	-	-	16,1	11,6	2,9	74,2	76,8	76,4	6,4	4,6	5,8
magnetofon	-	-	-	25,8	16,3	14,7	61,3	60,5	35,8	12,9	16,3	32,3
magnetowid	-	-	-	6,4	2,3	2,9	58,1	67,5	64,7	22,6	11,6	17,6
rzutnik światła	6,4	2,3	14,7	87,2	72,3	76,4	6,4	16,3	5,8	-	2,3	2,9
tablica pogładowa	-	-	2,9	87,2	69,9	76,4	9,6	18,6	11,7	3,2	2,3	8,8
tablica magnetyczna	-	-	5,8	32,3	25,6	20,5	16,1	44,2	32,3	35,5	18,6	29,4

A - absolwenci SCH

K - kadeci

P - podchorążowie SPR

W opinii badanych, w procesie nauczania taktyki za dużo używa się rzutnika światła. Natomiast zdecydowanie za mało wykorzystuje się film, ponad 75% odpowiedzi.

Podobne wyniki uzyskano w odniesieniu do zastosowania magnetofonu i magnetowidu, gdzie ponad 60% badanych uznało, że obydwa te środki są za mało stosowane w procesie nauczania taktyki specjalistów SUiE.

W n i o s k i

1. Szerwsze niż dotychczas stosowanie w procesie nauczania taktyki filmu, magnetofonu i obrazu z magnetowidu ułatwi słuchaczom zaznajomienie się z działaniem skomplikowanych urządzeń technicznych, ich rolą w procesie organizowania i prowadzenia walki oraz lepiej ukaże dynamikę i charakter współczesnego pola walki. Wrażenia i spostrzeżenia odbierane podczas oglądania filmu i obrazu z magnetowidu, po przekształceniu ich na drodze abstrakcyjnego myślenia w pojęcia i poglądy, wpłyną mobilizująco na wykonywanie czynności praktycznych przez słuchaczy. Wzrośnie zatem skuteczność działania specjalistów SUiE na współczesnym polu walki. Oznacza to, że zastosowanie w większym niż dotychczas zakresie filmu, magnetofonu i magnetowidu w procesie nauczania taktyki może zdecydowanie wpłynąć na poprawę wyników nauczania taktyki specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki.

Rozdział V. PROJEKT USPRAWNIONEGO SYSTEMU NAUCZANIA TAKTYKI SPECJALISTÓW SŁUŻBY UZBROJENIA I ELEKTRONIKI

Projekt usprawnionego systemu nauczania taktyki specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki oprócz nowego programu nauczania zawiera także uzasadnienie przesłanek, którymi się kierowano przy formułowaniu celów i doborze treści nauczania.

Wyjaśnia koncepcję wprowadzenia do programu nauczania ćwiczeń kontrolno-sprawdzających prowadzonych pod koniec każdego roku nauczania. Ponadto w rozdziale tym omówione zostały przedsięwzięcia, których realizacja jest niezbędna dla wprowadzenia do praktyki szkolnej nowej koncepcji nauczania taktyki.

5.1. Cele i treści nauczania

Podstawę do sformułowania celów nauczania oraz doboru treści nauczania w systemowym podejściu do sytuacji dydaktycznych stanowi odpowiedź na dwa zasadnicze pytania.

1. Jakie zadania zgodnie z decyzją dowódcy będą musieli wykonywać specjaliści służby uzbrojenia i elektroniki w czasie walki?
2. Co powinni umieć specjaliści służby uzbrojenia i elektroniki, aby móc wykonać te zadania?

Celem dalszych rozważań jest udzielenie odpowiedzi na wyżej sformułowane pytania.

Zadania wykonywane przez specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki /absolwentów Szkoły Chorążych Służby Uzbrojenia i Elektroniki/ na polu walki stanowią część zadań realizowanych przez służbę uzbrojenia i elektroniki.

Dlatego też analiza zadań realizowanych przez służbę uzbrojenia i elektroniki umożliwi określenie zakresu czynności organizacyjno-wykonawczych, jakie będą wykonywać na polu walki specjaliści SUiE.

Regulamin walki wyróżnia zabezpieczenie działań bojowych jako jedną z podstawowych zasad walki.^{94/}

Zabezpieczenie działań bojowych polega na organizowaniu i realizowaniu zabiegów i czynności organizacyjno-wykonawczych, które zapewniają wojskom dogodne warunki do pomyślnej realizacji zadań oraz uniemożliwiają nieprzyjacielowi wykonanie uderzenia przez zaskoczenie.

Zabezpieczenie działań bojowych musi być ciągłe. Stanowi ono jeden z podstawowych obowiązków dowódców, sztabów, szefów rodzajów wojsk i służb.

Dzieli się ono na bojowe, techniczno-specjalne i tyłowe. Organizuje się je na podstawie decyzji dowódcy we wszystkich rodzajach walki, w marszu i w rejonach rozmieszczenia wojsk.

Udział w zabezpieczeniu działań bojowych biorą wszystkie rodzaje wojsk. Do wykonania skomplikowanych czynności wykorzystuje się oddziały i pododdziały rodzajów wojsk, zabezpieczenia technicznego i tyłowego.

Służba uzbrojenia i elektroniki pułku,^{x/} w myśl Regulaminu walki /rozd.12/, realizować będzie zadania zabezpieczenia techniczno-rakietowego w zakresie przeciwpancernych pocisków kierowanych /ppk/ oraz rakiet przeciwlotniczych bliskiego zasięgu, a także zadania wchodzące w zakres zabezpieczenia technicznego.

Do zasadniczych przedsięwzięć zabezpieczenia techniczno-rakietowego należą:

- przyjmowanie i przechowywanie rakiet plot bliskiego zasięgu i ppk, dokonywanie przeglądów technicznych i sprawdzeń okresowych, przygotowywanie do użycia bojowego i dostarczanie ich pododdziałom;

94/ Szkol.636/85 "Regulamin walki wojsk lądowych Sił Zbrojnych PRL cz.I". str.23, 29.

x/ Ze względu na charakter pracy zakres naszych rozważań zawężano do szczebla pułku.

- zapewnienie bezpieczeństwa pracy przy w/w rakietach w procesie ich przechowywania, przewożenia i przygotowania do użycia bojowego;
- ewakuacja, bądź niszczenie rakiet w razie bezpośredniej groźby ich zdobycia przez nieprzyjaciela w warunkach bojowych oraz likwidacja skutków ich awarii.

Zabezpieczenie techniczne obejmuje następujące rodzaje zabezpieczenia: techniczne uzbrojenia i elektroniki, techniczne czołgowo-samochodowe, techniczno-inżynieryjne, techniczno-chemiczne, techniczne łączności i zautomatyzowanego systemu dowodzenia wojskami, techniczno-lotnicze, techniczne służb tyłowych.

Do zasadniczych zadań zabezpieczenia technicznego wojsk w zakresie uzbrojenia i elektroniki należą:

- przyjmowanie i dostarczanie oddziałom /pododdziałom/ uzbrojenia, sprzętu radiotechnicznego, amunicji i innych technicznych środków materiałowych;
- prawidłowa eksploatacja uzbrojenia i sprzętu elektronicznego, przygotowanie do niezawodnego działania w toku walki;
- gromadzenie do ustalonych norm zapasów ruchomych /doraźnych/ amunicji oraz terminowe ich uzupełnianie w toku walki;
- przygotowanie techniczne uzbrojenia i amunicji do użycia bojowego oraz szkolenie w tym zakresie;
- obsługiwanie techniczne, ewakuacja i remont uszkodzonego uzbrojenia i sprzętu elektronicznego oraz zapewnienie jego ponownego powrotu do wojsk;
- sprawowanie systematycznej kontroli nad eksploatacją i stanem technicznym uzbrojenia w oddziałach i pododdziałach, zaopatrywanie ich w części wymienne, zespoły, narzędzia, materiały eksploatacyjne, urządzenia technologiczne, dokumentację eksploatacyjną, remontową i inną - niezbędną do eksploatacji oraz remontu uzbrojenia i sprzętu;

- ciągle kierowanie siłami i środkami technicznymi służby uzbrojenia i elektroniki.^{95/}

Zadania zabezpieczenia techniczno-rakietowego i technicznego służba uzbrojenia i elektroniki organizuje i realizuje zgodnie z decyzją dowódcy, w ścisłym współdziałaniu ze sztabem oraz szefami rodzajów wojsk i służb, kierując się uzgodnieniami dotyczącymi rozmieszczenia i przesuwania pododdziałów zabezpieczenia technicznego i tyłowego, miejsc rozwijania punktów zbiórki uszkodzonego sprzętu; organizacji dowozu rakiet, amunicji, uzbrojenia i sprzętu technicznego i innych środków materiałowych; korzystania z dróg dowozu i ewakuacji oraz środków transportowych; organizacji obrony i ochrony, dowodzenia i łączności.

Wszystkie wymienione wyżej zadania można podzielić na trzy zasadnicze grupy:

- zadania o charakterze technicznym, np. obsługiwanie techniczne, remont sprzętu;
- zadania o charakterze biurowo-administracyjnym; będą to przede wszystkim ewidencja i sprawozdawczość;
- zadania o charakterze dowódczym, np. rozmieszczanie i przesuwanie pododdziałów zabezpieczenia technicznego, rozwijanie punktów zbiórki uszkodzonego sprzętu, organizacja obrony i ochrony.

Przedstawione grupy zadań będą wykonywać wszystkie osoby funkcyjne w służbie uzbrojenia i elektroniki. Jednak w zależności od zajmowanego stanowiska poszczególne osoby funkcyjne będą realizować wymienione zadania w różnym zakresie.

Dla odpowiedzi na pytanie czego powinien nauczyć się specjalista służby uzbrojenia i elektroniki podczas szkolenia programowego z taktyki, istotnym jest określenie procentowego udziału grup zadań

95/ Regulamin walki... str.422.

w zakresie czynności służbowych poszczególnych osób funkcyjnych.

Na podstawie przeprowadzonej analizy zakresu obowiązków osób funkcyjnych w służbie uzbrojenia i elektroniki, wywiadów przeprowadzonych z osobami funkcyjnymi i obserwacji życia w jednostce wojskowej ustalono, że w służbie uzbrojenia i elektroniki proporcja poszczególnych grup zadań jest następująca^{96/} - patrz tabela nr 27.

Tabela Nr 27

Zadania Stanowisko	Zadania techniczne	Zadania biurowo- administr.	Zadania dowódcze	Uwagi
Szef SUiE	15%	35%	50%	
D-ca krem	25%	30%	45%	
D-ca plru	40%	25%	35%	
D-ca dr	65%	10%	25%	

Z tabeli wynika, że im większa odpowiedzialność, tym większy jest zakres zadań dowódczych, a zatem i lepsze musi być przygotowanie do zarządzania /kierowania/.

Absolwenci szkoły chorążych - specjaliści służby uzbrojenia i elektroniki są przygotowywani do objęcia stanowisk:

- technik uzbrojenia batalionu;
- pomocnik szefa uzbrojenia;
- dowódca pododdziału remontowego;
- dowódca stacji kontrolno-pomiarowej.^{97/}

96/ Sztab Gen.913/79 "Modelowy zakres obowiązków osób funkcyjnych w pułku"

Sztab Gen.662/73 "Zasady użycia kompanii remontowej w warunkach stacjonarnych i polowych"

Uzbr.2281/83 "Metodyka pracy szefa służby uzbrojenia i elektroniki oddziału /ZT/ w warunkach polowych".

97/ "Charakterystyka zawodowa absolwenta szkoły chorążych uzbrojenia i elektroniki" Wyd.COSSUiE Nr bibl.COSSUiE PF528/S str.9

Stanowią oni w jednostkach wojskowych średni personel w służbach technicznych, są ogniwem przenoszącym decyzje dowódcy do żołnierzy - bezpośrednich wykonawców zadań obsługowych i naprawczych, bezpośrednio odpowiadają za jakość przeprowadzanych napraw, wykonywanych obsługiwań technicznych sprzętu uzbrojenia i elektroniki.

Zadania realizowane przez średni personel techniczny stanowią podstawową część zadań służby uzbrojenia i elektroniki oddziału gospodarczego i można określić je następująco:

- prowadzenie remontu lub obsługiwań technicznych uzbrojenia i sprzętu technicznego zgodnie z procesem technologicznym;
- przekazywanie poleceń podwładnym żołnierzom w zakresie wszelkich czynności niezbędnych do uzyskania właściwego wyniku czynności obsługowych i naprawczych;
- kontrola, czy wszyscy podlegli żołnierze wykonują poprawnie postawione im zadania;
- odbiór techniczny prac wykonywanych przez żołnierzy;
- meldowanie przełożonym o ewentualnych nieprawidłowościach w wykonywaniu wyznaczonych czynności przez podwładnych;
- opracowywanie danych dotyczących zużycia zastosowanych materiałów
- prowadzenie dokumentacji warsztatowej;
- sprawdzanie stanu postępu prac;
- dopilnowanie przestrzegania zasad bhp;
- przekazywanie danych służących do sporządzania sprawozdań i meldunków;
- podejmowanie decyzji w nagłych przypadkach mających na celu zmniejszenie szkód rzeczowych;
- prowadzenie szkolenia z podległymi żołnierzami.

Ponadto dodatkowo w warunkach polowych:

- prowadzenie rekonesansu drogi marszu i rejonu rozmieszczenia pododdziałów zabezpieczenia technicznego;
- rozmieszczanie w terenie /zgodnie z decyzją szefa służb technicznych/ pododdziałów zabezpieczenia technicznego i innych organów wykonawczych służby uzbrojenia i elektroniki;
- organizowanie ochrony i obrony pododdziału zabezpieczenia technicznego;
- dowodzenie zespołami specjalistów służby uzbrojenia i prowadzenie przeglądów kontrolnych, obsługiwań technicznych i napraw sprzętu, bezpośrednio u użytkowników w rejonach ześrodkowania i w toku prowadzenia działań bojowych.

Innymi słowy specjaliści służby uzbrojenia i elektroniki odpowiedzialni są za zorganizowanie i wykonywanie obsługiwań technicznych i naprawy sprzętu uzbrojenia zgodnie z procesami technologicznymi i w terminach nakazanych przez przełożonych.

Czynności te powinni wykonywać dobrze i terminowo, zarówno w warunkach stacjonarnych, jak i polowych.

Z przedstawionych zadań, jakie specjaliści służby uzbrojenia i elektroniki będą wykonywać na polu walki oraz roli jaką spełniać będą w czasie realizacji zadań zabezpieczenia techniczno-specjalnego działań bojowych wynika odpowiedź na kolejne pytanie.

"Co powinien umieć specjalista służby uzbrojenia i elektroniki, aby móc wykonywać te zadania?"

Do wykonywania zadań stojących przed specjalistą służby uzbrojenia i elektroniki koniecznym jest posiadanie dużego zasobu wiedzy i umiejętności praktycznych w zakresie:

- 1/ dowodzenia /kierowania/ podległymi żołnierzami;
- 2/ organizacji przedsięwzięć związanych z eksploatacją sprzętu uzbrojenia i elektroniki na polu walki.

Potrzeba posiadania wysokich umiejętności dowódczych przez specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki wynika przede wszystkim z faktu, że nie zawsze polecenia przełożonych są przyjmowane chętnie przez żołnierzy. Zatem, aby wykonać postawione przed nimi zadania będą korzystał z uprawnień, jakie im daje formalny system organizacyjny jednostki wojskowej. Należy jednak mieć na uwadze fakt, że skuteczność dowodzenia zależy od:

- władzy formalnej - wynikającej z określonego podporządkowania każdego żołnierza. Władza ta upoważnia do wyróżniania i karania podległych żołnierzy;
- władzy nieformalnej - uzależnionej od wiedzy i autorytetu osobistego dowódcy wśród podwładnych.

Ten rodzaj władzy jest o wiele istotniejszy od władzy formalnej i on w dużym stopniu decyduje o skuteczności dowodzenia. Każdy dowódca dąży do tego, aby oprócz władzy formalnej posiadać także władzę nieformalną.

Jednym z warunków urzeczywistnienia tego są wiedza i umiejętności, czyniące go ekspertem w swoim zawodzie; ponadto powinien być wzorcem dla podległych mu żołnierzy.

Jeśli dowódca formalny stanie się jednocześnie przywódcą nieformalnym, to zasięg jego władzy będzie proporcjonalny do stopnia identyfikowania się jego podwładnych z nim samym.

Aby odpowiednio reagować w każdej sytuacji, chorąży służby uzbrojenia i elektroniki musi umieć wykorzystać posiadany zasób wiadomości i umiejętności. Zatem podczas nauki w szkole powinien posiadać gruntowną wiedzę w zakresie przedmiotów technicznych i taktycznych, a także powinien zdobyć niezbędny zasób wiedzy w zakresie kierowania podwładnymi.

Zasób wiedzy i umiejętności potrzebnych specjalistom służby uzbrojenia do wykonywania zadań związanych z eksploatacją sprzętu

uzbrojenia i elektroniki na polu walki rozpatrzyć należy z trzech punktów widzenia:

1. Z punktu widzenia użytkownika sprzętu /dowódcy pododdziału/.
Patrząc z tego punktu widzenia specjalista służby uzbrojenia winien umieć organizować i wykonywać obsługiwania techniczne i remont sprzętu w warunkach polowych bezpośrednio w pododdziale. Powinien znać problemy dotyczące eksploatacji uzbrojenia, z jakimi najczęściej spotyka się użytkownik sprzętu w czasie przygotowania i prowadzenia walki. Jakie problemy i czynności winien wykonać użytkownik, a jakie problemy i zadania i jak powinny być rozwiązywane przez organa wykonawcze SUiE.
2. Z punktu widzenia dowódcy pododdziału zabezpieczenia technicznego.
Są to przede wszystkim umiejętności związane z naprawą i obsługiwaniem technicznymi, wykorzystaniem możliwości technicznych warsztatów ruchomych oraz umiejętności podległych żołnierzy.
Ponadto wiedza i umiejętności organizowania współdziałania z innymi służbami i dowódcami pododdziałów, a także poprawne organizowanie i realizacja przedsięwzięć związanych z ochroną i obroną organów wykonawczych SUiE.
3. Z punktu widzenia szefa SUiE oddziału.
Szef SUiE oddziału realizuje zadania związane z kierowaniem pracą służby. Powinniśmy więc kształtować takie umiejętności /cechy/, które gwarantują wysoką sprawność tego kierowania.
O sprawności kierowania pracą służby świadczą między innymi:
 - umiejętności zbierania, zdobywania i studiowania danych o stanie sprzętu uzbrojenia i elektroniki oraz amunicji;

- podejmowanie terminowych i trafnych decyzji dotyczących remontu i obsługiwań technicznych sprzętu;
- sposób prowadzenia kontroli wykonania zadań przez pododdziały.

Powyższy zasób wiedzy, umiejętności i nawyków specjaliści służby uzbrojenia i elektroniki powinni nabyć w czasie realizacji programowego szkolenia z taktyki w SChSUiE i podczas praktyk w jednostkach wojskowych.

Oznacza to konieczność ukierunkowania przedsięwzięć dydaktyczno-wychowawczych na tak określone cele nauczania taktyki.

Nowa koncepcja nauczania taktyki specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki przedstawiona na rys. 17 uwzględnia powyższe rozważania i stanowiła podstawę do opracowania programów nauczania z przedmiotów:

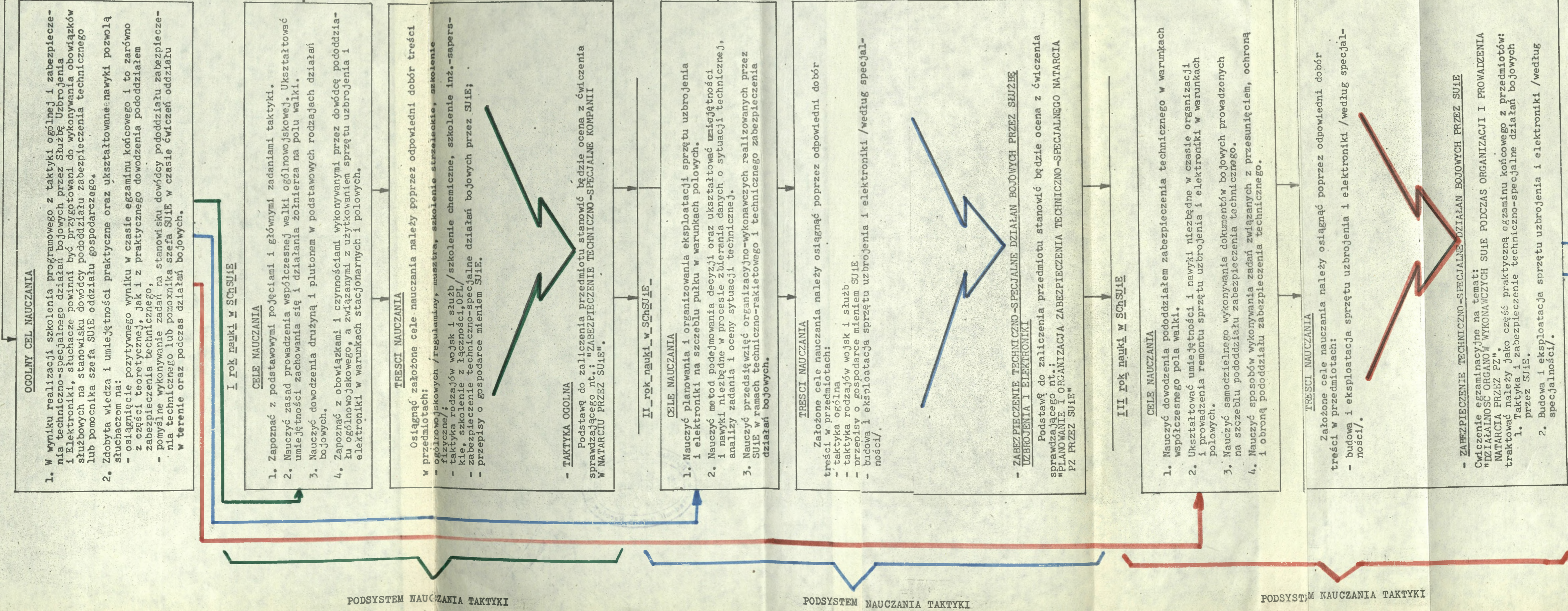
- taktyka ogólna - zał. nr 8;
- zabezpieczenie techniczno-specjalne działań bojowych przez SUiE - zał. nr 9.

5.2. Koncepcja nauczania taktyki specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki

Koncepcja nauczania taktyki specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki powinna zapewnić osiągnięcie sformułowanych poprzednio celów nauczania.

Przy budowie nowej koncepcji /rys.17/ starano się wyeliminować braki, jakie zostały dostrzeżone podczas analizy dotychczasowego systemu nauczania taktyki.

Wyniki badań potwierdziły, że nasilenie zainteresowań taktycznych oraz częstość ich występowania u słuchaczy SChSUiE nie różnią się zasadniczo od zainteresowań taktycznych absolwentów WSO.

Rys. 17.

Absolwenci WSO są słuchaczami CDO i ASG WP, gdzie nauczanie taktyki jest głównym celem działalności dydaktyczno-wychowawczej. Można zatem doświadczenia tych uczelni, wypracowane metody, formy organizacyjne i zasady nauczania wykorzystać przy organizacji systemu nauczania taktyki specjalistów służby uzbrojenia, dokonując ich adaptacji do warunków COSSU i E i specyfiki służby uzbrojenia i elektroniki.

W nowej koncepcji proponuje się wprowadzenie do programu nauczania trzech ćwiczeń kontrolno-sprawdzających /patrz zał.nr 9/. Ćwiczenia te realizowane byłyby jako ćwiczenia szkieletowe z elementami ćwiczeń grupowych i epizodycznym udziałem wojsk.^{98/}

Ćwiczenia szkieletowe są ćwiczeniami dowódczo-sztabowymi prowadzonymi w terenie, w toku których rozgrywane są wszystkie czynności dowódców i sztabów w zakresie organizacji i prowadzenia walki. Ćwiczące dowództwa i sztaby z grupami środków łączności i zabezpieczenia rozmieszczane są zgodnie z rzeczywistą sytuacją taktyczną.^{99/}

Celem ćwiczeń szkieletowych będzie:

- uczenie słuchaczy pracy na określanych stanowiskach w czasie operacyjnym /realnym/;
- doskonalenie w sprawowaniu funkcji dowódczych i sztabowych /dowódca plru, szef SU i E/;
- doskonalenie umiejętności słuchaczy w rozwiązywaniu praktycznych problemów organizowania działań bojowych i wszechstronnego ich zabezpieczenia, dowodzenia wojskami i utrzymania ciągłego współdziałania - z punktu widzenia potrzeb służby uzbrojenia i elektroniki;

98/ "Słownik podstawowych terminów wojskowych" W-wa 1977.

99/ "Metodyka nauczania taktyki ogólnej w ASG WP" ASG WP wewn. 3734/83 str.104.

- kształtowanie cech osobowości, a zwłaszcza poczucia odpowiedzialności za podejmowane decyzje, samodzielności, stanowczości i zdyscyplinowania;
- ugruntowanie umiejętności samodzielnego opracowania dokumentów bojowych;
- sprawdzenie stopnia przydatności, słuchaczy do pełnienia rzeczywistych funkcji na stanowiskach w organach wykonawczych SUiE.

Cwiczenie szkieletowe na trzecim roku nauczania wykorzystywane będzie jako ćwiczenie egzaminacyjne.^{100/}

Ocena pozytywna uzyskana na ćwiczeniu szkieletowym traktowana będzie jako ocena za praktyczne umiejętności dowodzenia pododdziałem zabezpieczenia technicznego i decydować będzie o ocenie końcowej z taktyki.

Koncepcję nauczania taktyki oraz ogólny plan przeprowadzenia ćwiczeń szkieletowych przedstawiono na rys. 17 i 18.

Podstawowe różnice między nową, a dotychczas realizowaną koncepcją nauczania taktyki specjalistów SUiE sprowadzają się do:

1. W przedmiocie "Taktyka ogólna":

- zmniejszenia ilości godzin przeznaczonych na wykłady z 50 do 27 i wprowadzania nowych form organizacyjnych zajęć takich, jak ćwiczenia grupowe, seminaria, ćwiczenia kontrolno-sprawdzające, repetytoria;
- zwiększenia ilości i czasu trwania zajęć dziennie-nocnych z jednego zajęcia 6 godzinnego do sześciu zajęć - obejmujących łącznie 26 godzin szkolenia;
- wprowadzenia jednolitego, spójnego systemu oceniania słuchaczy realizowanego podczas repetytoriów i ćwiczeń kontrolno-sprawdzających - ogółem na zagadnienie to przeznaczono 18 godz. szkolenia programowego;

100/ Podręcznik "Zagadnienia metodyki nauczania w ASG WP" ASG WP wewn. 3885/85 str. 111.

- wykorzystywania w procesie nauczania filmów szkoleniowych - w ilości 16 szt., w dotychczas realizowanej koncepcji nauczania nie korzystano z filmów szkoleniowych.

2. W przedmiocie "Zabezpieczenie techniczno-specjalne działań bojowych przez SUiE".

- zmniejszenia ilości godzin przeznaczonych na wykłady z 49 do 26 i wprowadzenia nowych form organizacyjnych zajęć takich jak ćwiczenia grupowe na sali i w terenie, ćwiczenia kontrolno-sprawdzające, repetytoria;
- wprowadzenia do programu nauczania zajęć dziennie-nocnych w wymiarze 24 godz. /dotychczas w przedmiocie tym nie było takich zajęć/;
- wprowadzenia systemu oceniania słuchaczy podczas repetytoriów i kontroli stopnia opanowania umiejętności praktycznych podczas ćwiczeń kontrolno-sprawdzających prowadzonych na zakończenie każdego roku szkolenia.

Wprowadzenie do programu nauczania taktyki ćwiczeń szkieletowych umożliwiło opracowanie programu zgodnie z wymaganiami naukowymi.

Treści nauczania są dobrane zgodnie z wymaganiami nauk wojskowych i aktualnymi poglądami na sposób prowadzenia walki.

Jest tak m.in. dlatego, że ćwiczenia szkieletowe "stanowią jedną z najwyższych form praktycznego szkolenia słuchaczy w warunkach zbliżonych do rzeczywistych na przyszłym polu walki i sprawdzenia stopnia wyszkolenia".^{101/}

Program spełnia także wymagania natury dydaktycznej, dotyczące doboru i układu treści kształcenia, wynikające przede wszystkim z konieczności przestrzegania postulatów systematyczności i korelacji.

101/ "Metodyka nauczania taktyki ogólnej w ASG WP" ASG WP wewn. 3734/83 str.104.

Postulat korelacji eksponuje związki zachodzące między poszczególnymi przedmiotami nauczania, przypisując jednemu z nich szczególną rolę w zaznajamianiu uczniów z daną dziedziną rzeczywistości.^{102/} Taką szczególną rolę w nowej koncepcji nauczania spełnia przedmiot "Taktyka ogólna" - na pierwszym roku, a "Zabezpieczenie techniczno-specjalne działań bojowych przez SUiE" - na drugim i trzecim roku nauki.

Kształtowaniu wyobraźni taktycznej i obrazu przyszłego pola walki mają służyć przede wszystkim zajęcia i ćwiczenia dziennie-nocne.

Zajęcia te zapewnią także przestrzeganie metodycznej zasady realizmu w nauczaniu taktyki.

Konieczność szkolenia wojsk w warunkach jak najmniej umownych postulowana była przez wybitnych teoretyków już dość dawno.

"Organizowanie ćwiczeń w czasie pokojowym w ten sposób, aby podczas nich zdarzały się trudne sytuacje, aby rozwijały w poszczególnych dowódcach umiejętności oceny sytuacji, a nawet pobierania decyzji - jest o wiele ważniejsze, niż to sądzą niedoświadczeni. Jest rzeczą niesłychanie ważną, aby żołnierz, na wysokim czy niskim stopniu hierarchii wojskowej, zapoznał się jeszcze przed wojną z tymi jej zjawiskami, które go z początku wprawiają w zdumienie i zakłopotanie. Jeżeli zaś choćby raz jeden spotka się z nimi przed wojną, już jest z nimi na poły obeznany".^{103/}

102/ Cz. Kupisiewicz "Podstawy dydaktyki ogólnej" Wyd. VI PWN Warszawa 1980 str.68.

103/ Carl von Clausewitz "O wojnie" Wyd. MON W-wa 1958 str.79.

5.3. Ogólna koncepcja ćwiczeń sprawdzających

Temat: ZABEZPIECZENIE TECHNICZNO-SPECJALNE NATARCIA
PZ PRZEZ SUiE

I. Założenia ogólne

1. Ćwiczenie prowadzić na poligonie MUSZAKI podczas pobytu SChSUiE na zgrupowaniu polowym.
2. Zagadnienia szkoleniowe:
 - a/ Planowanie i organizacja zabezpieczenia techniczno-specjalnego natarcia pz przez SUiE.
 - b/ Działalność organów wykonawczych SUiE podczas organizacji i prowadzenia natarcia przez pz.
 - c/ Zabezpieczenie techniczno-specjalne natarcia kp przez SUiE.

Zagadnienia szkoleniowe stanowić będą tematy ćwiczeń dla poszczególnych roczników.

Położenie wyjściowe - rys. 18 ćwiczenia z poszczególnymi rocznikami prowadzić w oparciu o jedną koncepcję taktyczno-metodyczną.

II. Dane dodatkowe

A. Do ćwiczenia prowadzonego na pierwszym roczniku na temat:
ZABEZPIECZENIE TECHNICZNO-SPECJALNE NATARCIA
KP PRZEZ SUiE

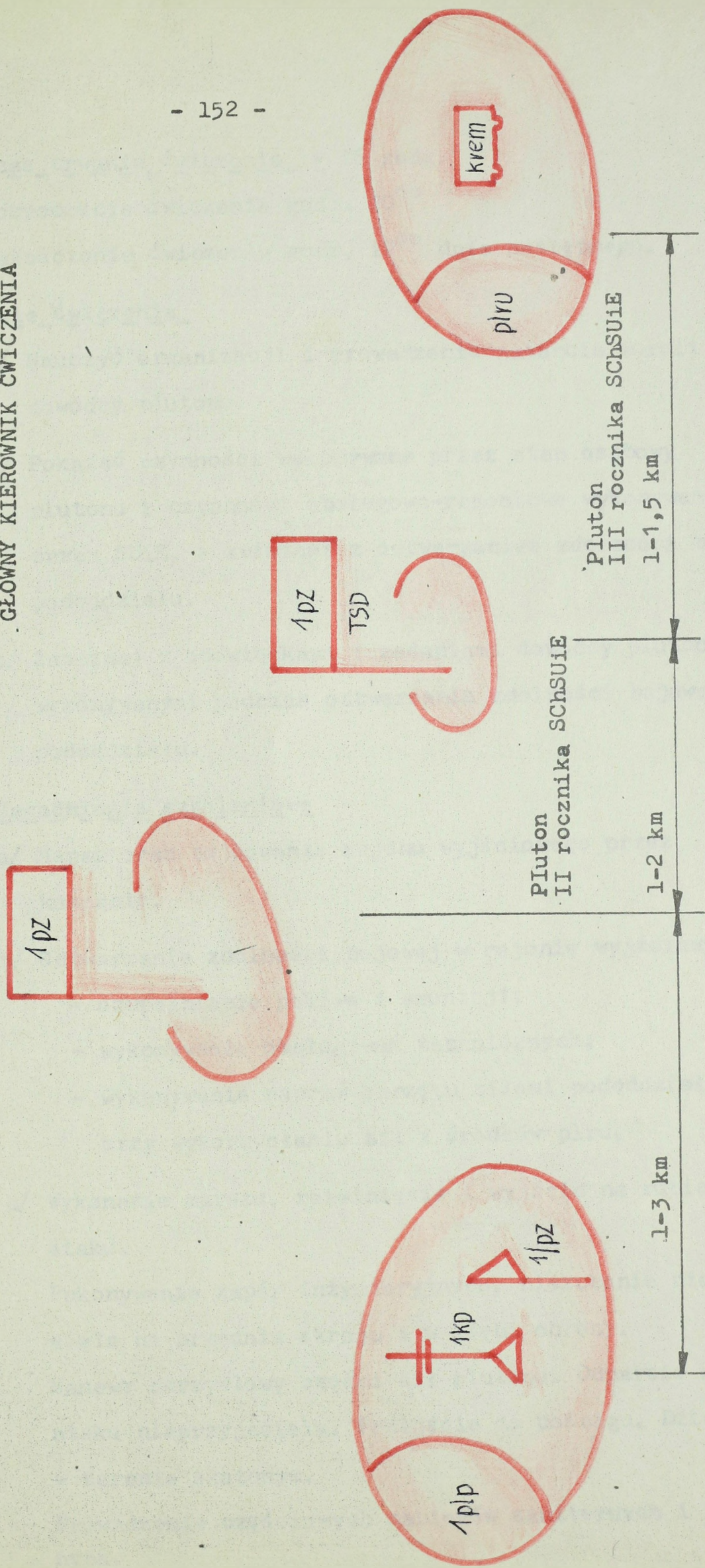
1. Kierownik ćwiczenia - w roli dowódcy batalionu:
 - wykładowca taktyki ogólnej

2. Uczestnicy ćwiczenia:

Dowódca kompanii - etatowy
Dowódca plutonu - etatowy
Szef kompanii - etatowy

Jeden pluton I rocznika SChSUiE.

GLÓWNY KIEROWNIK ĆWICZENIA

Pluton I rocznika SchSUIE

Rys. 18. Schemat - położenie na godz. 20⁰⁰

3. Czas trwania ćwiczenia - 16 godz.

Rozpoczęcie ćwiczenia godz. 20⁰⁰

Zakończenie ćwiczenia godz. 12⁰⁰ dnia następnego.

4. Cele ćwiczenia

a/ Nauczyć organizacji i prowadzenia natarcia w roli dowódcy plutonu.

b/ Pokazać czynności wykonywane przez stan osobowy plutonu i czynności obsługowo-remontowe wykonywane przez SUIE, a związane z odtwarzaniem zdolności bojowej pododdziału.

c/ Zapoznać z obowiązkami i zadaniami dowódcy plutonu, wykonywanymi podczas odtwarzania zdolności bojowej pododdziału.

5. Zagadnienia szkoleniowe

a/ Marsz oraz zajmowanie rejonu wyjściowego przez kompanię.

b/ Odtwarzanie zdolności bojowej w rejonie wyjściowym:

- uzupełnianie paliwa i amunicji;
- wykonywanie obsługiwań technicznych;
- wykonywanie napraw sprzętu siłami pododdziału oraz przy wykorzystaniu sił i środków plru.

c/ Wykonanie marszu, rozwinięcie i wyjście na rubież ataku.

Pokonywanie zapór inżynierskich, niszczenie nieprzyjaciela na przednim skraju i w głębi obrony.

Manewr skrzydłowy części sił plutonu. Odparcie kontrataku nieprzyjaciela. Przejście do pościgu. Działanie w terenie skażonym.

Prowadzenie częściowych zabiegów sanitarnych i specjalnych.

Ponadto:

- ewakuacja i remont uszkodzonego sprzętu uzbrojenia,
- uzupełnianie amunicji.

d/ Omówienie i ocena ćwiczenia i ćwiczących.

6. Wskazówki organizacyjno-metodyczne

a/ Ćwiczenie powinno być poprzedzone:

- zajęciami teoretycznymi z taktyki ogólnej oraz z zabezpieczenia techniczno-specjalnego działań bojowych przez SUiE;
- ćwiczeniami taktycznymi w terenie na temat:
"Drużyna piechoty w natarciu", "Drużyna piechoty w obronie".
- zajęciami instruktorsko-metodycznymi
nt. "Dowodzenie drużyną piechoty w walce"
- zajęciami grupowymi w sali nt. "Praca dowódcy pododdziału w zakresie zabezpieczenia techniczno-specjalnego walki".

7. Zabezpieczenie w sprzęt

- samochód osobowo-terenowy - 1
- samochód ciężarowo-terenowy - 1
- transportery opancerzone - 2-3
- czołgi - 1-2
- sprzęt łączności.

B. Do ćwiczenia prowadzonego na drugim roczniku na temat:

PLANOWANIE I ORGANIZACJA ZABEZPIECZENIA TECHNICZNO-
-SPECJALNEGO NATARCIA PZ PRZEZ SUiE

1. Kierownik ćwiczenia - w roli zastępcy dowódcy pułku

d/s technicznych:

- wykładowca przedmiotu "Zabezpieczenie techniczno-specjalne działań bojowych przez SUiE".

2. Uczestnicy ćwiczenia:

Dowódca plutonu - etatowy

Szef kompanii - etatowy

Jeden pluton II rocznika SChSUiE

3. Czas trwania ćwiczenia - 20 godzin.

Rozpoczęcie ćwiczenia godz. 16⁰⁰

Zakończenie ćwiczenia godz. 12⁰⁰ dnia następnego.

4. Cele ćwiczenia

a/ Poprzez działania praktyczne utrwalić zasady planowania i organizacji zabezpieczenia techniczno-specjalnego przez SUiE oddziału.

b/ Pokazać sposób organizacji i warunki pracy szefa uzbrojenia i elektroniki /pomocnika/ oddziału na TSD.

c/ Nauczyć samodzielnego wykonywania dokumentów bojowych.

5. Zagadnienia szkoleniowe

a/ Sposoby i metody zbierania podstawowych danych wyjściowych do planowania i organizacji pracy Szefa SUiE oddziału.

b/ Analiza zadania, kalkulacja czasu i opracowanie zadań do wykonania w pierwszej kolejności. Wydanie zarządzeń wstępnych.

c/ Ocena sytuacji technicznej i opracowanie meldunku -
- propozycji szefa SUiE oddziału.

d/ Kierowanie pracą służby i organami wykonawczymi podczas prowadzenia natarcia.

e/ Omówienie ćwiczenia i ocena ćwiczących.

6. Wskazówki organizacyjno-metodyczne

a/ Cwiczenie powinno być poprzedzone:

- zajęciami teoretycznymi z taktyki ogólnej i zabezpieczenia techniczno-specjalnego działań bojowych przez SUIE;
- zajęciami grupowymi na powyższy temat w sali.

b/ Miejsce pracy zorganizować w namiocie.

c/ Zaplanować przynajmniej jedno przesunięcie TSD w czasie ćwiczeń.

7. Zabezpieczenie w sprzęt

- samochód osobowo-terenowy - 1
- samochód ciężarowo-terenowy - 1
- namiot - 1
- środki łączności.

C. Do ćwiczenia prowadzonego na trzecim roczniku na temat:
DZIAŁALNOŚĆ ORGANÓW WYKONAWCZYCH SUIE PODCZAS
ORGANIZACJI I PROWADZENIA NATARCIA PRZEZ PZ.

1. Kierownik ćwiczenia - w roli dowódcy kompanii remontowej:

- wykładowca przedmiotu "Budowa i eksploatacja sprzętu uzbrojenia i elektroniki /według specjalności/.

2. Uczestnicy ćwiczenia:

Dowódca plutonu - etatowy
Jeden pluton III rocznika SChSUIE.

3. Komisja egzaminacyjna w składzie:

Przewodniczący: Zastępca Komendanta d/s Liniowych

Członkowie: Kierownik Cyklu Taktyki

Kierownik Cyklu Sprzętowego /wg specjalności/

Dowódca kompanii.

4. Czas trwania ćwiczenia - 18 godzin

Rozpoczęcie ćwiczenia godz. 18⁰⁰.

Zakończenie ćwiczenia godz. 12⁰⁰ dnia następnego.

5. Cele ćwiczenia

a/ Utrwalić wiedzę z zakresu dowodzenia plru oraz doskonalić umiejętności praktycznego dowodzenia plutonem remontu uzbrojenia w warunkach współczesnego pola walki.

b/ Zabezpieczyć konkretne potrzeby obsługowo-remontowe kompanii w natarciu.

c/ Dokonać oceny umiejętności słuchaczy z zakresu praktycznego dowodzenia plru w warunkach polowych.

6. Zagadnienia szkoleniowe

a/ Marsz oraz zajęcie rejonu rozwinięcia plru.

b/ Organizacja obrony i ochrony plru oraz wykonywanie prac remontowych w rejonie rozwinięcia.

c/ Wydzielenie GR i wykonywanie prac obsługowo-remontowych w kompanii w rejonie wyjściowym do natarcia.

d/ Przesunięcie plru do nowego rejonu rozwinięcia.

Organizacja obrony i ochrony oraz wykonywanie prac remontowych.

Wydzielenie GR i GRE oraz organizacja zabezpieczenia techniczno-specjalnego kompanii podczas prowadzenia natarcia.

e/ Omówienie ćwiczenia i ocena ćwiczących.

7. Wskazówki organizacyjno-metodyczne

a/ Ćwiczenie powinno być poprzedzone:

- zajęciami teoretycznymi z taktyki ogólnej i zabezpieczenia techniczno-specjalnego działań bojowych przez SUiE;

- ćwiczeniem grupowym w terenie nt.: "Rozpoznanie drogi marszu i rejonu rozwinięcia plru";
- 2-3 zajęciami w ramach przedmiotu "Budowa i eksploatacja sprzętu uzbrojenia i elektroniki" na temat "Wykonywanie obsługiwań technicznych i remont sprzętu uzbrojenia w warunkach polowych" prowadzonych w oparciu o tło taktyczne. W tym; jedno zajęcie dzienno-nocne.

b/ Przesunięcie do nowego rejonu rozwinięcia plru planować w nocy.

8. Zabezpieczenie w sprzęt

- etatowe wyposażenie plru
- samochód osobowo-terenowy - 1
- etatowy sprzęt łączności krem.

Głównym kierownikiem ćwiczenia, który kieruje ćwiczeniem z SD pułku jest Zastępca Kierownika Cyklu Taktyki. SD zorganizować w namiocie na terenie obozu.

5.4. Przedsięwzięcia zapewniające realizację nowej koncepcji nauczania.

Wprowadzenie do praktyki szkolnej nowej koncepcji nauczania taktyki wymaga szeregu przedsięwzięć, których realizacja leży w kompetencji różnych osób.

Generalnie przedsięwzięcia te można podzielić na trzy grupy:

- przedsięwzięcia dydaktyczne - związane bezpośrednio z procesem nauczania i uczenia się. Głównymi wykonawcami tych przedsięwzięć będą sami słuchacze i wykładowcy;
- przedsięwzięcia dotyczące rozwoju bazy szkoleniowej w realizację, których oprócz kadry dydaktycznej zaangażowani powinni być decydenci w gestii których są środki finansowe i materiałowe;
- przedsięwzięcia organizacyjne - związane z wdrożeniem opracowanej koncepcji nauczania taktyki do programów innych szkół i profili kształcenia w COSSUiE.

5.4.1. Przedsięwzięcia dydaktyczne

W kształceniu indywidualnym w zakresie przygotowania pojedynczego żołnierza do walki oraz pełnienia funkcji związanych z zajmowanym stanowiskiem istotną rolę odgrywa organizacja procesu dydaktycznego uwzględniająca specyfikę współczesnego pola walki.

Efektywne nabywanie wiedzy oraz przekształcanie jej w umiejętności i nawyki niezbędne do skutecznego działania na współczesnym polu walki zapewnia tylko taka organizacja procesu nauczania - uczenia się, która zbliżona jest do realnej sytuacji bojowej, stwarza optymalne warunki przestrzegania zasady jedności teorii i praktyki, a więc przechodzenia od myślenia teoretycznego do działania za pomocą ogniwa pośredniego, jakim jest myślenie praktyczne.

W procesie nauczania taktyki specjalistów SUIE decydujący wpływ na wyniki nauczania miały następujące czynniki: /patrz pkt 3,4/

- brak motywacji;
- źle prowadzone nauczanie.

Dlatego warunkiem powodzenia nowej koncepcji nauczania jest zmiana motywacji słuchaczy oraz lepsza organizacja i realizacja procesu nauczania.

Zmiany motywacji dokonać może przede wszystkim wykładowca. Bo tylko wykładowca ma największe możliwości pobudzania motywacji słuchaczy. Może stosować w tym celu metody aktywizujące i stwarzać sytuacje, w których kształceni zaczynają samodzielnie myśleć, szukać, interesować się.

Na podstawie wyników badań proponuje się następujące działania dla zmiany motywacji słuchaczy w procesie nauczania taktyki:

1. Przydzielić wykładowcy grupy szkoleniowe i uczynić go odpowiedzialnym za to czy nauczył on tego czego miał nauczyć. Wykładowcy musi się opłacać dobrze pracować, a zatem w regulaminie nauki winien być odpowiedni zapis o rekompensacie za dobrą pracę wykładowcy.
2. Błędem byłoby opieranie się tylko na bodźcach natury materialnej. Wykładowcy musi zależeć na tym, aby innych rzeczywiście czegoś nauczyć. W tym celu wykładowca musi być sam zaangażowany emocjonalnie problemem, który wyklada, który rozwiązuje razem ze słuchaczami - uczestnikami szkolenia. Wtedy i tylko wtedy jego zaangażowanie udzieli się innym i uda mu się pobudzić słuchaczy do aktywnego myślenia.

3. Korzystny wpływ na pobudzenie motywacji może mieć dyskusja nad celami nauczania. Nigdy nie należy zakładać z góry, że słuchacze wiedzą dlaczego muszą opanować dane wiadomości lub ćwiczenia. Pytania skierowane do słuchaczy wykazują zwykle, że przypuszczenie takie jest niesłuszne. Dyskusja zaś powinna dotyczyć tego, co słuchacze myślą o temacie zajęć, jaki mają do tego stosunek, jaką postawę, innymi słowy - jaka jest ich motywacja. Wykładowca powinien mieć prawo nawet przy dwugodzinnych zajęciach przeznaczyć na taką dyskusję część czasu zajęć, np. 1/4 zajęć. Zależnie od wyników tej dyskusji wykładowca powinien odpowiednio zmodyfikować treść zajęć.
4. Wykładowca zachęci słuchaczy do nauki, jeżeli będzie im na każdych zajęciach wyjaśniał w jaki sposób nowa lekcja lub ćwiczenie wiąże się z ogólnym planem przygotowania słuchaczy do prowadzenia walki.
5. Dość skutecznie oddziałują na motywację słuchaczy udzielanie pochwał i nagród niezwłocznie po dobrym wykonaniu przez słuchacza jakiegoś dość trudnego zadania. Wskazaniem więc byłoby danie takich uprawnień wykładowcy.

Natomiast poziom prowadzenia zajęć zależy w głównej mierze od:

- przygotowania wykładowcy;
- bazy szkoleniowej.

W literaturze przedmiotu dość szeroko są opisane sposoby przygotowania wykładowcy do zajęć.

Służyć temu ma m.in. ciągłe doskonalenie metodyczne. W wojsku formy doskonalenia metodycznego kadry nauczającej są uregulowane w odpowiednich instrukcjach.^{x/}

Nie zawsze jednak dość jasno sprecyzowane są kryteria pozwalające określić czy dany wykładowca jest dobrze przygotowany do zajęć, czy zna dobrze swój przedmiot.

Koniecznym więc jest sprawdzanie przez przełożonych stopnia przygotowania wykładowcy do zajęć podczas zatwierdzania planu-konspektu. Podczas kontroli przygotowania wykładowcy do zajęć należy brać pod uwagę następujące kryteria:

- po pierwsze wykładowca wtedy zna wystarczająco dobrze swój przedmiot, gdy umie wyłożyć zwięźle wiadomości, posługując się zwykłym językiem, gdy umie odrzucić terminologię specjalistyczną i potrafi mówić prosto i jasno, używając wyrażeń łatwo zrozumiałych dla słuchaczy;
- po drugie wykładowca wtedy zna dobrze przedmiot, gdy umie odgraniczyć teorię od faktów i potrafi oddzielić to, co jest tylko przypuszczeniem, od tego, co zostało przyjęte jako materiał faktyczny;
- po trzecie wykładowca wtedy zna przedmiot, gdy nieznaczna zmiana wymagań nie przeszkodzi mu w nauczaniu przedmiotu. Charakterystyczne jest dla wykładowcy niedoświadczonego, że drobna zmiana warunków nauczania lub pytanie nie związane ściśle z aktualnym tematem - sprawiają mu kłopot. Niełatwo natomiast wprowadzić w zakłopotanie wykładowcę, który gruntownie zna przedmiot.

x/ "Instrukcja o organizacji procesu kształcenia w szkołach i ośrodkach wojskowego szkolnictwa zawodowego". Część II Szkol.541/76.

"Zasady organizowania i prowadzenia działalności metodyczno-szkoleniowej oraz treningów w siłach zbrojnych PRL". Szkol.519/76.

Wykładowca winien zdawać sobie sprawę, że rezultat końcowy procesu nauczania zależy w dużej mierze od tego w jaki sposób będzie stawiał zadania słuchaczom na naukę własną. Na podstawie przeprowadzonych badań można sformułować następujące zalecenia:

- zadania na naukę własną dawać na początku zajęcia. Zadawanie zadań na naukę własną na końcu zajęcia bardzo często wiąże się z takim pośpiechem, że niewielu słuchaczy zdoła zrozumieć treść zadań. A ci którzy je rozumieją to zazwyczaj ich nie notują ze względu na brak czasu;
- polecenia na naukę własną należy podawać wolno i jasno. Polecenie "Przerobicie następny rozdział" - jest przykładem jak nie należy zadawać prac na naukę własną. Postępowanie wykładowcy powinno być odmienne. Najpierw powinien zapowiedzieć, że teraz da zadanie na naukę własną. Następnie powinien podać strony podręcznika oraz zagadnienia, które należy opanować;
- zawsze należy dawać wskazówki jak podejść do trudnego zadania pozalekcyjnego. Wykładowca powinien wyodrębnić jeden lub więcej problemów, na które słuchacze powinni samodzielnie znaleźć odpowiedź. Wyznaczanie problemów do samodzielnego rozwiązania na nauce własnej jest niezbędne dla wdrażania słuchaczy do samodzielnej pracy z podręcznikiem. Do pozostałych zagadnień powinien podać słuchaczom na co należy zwrócić uwagę i jakie specyficzne trudności mogą napotkać w czasie ich opanowania;
- po podaniu prac na naukę własną wykładowca zawsze powinien się pytać czy słuchacze mają jakieś niejasności, pytania i je wyjaśniać słuchaczom.

Kolejnym czynnikiem mogącym mieć wpływ na poziom prowadzenia zajęć jest sposób wykorzystania filmów szkoleniowych. Błędnym jest wyświetlanie filmów szkoleniowych jednym ciągiem, w całości, gdy słuchacze po prostu siedzą i patrzą jak "widzowie w kinie".

Obecnie w wielu przedmiotach stosuje się coraz częściej inny sposób wyświetlania filmów szkoleniowych. Na dany przez wykładowcę znak operator przerywa wyświetlanie filmu, a wykładowca rozpoczyna ze słuchaczami dyskusję. Po dyskusji wyświetla się następny wycinek filmu.

Taki sposób prowadzenia zajęć z wykorzystaniem filmów wymaga od prowadzącego dużych umiejętności metodycznych i doświadczenia.

Ponieważ zajęcia z taktyki ogólnej ze specjalistami SUiE prowadzą także dowódcy plutonów o stosunkowo małym doświadczeniu wskazanym byłoby do każdego tematu, w którym wykorzystuje się film wykonać opracowanie metodyczne.

Opracowanie metodyczne powinno zawierać oprócz podziału filmu szkoleniowego na "odcinki" także pytania, które prowadzący zajęcia mogłyby zadawać słuchaczom w celu wywołania dyskusji nad danym fragmentem filmu.

Ponadto w opracowaniu powinny być sformułowane objaśnienia i uwagi, które prowadzący powinien przekazać słuchaczom przed pokazaniem kolejnego odcinka filmu.

Rzetelne wykonanie takich materiałów metodycznych i umiejętne z nich korzystanie przez młodych wykładowców i dowódców będzie miało duży wpływ na poziom nauczania taktyki specjalistów SUiE.

Ważnym elementem procesu nauczania lecz nie przez wszystkich docenianym jest ocena postępów słuchaczy.

Nowa koncepcja nauczania taktyki specjalistów SUiE zakłada systematyczną kontrolę wyników nauczania, każdy temat kończy się repetytorium lub ćwiczeniem kontrolno-sprawdzającym.

Dużym więc ułatwieniem w prowadzeniu repetytorium będzie teczka ze zbiorem pytań do poszczególnych tematów.

Pytania powinny być jasne i poprawnie sformułowane. Wypróbowanie pytań przez wykładowcę na kolegach w dużej mierze zredukuje

pytanie źle sformułowane i niejednoznaczne.

Pytania z taktyki powinny przyjmować formę zadań, których rozwiązanie wymagać będzie od słuchaczy umiejętności posługiwania się określonymi zasadami, zasadami i pojęciami. Podczas ćwiczeń sprawdzających pytania powinny dotyczyć zadań związanych z podjęciem odpowiedniej decyzji na tle konkretnej sytuacji taktycznej. Ponadto w czasie ćwiczeń ocenie podlegać powinny umiejętności słuchaczy w zakresie rysowania zadań i sytuacji na mapach. A podczas ćwiczeń prowadzonych na zakończenie drugiego i trzeciego roku nauki, szczególnie dokładnie powinny być oceniane dokumenty bojowe wykonywane przez słuchaczy oraz umiejętności z zakresu posługiwania się sprzętem łączności.

5.4.2. Przedsięwzięcia dotyczące rozwoju bazy szkoleniowej

Realizacja szkolenia programowego z taktyki zgodnie z przedstawionymi w pkt 5.4.1. zasadami nauczania możliwa będzie tylko przy zapewnieniu odpowiedniej bazy materialnej. W nowej koncepcji zakłada się wykorzystanie dużej ilości filmów szkoleniowych. W praktyce wielokrotnie sprawdzono, że film dydaktyczny zwiększa skuteczność kształcenia i zapewnia w trakcie zajęć przestrzeganie postulatów zasady pogładowości nauczania oraz postulatów zasady aktywnego i świadomego uczestnictwa słuchaczy w procesie nauczania.

Wykorzystanie filmów w procesie nauczania taktyki pozwoli na kształtowanie w wyobraźni słuchaczy realnego obrazu przyszłego pola walki, a tym samym zapewni przestrzeganie jednej z podstawowych zasad nauczania taktyki, tj. zasady związku teorii z praktyką oraz realizmu w szkoleniu taktycznym.

Jednocześnie należy podkreślić, że film jest stosunkowo tanim środkiem dydaktycznym.

Tym bardziej, że w nowej koncepcji nauczania taktyki specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki zakłada się wykorzystywanie filmów znajdujących się w filmotece 15 DZ, z których COSSUIE na codzień może korzystać.

Pełne pokrycie potrzeb w zakresie filmów do szkolenia taktycznego specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki osiągnąć można poprzez realizację w najbliższym czasie następujących filmów:

- "Zabezpieczenie techniczno-specjalne natarcia kp przez SUIE";
- "Planowanie i organizacja zabezpieczenia techniczno-specjalnego natarcia pz przez SUIE";
- "Działalność organów wykonawczych SUIE podczas organizacji i prowadzenia natarcia przez pz".

Kolejnym problemem wymagającym rozwiązania jest sprawa podręczników.

Na dzień dzisiejszy słuchacze korzystają przede wszystkim z instrukcji i wydawnictw, które są przeznaczone głównie dla kadry służby uzbrojenia i elektroniki w jednostkach wojskowych, a nie dla słuchaczy rozpoczynających naukę taktyki. A zatem dla potrzeb słuchaczy koniecznym jest opracowanie i wydanie w niezbędnej ilości egzemplarzy dwóch następujących podręczników:

- Podręcznik "Taktyka ogólna dla specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki"
- Podręcznik "Zabezpieczenie techniczno-specjalne działań bojowych przez służbę uzbrojenia i elektroniki" /pułk -
- dywizja/.

Podręczniki te powinny być opracowane w postaci "podręczników uniwersalnych" i zawierać prócz tekstu, także problemy do rozwiązania w czasie nauki własnej, ćwiczenia i zadania praktyczne.

Po dokonaniu niewielkich zmian w organizacji procesu nauczania, polegających na planowaniu zajęć praktycznych z wykorzystaniem sprzętu bojowego w czasie pobytu SChSU1E na poligonie w MUSZAKACH, istniejąca obecnie baza szkoleniowa, gabinetowa i polowa COSSU1E zabezpieczy potrzeby szkolenia taktycznego według nowej koncepcji. Zatem, nakłady finansowe na rozwój bazy szkoleniowej do zabezpieczenia szkolenia taktycznego wg nowej koncepcji sprowadzą się do pokrycia kosztów produkcji trzech filmów szkoleniowych i opracowania oraz wydania dwóch podręczników.

Stosunkowo niskie nakłady na rozwój bazy szkoleniowej wynikają z faktu, że w nowej koncepcji nauczania główny nacisk kładzie się na wykorzystanie filmów w procesie nauczania oraz na działanie praktyczne w warunkach poligonowych - zbliżonych do realiów współczesnego pola walki.

Taki sposób realizacji zajęć programowych z taktyki stanowi także odpowiedź na zalecenie Inspekcji Sił Zbrojnych "Lepiej przygotować w Ośrodku warsztat pracy do realizacji szkolenia i wychowania poprzez:

- pełne oprzyrządowanie programu szkolenia do każdego zajęcia, ćwiczenia i treningu - konspektami, szkicami, filmami, wykresami itp. oraz takie prowadzenie tych zajęć, aby zdecydowanie preferować praktyczne działania z wykorzystaniem sprzętu bojowego w polu, /podkreślenie J.S./ wpajając szkolonym trwale, dobrze opanowane nawyki wykonywania zadań w konkretnych warunkach pola walki, samodzielnie i na rozkaz dowódcy".^{104/}

5.4.3. Przedsięwzięcia organizacyjne

1. Wdrożenie do praktyki nowej koncepcji nauczania taktyki spowoduje, że dla zabezpieczenia zajęć w SCh wyświetlanych będzie ponad 100 filmów szkoleniowych w ciągu roku. Sprawy organizacyjne związane z pobieraniem i zdawaniem do filmoteki garnizonowej takiej ilości filmów byłyby bardzo uciążliwe dla wykładowców Cyklu Taktyki.

Z korzyścią więc dla procesu dydaktycznego będzie wykorzystanie do tych celów możliwości studia telewizyjnego znajdującego się w Oddziale Szkolenia. Przegranie filmów na taśmy magnetowidowe spowoduje uniezależnienie się COSSUiE od filmoteki 15 DZ i stworzy możliwość swobodnego korzystania z filmów także w czasie nauki własnej i konsultacji.

2. Dla osiągnięcia założonych celów kształcenia konieczna jest ścisła korelacja zajęć przedmiotu "Zabezpieczenie techniczno-specjalne działań bojowych przez SUiE" z zajęciami z praktycznej naprawy sprzętu uzbrojenia w warunkach polowych, które są prowadzone w ramach przedmiotu "Budowa i eksploatacja sprzętu". Spowoduje to także obniżenie kosztów nauczania i lepsze wykorzystanie ruchomych warsztatów uzbrojenia i stacji kontrolno-pomiarowych.

3. Filmy: 1/ "Zabezpieczenie techniczno-specjalne natarcia kp przez SUiE"

2/ "Planowanie i organizacja zabezpieczenia techniczno-specjalnego natarcia pz przez SUiE"

3/ "Działalność organów wykonawczych SUiE podczas organizacji i prowadzenia natarcia przez pz"

potrzebne do zabezpieczenia procesu nauczania taktyki kadetów Szkoły Chorążych powinny być również wykorzystywane w czasie zajęć z taktyki w innych profilach kształcenia, np: w SPR,

PSZ, SMSSU.

4. Wprowadzenie do programów ćwiczeń kontrolno-sprawdzających realizowanych podczas pobytu kadetów na poligonie wydłuży ich pobyt na obozie i zwiększy koszty szkolenia. Aby temu przeciwdziałać należy dotychczas prowadzone na poligonie zajęcia z metodyki szkolenia taktycznego, prowadzić na przykoszarowym placu ćwiczeń po powrocie Szkoły Chorążych z poligonu. Nie wpłynie to na efekty szkolenia, a zdecydowanie obniży koszty szkolenia.

Z A K O N C Z E N I E

Celem rozprawy było określenie możliwości i sposobów podniesienia poziomu wiedzy oraz praktycznych umiejętności specjalistów SUIE w zakresie taktyki ogólnej i zabezpieczenia techniczno-specjalnego działań bojowych, a także wypracowanie koncepcji nauczania taktyki, która uwzględniałaby specyfikę działania służby uzbrojenia i elektroniki na współczesnym polu walki.

Cel rozprawy postanowiono osiągnąć stosując podejście systemowe jako główną metodę badawczą.

Metoda podejścia systemowego do sytuacji dydaktycznych zakłada rozwiązanie badanego problemu w dwóch etapach.

Pierwszy etap stosowania analizy systemowej sprowadza się do zrozumienia danej sytuacji i postawienia trafnej diagnozy.

A zatem w pierwszym etapie określono:

- rolę i wpływ wiedzy taktycznej na skuteczność działania specjalistów SUIE;
- czynniki wpływające na efekty nauczania taktyki;
- stopień przydatności treści programowych taktyki, nauczanych w szkole, do praktyki jednostek wojskowych.

Ponadto dokonano weryfikacji stosowanych w procesie nauczania taktyki metod, zasad i form organizacyjnych zajęć.

Analizując wpływ wiedzy taktycznej na skuteczność działania specjalistów SUIE, stwierdzono że jest ona istotnym czynnikiem w procesie przygotowania specjalistów SUIE do prowadzenia działań bojowych. Jednocześnie ustalono, że w procesie kształcenia słuchaczy SChSUIE nie nadaje się taktyce rangi i roli jaka wynika z ogólnego stanu wiedzy i z obowiązujących dokumentów normatywnych.

Podstawowymi przyczynami wpływającymi na efekty nauczania specjalistów SUIE są:

- przyczyny wewnętrzne

brak motywacji

- przyczyny zewnętrzne /w stosunku do słuchacza/

niedobre warunki uczenia się

źle prowadzone nauczanie.

Treści programów nauczania taktyki w SChSUIE nie zawsze odpowiadają w pełni potrzebom jednostek wojskowych. Wynika to z przyjętych celów nauczania, które nie zostały sformułowane w kategoriach wyników końcowych, umożliwiającą obiektywną ocenę ilościową i jakościową wyników nauczania. Jednym z głównych celów nauczania taktyki specjalistów SUIE jest nauczyć umiejętności skutecznego dowodzenia pododdziałem remontowym w walce, należałoby zatem także dokonywać oceny stopnia osiągnięcia tego celu w warunkach jak najbardziej zbliżonych do warunków współczesnego pola walki. W realizowanym programie nauczania taktyki postulat ten nie jest spełniony, ponieważ oceny wyników nauczania dokonuje się w trakcie egzaminu prowadzonego w sali wykładowej.

Weryfikując metody nauczania i formy organizacyjne zajęć stwierdzono, że podstawową metodą prowadzenia zajęć są wykłady. Ponad 50% badanych wypowiedziało się, że są one stosowane często lub bardzo często.

Natomiast stosunkowo rzadko stosowane są pokazy i ćwiczenia grupowe.

Ponadto badania potwierdziły, że w procesie nauczania taktyki zdecydowanie za mało wykorzystuje się filmy szkoleniowe.

Dlatego w drugim etapie stosowania analizy systemowej, tworzącym przesłanki do podjęcia konkretnych działań, w oparciu o wnioski wynikające z badań, opracowano nową koncepcję nauczania

taktyki i zaproponowano nowe formy i metody prowadzenia zajęć, które w większym stopniu niż dotychczas stosowane uwzględniają realia współczesnego pola walki.

Podstawowe różnice między nową koncepcją, a dotychczas realizowaną sprowadza się do:

- zmniejszenia o około 50% ilości godzin przeznaczonych na wykłady i wprowadzenie nowych form organizacyjnych zajęć takich jak: ćwiczenia grupowe, seminaria, ćwiczenia kontrolno-sprawdzające, repetytoria;
- zwiększenia ilości i czasu trwania zajęć dziennie-nocnych z jednego zajęcia 6 godzinnego do 9 zajęć - obejmujących łącznie 50 godz. szkolenia;
- wprowadzenia jednolitego, spójnego systemu oceniania słuchaczy realizowanego podczas repetytoriów - kontrola wiadomości i umiejętności teoretycznych oraz podczas ćwiczeń kontrolno-sprawdzających, kontrola umiejętności praktycznego działania i dowodzenia pododdziałem remontowym w warunkach współczesnego pola walki;
- szerokiego korzystania z dostępnych filmów szkoleniowych w procesie nauczania taktyki ogólnej i zabezpieczenia techniczno-specjalnego działań bojowych przez SUiE.

W następnej kolejności przedstawiono szereg przedsięwzięć dydaktycznych, organizacyjnych oraz dotyczących rozwoju bazy szkoleniowej, których realizacja zapewni wdrożenie do praktyki szkolnej nowej koncepcji nauczania taktyki specjalistów SUiE.

Proponowany sposób podejścia do nauczania taktyki specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki, w naszym przekonaniu może być także zastosowany do nauczania taktyki słuchaczy innych szkół wojskowych.

W pierwszej kolejności powinien być wykorzystany w szkołach przygotowujących kadrę zawodową dla potrzeb służb technicznych i kwatermistrzowskich.

Oczekuje się, że wdrożenie do praktyki nowej koncepcji nauczania taktyki specjalistów SUIE spowoduje wymierny wzrost ich wiedzy i umiejętności.

Na ile jednak koncepcja ta pozwoli osiągnąć cel i spełni kryteria naukowej poprawności rozstrzygną działania praktyczne absolwentów w jednostkach wojskowych, którzy szkoleni będą według nowych programów nauczania.

Jesteśmy świadomi tego, że nie wszystkie problemy dotyczące nauczania taktyki specjalistów SUIE zostały rozwiązane ostatecznie. Uważamy, że mimo pewnych braków i niedoskonałości główne problemy zostały rozwiązane, a to utwierdza nas w przekonaniu, że cele rozprawy zostały osiągnięte.

Koniecznym jednak będzie prowadzenie w dalszym ciągu badań pedagogicznych, które dostarczać będą nowych wyników pozwalających na dalsze doskonalenie procesu nauczania.

Badania te powinny przede wszystkim dotyczyć problemów związanych z rozwojem bazy szkoleniowej oraz poprawy warunków uczenia się.

B I B L I O G R A F I A

1. J.K.Babański - "Optymalizacja procesu nauczania" WSzIP 1979r.
2. A.Baranowska - "Z zagadnień skuteczności procesu dydaktycznego" Życie Szkoły Wyższej Nr 4 z 1983r.
3. J.Bogusz - "Dydaktyka wojskowa" Wyd.MON 1983r.
4. J.Bogusz
T.Karwat - "Podręcznik dydaktyczny oficera" Wyd.MON 1973r.
5. W.Budołowska
A.Włodarski - "Psychologia uczenia się" PWN 1977r.
6. J.B.Burcz - "Kształtowanie zainteresowań technicznych podchorążych" WAP W-wa 1981 - Rozprawa doktorska.
7. B.Chocha
J.Kaczmarek - "Wojna i doktryna wojenna" Wyd.MON 1980r.
8. B.Chocha - "Rozważania o taktyce" Wyd.MON 1982r.
9. B.Chocha - "Rozważania o sztuce operacyjnej" Wyd.MON 1984
10. Carl von Clausewitz - "O wojnie" Wyd. MON 1958r.
11. R.M.Davis,
L.T.Alexander,
S.L.Yelon - "Konstruowanie systemu kształcenia" PWN 1983
12. Efektywność procesu kształcenia w wyższej uczelni wojskowej Sygn.
WAP wewn. 418/78
13. S.Gerstmann - "Rozmowa i wywiad w psychologii" PWN 1985r.
14. A.Gurycka - "Struktura i dynamika procesu wychowawczego"
PWN 1979r.
15. F.Jamuzkiewicz,
W.Skrzydlewski - "Edukacyjne zastosowanie telewizji" WSzIP 1985
16. S.Karaś - "Zarys dydaktyki kursów zawodowych" WSzIP 1984
17. S.Karaś - "Samokształcenie w zawodzie" WSzIP 1980r.
18. S.Karaś - "Zarys dydaktyki kursów zawodowych" WSzIP 1984
19. W.Kazimierski - "Środki dydaktyczne w szkolnictwie zawodowym.
Zarys teorii i praktyki" WSzIP 1984r.
20. Kierunki zwiększania efektywności i jakości przygotowania kadr
oficerskich w Akademiach Dowódczo Sztabowych" Wyd.ASG WP 1980r.
21. J.Koblewska - "Poglądowość w kształceniu ustawicznym" Wyd.
Inst.Wyd. CRZZ.

22. B.Kołodziejczak - "Co będzie jutro?" Wyd.MON 1980r.
23. J.Konieczny - "Inżynieria systemów działania" Wyd.Nauk. Techn. W-wa 1983r.
24. J.Kozielecki - "Koncepcje psychologiczne człowieka" PIW 1980
25. M.Krzysztofiak, - "Metody statystyczne" PWN 1981r.
D.UrbaneK
26. Książka kontroli COSSUIE Nr PF 68/79.
27. C.Kupisiewicz - "Niepowodzenie dydaktyczne" Wyd. PWN 1965r.
28. C.Kupisiewicz - "Podstawy dydaktyki ogólnej" Wyd. PWN 1980r.
29. Kwartalnik pedagogiczny Nr 1 z 1981r.
30. Leksykon wiedzy wojskowej Wyd. MON 1979r.
31. S.Ludwiczak - "Samokształcenie w wojsku" Wyd.MON 1969r.
32. M. Łobocki - "Metody badań pedagogicznych" Wyd.PWN 1984r.
33. A.Madejski - "Nauka wojenna. Podstawowe problemy systematyki" W-wa 1981r.
34. E.Medert - "Cwiczenia z wojskami związków taktycznych" Wojskowy przegląd zagraniczny Nr 2 z 1979r.
35. Metodyka wojskowych badań naukowych. ASG WP wewn. 3761/83.
36. Metodyka pracy Szefa Służby Uzbrojenia i Elektroniki Oddziału /ZT/ w warunkach polowych. Sygn.Uzbr.2281/83.
37. Metodyka nauczania taktyki ogólnej w ASG WP. Wyd. ASG WP wewn. 3734/83.
38. Modelowy zakres obowiązków osób funkcyjnych w pułku. Wyd.Sztab Gen. Nr 913/79.
39. S.Mossor - "Sztuka wojenna w warunkach nowoczesnej wojny" Wyd.MON W-wa 1986r. Wyd.III.
40. M.Muszyński - "Zarys teorii wychowania" Wyd.PWN 1981 Wyd.V.
41. Myśl wojskowa /tajna/ Nr 1 z 1979r.
42. W.Najmowicz - "Wybrane problemy kształcenia i wychowania w szkole wyższej" Wyd.ART Olsztyn 1981r.
43. Nauka i doktryna wojenna. Wyd.MON 1984r.
44. Nauka wojenna a system obrony państwa. Wyd. ASG WP wewn.3323/77.
45. B.Nawroczyński - "Zasady nauczania" Wyd.II z 1957r.

46. Nomenklatura: specjalności wojskowych. Wyd.MNSzWIT 1974r.
47. T.Nowacki - "Podstawy dydaktyki zawodowej" Wyd.VI Wyd.PWN 1971r.
48. Nowoczesność w kształceniu i wychowaniu. WSziP 1985r.
49. W.Okoń - "Podstawy wykształcenia ogólnego" Wyd.Nasza Księgarnia 1967r.
50. W.Okoń - "Elementy dydaktyki szkoły wyższej" PWN 1973r.
51. W.Okoń - "Zasady dydaktyki" Wyd.PZWSz 1957r.
52. W.Okoń - "Słownik pedagogiczny" Wyd.II PWN W-wa 1984r.
53. A.P.O'meara, R.C.Hartjen - "Szkolenie ogólnowojskowe metodami systemowymi" Wojskowy Przegląd Zagraniczny Nr 4 z 1986r.
54. Organizacja badań ankietowych w wojsku. Sygn.WAP wewn.634/80
55. Pedagogika. Wyd. PWN 1978r.
56. Pedagogika pod redakcją B.Suchodolskiego. Wyd. PWN 1985 Wyd.III.
57. Plan nauczania 3-letniej SChSUiE Nr bibl.COSSUiE PF 522/S.
58. S.Piuro - "Podstawy i tendencje zmian w taktyce sił powietrznych NATO" Myśl wojskowa /tajna/ Nr 1 z 1979r.
59. Podręcznik:"Zagadnienia metodyki nauczania w ASG WP" Wyd.ASG WP wewn. 3885/85.
60. Podstawowe założenia procesu nauczania i wychowania kadetów SCh. Wyd.ZSzW Nr PF 555 z 16.05.1984r.
61. Postęp naukowo-techniczny a przeobrażenia w sztuce wojennej". Wyd. MON z 1975r. /tłum. W.Mróż/.
62. Proces kształcenia - podejście systemowe - Przewodnik dla nauczycieli. WSziP 1986r.
63. Program nauczania 3-letniej SChSUiE Nr bibl. COSSUiE PF 528.
64. Program nauczania kadetów szkół chorążych z zakresu przedmiotów działu kierunkowego" Wyd. ZSzW PF 609.
65. Protokoł Inspekcji Sił Zbrojnych Nr PF 81 z 24.02.1987r.
66. Psychologia dowodzenia. New York 1943r.
67. W.Pytkowski - "Organizacja badań i ocena prac naukowych" PWN 1985r.

68. Regulamin walki wojsk lądowych sił zbrojnych PRL cz.I Sygn. Szkol.636/85.
69. J.Rudniański - "Sprawność umysłowa" WP 1984r.
70. J.Rudniański - "O dobrym wychowaniu i kształceniu" WSziP 1978r.
71. J.Reykowski - "Z zagadnieniem psychologii motywacji" Wyd. WSziP 1977r.
72. W.Sawkin - "Podstawowe zasady sztuki operacyjnej i taktyki" Wyd. MON 1974r.
73. D.Schinzer - "Gry wojenne w szkoleniu taktycznym sił lądowych Stanów Zjednoczonych" - Wojskowy Przegląd zagraniczny Nr 4 z 1978r.
74. Słownik podstawowych terminów wojskowych. Sygn. Sztab Gen.815/77
75. H.Smarzyński - "Podstawowe zagadnienia dydaktyki szkoły wyższej" PWN 1985r.
76. J.SucHECKI - "Motywacje szkolenia taktycznego w uczelniach technicznych" PWL Nr 6 z 1987r.
77. T.Tomaszewski - "Wstęp do psychologii" PWN 1971r.
78. M.Weinberg - "Myślenie systemowe" Wyd.WNT W-wa 1979r.
79. Wielka Encyklopedia PWN. Wyd. PWN W-wa 1969r.
80. Wojskowy, przegląd zagraniczny Nr 1 z 1978r. "Ocena szkolenia taktycznego".
81. W.Zaczyński - "Praca badawcza nauczyciela" Wyd.WSziP 1976r.
82. Zarys metodologii opracowywania programów studiów WSO. W-wa 1980r.
83. Zasady działania kadrowego w siłach zbrojnych PRL cz.I. Sygn. Kadr 47/83.
84. Zasady użycia kompanii remontowej w warunkach stacjonarnych i polowych. Sygn. Uzbr. 2281/83.
85. J.Zieleniewski - "O organizacji badań naukowych" PWE 1975r.
86. K.Żegnałek - "Aktywizujące metody szkolenia" Wyd.ASG WP wewn. 3785/83.

3. Jaki według Obywatela zakres wiedzy teoretycznej i umiejętności praktycznych z taktyki powinien posiadać absolwent Sch w celu wykonania zadań z zakresu zabezpieczenia technicznego oddziału. Czy występują różnice między wymaganym zakresem wiedzy i umiejętności a poziomem jaki reprezentują absolwenci Sch SUIE.

4. Jaka baza szkoleniowa /gabinetowa, polowa/ posiada pododdział /oddział/ do szkolenia specjalistów SUIE z taktyki

5. Jakie metody i formy szkolenia z taktyki są stosowane na szczeblu plerem, krem, brem ze specjalistami SUIE.

6. Jak Obywatel ocenia przydatność pomocy naukowych i szkoleniowych /podręczniki, instrukcje i inne pomocnicze dokumenty/ do szkolenia specjalistów SUIE z taktyki na szczeblu pododdziału /oddziału/

7. Dane statystyczne.
 Wykształcenie wojskowe /nazwa szkoły/ /rok ukończenia/
 Stanowisko
 Staż pracy na zajmowanym stanowisku
 Nr w dzienniku lekcyjnym

A N K I E T A
 =====
 do wywiadu z kadrą dowódczą pododdziałów i oddziałów wojsk lądowych

Cel: zbadać opinię kadry dowódczej o stopniu przygotowania absolwentów Szkoły Chorążych Służby Uzbrojenia i Elektroniki do pracy w jednostce wojskowej.

1. Jaka rolę w Obywatela oddziały /pododdziały/ odgrywa szkolenie taktyczne specjalistów SUIE i kto je prowadzi:
 a/ teoretyczne

 b/ praktyczne

2. Jak Obywatel ocenia stopień przygotowania absolwentów Szkoły Chorążych SUIE /SPR/ pod względem wyszkolenia taktycznego i realizacji zadań w warunkach bojowych w zakresie:
 a/ teoretycznym

 b/ praktycznym

 c/ osiągania WSGB /przez pododdziały, oddziały/

 d/ organizacji dowodzenia pododdziałem technicznym

 e/ organizacji ewakuacji i remontu sprzętu uzbrojenia

K W E S T I O N A R I U S Z

=====

Centralny Ośrodek Szkolenia Służby Uzbrojenia i Elektroniki prowadzi badania naukowe w celu doskonalenia procesu nauczania taktyki specjalistów służby.

W związku z tym zwracam się z prośbą do absolwentów SCh SUiE i kadetów oraz pchor. SPR o udzielenie wnikliwych i zgodnych z prawdą odpowiedzi na wyszczególnione pytania oraz przedstawienie własnych wniosków i propozycji.

Kwestionariusz ma charakter anonimowy. Odpowiedzi prosimy oznaczać krzyżykiem w odpowiedniej rubryce. Przed wypełnieniem kwestionariusza prosimy o zapoznanie się z jego treścią. Liczymy na głęboko przemyślane, szczere i obiektywne odpowiedzi.

1. Co wpływa na przebieg Twojej nauki przedmiotu taktyka?

Wybierz i podkreśl 4 przyczyny /najważniejszą z nich podkreśl 2 razy/.

- a/ obawiasz się oceny niedostatecznej, bieżącej lub okresowej;
- b/ obawiasz się złośliwych uwag ze strony wykładowcy;
- c/ obawiasz się, że niebędziesz wychodził na przepustkę;
- d/ obawiasz się, że nie uzyskasz promocji na następny rok;
- e/ współzawodniczysz o lepsze oceny z kolegami w plutonie;
- f/ sądzisz, że znajomość tego przedmiotu przyda Ci się w przyszłej pracy w jednostce wojskowej;
- g/ masz osobiste zainteresowania taktyką /lubisz rysować sytuacje na mapie itp./.

2. W jakim stopniu szkoła przygotowała Was do prowadzenia zajęć z taktyki w jednostkach pod względem:

	b. dobrze	dobrze	wystarczająco	słabo	nie mam zdania
Instruktorsko-metod.					
Dowodzenia pododdziałami SUiE					

Uzasadnij swoją odpowiedź
.....
.....

3. W jakim stopniu szkoła Was przygotowała do rozwiązywania problemów w zakresie:

	b. dobry	dobry	dst	ndst	nie mam zdania
Stawiania zadań podwładnym					
Meldowanie decyzji					
Organizacja zadań remontowych					
Dowodzenie pododdziałem SUiE w dział. bojowych					
Rysowanie sytuacji na mapie					
Orientowanie się w terenie					
Prowadzenie dokumentacji /ewidencji/ związanej z remontem, ewakuacją, zaopatrzeniem w amunicję					

Uzasadnij swoją odpowiedź:

.....
.....
.....

4. Czy program szkolenia z taktyki uważacie za wystarczający z punktu widzenia praktycznego przygotowania Was do pracy w jednostce? /odpowiedź podkreślić/:

1/ tak, 2/ raczej tak, 3/ nie 4/ nie mam zdania.

Uzasadnij swoją odpowiedź

.....
.....

5. Czy napotykanie na trudności podczas prowadzenia zajęć z taktyki /odpowiednie podkreślić/:

1/ tak, 2/ raczej tak, 3/ nie, 4/ raczej nie,
5/ nie mam zdania.

Uzasadnij swoją odpowiedź

.....
.....
.....

6. Określcie jaki jest Waszym zdaniem stopień wykorzystania wiedzy zdobytej w n/w przedmiotach nauczania na zajęciach z taktyki?

Przedmiot	Duży	Sredni	Mały	nie mam zdania
Szkolenie inż.-saperskie				
Szkolenie chemiczne				
Szkolenie łączności				
Szkolenie z topografii				
Szkoł.ogólnowojskowe				
Bud.i ekspl.sprzętu				
Przepisy o gospodarce mieniem SUIE				
Uprawnienia minerskie				

7. Proszę wybrać z tabeli tematy, które wykorzystaliście w czasie ćwiczeń lub w szkoleniu oraz te które są Wam przydatne w działalności służbowej w garnizonie.

Lp.	Treść tematu	Wykorzysta- liście		Są Wam przydatne w działalności służ- bowej w garnizonie			
		w szkoleniu w JW	podczas ćwiczeń	bardzo często	często	sporadycznie	nieprzydatne
1.	Działanie żołnierza na polu walki.						
2.	Działanie pododdziałów i oddziałów na polu walki.						
3.	Struktura organizacyjna oraz zasady działania pododdziałów i oddziałów armii obcych.						
4.	System zabezpieczenia technicznego działań bojowych wojsk						
5.	Zabezpieczenie techniczne działań bojowych oddziału						
6.	Działalność SUIE w zakresie utrzymania stałej gotowości bojowej oraz osiągania jej wyższych stanów						
7.	Kierowanie pracą SUIE oddziału						

1	2	3	4	5	6	7
8.	Dowodzenie pododdziałami tyłowymi SUiE					
9.	Rozpoznanie drogi marszu i rejonu rozwinięcia plutonu remontowego /PSA/					
10.	Działanie plutonu remontowego oddziału /PSA/					

8. Określcie, jaki jest zakres i treść n/w przedmiotów objętych programem szkolenia w SCh SUiE, z punktu widzenia Waszej pracy na zajmowanym przez Was stanowisku /podać zajmowane stanowisko/.

Przedmiot	Wystarczający	Nie wystarczający	Zbyt obszerny	nie mam zdania
Taktyka SUiE				
Taktyka ogólna				
Szkolenie inż.-sap.				
Szkolenie chemiczne				
Topografia				
Łączność				
OPL				

9. Jak Waszym zdaniem przedstawia się w przedmiocie taktyka stopień przydatności i zakres stosowania metod i form nauczania. Wypowiedźcie swój pogląd w odniesieniu do:

A. Zakres stosowania	b. często	często	dość często	raczej rzadko
- wykładów				
- wykładów z opisem				
- seminarium				
- pogadanki				
- zajęcia praktyczne w terenie				
-musztra bojowa				
- ćwiczenia grupowe				
- pokazy				
- instruktaże				
- samodzielna praca z podręcznikiem				
- kompelskowe				

B. Stopień przydatności	b.przydatne	przydatne	mało przydatne	nie mam zdania
- wykładów				
- wykładów z opisem				
- seminarium				
- pogadanki				
- zajęcia praktyczne w terenie				
- musztra bojowa				
- ćwiczenia grupowe				
- pokazy				
- instruktaże				
- samodzielna praca z podręcznikiem				
- kompleksowe				

10. Jaki według Was był zakres stosowania n/w technicznych środków dydaktycznych?

	za duży	wystarczający	za mały	nie mam zdania
film				
magnetofon				
magnetowid				
rzutnik światła				
tablica poglądowa				
tablica magnetyczna				

11. W jakim stopniu n/w techniczne środki dydaktyczne stosowane w SCh SUiE pomogły Wam w przyswajaniu i systematyzowaniu wiadomości?

	dużym	średnim	małym	nie mam zdania
film				
magnetofon				
magnetowid				
rzutnik światła				
tablice poglądowe				
tablice magnetyczne				

12. Które ze stosowanych metod kontroli w SCh SUiE dostarcza najbardziej wartygodnych danych o wynikach kształcenia?
/odpowiednie podkreśl/

1/ odpytywanie	2/ prace pisemna
3/ czynności praktyczne	4/ testy dydaktyczne
5/ kombinowane	6/ inne, wymienić inne

13. Jaki wpływ ma kontrola bieżąca na systematyczność nauki?
/odpowiednie podkreśl/

1/ zdecydowany	2/ znaczny	3/ niewielki
4/ nie ma żadnego wpływu.		

14. Dane statystyczne:

1. Nazwa ukończonej szkoły
2. Specjalność
3. Pochodzenie społeczne
4. Wykształcenie cywilne
5. Zajmowane stanowisko
6. Staż pracy na zajmowanym stanowisku

A N K I E T A

=====

Szkoła

Specjalność

Przedmiot

Pluton

Które z podanych czynników decydują o tym, że wykazujesz słabe postępy w nauce /podkreśl odpowiednie/

1. Złe warunki zakwaterowania.
2. Złe wyżywienie.
3. Złe warunki do nauki:
 - a/ nieodpowiednie sale nauki własnej,
 - b/ brak dostępu do literatury,
 - c/ brak dostępu do pomocy szkoleniowych /sprzętu/,
 - d/ brak czasu na naukę,
 - e/ zimne sale wykładowe.
4. Zły stan zdrowia.
5. Brak zdolności do nauki.
6. Niechęć do nauki.
7. Brak wytrwałości w pracy.
8. Zła atmosfera w plutonie.
9. Brak pomocy w nauce ze strony dowódcy plutonu.
10. Uprzedzenie wykładowcy.
11. Nudny sposób prowadzenia zajęć.
12. Inne przyczyny /wymień jakie/

A N K I E T A

=====

Szkoła

Stanowisko /dca plut., komp./

Staż pracy na zajm.stanowisku

Które z podanych czynników decydują zdaniem Kolegi, o słabych
postępach w nauce kadetów /pchor./

/podkreślić odpowiednie/

1. Złe warunki zakwaterowania.
2. Złe wyżywienie.
3. Złe warunki do nauki:
 - a/ nieodpowiednie sale nauki własnej,
 - b/ brak dostępu do literatury,
 - c/ brak dostępu do pomocy /sprzętu/,
 - d/ brak czasu na naukę,
 - e/ zimne sale wykładowe.
4. Zły stan zdrowia.
5. Niechęć do nauki.
6. Brak wytrwałości w pracy.
7. Przemęczenie dodatkowymi obowiązkami /służby, prace gosp.itp./
8. Zła atmosfera w plutonie.
9. Uprzedzenie do ucznia ze strony wykładowcy.
10. Złe metody nauczania.
11. Brak pomocy w nauce ze strony wykładowców /mało konsultacji,
brak kół zainteresowań/.
12. Inne przyczyny /podać jakie/

A N K I E T A

=====

Cykl przedmiotowy
Nauczany przedmiot
Szkolony profil /szkoła/
Staż pracy jako wykładowcy

Które z podanych czynników decydują zdaniem Kolegi, o słabych
postępach w nauce kadetów /pchor./.

/podkreśl odpowiednie/

1. Złe warunki zakwaterowania.
2. Złe wyżywienie.
3. Złe warunki do nauki:
 - a/ nieodpowiednie sale nauki własnej,
 - b/ brak dostępu do literatury,
 - c/ brak dostępu do pomocy /sprzętu/,
 - d/ brak czasu na naukę,
 - e/ zimne sale wykładowe.
4. Zły stan zdrowia.
5. Niechęć do nauki.
6. Brak wytrwałości w pracy.
7. Przemęczenie dodatkowymi obowiązkami /służby, itp./.
8. Zła atmosfera w plutonie.
9. Brak opieki nad słuchaczem ze strony dowódców.
10. Niski poziom kultury dowodzenia dowódców.
11. Niechętny stosunek dowódców do wykładowców.
12. Niski poziom prowadzonych zajęć.
13. Inne przyczyny /wymień jakie/

G. FREDERIC KUDER

KWESTIONARIUSZ ZAINTERESOWAŃ

w nuloryzowanym przekładzie Witolda Kruk-Ołpińskiego

Kwestionariusz ten służy do szczegółowego zbadania Twoich zamiłowań i zainteresowań. Nie jest to egzamin. Nie ma tutaj odpowiedzi dobrych i złych. Odpowiedź jest dobra, jeśli jest szczerą i zgodną z Twoimi zainteresowaniami.

Wybraną czynność, którą najbardziej lubisz lub która najbardziej Ci się podoba, będziesz zaznaczał na Arkuszu odpowiedzi przez wyraźne przekreślenie na krzyż znaku +, stojącego z lewej strony litery oznaczającej daną czynność.

Czynność, którą najmniej lubisz lub która najmniej Ci się podoba, będziesz zaznaczał na Arkuszu odpowiedzi przez wyraźne przekreślenie na krzyż znaku -, stojącego z prawej strony litery oznaczającej tę czynność.

Przypatrz się poniższym przykładom:

- O. Zwiedzać galerię sztuki
- P. Przeglądać książki w bibliotece
- R. Zwiedzać muzeum
- S. Zbierać znaczki pocztowe.
- T. Zbierać widokówki
- U. Kolekcjonować motyle.

Gdybyś najbardziej lubił w pierwszej trójce:

- R. Zwiedzać muzeum,
- a najmniej:
- P. Przeglądać książki w bibliotece,

to przekreśliłbyś na krzyż na Arkuszu odpowiedzi pod wyrazem PRZYKŁADY znak + obok litery R i znak - obok litery P, jak to już zostało zrobione. A jeśli w drugiej trójce najbardziej odpowiada Twoim zainteresowaniom zbieranie znaczków pocztowych, a najmniej kolekcjonowanie motyli, wówczas przekreśliłbyś /jak to już też zrobiono/ na Arkuszu odpowiedzi znak + obok litery S i znak - obok litery U.

W tym zeszycie nic nie pisz i nie rób żadnych znaków. Swoje odpowiedzi zaznaczaj tylko na Arkuszu odpowiedzi tak jak to widziałeś w powyższych przykładach.

Jeśli chcesz zmienić postawioną odpowiedź, przekreślił ją jedną dłuższą ukośną kreską i zaznacz swą nową odpowiedź.

Zauważ, że na Arkuszu odpowiedzi litery oznaczające poszczególne czynności umieszczone są w kolumnach pionowych, z góry na dół i że każda kolumna odpowiada jednej stronie tego zeszytu. Zwróć na to uwagę, by nie pomylić miejsca w których należy zaznaczyć odpowiedź dla każdej czynności.

Niektóre z podanych czynności wymagają przygotowania, ćwiczenia czy studiów. W takich wypadkach wyobraź sobie, że posiadasz konieczne przygotowanie. Nie wybieraj jakiegś czynności tylko dlatego, że jest dla Ciebie nowa czy niezwykła, ani też tylko dlatego, że jest Ci dobrze znana. Wybieraj czynności, którebyś chętnie wykonywał, gdyby wszystkie były Ci jednakowo dobrze znane i gdybyś je wszystkie umiał wykonywać. Nie kieruj się przypuszczalną wysokością zarobków.

W niektórych wypadkach mogą Ci się podobać wszystkie trzy czynności w którejś trójce, a kiedyindziej znowu wszystkie trzy czynności mogą Ci się nie podobać. Wskaż mimo to, którą czynność byś wybrał i którą odrzucił, gdybyś musiał dokonać wyboru.

Niektóre z czynności mogą Ci się wydawać błahe a nawet nierozsądne, musisz jednak wskazać swój wybór we wszystkich trójkach, gdyż tylko wtedy będzie można poznać Twoje zamiłowania i zainteresowania.

Nie trać zbyt wiele czasu na dokonanie wyboru. Chodzi przede wszystkim o bezpośrednią reakcję. Nie naradzaj się z innymi. Odpowiedź nie ma wartości, jeśli nie wyraża Twego własnego przekonania.

Jeśli już wiesz, na czym polega zadanie i w jaki sposób należy zaznaczać odpowiedzi, odwróć stronę i odpowiadaj.

- a. W czasie podróży zwracać szczególną uwagę na współtowarzyszy
- b. W czasie podróży zwracać szczególną uwagę na mijany krajobraz.
- c. ~~W czasie podróży zwracać szczególną uwagę na zbiory na polach.~~
- d. Czytać na głos niewidomemu
- e. Rejestrować ruch drogowy w pewnym punkcie miasta
- f. ~~Przeprowadzać wywiady w ramach badania opinii publicznej~~
- g. Pójść do "Wesołego miasteczka" na wystawie rolniczej
- h. Na wystawie rolniczej oglądać stoiska konserw i innych przetworów.
- i. ~~Na wystawie rolniczej oglądać stoiska bydła i innego żywca~~
- j. Trenować w hali sportowej.
- k. Pójść na ryby.
- l. Grać w piłkę nożną
- ł. Przeglądać książki w bibliotece.
- m. Być na próbie generalnej wielkiej orkiestry symfonicznej
- n. Zwiedzać wielkie akwarium.
- o. Zbierać autografy sławnych ludzi
- p. Kolekcjonować motyle
- r. Kolekcjonować próbki różnych rodzajów drewna
- s. Zwiedzać wystawę znanych obrazów
- t. Zwiedzać wystawę rozmaitych środków lokomacji.
- u. Zwiedzać wystawę sprzętu i urządzeń laboratoryjnych.
- w. Sprzedawać warzywa
- y. Grać na organach
- z. Hodować warzywa.
- A. Być przewodniczącym komitetu organizacyjnego zabawy.
- B. Dekorować salę na zabawę.
- C. Wysyłać zaproszenia na zabawę.
- D. Zwiedzać muzeum nauk ścisłych.
- E. Zwiedzać nowoczesne biuro reklamowe.
- F. Zwiedzać fabrykę maszyn do pisania
- G. Głośno czytać choremu.
- H. Uczyć psa sztuczek
- I. Rozebrać popsutą zabawkę, aby ją naprawić.
- J. Uczyć się szkicowania.
- K. Uczyć się biologii ,
- L. Uczyć się obróbki metali
- Ł. Budować domki dla ptaków
- M. Pisać artykuły o ptakach
- N. Rysować ptaki.
- O. Naprawiać zepsutą maszynę do szycia.
- P. Grać na fortepianie.
- R. Szkicować interesującą scenę

PRZEJDZ DO NASTĘPNEJ STRONY I PRACUJ DALEJ

- S. Słuchać audycji radiowej o tym, jak uzyskać najlepsze owoce
- T. Słuchać audycji radiowej o tym, jak wykonać wyroby plastikowe.
- U. Słuchać audycji radiowej o tym, jak robić naturalne zdjęcia dzikich zwierząt
- W. Prowadzić w gazecie dział porad osobistych
- Y. Hodować rasowe psy.
- Z. Prowadzić badania nad skutecznością różnych rodzajów reklamy
- a. Być wybitnym znawcą brydża
- b. Być wybitnym znawcą zagadnień erozji gleby
- c. Być wybitnym znawcą zagadnień reklamy plakatowej
- d. Zwiedzać studio filmowe
- e. Zwiedzać park narodowy słynny z górskich krajobrazów
- f. Zwiedzać historyczne pole bitwy
- g. Czytać o sławnych mężczyznach i kobietach.
- h. Czytać, jak sobie wyobrażają idealny świat różni pisarze
- i. Czytać o życiu podróżników w dzikich krajach
- j. Udzielać ludziom porad, jak mają ulepszać swe charaktery
- k. Łapać rzadkie okazy zwierząt dla muzeum.
- l. Wypłacać w okienku przekazy pieniądze.
- ł. Należać do grupy dyskutującej nad zagadnieniami życia współczesnego.
- m. Należać do literackiego klubu dyskusyjnego
- n. Być członkiem stowarzyszenia miłośników astronomii
- o. Przebywać w towarzystwie ludzi przeciętnych.
- p. Przebywać w towarzystwie ludzi wyglądających dziwnie i mających niezwykle poglądy
- r. Szukać towarzystwa ludzi beztroskich, zwracających uwagę swym zachowaniem.
- s. Uczyć repatriantów języka polskiego.
- t. Prowadzić punkt "Toto-Lotka"
- u. Być szefem kuchni w eleganckiej restauracji.
- w. Hodować nowe odmiany kwiatów
- y. Prowadzić kampanię reklamową dla zwiększenia sprzedaży kwiatów
- z. W kwaciarni przyjmować telefoniczne zamówienia.
- A. Być kierownikiem grupy prowadzącej badania nad metodami propagandy
- B. Być dziekanem na uniwersytecie.
- C. Być wybitnym znawcą fotografii barwnej
- D. Rysować ilustracje do historii powszechnej świata.
- E. Wyhodować odmianę wiśni bez pestek
- F. Prowadzić grupę, która zdobywa pierwsze miejsce w krajowym konkursie dramatycznym.
- G. Dorabiać w czasie studiów pracą w laboratorium
- H. Dorabiać w czasie studiów pracą biurową.
- I. Dorabiać w czasie studiów grą w orkiestrze
- J. Napisać historię Czerwonego Krzyża
- K. Poszukiwać danych, które rzuciłyby nowe światło na jakiś słynny fakt historyczny
- L. Napisać komedię muzyczną

- L. Uczyć polskiego.
- M. Przyjmować telefoniczne zamówienia
- N. Przeprowadzać przez telefon wywiady w ramach badania opinii publicznej
- O. Być zaopatrzeniowcem w Domu Towarowym.
- P. Rozmawiać z kandydatami do pracy w sklepie
- R. Pracować w gospodarstwie rolnym
- S. Być personalnym w jakimś przedsiębiorstwie
- T. Pisać artykuły o dzikich zwierzętach
- U. Prowadzić w gazecie dział porad osobistych
- W. Czytać o nowoczesnych metodach handlowych.
- Y. Czytać o zwyczajach w innych krajach
- Z. Czytać o nowoczesnych metodach w rolnictwie.
- a. Pracować nad podbiegunowej stacji meteorologicznej
- b. Pracować na stacji meteorologicznej w dużym mieście.
- c. Pracować na stacji meteorologicznej w górach.
- d. Być znanym dyrektorem instytutu badawczego
- e. Być znanym działaczem społecznym
- f. Być znanym krytykiem literackim.
- g. Projektować dekoracje do sztuki teatralnej
- h. Dokonać analizy chemicznej nowej pasty do zębów.
- i. Napisać artykuł o naprawianiu różnych artykułów gospodarstwa domowego.
- j. Przeprowadzać rozmowy z osobami ubiegającymi się o zapomogi.
- k. Wypróbować skuteczność różnych rodzajów ofert handlowych
- l. Pracować nad ulepszeniem metod pracy biurowej.
- ł. Redagować wiadomości gospodarcze w dzienniku
- m. Pracować nad uzyskaniem lżejszego a bardziej wytrzymałego metalu , ,
- n. Kierować wzorowym osiedlem robotniczym
- o. Zwiedzać muzeum sztuk pięknych
- p. Zwiedzać Dom Kultury w zaniedbanej dzielnicy
- r. Zwiedzać słynny naukowy instytut medyczny.
- s. Zajmować się zwalnianiem z pracy niewłaściwych pracowników
- t. Zajmować się rozmawianiem z pracownikami, którzy niezbyt dobrze pracują.
- u. Zajmować się zatrudnianiem nowych pracowników.
- w. Opracować słownik gwarowy.
- y. Wynaleźć nową metodę leczenia grypy.
- z. Wprowadzać ulepszone metody pracy biurowej w dużym przedsiębiorstwie
- A. Czytać dzieje dramatu.
- B. Czytać o wczesnych formach muzycznych.
- C. Czytać o eksperymentach dotyczących wpływu mowy na zachowanie się.
- D. Dokonywać analizy chemicznej nowych wytworów przemysłowych
- E. Pracować nad skonstruowaniem aparatu umożliwiającego głuchym słyszenie
- F. Opracowywać wykresy przedstawiające sytuację gospodarczą

PRZEJDZ DO NASTĘPNEJ STRONY I PRACUJ DALEJ

- G. Namawiać kogoś na kupno samochodu.
- H. Liczyć przejeżdżające samochody na skrzyżowaniu ulic
- I. Kierować ruchem na skrzyżowaniu ulic

- J. Prowadzić gimnastykę leczniczą dla kalekich dzieci
- K. Hodować jarzyny na sprzedaż.
- L. Uczyć wyplatania koszyków oraz tkanin na krosnach.

- Ł. Zbierać składki na cele społeczne.
- M. Pisać raporty dzienne o przebiegu zbiórki na cele społeczne.
- N. Rejestrować kwoty wpływające ze zbiórki na cele społeczne,

- O. Podjąć się zorganizowania wielkiego bankietu
- P. Adresować zaproszenia na wielki bankiet.
- R. Napisać do gazet sprawozdanie z wielkiego bankietu

- S. Pisać powieści.
- T. Prowadzić badania z dziedziny psychologii muzyki.. . . .
- U. Wyrabiać ceramikę.

- W. Prowadzić badania nad skutecznością różnych metod sprzedaży.
- Y. Sortować korespondencję w urzędzie pocztowym
- Z. Hodować kurczęta

- a. Prowadzić kronikę bieżących wydarzeń w dzienniku
- b. Mieć odczyty popularne z chemii.
- c. Pomagać młodym ludziom w wyborze zawodu.

- d. Pozostawiać najczęściej decyzję komuś godnemu zaufania
- e. Pozostawiać czasami decyzję komuś godnemu zaufania
- f. Decydować zawsze samemu.

- g. Być kierownikiem wielkiego działu w domu towarowym
- h. Prowadzić badania nad telewizją.
- i. Być kierownikiem Domu Kultury.

- j. Nadzorować pracę kilku maszynistek
- k. Rozmawiać z osobami ubiegającymi się o zatrudnienie.
- l. Być sekretarzem osobistym.

- ł. Rysować historyjkę obrazkową
- m. Pisać teksty ogłoszeń urządzeń elektrycznych
- n. Prowadzić podmiejskie gospodarstwo owocowo-warzywne.

- o. Próbować zrobić słodyczne nie mając przepisu
- p. Opowiadać dzieciom bajki
- r. Malować akwarele

- s. Prowadzić badania naukowe w dziedzinie chemii.
- t. Przeprowadzać rozmowy z kandydatami na posadę.
- u. Pisać artykuły wstępne do dziennika.

- w. Szkicować interesującą scenę
- y. Wypróbować różne rodzaje żagli do modelu żaglówki.
- z. Napisać utwór w stylu pewnego autora

- A. Sprzedawać bilety na przedstawienie amatorskie.
- B. Przygotowywać programy i bilety na przedstawienie amatorskie.
- C. Być skarbnikiem przedstawienia amatorskiego

- D. Wyliczyć koszty produkcji nowego typu pralki.
- E. Przekonywać dyrekcję fabryki, aby uruchomiła produkcję pralek nowego typu
- F. Uczyć ludzi obchodzenia się z nową pralką

- G. Obliczać wyniki badań opinii publicznej
- H. Pisać artykuły do gazet.
- I. Uczyć rzemiosła dzieci na obozie letnim

- J. Czytać o przyczynach rozmaitych chorób.
- K. Czytać o tym, jak wybitni działacze zdobyli powodzenie.
- L. Czytać o tym, jak należy hodować żywy inwentarz

- Ł. Uczestniczyć w zebraniu towarzyskim, w którym przeważają nieznajomi
- M. Uczestniczyć w zebraniu towarzyskim, w którym większość stanowią znajomi
- N. Uczestniczyć w zebraniu towarzyskim, w którym są zarówno obcy jak i znajomi

- O. Sprzedawać przybory malarskie
- P. Hodować rozsady dla kwilaciarni.
- R. Hodować białe myszy do badań naukowych.

- S. Przeprowadzać eksperymenty laboratoryjne,
- T. Wyrabiać meble.
- U. Być agentem ubezpieczeniowym.

- W. Ważyć paczki i obliczać przypadającą opłatę pocztową.
- Y. Czytać rękopisy przedkładane do druku
- Z. Wybróbowywać nowe modele samochodów, aby zaproponować jakieś ulepszenia

- a. Być specjalistą od szlifowania brylantów.
- b. Prowadzić badania nad substancją, która mogłaby zastąpić gumę
- c. Być sprawozdawcą muzycznym w radio.

- d. Opiekować się chorymi
- e. Sprzedawać instrumenty muzyczne
- f. Naprawiać artykuły gospodarstwa domowego.

- g. Projektować wazy do kwiatów
- h. Nadzorować produkcję waz do kwiatów
- i. Opracować najbardziej racjonalne metody produkcji waz do kwiatów.

- j. Być kasjerem w barze samoobsługowym
- k. Uczyć dzieci modelarstwa samolotowego
- l. Prowadzić zestawienia wyników dla naukowca, prowadzącego badania lekarskie.

- ł. Prowadzić przedszkole
- m. Być kucharzem w restauracji
- n. Sprzedawać artykuły chemiczne

- o. Zebrać pełny zestaw narzędzi do obróbki drzewa.
- p. Założyć album z reprodukcjami ulubionych obrazów.
- r. Zebrać zestaw do apteczki pierwszej pomocy.

PRZEJDZ DO NASTĘPNEJ STRONY I PRACUJ DALEJ

- s. Być reżyserem amatorskiego przedstawienia teatralnego.
- t. Zająć się drukiem programów i biletów na przedstawienie amatorskie
- u. Napisać sztukę teatralną

- w. Grać w szachy z graczem znacznie lepszym, który zawsze prawie wygrywa.
- y. Grać w szachy z graczem znacznie słabszym, który prawie zawsze przegrywa
- z. Grać z graczem równym Tobie.

- A. Ułożyć prospekt reklamowy nowej pralki
- B. Obliczyć koszty produkcji nowej pralki
- C. Sprzedawać pralki.

- D. Prowadzić dział kroniki miejscowej w dzienniku
- E. Prowadzić dział porad osobistych w dzienniku
- F. Prowadzić dział ogrodnictwa w dzienniku.

- G. Być podróżnikiem
- H. Być planistą
- I. Być wynalazcą.

- J. Zrywać wiśnie.
- K. Być traktorzystą w gospodarstwie wiejskim.
- L. Pracować w laboratorium chemicznym

- Ł. Uczyć się przemawiania
- M. Studiować socjologię
- N. Uczyć się pisania opowiadań.

- O. Rachować na maszynie do liczenia
- P. Montować maszynę do liczenia
- R. Sprzedawać maszyny do liczenia

- S. Budować łożdzie
- T. Być członkiem sądu koleżeńkiego
- U. Pisać utwory muzyczne.

- W. Być doskonałym sprzedawcą maszyn rolniczych.
- Y. Być przysięgłym księgowym.
- Z. Być świetnym znawcą spraw podatkowych.

- a. Opracować ulepszone metody pracy biurowej w dużych przedsiębiorstwach.
- b. Być pielęgniarką lub pielęgniarem
- c. Opracować ulepszone przepisy pieczenia ciast

- d. Naprawić popsute żelazko elektryczne
- e. Rozpalać w piecu
- f. Napisać na maszynie list

- g. Prowadzić sklep muzyczny
- h. Rysować plany budynków
- i. Badać warunki socjalne w różnych gminach

- j. Rozebrać nową zabawkę mechaniczną, aby się przekonać, jak działa
- k. Grać w warcaby.
- l. Grać w szachy.

- l. Prowadzić księgowość w dużym przedsiębiorstwie.
- m. Hodować nowe odmiany kwiatów.
- n. Udzielać porad w sprawach osobistych.

- o. Zarabiać łowieniem ryb.
- p. Wybierać w lasach drzewa przeznaczone do wycięcia
- r. Malować samochody w fabryce

- s. Zajmować się ubogimi jako pracownik opieki społecznej
- t. Być czymś sekretarzem osobistym.
- u. Układać ogłoszenia dla wydawnictwa.

- w. Napisać reportaż do jakiegoś tygodnika.
- y. Napisać artykuł o hodowli drobiu.
- z. Napisać artykuł o pierwszej pomocy w nagłych wypadkach,

- A. Być kelnerem w restauracji
- B. Wyszukiwać numery telefonów i adresy z książki telefonicznej.
- C. Opiekować się chorymi

- D. Modelować w glinie.
- E. Napisać artykuł o psychologii przekonywania ludzi
- F. Być suflerem na amatorskim przedstawieniu teatralnym.

- G. Być lekarzem.
- H. Być rzeźbiarzem
- I. Być dziennikarzem

- J. Odpowiadać na listy dotyczące nowego modelu maszyny do pisania.
- K. Zbierać dane dotyczące sprzedaży maszyn do pisania.
- L. Zajmować się konserwacją maszyn do pisania.

- Ł. Studiować metody propagandy stosowane podczas wojny
- M. Badać skuteczność różnych metod pracy biurowej.
- N. Przeprowadzać badania nad przebiegiem akcji repatriacyjnej.

- O. Robić korektę tekstu sprawozdania
- P. Myć naczynia.
- R. Gotować posiłek

- S. Uczyć zasad architektury.
- T. Zdobywać ogłoszenia do gazety
- U. Naprawiać zegarki

- W. Gotować posiłek
- Y. Naprawiać popsutą zabawkę
- Z. Umyć komuś głowę.

- a. Brać udział w wyprawach poszukujących rzadkich okazów zwierząt.
- b. Brać udział w wyprawach dla zwalczania epidemii u tubylców.
- c. Pracować w instytucji opieki społecznej

- d. Być malarzem portrecistą.
- e. Prowadzić badania nad przyczynami trzęsień ziemi.
- f. Być inżynierem mechanikiem.

- g. Pomagać rencistom w zaplanowaniu ich wydatków.
- h. Nalepiać nalepki z tytułami na książki
- i. Być specjalistą od sadownictwa
-
- j. Być sprzedawcą w sklepie
- k. Pracować w dużym gospodarstwie hodowlanym.
- l. Pracować w wydawnictwie.
-
- ł. Być profesorem matematyki.
- m. Być kierownikiem działu propagandy i reklamy wielkiej instytucji
- n. Być profesorem obcych języków.
-
- o. Uczyć się korespondencji handlowej
- p. Uczyć się drukarstwa
- r. Uczyć się sztuki sprzedawania.
-
- s. Rysować plany domów.
- t. Ułożyć tekst prospektu reklamowego nowego osiedla mieszkaniowego
- u. Pisać artykuły o nowych metodach w budownictwie mieszkaniowym.
-
- w. Kupić lodówkę lub telewizor na raty.
- y. Pożyczyć od kolegi pieniądze na kupno lodówki lub pralki
- z. Oszczędzać, aby kupić lodówkę lub pralkę za własne pieniądze
-
- A. Dekorować mieszkanie
- B. Nadzorować robotników rolnych.
- C. Hodować indyki
-
- D. Pomagać młodzieży w wyborze zawodu
- E. Projektować nowe wzory materiałów.
- F. Układać preliminarz kosztów wydania książki.
-
- G. Zbudować ręczny warsztat tkacki.
- H. Analizować matematycznie tendencje koniunktury gospodarczej.
- I. Badać postawę młodzieży wobec chodzenia do kościoła.
-
- J. Wykonać maskę pośmiertną kogoś sławnego.
- K. Napisać artykuł na temat kalkulowania ceny sprzedaży
- L. Skomponować pieśń do audycji radiowej.
-
- Ł. Wypróbować dla spółdzielni spożywczej różne wyroby
- M. Opiekować się gazetą ścienną w dużym przedsiębiorstwie
- N. Utrzymywać w porządku elektryczne maszyny do liczenia.
-
- O. Starać się, aby inni traktowali Ciebie jako kolegę
- P. Starać się, aby inni odnosili się do Ciebie z szacunkiem
- R. Starać się, aby inni nie zwracali na Ciebie uwagi.
-
- S. Być nauczycielem muzyki.
- T. Pracować jako artysta plastyk w przedsiębiorstwie reklamowym
- U. Prowadzić badania nad istotą dowcipu i humoru.
-
- W. Załatwiać sprawunki dla chorego.
- Y. Przygotowywać rozrywki dla chorego
- Z. Czytać na głos choremu
-

- a. Pomagać przy udzielaniu pierwszej pomocy w szpitalu.
- b. Być sprzedawcą w kwaciarni.
- c. Być sekretarzem osobistym.
- d. Być kierownikiem działu gospodarczego w dzienniku.
- e. Prowadzić duże gospodarstwo rolne.
- f. Sprzedawać nieruchomości.
- g. Opiekować się głuchymi.
- h. Rysować wykresy oparte na tablicach statystycznych.
- i. Pracować w sklepie.
- j. Być literatem.
- k. Być specjalistą od reklamy plakatowej.
- l. Być przywódcą dużej grupy młodzieżowej.
- ł. Mieć pracę, którą lubisz i która jest dobrze płatna.
- m. Mieć pracę, którą lubisz, ale która jest źle płatna.
- n. Mieć pracę, której nie lubisz, ale która jest dobrze płatna.
- o. Pouczać rencistów, jak zachować zdrowie.
- p. Pisać sensacyjne artykuły do dziennika.
- r. Być handlarzem dzieł sztuki.
- s. Być sekretarzem posła na sejm.
- t. Uczyć dzieci modelowania i rysunków.
- u. Pisać artykuły dla czasopisma artystycznego.
- w. Samemu wybierać swoje ubrania.
- y. Radzić się innych w sprawie wyboru ubrania.
- z. Mieć kogoś, kto wybiera Ci ubrania.
- A. Projektować mosty.
- B. Mieć pracę, wymagającą wiele liczenia w pamięci.
- C. Wykonywać pracę biurową.
- D. Nadzorować produkcję kart z życzeniami świątecznymi.
- E. Obliczać koszty produkcji kart z życzeniami.
- F. Wykonywać artystyczne projekty kart z życzeniami.
- G. Wyjść zepsuty zamek, aby sprawdzić, dlaczego nie działa.
- H. Robić korektę tekstu sprawozdania.
- I. Dodawać kolumny liczb.
- J. Gdy ktoś z Ciebie "struga wariata".
- K. Z kogoś "strugać wariata".
- L. Z nikogo nie "strugać wariata".
- Ł. Być psychologiem.
- M. Nadzorować budowę mostów.
- N. Być architektem krajobrazu, projektującym parki itd.
- O. Badać przyczyny chorób psychicznych.
- P. Uczyć się rozpisywania muzyki na instrumenty.
- R. Uczyć się stenografii.

- S. Być konduktorem tramwajowym.
- T. Być latarnikiem na latarni morskiej.
- U. Być dróżnikiem na kolei.

- W. Pisać ogłoszenia
- Y. Kierować biblioteką publiczną.
- Z. Wydawać dziennik

- a. Uczyć się rachunku kosztów własnych produkcji.
- b. Uczyć się sztuki sprzedawania.
- c. Uczyć się korespondencji handlowej

- d. Napisać sztukę teatralną ,
- e. Sprzedawać bilety na przedstawienie.
- f. Być magazynierem w teatrze

- g. Rysować karykatury sławnych ludzi.
- h. Malować portrety sławnych ludzi.
- i. Malować krajobrazy

- j. Rysować ilustracje do tygodników
- k. Pisać artykuły do tygodników
- l. Być kierownikiem sprzedaży tygodników.

- ł. Spędzać wczasy w modnym uzdrowisku
- m. Brać udział we wczasach wędrownych ,
- n. Wyjechać na wczasy do zapadłej dziury na wsi

- o. Przyjaźnić się z wybitnym krytykiem teatralnym
- p. Przyjaźnić się z wybitnym działaczem opieki społecznej
- r. Przyjaźnić się z wybitnym artystą.

- s. Pisać artykuły o zajęciach ludzi w czasie wolnym od pracy.
- t. Sporządzać tablice kosztów utrzymania.
- u. Naprawiać i odnawiać stare meble

- w. Robić korektę drukarską książek dla dzieci
- y. Opowiadać dzieciom bajki
- z. Sporządzać zabawki dla dzieci.

- A. Zapisać się na kurs wychowania fizycznego.
- B. Zapisać się na kurs rzemieślniczy.
- C. Zapisać się na kurs matematyki

- D. Być stroicielem fortepianów.
- E. Być nauczycielem w szkole podstawowej.
- F. Być dentystą

- G. Być stenografem w sejmie
- H. Opiekować się sprawami finansowymi wielkiego pianisty.
- I. Być doradcą zawodowym w poradni dla młodzieży.

- J. Zwiedzać muzeum przyrodnicze
- K. Zwiedzać fabrykę samolotów.
- L. Zwiedzać zaniedbane dzielnice wielkiego miasta

- Ł. Ilustrować opowiadania w tygodnikach.
- M. Hodować bydło
- N. Hodować owoce na sprzedaż

- O. Być chłopcem na posyłki w wielkim hotelu.
- P. Wynosić brudne naczynie w restauracji
- R. Żyć samotnie na wyspie.

- S. Być przewodnikiem na czasach wędrownych.
- T. Projektować wyposażenie obozowe
- U. Sprzedawać wyposażenie obozowe.

- W. Być agentem ubezpieczeniowym.
- Y. Pisać opowiadania dla tygodników.
- Z. Być ogrodnikiem projektującym ogrody, parki i skwery.

- a. Uchodzić za skromnego
- b. Uchodzić za takiego, na którym można polegać.
- c. Uchodzić za człowieka niefrasobliwego i beztroskiego.

- d. Uczyć arytmetyki.
- e. Tresować psy na przewodników dla niewidomych.
- f. Być sekretarzem sławnego uczonego.

- g. Słuchać wykładów o nowoczesnej muzyce
- h. Słuchać wykładów o nowoczesnej powieści
- i. Słuchać wykładów o nowoczesnym malarstwie

- j. Uchodzić za upartego i bezwzględnego.
- k. Uchodzić za uczciwego i bezstronnego.
- l. Uchodzić za inteligentnego.

- ł. Być dyrygentem orkiestry.
- m. Być dyrektorem wielkiego biura.
- n. Kierować budową wielkiego osiedla robotniczego.

- o. Hodować kwiaty.
- p. Obsługiwać powielacz.
- r. Obliczać należności w sklepie

- s. Być przewodnikiem wycieczek w parku narodowym
- t. Być jubilerem i wyrabiać piękną biżuterię
- u. Rozpisywać utwór muzyczny na instrumenty dla orkiestry.

- w. Obsługiwać centralę telefoniczną.
- y. Przygotowywać klisze do ilustracji książkowych.
- z. Uczyć dzieci różnych gier

- A. Naprawić zepsutą deskę do pracowania.
- B. Myć naczynie.
- C. Sprzątać pokój.

- D. Uczyć stolarstwa.
- E. Robić korektę drukarską dziennika
- F. Sprowadzać dywany perskie

- G. Być sekretarzem osobistym.
- H. Być księgowym.
- I. Być sprzedawcą.
- J. Uprawiać jazdę figurową na lodzie.
- K. Grać w tenisa.
- L. Uprawiać spinaczkę wysokogórską.
- Ł. Pracować przy biurku.
- M. Pracować w dużym gospodarstwie hodowlanym.
- N. Zajmować się handlem domokrążnym.
- O. Pracować w fabryce słodocy.
- P. Mieć pasiekę z ulami.
- R. Badać wzrok.
- S. Być rolnikiem.
- T. Być konduktorem kolejowym.
- U. Być urzędnikiem biurowym.
- W. Wykonywać pracę biurową.
- Y. Uczyć literatury polskiej.
- Z. Sprzedawać przybory malarskie.
- a. Uczyć się księgowości.
- b. Uczyć się różnych sposobów nawadniania pól.
- c. Uczyć się stenografii.
- d. Roznosić pocztę.
- e. Zbierać odpadki.
- f. Sortować korespondencję w urzędzie pocztowym.
- g. Być poetą.
- h. Być artystą.
- i. Być pracownikiem opieki społecznej.
- j. Rozwiązywać zagadki matematyczne.
- k. Grać w warcaby.
- l. Rozwiązywać zagadki mechaniczne.
- ł. Założyć dziennik.
- m. Założyć szkołę malarską.
- n. Założyć orkiestrę.
- o. Mieć przyjaciół.
- p. Mieć władzę.
- r. Być sławnym.
- s. Być maszynistą.
- t. Być architektem.
- u. Być chemikiem.
- w. Oprawiać książki.
- y. Opiekować się chorymi dziećmi.
- z. Pisać listy na maszynie.

- A. Oczyszczać ogródek z chwastów.
- B. Być traktorzystą
- C. Pracować w laboratorium chemicznym
- D. Być kierownikiem spółdzielni rolniczej
- E. Hodować zwierzęta futerkowe.
- F. Projektować sprzęty domowego użytku.
- G. Skompletować podręczny warsztatik narzędziowy.
- H. Kolekcjonować produkcje dzieł ulubionych malarzy
- I. Zebrać zestaw do apteczki pierwszej pomocy
- J. Uczyć rzemiosła.
- K. Pracować w drukarni.
- L. Sprowadzać atrakcyjne towary do sklepu
- Ł. Wyliczać koszty własne w domu mody
- M. Projektować nowe modele sukien
- N. Być modelką lub modelem w domu mody.
- O. Wyliczać dzienne koszty utrzymania pensjonariuszy w doku wczasowym
- P. Prowadzić meldunki w domu wczasowym.
- R. Być kulturalno-oświatowym w domu wczasowym
- S. Prowadzić księgowość stacji benzynowej
- T. Odpowiadać na listy z zamówieniami benzyny z poszczególnych stacji
- U. Przeprowadzać konserwację pomp na stacjach benzynowych
- W. Być pierwszym pasażerem odbywającym podróż na księżyc.
- Y. Spędzić kilka tygodni w pięknej miejscowości zagranicznej.
- Z. Odbyć podróż dookoła kraju własnym autem
- a. Być fotografem wyprawy badawczej na biegunie
- b. Być operatorem filmowym.
- c. Być fotoreporterem jakiegoś popularnego czasopisma
- d. Zwiedzać obserwatorium astronomiczne
- e. Pójść na występy słynnego zespołu jazzowego.
- f. Pójść do kina na dobry film.
- g. Czytać czasopisma popularno-naukowe.
- h. Czytać tygodniki ilustrowane
- i. Czytać gazety codzienne.
- j. Sprzedawać w księgarni naukowej.
- k. Pracować w przedszkolu
- l. Być kelnerem lub kelnerką w eleganckim barze
- ł. Być konferansjerem imprezy rozrywkowej
- m. Być artystą wykonawcą w imprezie rozrywkowej
- n. Być widzem na imprezie rozrywkowej
- o. Być dyrektorem domu towarowego
- p. Prowadzić dział gospodarczy w gazecie.
- r. Prowadzić duże gospodarstwo.

- s. Układać teksty do radioreklamy.
- t. Być sprzedawcą w sklepie z atrakcyjnymi towarami.
- u. Zajmować się wyznaczaniem cen dla różnych towarów.
- w. Być reżyserem filmowym lub teatralnym.
- y. Być kierownikiem sklepu komisowego.
- z. Być kierownikiem zakładu wychowawczego.
- A. Projektować dekoracje do różnych sztuk teatralnych.
- B. Być kierownikiem administracyjnym zespołu artystycznego.
- C. Być sprawozdawcą teatralnym.
- D. Przeczytać dzieło analizujące twórczość wybitnego pisarza.
- E. Przeczytać powieść kryminalną.
- F. Przeczytać kilka ilustrowanych czasopism.
- G. Napisać opowiadanie na dowolny temat.
- H. Pójść na daleką wycieczkę do lasu.
- I. Pójść do kina.
- J. Być redaktorem działu sportowego w dzienniku.
- K. Być znanym sportowcem.
- L. Być kibicem sportowym.
- Ł. Kupić ciekawą książkę naukową.
- M. Kupić sobie ładną wędkę.
- N. Kupić sobie płytę gramofonową.
- O. Przeprowadzić wywiad ze znanym pisarzem.
- P. Pójść w miłym towarzystwie do wytornego lokalu.
- R. Oprowadzić grupę dzieci po muzeum.
- S. Zbierać płyty z ciekawymi nagraniami.
- T. Zbierać ciekawe książki.
- U. Kupować antyki.
- W. Pójść na koncert.
- Y. Pójść na spacer do lasu.
- Z. Zająć się naprawą popsutych sprzętów domowych.
- a. Rozwiązywać zagadki muzyczne.
- b. Rozwiązywać zagadki matematyczne.
- c. Rozwiązywać krzyżówki.
- d. Jako lekarz pracować w przychodni lub szpitalu.
- e. Jako lekarz pracować w słynnym instytucie naukowym.
- f. Jako lekarz mieć tylko prywatną praktykę.
- g. Zajmować się w wolnym czasie pracą społeczną.
- h. Spędzać wolny czas na rozmaitych rozrywkach.
- i. Poświęcać wolny czas na doksztalcaniu się.
- j. Zapisywać swoje wydatki.
- k. Nigdy nie zapisywać wydatków.
- l. Zaciągać pożyczki.

Przy- krady	STRONA 1	STRONA 2	STRONA 3	STRONA 4	STRONA 5	STRONA 6	STRONA 7	STRONA 8	STRONA 9	STRONA 10	STRONA 11	STRONA 12	STRONA 13	STRONA 14
NAJBARDZIEJ LUBIE: NAJMNIEJ	NAJBARDZIEJ LUBIE: NAJMNIEJ	NAJBARDZIEJ LUBIE: NAJMNIEJ	NAJBARDZIEJ LUBIE: NAJMNIEJ	NAJBARDZIEJ LUBIE: NAJMNIEJ	NAJBARDZIEJ LUBIE: NAJMNIEJ	NAJBARDZIEJ LUBIE: NAJMNIEJ	NAJBARDZIEJ LUBIE: NAJMNIEJ	NAJBARDZIEJ LUBIE: NAJMNIEJ	NAJBARDZIEJ LUBIE: NAJMNIEJ	NAJBARDZIEJ LUBIE: NAJMNIEJ	NAJBARDZIEJ LUBIE: NAJMNIEJ	NAJBARDZIEJ LUBIE: NAJMNIEJ	NAJBARDZIEJ LUBIE: NAJMNIEJ	NAJBARDZIEJ LUBIE: NAJMNIEJ
+ O + P + R	+ a + b + c	+ S + T + U	+ M + N	+ H	+ A + B + C	+ s + t + u	+ h + m + n	+ g + p + r	+ a + o + c	+ S + P + U	+ z + m + h	+ G + H + I	+ A + B + C	+ s + t + u
+ + + + + +	+ d + e + f	+ W + Y + Z	+ O + P + R	+ J + K + L	+ D + E + F	+ w + y + z	+ o + p + r	+ J + K + L	+ a + e + f	+ W + Y + Z	+ O + P + R	+ J + K + L	+ D + E + F	+ w + y + z
	+ g + h + i	+ a + b + c	+ S + T + U	+ L + M + N	+ G + H + I	+ A + B + C	+ s + t + u	+ h + m + n	+ g + h + i	+ a + b + c	+ S + T + U	+ L + M + N	+ G + H + I	+ A + B + C
	+ j + k + l	+ d + e + f	+ W + Y + Z	+ O + P + R	+ J + K + L	+ D + E + F	+ w + y + z	+ o + p + r	+ j + k + l	+ d + e + f	+ W + Y + Z	+ O + P + R	+ J + K + L	+ D + E + F
	+ l + m + n	+ g + h + i	+ a + b + c	+ S + T + U	+ L + M + N	+ G + H + I	+ A + B + C	+ s + t + u	+ l + m + n	+ g + h + i	+ a + b + c	+ S + T + U	+ L + M + N	+ G + H + I
	+ o + p + r	+ J + K + L	+ d + e + f	+ W + Y + Z	+ O + P + R	+ J + K + L	+ D + E + F	+ w + y + z	+ o + p + r	+ j + k + l	+ d + e + f	+ W + Y + Z	+ O + P + R	+ J + K + L
	+ s + t + u	+ l + m + n	+ g + h + i	+ a + b + c	+ S + T + U	+ L + M + N	+ G + H + I	+ A + B + C	+ s + t + u	+ l + m + n	+ g + h + i	+ a + b + c	+ S + T + U	+ L + M + N
	+ w + y + z	+ o + p + r	+ J + K + L	+ d + e + f	+ W + Y + Z	+ O + P + R	+ J + K + L	+ D + E + F	+ w + y + z	+ o + p + r	+ J + K + L	+ d + e + f	+ W + Y + Z	+ O + P + R
	+ A + B + C	+ s + t + u	+ l + m + n	+ g + h + i	+ a + b + c	+ S + T + U	+ L + M + N	+ G + H + I	+ A + B + C	+ s + t + u	+ l + m + n	+ g + h + i	+ a + b + c	+ S + T + U
	+ D + E + F	+ w + y + z	+ o + p + r	+ J + K + L	+ d + e + f	+ W + Y + Z	+ O + P + R	+ J + K + L	+ D + E + F	+ w + y + z	+ o + p + r	+ J + K + L	+ d + e + f	+ W + Y + Z
	+ G + H + I	+ A + B + C	+ s + t + u	+ l + m + n	+ g + h + i	+ a + b + c	+ S + T + U	+ L + M + N	+ G + H + I	+ A + B + C	+ s + t + u	+ l + m + n	+ g + h + i	+ a + b + c
	+ J + K + L	+ D + E + F	+ w + y + z	+ o + p + r	+ J + K + L	+ d + e + f	+ W + Y + Z	+ O + P + R	+ J + K + L	+ D + E + F	+ w + y + z	+ o + p + r	+ J + K + L	+ d + e + f
	+ L + M + N	+ G + H + I	+ a + b + c	+ S + T + U	+ L + M + N	+ g + h + i	+ a + b + c	+ S + T + U	+ L + M + N	+ G + H + I	+ a + b + c	+ S + T + U	+ L + M + N	+ g + h + i
	+ O + P + R	+ J + K + L	+ D + E + F	+ w + y + z	+ o + p + r	+ J + K + L	+ d + e + f	+ W + Y + Z	+ O + P + R	+ J + K + L	+ D + E + F	+ w + y + z	+ o + p + r	+ J + K + L

Nazwisko i imię Szkoła Wiek Data badania

TAKTYKA OCOLNA
=====

I. CELE NAUCZANIA I WYCHOWANIA

W wyniku realizacji szkolenia programowego z taktyki ogólnej na pierwszym roku nauki słuchacze powinni być przygotowani do dowodzenia drużyną i plutonem w podstawowych rodzajach działań bojowych.

W związku z tym powinni:

a/ znać:

- podstawowe zasady współczesnej walki ogólnowojskowej;
- podstawowe pojęcia i rolę jaką odgrywa taktyka w przygotowaniu wojsk do walki;
- organizację, normy taktyczne i zasady działania pododdziałów zmechanizowanych i czołgów armii USA i RFN;
- system przygotowań obronnych PRL, rodzaje sił zbrojnych i rodzaje wojsk oraz ich przeznaczenie.

b/ umieć:

- walczyć w różnych sytuacjach bojowych w dzień i w nocy przy wykorzystaniu terenu i broni znajdującej się na uzbrojeniu plutonu;
- organizować i prowadzić walkę w roli dowódcy drużyny i plutonu;
- wykonywać dokumenty bojowe obowiązujące na szczeblu drużyny i plutonu;
- organizować i prowadzić zajęcia z taktyki w roli dowódcy plutonu.

c/ mieć ukształtowane:

- nawyki bojowego zachowania się i skrytości działania na współczesnym polu walki.

W wyniku realizacji szkolenia programowego na drugim roku powinni:

d/ zapoznać się z:

- zasadami dowodzenia oddziałami w walce;
- pracą dowódcy i sztabu oddziału podczas organizacji i prowadzenia walki, marszu i przewozów wojsk, rozmieszczenia wojsk w terenie.

II. WSKAZOWKI ORGANIZACYJNO-METODYCZNE

Szkolenie rozpocząć pod koniec I semestru, po zrealizowaniu tematów z TRWiS, których znajomość jest niezbędna podczas zajęć z tematu: "Działanie żołnierza na polu walki".

Zajęcia /ćwiczenia/ dziennie-nocne prowadzić w warunkach zbliżonych do realiów pola walki, zapewniających skuteczne kształtowanie w kadetach hartu i odporności psychofizycznej.

Zajęcia 9/4, 9/5, 9/6, 9/7 prowadzić podczas pobytu kadetów na poligonie.

Na zakończenie szkolenia przeprowadzić na poligonie ćwiczenie sprawdzające nt.: "Zabezpieczenie techniczno-specjalne kompanii w natarciu przez SUiE". Ocena z tego ćwiczenia stanowić powinna ocenę za umiejętności praktyczne i będzie warunkiem koniecznym do uzyskania oceny pozytywnej z całego przedmiotu.

Temat 10 realizować w COSSUiE w miesiącu lipcu i sierpniu, bezpośrednio przed praktyką dowódczą w jednostkach wojskowych. Praktykę dowódczą kadeci winni odbyć w miesiącu października, na stanowiskach dowódców dr żołnierzy nowo wcielonych. Temat 11 realizować na II roku w I półroczu.

Ocenianie

Podstawą do zaliczania przedmiotu stanowi uzyskanie pozytywnych ocen za:

- znajomości postanowień "Regulaminu walki" w stosowanym zakresie i właściwą ich interpretację - traktowaną jako podstawową wiedzę teoretyczną kadetów.

Podstawa do wystawienia oceny za wiedzę teoretyczną stanowią oceny uzyskane podczas repetytoriów, które prowadzone będą po zrealizowaniu każdego tematu.

- umiejętności praktyczne - działania i dowodzenia dr, plutonem
 - ocena uzyskana podczas ćwiczenia nt.: "Zabezpieczenie techniczno-specjalne kompanii w natarciu przez SUiE";
- umiejętności metodyczne - ocena uzyskana za prowadzenie zajęć instruktorsko-metodycznych i teoretyczne wiadomości z zakresu metodyki nauczania.

Przedmiot zakończyć na I roku oceną roczną. Na II roku realizować temat 11 i zakończyć przedmiot oceną roczną.

III. MATERIAŁ NAUCZANIA

- Temat 1. Przedmiot, zadania i rola taktyki w procesie szkolenia specjalistów służby uzbrojenia i elektroniki.
/wykład/ - 2 godz.
- Temat 2. Charakterystyka współczesnej walki oraz podstawowe zasady jej prowadzenia.
/wykład/ - 2 godz.
- Temat 3. Charakterystyka zagrożenia obszaru kraju. System przygotowań obronnych.
/wykład/ - 2 godz.
- Temat 4. Rodzaje sił zbrojnych i rodzaje wojsk oraz ich przeznaczenie.
/wykład/ - 2 godz.
- Temat 5. Repetytorium z tematu 1-4. - 2 godz.
- Temat 6. Działanie żołnierza na polu walki. - 35 godz.
- Zajęcie 1. Zachowanie się żołnierza na polu walki.
/film + wykład z opisem/ - 3 godz.
Film: "Podstawowe zasady zachowania się żołnierza podczas walki w szyku pieszym".
- Zajęcie 2. Sposoby pokonywania terenu.
/musztra bojowa/ - 3 godz.
Pokonywanie terenu w postawie wyprostowanej, padanie i odczołgiwanie się.
Pokonywanie terenu chyłkiem, padanie i odczołgiwanie się.
Wykonywanie skoków, padanie i odczołgiwanie się.
Czołganie się pełzaniem.
Czołganie się na czworakach.
Czołganie się na boku.

Zajęcie 3. Wykorzystanie terenu i jego właściwości maskujących przez żołnierza na polu walki.
/musztra bojowa/ - 3 godz.
Film: "Obserwacja" /w czasie nauki własnej/

Pokonywanie terenu różnymi sposobami z wykorzystaniem nierówności i przedmiotów terenowych /lejków, wykopów, rowów, pagórków itp./.

Poruszanie się żołnierza w terenie porośniętym drzewami /skrajem lasu, wzdłuż zadrzewionej drogi, przesiekami/.

Podejście do budynku i sposób wdarcia się do niego.

Wybór miejsca na stanowisko ogniowe.

Urządzenie stanowiska ogniowego do strzelania w postawie leżącej.

Prowadzenie obserwacji przedpola, wykrywanie celów i meldowanie o nich dowódcy.

Zwalczanie wykrytych celów ogniem etatowej broni z postawy leżącej.

Zachowanie się żołnierza na sygnał alarmu lotniczego i chemicznego.

Zajęcie 4. Zachowanie się żołnierza na polu walki w zależności od rodzaju ognia prowadzonego przez nieprzyjaciela.
/musztra bojowa/ - 2 godz.
Film: "Strach jest najgorszym dowódcą"
/w czasie nauki własnej/

Pokonywanie terenu pod ogniem karabinów maszynowych.

Zachowanie się żołnierza pod ostrzałem moździerzy i artylerii nieprzyjaciela.

Zachowanie się podczas ataku lotniczego.

Wybór miejsca i urządzenie stanowiska ogniowego.

Wykorzystanie przedmiotów terenowych do strzelania z postaw strzeleckich: leżącej, klęczącej

i stojącej w czasie ogniowego oddziaływania nieprzyjaciela.

Wykrywanie celów i meldowanie o nich dowódcy.

Pokonywanie terenu przez żołnierza w indywidualnych środkach ochrony przed skażeniami.

Zajęcie 5. Pokonywanie terenu różnymi sposobami w nocy.
/dzienno-nocne - musztra bojowa/ - 2 godz.

Zachowanie się żołnierza w nocy, w terenie otwartym i w lesie.

Wykorzystanie warunków nocnych do maskowania ruchu.

Wybór stanowisk ogniowych do strzelania w nocy.

Zajęcie 6. Wybór miejsca na stanowisko ogniowe, pokonywanie zapór inżynierskich.

/musztra bojowa/ - 3 godz.

Film: "Psychologiczne przygotowanie żołnierzy do pokonywania przeszkód i zapór inżynierskich" /w czasie nauki własnej/.

Wybór i urządzenie stanowiska ogniowego oraz maskowanie go.

Rozpoznanie i ustalenie rodzaju zapór inżynierskich na przedpolu oraz wykonywanie przejść w zaporach z drutu kolczastego.

Pokonywanie zapór z drutu kolczastego za pomocą maty, deski, drabiny i czołganie się pod drutami /w tym również w indywidualnych środkach ochrony przed skażeniami/.

Wykonywanie ataku na gniazdo oporu nieprzyjaciela, niszczenie celów ogniem w marszu i granatami ręcznymi.

Zajęcie 7. Rozpoznanie i pokonywanie zapór inżynierskich w warunkach nocnych.

/dzienno-nocne - musztra bojowa/ - 3 godz.

Skryte podejście do zapory z drutu kolczastego i jej rozpoznanie w nocy.

Działanie żołnierzy w czasie oświetlenia przedpola.

Technika pokonywania zapór z drutu kolczastego w nocy.

Wykorzystanie maskowniczych właściwości nocy i terenu w czasie pokonywania zapór drutowych.

Zajęcie 8. Zwalczanie czołgów nieprzyjaciela.

/film + opis/ - 2 godz.

Film: "Walka z czołgami" - zwalczanie wozów bojowych na bliskich odległościach.

Istota psychicznego oddziaływania czołgów podczas bezpośredniej walki z nimi i sposoby przeciwdziałania tym zjawiskom.

Zajęcie 9. Zwalczanie czołgów nieprzyjaciela.

/pokaz/ - 1 godz.

Pokaz zwalczania atakującego czołgu nieprzyjaciela, ręcznymi granatami przeciwpancernymi z przygotowanych okopów /transzei/.

Miejsca czołgu wrażliwe na wybuch granatu przeciwpancernego.

Czołganie się między gąsiennice czołgu i atakowanie go granatem przeciwpancernym od tyłu, po przejechaniu czołgu nad żołnierzem.

Wykonanie skoku na czołg /z muru, drzewa, innej zasłony/ i zakrycie szczelin obserwacyjnych /oślepienie czołgu/.

Zajęcie 10. Zwalczanie czołgów nieprzyjaciela.

/musztra bojowa/ - 3 godz.

Warunki bezpieczeństwa w bezpośredniej walce z czołgiem.

Zwalczanie atakującego czołgu nieprzyjaciela ręcznymi granatami przeciwpancernymi z przygotowanych okopów.

Czołganie się między gąsiennice czołgu i atakowanie go od tyłu granatem przeciwpancernym, po przejechaniu czołgu nad żołnierzem.

Wykonywanie skoku na czołg /zza zasłony/ i zakrycie szczelin obserwacyjnych /płaszczem, peleryną - namiotem/.

Zachowanie się żołnierza w czasie przejazdu czołgu przez okop /stanowisko ogniowe, transzeję/.

- Zajęcie 11. Ubezpieczenie. /opis/ - 1 godz.
Film: "Ubezpieczenie w marszu i na postoju"
- Zajęcie 12. Działanie żołnierza w bezpośrednim ubezpieczeniu pododdziału.
· /dzienno-nocne - musztra bojowa/ - 3 godz.
Wyznaczenie żołnierzy na czujkę /podśluch, patrol pieszy/ orientowanie się w terenie.
Postawienie zadania, zajęcie stanowiska.
Działanie czujki /podśluchu, patrolu/ w czasie pojawienia się żołnierza i małych grup nieprzyjaciela, przekazywanie sygnałów.
Pełnienie służby czujki /podśluchu, patrolu/ w nocy.
- Zajęcie 13. Repetytorium z zajęć 1-12. - 2 godz.
- Temat 7. Cwiczenie kontrolno-sprawdzające nt.: "Działanie żołnierza w różnych sytuacjach bojowych". - 4 godz.
/dzienno-nocne/
- Temat 8. Struktura organizacyjna oraz zasady działania pododdziałów armii obcych. - 6 godz.
- Zajęcie 1. Organizacja i uzbrojenie pododdziałów wojsk zmechanizowanych i pancernych USA i RFN.
/wykład z opisem/ - 2 godz.
Film: "Pododdział sił lądowych Bundeswehry typ 80 drużyna, pluton".
"Kompania Bundeswehry typ 80".
- Zajęcie 2. Zasady prowadzenia walki wg poglądów zachodnich.
/wykład z opisem/ - 2 godz.
Film: "Elementy ugrupowania bojowego nieprzyjaciela".
- Zajęcie 3. Repetytorium z zajęć 1-2. - 2 godz.
- Temat 9. Pododdział piechoty w walce. - 32 godz.
- Zajęcie 1. Organizacja i uzbrojenie pododdziałów i oddziałów piechoty i czołgów wojsk własnych.
/wykład z opisem/ - 2 godz.

- Zajęcie 2. Zasady prowadzenia walki przez pododdziały wojsk własnych. Rola pododdziałów w walce.
/wykład z opisem/ - 2 godz.
Film: "Ogólne zasady prowadzenia natarcia w terenie zurbanizowanym".
"Ogólne zasady obrony w mieście".
- Zajęcie 3. Praca dowódcy pododdziału w czasie organizacji i prowadzenia walki.
/ćwiczenie grupowe/ - 3 godz.
Film: "Zasady współdziałania na najniższym szczeblu".
- Zajęcie 4. Dowodzenie pododdziałami w walce.
/ćwiczenie grupowe w terenie/ - 4 g.
- Zajęcie 5. Drużyna piechoty w natarciu.
/dziennie-nocne - musztra bojowa/ - 6 godz.
- Zajęcie 6. Drużyna piechoty w obronie.
/dziennie-nocne - musztra bojowa/ 6 godz.
Film: "Drużyna piechoty w obronie w styczności i bez styczności z nieprzyjacielem".
/w czasie nauki własnej/.
- Zajęcie 7. Pluton piechoty w natarciu.
/dziennie-nocne - musztra bojowa/ - 6 godz.
Film: "Działanie plutonu piechoty w natarciu na osiedle". /w czasie nauki własnej/.
- Zajęcie 8. Repetytorium z zajęć 1-7. - 3 godz.
- Temat 10. Metodyka szkolenia taktycznego. - 20 godz.
- Zajęcie 1. Zasady, metody i formy organizacyjne zajęć z taktyki ogólnej.
/wykład z opisem/ - 3 godz.
Film: "Garnizonowy plac ćwiczeń taktycznych".
"Organizacja i prowadzenie ćwiczenia taktycznego z kompanią piechoty".

- Zajęcie 2. Instruktaż do zajęć instruktorsko-metodycznych z tematu 10/4.
/instruktaż/ - 2 godz.
- Zajęcie 3. Opracowanie planu-konspektu do tematu 10/4.
/zajęcia praktyczne/ - 2 godz.
- Zajęcie 4. Zachowanie się żołnierza na polu walki w zależności od rodzaju ognia prowadzonego przez nieprzyjaciela.
/zajęcia instruk.-metodyczne/- 3 godz.
- Zajęcie 5. Instruktaż do zajęć instruktorsko-metodycznych z tematów 10/6 i 10/7.
/instruktaż/ - 2 godz.
- Zajęcie 6. Drużyna piechoty w natarciu.
/zajęcia instruk.-metodyczne/- 4 godz.
Wybrane zagadnienia z tematu 9/5.
- Zajęcie 7. Drużyna piechoty w obronie.
/zajęcia instrukt.metodyczne/- 4 godz.
Wybrane zagadnienia z tematu 9/6.
- Zajęcie 8. Repetytorium z zajęć 1-7. - 2 godz.
- Temat 11. Zasady działania oddziałów wojsk własnych w czasie przygotowania i prowadzenia walki. - 15 godz.
- Zajęcie 1. System dowodzenia. Zasady dowodzenia oddziałami w walce.
/wykład/ - 2 godz.
- Zajęcie 2. Praca dowódcy i sztabu oddziału podczas organizacji i prowadzenia natarcia.
/wykład/ - 2 godz.
- Zajęcie 3. Praca dowódcy i sztabu oddziału podczas organizacji i prowadzenia natarcia.
/seminarium/ - 2 godz.

- Zajęcie 4. Praca dowódcy i sztabu oddziału podczas organizacji i prowadzenia działań obronnych.
/wykład/ - 2 godz.
- Zajęcie 5. Marsz i przewozy wojsk oraz rozmieszczenie wojsk w terenie.
/wykład/ - 2 godz.
- Zajęcie 6. Marsz i przewozy wojsk oraz rozmieszczenie wojsk w terenie.
/seminarium/ - 2 godz.
- Zajęcie 7. Repetytorium z zajęć 1-6. - 3 godz.

ZABEZPIECZENIE TECHNICZNO-SPECJALNE DZIAŁAŃ
BOJOWYCH PRZEZ SŁUŻBĘ UZBROJENIA I ELEKTRONIKI

I. CELE NAUCZANIA

Celem nauczania jest przygotowanie kadetów do wykonywania zadań na stanowisku pomocnika szefa SUiE oddziału oraz na stanowisku dowódcy plutonu remontowego.

W wyniku realizacji programu na I roku nauki słuchacze powinni:

- zapoznać się z obowiązkami i czynnościami wykonywanymi przez dowódcę pododdziału ogólnowojskowego, a związanymi z użytkowaniem sprzętu uzbrojenia i elektroniki w warunkach polowych.

Podczas zajęć programowych na II roku nauki słuchacze powinni:

- nauczyć się planowania i organizowania zamierzeń związanych z eksploatacją sprzętu uzbrojenia i elektroniki na szczeblu oddziału w warunkach polowych;
- poznać przedsięwzięcia organizacyjno-wykonawcze, realizowane przez SUiE, w ramach techniczno-rakietowego i technicznego zabezpieczenia działań bojowych;
- mieć ukształtowane umiejętności i nawyki niezbędne w procesie zbierania danych o sytuacji technicznej, analizy zadania i oceny sytuacji technicznej.

Zajęcia programowe na III roku powinny doprowadzić do:

- ukształtowania umiejętności i nawyków niezbędnych w czasie organizacji i prowadzenia remontu sprzętu uzbrojenia i elektroniki w warunkach polowych;

- nabycia umiejętności samodzielnego wykonywania dokumentów bojowych, prowadzonych na szczeblu pododdziału zabezpieczenia technicznego;
- opanowania zakresu wiedzy niezbędnej do poprawnego dowodzenia pododdziałem, zabezpieczenia technicznego w warunkach współczesnego pola walki.

II. WSKAZOWKI ORGANIZACYJNO-METODYCZNE

Zajęcia na I roku nauki z tematu 1 i 2 prowadzić bezpośrednio przed wyjazdem Szkoły Chorążych na poligon. Temat 3 realizować na poligonie i traktować go jako ćwiczenie kontrolno-sprawdzające z materiału zrealizowanego podczas zajęć z taktyki ogólnej i zabezpieczenia techniczno-specjalnego działań bojowych przez SUiE.

Uczestnictwo w ćwiczeniach kontrolno-sprawdzających prowadzonych na zakończenie szkolenia poligonowego, w każdym roku nauki, stanowi warunek konieczny, lecz niewystarczający do otrzymania pozytywnej oceny rocznej.

Na ocenę końcową powinna się składać:

- ocena za wiedzę teoretyczną, której stopień przyswojenia będzie systematycznie sprawdzany podczas repetytoriów;
- ocena za umiejętność wykonywania dokumentów bojowych, która wystawiana będzie słuchaczom podczas ćwiczeń grupowych;
- ocena za praktyczne dowodzenie pododdziałem technicznym w warunkach współczesnego pola walki - wystawiana będzie słuchaczom podczas ćwiczenia egzaminacyjnego prowadzonego na III roku.

Zajęcia z tematu 10 poprzedzone winny być 3-4 zajęciami prowadzonymi w ramach przedmiotu "Budowa i eksploatacja sprzętu", z tematów dotyczących prowadzenia praktycznej naprawy i obsługiwań technicznych przy wykorzystaniu ruchomych warsztatów.

Przedmiot zakończyć egzaminem na III roku. Część praktyczna stanowić będzie ćwiczenie prowadzone w ramach tematu 10. Część teoretyczna egzaminu prowadzić po powrocie z poligonu, w sali.

Temat 4. Gotowość bojowa i mobilizacyjna wojsk. - 6 godz.

Zajęcie 1. Zasady i wymagania w zakresie utrzymania sprzętu bojowego w stałej gotowości bojowej.
/wykład z opisem/ - 2 godz.

Zajęcie 2. Ogólne zasady mobilizacyjnego rozwinięcia jednostki wojskowej. Elementy bazy mobilizacyjnej w jednostce wojskowej.
/wykład z elemen.pokazu/ - 4 godz.

Temat 5. Zasady organizacji zabezpieczenia techniczno-specjalnego natarcia przez SUiE. - 11 godz.

Zajęcie 1. Zasady zaopatrywania w amunicję.
/wykład/ - 1 godz.

Zajęcie 2. Określanie potrzeb dotyczących zaopatrywania w amunicję.
/ćwiczenie grupowe/ - 2 godz.

Zajęcie 3. Remont, obsługiwane techniczne i ewakuacja sprzętu uzbrojenia.
/wykład/ - 2 godz.

Zajęcie 4. Prognozowanie strat i odzysku sprzętu uzbrojenia.
/ćwiczenie grupowe/ - 2 godz.

Zajęcie 5. Określanie możliwości remontowych.
/ćwiczenie grupowe/ - 2 godz.

Zajęcie 6. Repetytorium z zajęć 1-5. - 2 godz.

Temat 6. Zasady zabezpieczenia techniczno-specjalnego działań obronnych przez SUiE.
/wykład/ - 2 godz.

Temat 7. Praca szefa SUiE oddziału podczas organizacji zabezpieczenia techniczno-specjalnego walki.
- 15 godz.

- Zajęcie 1. Organizacja pracy szefa SUIE oddziału na tyłowym stanowisku dowodzenia.
/wykład z opisem/ - 2 godz.
- Zajęcie 2. Sposoby zapoznania szefa SUIE z zadaniem bojowym. Analiza zadania.
/ćwiczenie grupowe/ - 3 godz.
- Zajęcie 3. Ocena sytuacji technicznej.
/ćwiczenie grupowe/ - 3 godz.
- Zajęcie 4. Opracowanie meldunku-propozycji szefa SUIE oddziału.
/ćwiczenie grupowe/ - 3 godz.
- Zajęcie 5. Zasady organizacji współdziałania i współpracy szefa SUIE oddziału ze sztabem i szefami rodzajów wojsk i służb.
/wykład z opisem/ - 1 godz.
- Zajęcie 6. Repetytorium z zajęć 1-5. - 3 godz.
- Temat 8. Cwiczenie nt.: "Planowanie i organizacja zabezpieczenia techniczno-specjalnego natarcia pz przez SUIE".
/dzienno-nocne - ćwiczenie w terenie/ - 8 godz
-
- II rok - 44 godz.
- Temat 9. Dowodzenie organami wykonawczymi SUIE. - 26 godz.
- Zajęcie 1. Praca dowódcy plutonu remontowego, podczas organizacji i realizacji zadań zabezpieczenia techniczno-specjalnego.
/wykład z opisem/ - 1 godz.
- Zajęcie 2. Organizacja rekonesansu drogi marszu i rejonu rozwinięcia oraz przesunięcia plutonu remontowego.
/opis z elem.pokazu/ - 2 godz.
- Zajęcie 3. Organizacja obrony i ochrony rejonu rozwinięcia plutonu remontowego.
/opis z elem.pokazu/ - 2 godz.

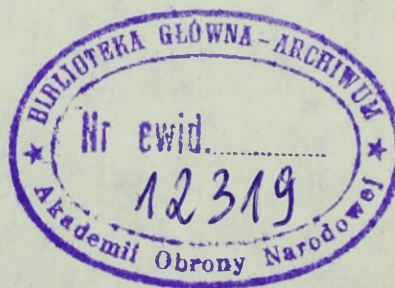
- Zajęcie 4. Praca kierownika PSA podczas organizacji i realizacji zadań zabezpieczenia technicznego. - 1 godz.
- Zajęcie 5. Seminarium z zajęć 1-4. - 2 godz.
- Zajęcie 6. Dokumenty sporządzone przez dowódcę plutonu remontowego i kierownika PSA.
/opis z elem.ćw.prakt./ - 3 godz.
- Zajęcie 7. Praca dowódcy plutonu remontowego podczas organizacji i prowadzenia natarcia przez oddział.
/ćwiczenie grupowe/ - 5 godz.
- Zajęcie 8. Rozpoznanie drogi marszu i rejonu rozwinięcia plutonu remontowego i PSA.
/ćwicz.grupowe w terenie/ - 6 godz.
- Zajęcie 9. Praca dowódcy plutonu remontowego i kierownika PSA podczas organizacji i realizacji zadań zabezpieczenia techniczno-specjalnego działań obronnych oddziału.
/wykład z opisem/ - 2 godz.
- Zajęcie 10. Repetytorium z zajęć 1-8. - 2 godz.
- Temat 10. Cwiczenie nt. "Działalność organów wykonawczych SuiE podczas organizacji i prowadzenia natarcia przez pz".
/dziennie-nocne/ - 8 godz.

III rok - 34 godz.

Ogółem: - 100 godz.

WYKAZ PRZEPROWADZONYCH BADAN EMPIRYCZNYCH

Lp.	Badana populacja	Data badania	Ilość badanych	Nazwa i numer załącznika
1.	Absolwenci SChSUiE	7.08.86r.	31	Kwestionariusz zał.nr 2
2.	Zastępcy dowódców pułków d/s liniowych	28.10.86r.	12	Ankieta zał.Nr 1
3.	Kadra dydaktyczna Cyklu Taktyki	20.11.86r.	7	Ankieta zał.Nr 5
4.	Kadra dydaktyczna pozostałych Cykli	20.11.86r.	19	Ankieta zał.Nr 5
5.	Dowódcy plutonów i dowódcy kompanii	29.09.86r.	26	Ankieta zał.Nr 4
6.	Absolwenci SChSUiE	18.08.86r.	31	Kwestionariusz zał. Nr 6, Arkusz odpowiedzi zał.Nr 7
7.	Absolwenci WSO /Słuchacze CDO WP/	31.07.86r.	26	Kwestionariusz zał. Nr6, Arkusz odpowiedzi zał.Nr 7
8.	Absolwenci uczelni cywilnych /pchor. SPR/	21.08.86r.	24	Kwestionariusz zał. Nr 6, Arkusz odpowiedzi zał.Nr 7
9.	Kadeci II rocznika	14.10.86r. 2.03.87r.	16 13	Kwestionariusz zał. Nr 6, Arkusz odpowiedzi zał.Nr 7
10.	Kadeci I rocznika	14.10.86r. 2.03.87r.	22 19	Kwestionariusz zał. Nr 6, Arkusz odpowiedzi zał.Nr 7.
11.	Kadeci III rocznika	7.08.86r.	43	Kwestionariusz zał. Nr 2
12.	Podchorążowie SPR	21.08.86r.	34	Kwestionariusz zał. Nr 2
13.	Kadeci III rocznika	7.08.86r.	24	Ankieta zał.Nr 3
14.	Kadeci II i I rocznika	7.10.86r.	14	Ankieta zał.Nr 3
15.	Podchorążowie SPR	21.08.86r.	26	Ankieta zał.Nr 3

Wydrukowano dodatkowo z nr masz. PF141/Szkol.

Egz. 1-10 ASG WP Warszawa

Egz. 11-15 Biblioteka Tajna COSSUIE
druk. A.K.

1987.11.18

Druk. POW-15 zam. PF695/87

